

Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü

Türkiyat Araştırmaları Anabilim Dalı

Türkiyat Araştırmaları Yüksek Lisans Programı

NAŐIDE GÖKBUDAK'IN BİYOGRAFİK ROMANLARI

Rahime GEZER

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2021

NAŞİDE GÖKBUDAK'IN BİYOGRAFİK ROMANLARI

Rahime GEZER

Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü
Türkiyat Araştırmaları Anabilim Dalı
Türkiyat Araştırmaları Yüksek Lisans Programı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2021

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan "**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**" kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

..... /...../.....

Rahime GEZER

¹Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir
*Tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.**

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, grsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, Prof. Dr. Abide DOĞAN danışmanlığında tarafımdan retildeğini ve Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

.../.../.....

Rahime GEZER

ÖZET

GEZER, Rahime. *Naşide Gökbudak'ın Biyografik Romanları*, Türk Dili ve Edebiyatı, Ankara, 2021.

Biyografik roman, gerçek bir kişinin yaşamını roman yapısı içinde kurgulayarak anlatmaya dayanan edebî bir türdür. Biyografi ve roman türlerinin birleşmesi ile ortaya çıkan bir tür olarak biyografik roman, gerçek ile kurgu dengesinin tutarlı sağlandığı oranda başarılıdır.

Naşide Gökbudak, altmış beş yaşından sonra yazmaya başlayan bir yazar olarak, romanlarında genel itibariyle gerçek hayatları ve olayları ele almaktadır. Yazarın romanlarında dikkat çeken ilk özellik, tarihî devirlerin eserlerin zamansal zeminini oluşturmasıdır. Romanlar genel olarak Cumhuriyet dönemi ve sonrasını kapsamaktadır. Dolayısıyla eserlerde dönemin toplumsal, siyasal ve kültürel değişimleri ile bunların insanlarda bıraktığı tesirleri, yazarın bakış açısından görmek mümkündür.

Çalışmanın “Giriş” bölümünde Naşide Gökbudak'ın hayatı ve yazarlığından bahsedilmiştir. “Birinci Bölüm”de biyografi ve biyografik roman türlerinin kuramsal çerçevesi çizilerek biyografik romanın sınırları verilmiştir. “İkinci Bölüm”de ise tespit edilen eserler karşılaştırmalı yöntem dâhilinde detaylı bir biçimde incelenmiştir.

Çalışmamızda Naşide Gökbudak'ın biyografik romanları, kurgu ve gerçeklik bağlamında klasik roman incelemesi yapılarak ele alındı. *Naşide Gökbudak'ın Biyografik Romanları* adlı çalışmanın amacı, yazarın biyografik roman olarak nitelediği eserleri roman yapısı çerçevesinde incelemek, yaşamöyküleri anlatılan kişilerin biyografik bilgilerini tarihî dönemleri ile birlikte karşılaştırmalı olarak değerlendirmektir.

Anahtar Sözcükler

Naşide Gökbudak, Biyografi, Biyografik Roman, Tarih, Edebiyat.

ABSTRACT

GEZER, Rahime. *Naşide Gökbudak's Biographical Novels*, Turkish Language and Literature, Ankara, 2021.

The biographical novel is a literary genre that is based on narrating the life of a real person within the structure of the novel. The biographical novel, as a genre that emerged with the fusion of biography and novel genres, is successful as long as the balance between fact and fiction is consistent.

As an author who started writing after the age of sixty-five, Naşide Gökbudak generally deals with real lives and events in her novels. The first feature which draws attention in the novels of the author is that historical periods form the temporal basis of the works. The novels generally cover the Republican period and aftermath. Therefore, in the works, it is possible to see the social, political and cultural changes of the period and their effects on people from the author's point of view.

In the "Introduction" chapter of the study, the life and the authorship of Naşide Gökbudak are described. In the "First Chapter", the theoretical framework of the biography and biographical novel genres has been drawn and the boundaries of the biographical novel have been established. In the "Second Chapter", the identified works were analysed in detail by means of the comparative method.

In our study, Naşide Gökbudak's biographical novels were examined by doing classic novel analysis within the context of fiction and reality. The aim of the study named *Naşide Gökbudak's Biographical Novels* is to examine the works that the author describes as biographical novels within the framework of the novel structure, and to comparatively review the biographical information of the individuals whose life stories are told together with the historical periods.

Key Words

Naşide Gökbudak, Biography, Biographical Novel, History, Literature.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
GİRİŞ	1
NAŞİDE GÖKBUDAK VE YAZARLIĞI	1
1. BÖLÜM: BİYOGRAFİ VE BİYOGRAFİK ROMANA GENEL BAKIŞ.....	4
1.1. Tarihsel Gelişim İçerisinde Biyografi	4
1.1.1. Biyografinin Özellikleri	6
1.1.2. Biyografi ve Diğer Disiplinler.....	10
1.1.3. Biyografik Roman ve Özellikleri	12
1.1.4. Biyografik Romanın Sorunsalları.....	16
2. BÖLÜM: SEÇİLEN ROMANLARIN İNCELENMESİ.....	18
2.1. Sıdıka Hanım	18
2.1.1. Olay Örgüsü	19
2.1.2. Zaman.....	20
2.1.3. Mekân.....	21
2.1.4. Kişiler	22
2.1.5. Dil ve Anlatım Özellikleri.....	27
2.1.6. Romanın Biyografik Yapısı	28
2.1.6.1. Benzerlikler	29
2.1.6.2. Sorunsallar	31
2.2. Asıl Adı Atiye	33
2.2.1. Olay Örgüsü	35
2.2.2. Zaman.....	36
2.2.3. Mekân.....	37
2.2.4. Kişiler	38
2.2.5. Dil ve Anlatım Özellikleri.....	41
2.2.6. Romanın Biyografik Yapısı.....	42
2.2.7. Benzerlikler	43
2.2.8. Sorunsallar	47
2.3. Rahmi Bey	49

2.3.1.	Olay Örgüsü	51
2.3.2.	Zaman	52
2.3.3.	Mekân	53
2.3.4.	Kişiler	55
2.3.5.	Dil ve Anlatım Özellikleri	60
2.3.6.	Romanın Biyografik Yapısı.....	60
2.3.7.	Benzerlikler	61
2.3.8.	Sorunsallar	63
2.4.	Perina.....	66
2.4.1.	Olay Örgüsü	68
2.4.2.	Zaman	69
2.4.3.	Mekân	69
2.4.4.	Kişiler	70
2.4.5.	Dil ve Anlatım Özellikleri	73
2.4.6.	Romanın Biyografik Yapısı.....	74
2.4.7.	Benzerlikler	76
2.4.8.	Sorunsallar	79
2.5.	Miaralayın Kızı Süreyya	81
2.5.1.	Olay Örgüsü	82
2.5.2.	Zaman	83
2.5.3.	Mekân	84
2.5.4.	Kişiler	85
2.5.5.	Dil ve Anlatım Özellikleri	88
2.5.6.	Romanın Biyografik Yapısı.....	89
2.5.7.	Benzerlikler	90
2.5.8.	Sorunsallar	97
2.6.	Dürrüşehvar Sultan – Sarayda Bir İnci Tanesi	100
2.6.1.	Olay Örgüsü	103
2.6.2.	Zaman	104
2.6.3.	Mekân	105
2.6.4.	Kişiler	107
2.6.5.	Dil ve Anlatım Özellikleri	114
2.6.6.	Romanın Biyografik Yapısı.....	115
2.6.7.	Benzerlikler	115
2.6.8.	Sorunsallar	131
2.7.	Sana Rağmen Aşkını Sevdim	135

2.7.1. Olay Örgüsü	137
2.7.2. Zaman	138
2.7.3. Mekân	139
2.7.4. Kişiler	140
2.7.5. Dil ve Anlatım Özellikleri	145
2.7.6. Romanın Biyografik Yapısı.....	146
2.7.7. Benzerlikler	147
2.7.8. Sorunsallar	149
SONUÇ	151
KAYNAKÇA	155
EK 1. ETİK KURUL İZİNİ MUAFİYET FORMU.....	159
EK 2. ORJİNALLİK RAPORU	160
EK 3. TURNİTİN BENZERLİK İNDEKSİ	161

GİRİŞ

NAŞİDE GÖKBUDAK VE YAZARLIĞI

Naşide Gökbudak, 23 Eylül 1937’de Elazığ’ın Perçenç (Akçakiraz) köyünde dünyaya gelir. Zengin ve saygın bir aile yapısı olan Gökbudak, ailenin okuyan tez kızıdır. Küçük yaşta gözünden ciddi bir rahatsızlık geçirir ve gözlerini kaybetmesi söz konusu olur. Fakat tedavilerle durumu düzeltilir. Aile içi anlaşmazlıklardan dolayı çocukluk yılları maddî imkânsızlıklar içinde geçer. Amcası Rahmi Bey’in babasına karşı takındığı tavırdan dolayı köylerini terkederler ve Elazığ şehir merkezine taşınırlar. Gökbudak, tüm ekonomik sorunlara rağmen sevgi dolu bir ailede büyüdüğünü her fırsatta dile getirmektedir.

Yazarın okumaya ve yazmaya olan isteği, okulun ilk yıllarında farkedilir. Lisede Edebiyat öğretmeni Cahide Dalokay, Gökbudak’ı “Küçük Halide Edip” diye çağırır. Kendi ifadesiyle derslere çok çalışmaz fakat başarılıdır. Okul gazetesi için kaleme aldığı yazısı, o kadar çok beğenilir ki birçok yerel gazete onun için boş bir sütun ayırır. Yazar ilk, orta ve lise eğitimini Elazığ’da tamamladıktan sonra Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi’ni kazanır. Okurken evlendiği için fakülteyi yarıda bırakır ve çocuklarının da dünyaya gelmesiyle yazmaya uzun süre ara verir. Fakat bu yıllar içerisinde yazmaya tekrar başlamak ister. Önündeki en büyük engel eşidir. Eşinin kendisinin duygusal yönünü göstermesini istemediğini söyleyen yazar, her şeye rağmen ilk romanı olan *Sıdika Hanım*’ı yazmaya karar verir. Yayımlandıktan sonra ise eşinin tavrı yumuşar ve Gökbudak, yıllarca içinde biriktirdiklerini büyük bir istekle ortaya çıkarmaya başlar. Yazar, okuyucularının yanı sıra Türkan Şoray, Nazan Şoray ve Derya Baykal gibi isimlerden de iltifat görür.

Naşide Gökbudak’ın yazarlık mesleğine bakışı dikkat çekmektedir. Otuz beş yaşından önce yazmanın pek de sağlıklı bir durum olmadığını düşünen yazar, gerek olaylara bakış açısının gerek de insanî ilişkilere yaklaşımın belli bir tecrübeye dayanması gerektiğine inanmaktadır. Bu kanıya varmasının başında kendisinin de çok geç denebilecek bir yaşta yazarlığa başlamasının etkisi şüphesiz büyüktür. Bu düşüncenin doğal sonucu olarak, yazar okuyucularına romanlarını okudukları zaman süresince değerli bir kazanım sunmaktadır: Ahlâki öğreti. Gökbudak, romanları ile halkı eğitmek ve okuyucuya keyifli

zaman geçirtmek gibi amaçları gütmektedir. Tanzimat'tan sonra kadının toplumdaki yeri, romanlarda yine onun ev ve çocuklarıyla ilgilenen rolü üzerinden yansıtılmaktadır. Naşide Gökbudak'ın da biyografik romanlarında özellikle çalışan ve anne olan kadın rolüne yüklediği misyonun, kendi yaşamından izler taşıdığı görülmektedir. Öğretici tavrının kaynağı olan bu durum, Türkiye'nin ve dünyanın her dönem karşılaştığı sıkıntıları değerlendirirken de ortaya çıkmaktadır. Okurken evlenmesi, çocuk sahibi iken çalışmaya devam etmesi ve eşinin ondan hep bir adım önde olmak istemesi durumları, kadın karakterleri üzerine söylemlerinde açık bir şekilde hissedilmektedir.

65 yaşından sonra yazmaya başlayan Gökbudak, yaşının verdiği geç kalmışlık hissi ile art arda romanlar ve şiir kitapları yayımlar. 2004'te *Sıdıka Hanım*, 2005 yılında *Asıl Adı Atiye*, *Miralayın Kızı Süreyya*, *Rahmi Bey*; 2006'da *Şelale'nin Bez Bebeği*, *Perina*; 2007'de *Hümeysra*; 2008'de *Kaç Yıl Geçti Aradan*, *Feraye*; 2009'da *Sırma'nın Günlüğü*, 2011'de *Neredesin Şelale? Şelale'nin Bez Bebeği 2*, *Küpe Çiçeği*; 2012'de *İçimdeki Başka Ben*, *Mihrimah Aşk-ı Şahane*; 2013'te *Aykırı Aşklar*; 2014'te *Hümeysra*, *Gölge Kadınlar*; 2015'te *Sana Rağmen Aşkı Sevdim*; 2016'da *Anılar Ağacı*; 2017'de *Dürrüşehvar Sultan*, *Yüreğim Şam'da Kaldı*; 2018'de *Kaderimi Ben Yazmadım*; 2019'da *ise Aşk Yolunu Kendi Yolunu Bulur* romanları basılır. Bu romanların yanı sıra şiir kitapları da yayımlayan yazarın dili sade ve akıcıdır. 2005'te *Bana Allahaismarladık Deme*, 2008'de *Uçan Süpürge*, 2013'te *Sevmesem Ruhsuz Sevsem Mutsuz Gibiyim*, 2018'de *Veda* adlı şiir kitapları yayımlanır.

Gökbudak romanlarını kaleme alırken kendi hatıralarından, birinci derece tanıklardan, konukışıye dair varsa biyografilerden ve en önemlisi gerçek kişilerden yola çıkmaktadır. Okura yönelik öğretici tavrı her romanında kendini belli etmektedir. Eserlerinde geriye dönüş tekniğini sıklıkla kullanan yazar, diyaloglar ve bilgilendirici dipnotlarla metnin altyapısını zenginleştirmektedir. Genellikle kronolojik sırayı gözetmesi ile derli toplu bir dönem manzarası çizmektedir. Tarihi olaylara ait verdiği bilgileri, kendi yorum ve eleştirileri ile okura aktarmaktadır.

Gökbudak, romanlarında tarihî olayları konu kişilerin etrafında anlatmaya dikkat etmektedir. Bunu yaparken gerçekliği ön planda tutan yazar, kurmacayı elindeki verilerin durumuna göre az veya çok kullanmaktadır. İncelediğimiz eserlerin genelinde titiz bir araştırma yaptığımızı gördüğümüz yazar, eserlerinin sonunda kaynakça veya tanıklarla ilgili

bilgiler vermektedir. Her eserin yazarın yaşamından bağımsız düşünölemeyeceğinden hareketle, Gökbudak'ın romanlarında da kendi anıları, yaşantıları ve tanıklıkları karşımıza çıkmaktadır.

Çalışma kapsamında ele alınan biyografik romanların klasik roman incelemesine tabii tutularak biyografik roman türü çerçevesinde benzerlik ve farklılıkları ortaya konmaya çalışılacaktır.

1. BÖLÜM

BİYOĞRAFI VE BİYOĞRAFİK ROMANA GENEL BAKIŞ

1.1. TARİHSEL GELİŞİM İÇERİSİNDE BİYOĞRAFI

Tarihi çok eskilere uzanan biyografi türü, günümüze gelinceye kadar birçok aşamadan geçerek kendine özgü bir alan oluşturma çabası içinde olmuştur. Tarih, edebiyat gibi farklı disiplinlerden faydalanması, bu türü, bir yandan beslerken bir yandan da onun ayrı bir tür olarak değerlendirilmesine engel olmuştur.

Yaşanmış bir hayatın yeniden farklı boyutlarıyla sunulması, anlatılan birey üzerinden aslında insanlığın ortak eylemlerinin sürekli tekrar edildiği durumu ortaya çıkarmaktadır. “Biyografi bir hayatın tamamını veya bir kısmını anlama girişimidir” (Çetin, 2012, s.15). Kısaca bir kişinin hayatını başından sonuna kadar anlatan bir yazın türüdür. Biyografi türüne ait ilk eserlere bakıldığında olumlu tiplerin örneklendiği ve bu anlama girişiminin daha çok toplum içinde saygın ve başarılı bireylerin daha da yüceltilmesi üzerine yapıldığı görülmektedir.

Yunanca bios ve graphein terimlerinden türeyen biyografi türü, kökeni ölen devlet büyüklerinin ya da efsanevi kahramanların ağzından yazılan mezar taşlarına kadar götürülecek olursa en eski yazınsal türlerden birisidir. Başlangıç noktasını gelişimi içinde de sürdürecektir, devlet büyüklerinin, din adamlarının, azizlerin, önemli kişilerin hayatlarının tanıklık ve model olarak anlatıldığı bir tür olacaktır (Ünlü, 2011, s.10).

Modern anlamda biyografi tanımı 17. yüzyıl ile başlarsa da türün tarihini bundan çok daha eskilere götürmek mümkündür. M.Ö. 2000 yılında Gılgamış Destanı ile başlatabileceğimiz biyografinin tarihi, Antik Yunan’da 3. ve 4. yüzyılda görülen şair ve filozof biyografileri ile devam eder. Biyografi geleneğinin temelini oluşturan ölüm olgusu, insanların merak ve hatırlama/hatırlanma dürtülerini harekete geçirmiştir. Kimi zaman mezar taşlarının, ölen kişinin ağzından yazıldığı da görülmüştür; *Orhun Yazıtları* ile *Yenisey Yazıtları*, ölenin ağzından yazılmış gibi gösterilen önemli örneklerdendir. (Demiralp, 1999, s.173). Kül Tigin, Bilge Kağan ve Tonyukuk abidelerinde hükümdarların nasıl methedilip tanıtıldığı görülmektedir. Bu sebeple Türk edebiyatı için biyografiyi, Göktürk Kitabeleri ile başlatmak mümkündür (Kökden, 1999, s.201). Kitabelerde, ölen devlet adamlarının ya da topluma önemli hizmetlerde bulunmuş kişilerin ömrü anlatılırken, onları yücelten şanlı bir yaşamöyküsü görünümü ortaya çıkar.

Benzer durum, Mısır tarihinde, yaşamöykülerinde ve mezar taşlarında, örnek alınması için önemli şahıslara yer verilmesinde de vardır (Demiralp, 1999, s.173).

Modern biyografiyle birlikte, özellikle İngiliz edebiyatında da türün destanlarda, ağıtlarda ve savaşçıların anlatıldığı kitabelerde tarihsel gelişimini görmek mümkündür. 17. yüzyılda biyografi türü daha çok tiplerde ve bu tiplerin olumlu-olumsuz özellikleri üzerinde dururken, 18. yüzyılla birlikte bu durum değişmiş ve biyografinin roman türü ile ilişkisinin gelişmesi; metinlerde mektupların, diyalogların kullanılması sağlanmıştır. Böylelikle gerçeklikle ilgili sorular da bu tekniklerin kullanılmasıyla tartışılmaya başlanmıştır. Fakat 19. yüzyılda bu anlayış yerini *Victorianizmin* "...doğrular, gerçekler yerine sadece saygın olan, örnek teşkil eden kişilerin hayatı yazılmaya başlanmıştır" (Çelebioğlu, 2014, s.6).

...idealize etmenin, ahlakçı tutumların ön planda olduğu Victoria Dönemi biyografi anlayışı bu tartışmayı bir süre daha erteleyecek ve sadece önemli kişilerin yaşam öykülerine odaklanılacak, didaktik ve ahlaki değerleri öven bir anlatımla kişiler ele alınacaktır (Ünlü, 2011, s.10).

Viktoryan tarzı ahlakî-didaktik metinlerden uzaklaşılan dönem olan 20. yüzyılda ise idealleştirmeler terkedilerek gerçeklik ve yazar müdahalesi ön plana çıkmaktadır. "Çağdaş biyografi yazarı artık anlatım biçimi, kurgu, üslup gibi biçimsel özelliklerin önemini bilincine varmıştır. Konunun anlatımı konunun kendisi kadar önem kazandığı için artık biyografi deneysel bir tür olarak gelişir" (Menteşe, 2000, s.267-268). Öznenin hayatının değerliliği ve hikayesi kadar, o hikayenin nasıl anlatıldığı ve biyografinin muhayyilesinin önemi artar. Dolayısıyla toplumun her kesiminden bireyin hayatına yönelinen bir dönem başlar. Ayrıca bu dönemde Freud ve psikanalizm odağında bireyin çocukluk yılları ve arzu dönemlerinin vurgulanması fikri, öznenin hayatının daha bütünsel çerçevede incelenmesi gerektiği tartışmalarını getirir.

Biyografinin Türk edebiyatındaki gelişimi farklı türler aracılığıyla olmuştur. Türkçede ilk biyografik eserler ise, VII. ve VIII. yüzyıllardan başlayarak iki ayrı kanalda yazılmıştır. Birincisi İslam dini çerçevesinde gelişen ve son peygamberin yaşamöyküsünü anlatan Siyer türü, diğeri de tarih kökenli Orhun Yazıtları ile Yenisey Yazıtları'dır (Kökden, 1999, s.201).

Göktürk harfleriyle Türkçe olarak yazılmış mezartaşları, devleti kuran kahramanların yaşamlarını ve devletin bekâsı için verdikleri mücadeleleri anlatan biyografi türünün ilk

örnekleridir. Bunların özellikleri, ölen kişinin ağzından, ancak başkası tarafından dile getirilmesidir. V- IX. yüzyıllar arasını kapsayan elliye aşkın Yenisey Yazıtı da, Kırgız bölgesinde bulunan yine ölenin kendi ağzından yaşamı anlatılan eserlerdir.

İslami kanalda Siyer-i Nebi olarak adlandırılan Hz. Muhammed'in yaşamını anlatan manzum ve mensur eserler oluşturulmuştur. Siyerin peygramberin doğumu, çocukluğu, gençliği, evlilikleri, aile yaşamı ve peygamberliği sırasındaki bütün eylemlerini ele alması biyografi türünün tanımına uymaktadır.

Bu iki kanalın dışında gelişen diğer türlerden menakıbnameler, ermişlerin ve kahramanların yaşamlarının yanısıra yaşanan devri ve sosyal çevrelere ait bilgiler de sunmaktadır. Bu evliyaların yaşadıkları olayların gerçek olduğuna inanılması, mekân ve zamanın bilinmesi gibi özellikler, türü biyografiye yaklaştırmaktadır. Menakıbnamelerde ermişler dışında, İslam dininin yayılması uğruna savaşan kahramanlar da anlatılmaktadır: *Danişmendname, Saltukname, Menakıb-ı Seyyid Battal Gazi vb.*

1.1.1. Biyografinin Özellikleri

Modern biyografiyle birlikte yaşamöyküsü, tanınmış insanlarla sıradan insanlar arasında fark gözetmeksizin bireyi merkeze alır. Böylelikle insanın günlük hayatına tarihî bir anlam yüklenmiş olmaktadır. “Biyografi, tarihe insanî simasını verir.” diyen Halide Edip, özneye ait bilgi, belge ve veriye insanî bir öykü kazandırılmış olunacağını ifade etmektedir. “Tarihe bireyi merkeze alarak bir yorum getirmek ise dönemi insan muhayyilesinde somutlaştırmanın en kolay ve doğal yoludur” (Lee, 2009, s.30). Biyografinin bir tarih metni gibi doğru olması fakat genellemeler yapmaması beklenmelidir. Artık olayların değil olguların önem kazanmasıyla birlikte bir eğilim gösterilen fakat hala tarih ve edebiyatın ilgi alanına ciddi anlamda girememiş bir tür olarak biyografi, otoriteler tarafından yeterli fikrî desteği alamamıştır.

Olan ve biten bir hayatın kimi zaman tamamını kimi zaman da bir kısmını konu edinen biyografi, okuyucusunu ‘öteki’ne götüren bir türdür. Öznesinin geride bıraktıklarıyla iktifa etmesi gereken biyograf, gerçek olayları detaylandırırken kurmacanın sınırlarını zorlamaktadır. Bu detayların tamamını vermesi imkansız olan biyograf, David Bellos’un sözleriyle ifade edersek; “Her şeyi anlatmış olduğu iddiasındaki bir yaşamöyküsü yazarı,

abartıyı yalana kaydırıyor demektir”(Bellos, 1999, s.179). Elindeki verileri eleme, seçme hatta dönüştürme süzgecinden geçiren biyograf için, en küçük bir ayrıntı hatta bir not kıvrıntısı bile önemli hâle gelebilmektedir. Özneye dair, kimi zaman önemsiz görülen bu bilgiler, hikayeyi tamamen farklı bir noktaya bile götürebilmektedir. Çünkü “bir yaşamöyküsü yazarının yaptığı elemeler keyfi değildir. Belgeler yığını arasından yaptığı ayıklama ‘bir insanın yaşamı üzerine ne bilinebilir?’ sorusuna verdiği yanıtı oluşturur (Bellos, 1999, s.179). Dolayısıyla sorduğu sorulara uygun yanıtları araması doğaldır. David Bellos’un ifadesine göre bir biyografin yapması gereken;

Topladığı bilgileri bir tarihçi yaklaşımıyla, neredeyse bürokratik bir süzgeçten geçirmesidir. Örneğe, resmi bir belgede yer alan bir tarihi, ajandanın birinde bulunduğu bir tarihe yeğlemeli; bir anının yazılı biçimini tabii varsa, yıllar öncesinin bir tanığının anlattığına yeğlemeli; ve özellikle, daha güçlü ve destekli başka veriler varken, tek kaynaktan gelene güvenmemelidir (Bellos, 1999, s.182).

Yazarın çok veri elde etmesinden ziyade güvenilir ve amacına uygun bilgilere ulaşması, anlatısını sağlam bir zemine oturtmasını sağlayacaktır.

Malzeme doluluğunu sorgulaması gereken biyograf, öznesinin yetişme tarzı, toplum içindeki durumu, geliri, duygu ve düşünce dünyasının nasıl şekillendiği, sağlığı, giyim, kuşam, beslenme ve yolculuk konularındaki zevklerine kadar bütün detayları araştırarak bir ürün ortaya koymalıdır (Bellos, 1999, s.180).

Sıradan insanı da merkeze alan biyograf için, “Biyografi, bir devlet adamı, bir general, bir mimar, bir avukat ve hiçbir hizmeti olmayan bir kişi arasında metot bakımından ayırım yapmaz” (Wellek ve Warren, 1983, s.94) düşüncesi, modern dönemin bireyinin önemini gösterir. Günümüz tarihçiliği artık yalnızca krallar, hanedanlar ve fetihlerle değil sıradan insanların nasıl yaşadıkları, evlerini nasıl yaptıkları, nasıl buğday yetiştirdikleri gibi konularla da ilgilenerek (Acun, 2006, s.111), bireyi merkeze alarak tarihe bir yorum getirmektedir. Biyografi yazarının öznesine dair dikkat etmesi gerekenlerin yanında gerçeklik noktasında dürüst olması ve her zaman gerçeği yansıtması beklenir. Tarihsel gerçeklik, bir biyografinin temel taşıdır. Hikayesi anlatılan özneye ait bilgiler, tahrif edilmeden olduğu gibi aktarılmalıdır. Bunun yanı sıra özneye ilgili elde edilen bilgiler tek bir kaynağa bağlı kalmamalı, titiz bir araştırma yapılmalıdır. “Resmî kaynaklar, biyografi yazarının tarihçilerle paylaştığı kaynaklardır ama tarihçiye yeterli gelecek bu kaynak biyografi yazarı için yeterli değildir çünkü olsa olsa biyografisi yazılan kişinin ‘dışını’ tamamlayacaktır”(Turan, 1999, s.170). Dolayısıyla özneye ait mektup, günlük

gibi veriler biyografin eserinin yavan bir anlatıdan öteye gitmesini sağlayacak ve öznenin kişiliği hakkında daha sağlam bilgiler verecektir. Bir biyograf, hayatı yazılacak kişi hakkında imkânı dahilinde ulaşabileceği tüm bilgi ve belgelere sahip olmak zorundadır. Mektup ve günlüğün yanında fotoğraf arşivi, tıbbi kayıtlar, otopsi raporları, cezaevi tutanakları, devlet sicil kayıtları, özel hayatındaki kişilerin yorum ve tavırları, mezar taşı yazısı, hatta mezar yeri, diplomaları, öğretmen ve arkadaşlarının ona karşı tavırları, aldığı cezalar, vergi borçları da işlenmelidir. Bu malzemeler, öznenin arkasında bıraktığı izlerdir. Önemli olan doğru soruları sorarak malzemedeki gereken verimi alabilmektir.

Bilgi ve belgelerini toplayan biyograf, ikinci ve en önemli aşama olarak kronolojik sırayı gözetmelidir. “Nasıl ki tarih, devletler için kronoloji ise, biyografi de fert için kronolojik bir döküm sunar” (Okay, 2014, s.125-127). Öznesinin doğumundan ölümüne kadar geçen zaman dilimini sırasıyla vermek zorundadır:

Tarih sırası, gözle görülür çelişkileri çoğunlukla yok eder, o ana dek ayırdına varılmamış ilişkileri gün ışığına çıkarır; araştırmacı-yaşamöyküsü yazarının not sayfalarını ve görüşmelerini üzerine yaymak zorunda olduğu zaman akışı, bir araçtan başka bir şey değildir, ancak bir yaşamın labirentinde kılavuz olarak alınabilecek tek şeydir (Bellos, 1999, s.182).

Dolayısıyla bireyin yaşamına bütüncül bakabilmek için, zaman sıralaması çok önemlidir. Kronolojiye uygun yazılması gereken biyografi yazımındaki bir başka temel öğe ise, kişinin “çağa ve ortama yerleştirilmesidir”. (Turan, 1999, s.171). Dolayısıyla geçmişte yaşamış öznenin hayatını hikaye ederken çağını çok iyi bilmeli ve değerlendirmelerini buna göre yapmalıdır.

Biyografi, “Varoluşla beraber değil de onun ardından giden bir karakter keşfidir” (Lee, 2009, s.115) sözünden hareketle öznenin mahremiyetine giren biyograf, okuyucunun merak duygusunu tatmin etmeye çalışır. Özellikle Batı’da çok fazla rağbet görmesinden yola çıkarak ünlü kişilerin özel yaşamına bir dedektif gibi girerek okuyucuyu bilmediği ayrıntılara ulaştırması (Demiralp, 1999, s.174), yaşamöyküsünün temel savlarından birisi olmuştur.

Özünde özne, biyograf ve kronolojiden oluşan bir sacayağı üzerinde duran bir tür olarak biyografi, zamanla soylu öznenin sıradan özneye yönelmesiyle farklı tekniklerin kullanılmasını da beraberinde getirmiştir. Her bireyin kendine özgüllüğü, bu zorunluluğun temel nedeni olmaktadır. Biyografin bu denli titiz olmasının yanı sıra kullandığı dile ve yorumlama gücüne dikkat etmesi beklenir. Okurun biyografi yazarından beklentisi, edebî

bir dilden ziyade gerçekleri doğru yansıtmasına yöneliktir. O, ne bir tarih metni yazmalı ne de romana yaklaşmalıdır. Fakat yazdıklarını açık bir dille ifade etmelidir.

Objektiflik, her zaman biyografinin temel konularından biri olmuştur. “Hem okuruna hem eleştirmenine göre ‘objektiflik’, biyografinin en belirleyici biçimsel öğelerinden birisidir. Bu anlayış sonucundadır ki biyografi, sadece gerçekleri yansıtan, biçimsel kaygıları veya sorunları hiç olmayan pozitivist bir yazın türü olarak kabul görmüştür” (Menteşe, 2000, s.265). Objektiflik, biyografiyi tarihe yaklaştırmaktadır fakat nihayetinde bir hikaye anlatan yazarın üslup ve biçim kaygısı gözetmesini engellememelidir.

Karakteri ortaya çıkaran olaylara odaklanan biyograf, bunun bir sonucu olarak öznesiyle arasındaki yakınlık veya ona duyduğu ilgi sebebiyle eser kaleme alır. Hikayesini anlattığı bireyi, bir anlamda kendi karakterine/fitratına benzeyen kişiler arasından seçmektedir:

Bir yaşamöyküsünün kaleme alınması, aslında, bir gölgeyi yaşama geçirmek demek; bununla birlikte, “gölge”nin yazarı -çabası ve başarısı ölçüsünde- “gerçeğin” yazarına dönüşebiliyor. Öyle ki, kimi zaman, yaşamöyküsü yazarıyla işlediği konu birbirinin önüne geçiyor. Dolayısıyla, yaşamöyküsü yazarının yansızlığından söz edilemez. Yazarla seçilen kişilik arasında, üstü örtülü ve gizemli bir anlaşmanın varlığı, her zaman tartışmaya açık bir nokta sayılabilir (Kökden, 1999, s.206).

Bu gizli anlaşma, öznenin yalnızlığını topluma açarak hikâye edilen ile eden arasındaki ilişkiyi de ortaya sermektedir.

Biyograf, elindeki veriler ile sezgileri arasında bir denge kurarak özneyi hikaye etmelidir. “Bireysel bir yaşamın öyküsü ister istemez kişinin iç dünyasını, yani bu kişinin kendi tanıklığını bile doğru yargıya varmaya yetmeyeceği bir alanı da içerdiğinden, izlerden gerçeğe ulaşmak çok daha zordur, yorumlar da hep başka yorumlara açık kalır” (Yücel, 1999, s.187). Dolayısıyla elindeki malzemeyi doğru kullanması gereken biyograf, anlatısını sağlam bir zemine oturtmalıdır.

Modern bir biyografi eserinde kişisel duyguların ön plana çıkmaması, yazarı her zaman zorlayan konulardan olmuştur. Biyografin özneyle kurduğu bu yakınlık temelinde ideolojik, kültürel veya sanatsal sebepler taşımaktadır. Özellikle özneye dair hayranlık veya nefret uyandıran net ifadelerden kaçınması gereken biyografi yazarını bilinçli olarak yaptığı bu seçim, onu daha da zora sokmaktadır. “Çünkü yaşamöyküsü dediğimiz metinler, yaşamöykücünün ürettiği, dolayısıyla belirli bir bireyin üslubunu, dünya görüşünü, bilgi ve bulgu birikimini, ulaştığı bireşimi yansıtırlar. Bir bakıma yaşamöyküsü, yaşamış olanın değil yazanın öyküsüdür” (Demiralp, 1999, s.176). Bu

nedenle biyografi bir anlamda, özyaşam öyküsüne dönüşmektedir. Sonuç olarak biyografi yazarı, ne kadar dikkat etse de özneye kendi duygu ve düşünceleri zaviyesinden bakmaktan kaçamamaktadır.

1.1.2. Biyografi ve Diğer Disiplinler

Biyografi türünün, farklı disiplinlerle birlikteliği veya bazı açılardan farklılığı onu, hem beslemiş hem de onun tek bir kalıba girmesini engellemiştir. Özellikle tarih ve edebiyatla kuvvetli ilişki içerisindedir.

Biyografiyi tarihin bir kolu olarak kabul eden bazı görüşler vardır. Özkırımlı, biyografik eserlerin sanatsal değerler taşımaya rağmen tarihin bir malı olduğu görüşündedir. Biyografilerin kronolojik yapısı ve gerçeklere bağlılığı, bu görüşün temel ilkeleridir. (Özkırımlı, 1984, s.12). Edebiyat araştırmacısı Mustafa İsen'e göre ise biyografi, tarihi yazan kahramanların hikayelerini yazdığı için başlangıçta tarihin içerisinde yer alırsa da zamanla bilim haline gelir. (İsen, 2010, s.3). Tarih bilimi, tarihi yapan bireyin, günlük yaşamından ziyade ordu içerisindeki konumuyla ilgilenmektedir.. Bununla bağlantılı olarak Viktorya döneminde, önemli olan devri anlatmak iken modern biyografi, odak noktasına bireyi koymuştur. Tarih bilimi *üvey evlat*¹ gözüyle baktığı biyografiyi, sığ ve edebî bir anlatı olarak kabul etmektedir. Fakat bireyi yaşadığı devrin içinde değerlendirmesi, biyografinin tarihe sağladığı önemli bir kaynaktır.

Öğreticilik vasfı, tarih ile biyografinin ortak özelliklerindedir. Fakat okuyucu tarihi, bilgi edinmek için biyografiyi ise merak duygusunu gidermek, özenti veya kendi yaşamıyla ortak noktalar kurmak amacıyla okumaktadır. Bu durumda tarih ile biyografinin yolları amaç noktasında ayrılmaktadır. Tarihî kişilikler her ne kadar devletler karşısında silik kalsa da bazı durumlarda krallar, vezirler, komutanlar ön plana çıkartılır. Fakat burada da kişiler, tarihî özne olma dışında geride bıraktıklarıyla pek de anılmamaktadır. Onların sevdiği yemek, dinlediği müzik, günlük hayatı veya annesi, eşiyle alakalı bilgiler tarihin ilgi alanına girmez. Resmi kaynaklar, biyograf ile tarihçinin ortak metinleridir fakat biyograf için yeterli değildir. Dolayısıyla tarih ile biyografi arasındaki ayrımın temel noktası, “kim bu adam sorusu ile neler yapmış bu adam sorusu

¹ Okay, “Tarihin Üvey Evladı:Biyoğrafi” s.125-127

arasındaki” fark olur (Turan, 1999, s.167). Bireye dair algının değişmesini sağlayan bu yaklaşımlar, tarihî olayları gerçekleştiren öznenin önemini artırırken, edebiyat ile biyografiyi de birbirine yaklaştırır. Çünkü özne, biyograf için tarih üstü bir varlık konumundadır.

Biyografi ile tarihi yakınlaştıran bir diğer husus kronolojiye olan bağlılıktır. “Biyografi çok eski bir edebî türdür. Her şeyden önce, kronoloji ve mantık bakımından, tarih ilminin bir parçasıdır.” (Werren ve Wallek, 1983, s.94). Her iki disiplin de olayları tarihsel sıraya uygun sunmak gibi meselelere sahiptir.

Salt tarihi kayıtları anlatmaktan ziyade biyografiler, kişiye dair detaylara ne kadar girdiği ve okuyucunun merak duygusunu ve beklentisini hangi oranda tatmin ettiği hususunda önem kazanır. Biyografın elindeki belgeler, tarihçi titizliği ile incelenerek yazılı ve kayıtlı olan bilgiler, sözlü verilere tercih edilmelidir. David Bellos karınca örneğini yeğlemiş, biyografın resmî bir belgede yer alan bir tarihi, ajandanın birinde bulunduğu bir tarihe, bir anının yazılı biçimini, yıllar öncesinin bir tanığının anlattığına yeğlemesini salık vermiştir (Çelebioğlu, 2007, s.12):

Öznenin ve yazarın ölümünün ilan edildiği bir çağda, başka bir öznenin yaşamını yazan, bunu o öznenin geride bıraktığı mektup, günlük vb. belgelerle, onunla ilişkili başka tarihi ve özel belgelere dayandıran, bazen röportajlara başvursa da (bunları da birer anlatı olarak değerlendirdiğimiz noktada) işi, başka metinler üzerinden bir metin üretmek olan biyografi yazarının durumu iyice kuşkululu olacaktır. Üstelik o, aynı tarihçi gibi, seçip sıralayıp yorumlarken gerçek ve kurgu çatışmasının ortasında durduğunu bir tarihçiden daha fazla kabullenmek zorundadır (Ünlü, 2011, s.10).

Dolayısıyla biyograf, resmi tarihi yorumlarken ve detaylandırırken çok dikkatli ve özenli olmak durumundadır.

Biyografi ile tarihin sınırlarını ayıran bir diğer husus da öznenin tarihi kişiliğinin gölgesinde kalan günlük yaşamıyla alakalı ayrıntılardır. Öznenin mimikleri, giyim-kuşamı, zevkleri, bakışları kısacası portresi biyografın malzemesidir. Tarih biliminin ilgi alanına girmeyen bu konu, biyografının en önemli verileri durumundadır.

Biyografının, edebiyatla olan ilişkisi de türe dair tartışmaların bir diğer sebebi olarak görölmektedir. Metin ve kurguyu kullanması, bu tartışmaların en önemli argümanlarıdır. Biyografi, özne başta olmak üzere kişilerin belirli bir zaman ve mekan çerçevesinde anlatılması esasına dayanır. Dolayısıyla biyograf, edebiyatın malzemesini geniş bir yelpazede kullanmaktadır:

Öte yandan, tıpkı bir romancı gibi “kişi” üzerinde çalışır, bireysel bir hayatı konu edinir. Kahramanının portresini çizebilmek için tıpkı bir sanatçı gibi hayal gücüne dayanır. Zaman zaman duygularını işe karıştırarak ele aldığı kişi üzerinde hissi yargılara da ulaşır. Ama sonuçta bir varoluşa ve yaşantıya ilişkin sanatsal niteliğinin yanında tarihsel bilgi değeri de olan bir yazı üretir (Taşdelen, 2006, s.12).

Biyografin ürettiği bu yazı, anlatıya sanatsal bir nitelik katmaktadır.

Özellikle özneye dair bilgi, belge eksikliği söz konusu olduğunda biyograf, hayal gücünü kullanmak zorunda kalır. Bu durumda boşluklar, muhayyile yardımıyla tamamlanırken özne, kurgusal gerçeklik içerisinde sunulur. “...Gerçekliğin kendisinden çok gerçekliğe ilişkin bilgi ve bulgulardan çıkarak yeni bir gerçekliğin yaratılmasıdır. Bir bakıma kurmaca yoluyla oluşur bu yeni gerçeklik” (Demiralp, 1999, s.176). Biyografin elindeki nesnel verilerin azlığı, eserin edebî yönünün artmasına katkı sağlamaktadır. Bunun tam tersi ise gerçeklik arttıkça eserin sanatsal yönü zayıflamaktadır.

Biyografiyi edebiyata yakınlaştıran hususlardan biri de biyografin gözettiği üslup kaygısıdır. Yazarın üslubu ile eser edebîleşebilir. “Öte yandan bu sunuma kendi üslubunu, kendi hayal gücünü, kendi kurgusunu, kendi kişisel değerlerini, kendi bakış açısını, kısaca kendi kişisel dünyasını katmasıyla da tarih biliminden uzaklaşarak edebi bir tür olan romana yaklaşır” (Taşdelen, 2006, s.12). Biyograf, geleneksel anlatım tekniklerini ve tanrısal bakış açısını terkettiği sürece, tarihten kurtularak belgeleri esere ustalıklı yerleştirir ve okuyucuyu, karakter keşfine ortak eder.

Hayatla edebiyatın sentezinden doğan roman türü, hayatı estetize edişi ile önem arz etmektedir. (Tekin, 2018, s.11). Bir biyografi, yeniden yaratım süreci ile bu sentezin tam ortasında yer almaktadır.

1.1.3. Biyografik Roman ve Özellikleri

Henüz keskin çizgilerle/kurallarla belirlenmiş bir tür olmayan biyografi, non-fiction fiction (kurmaca olmayan roman) olarak tanımlanmaktadır. İnsanın yaşam öyküsü her zaman merak konusu olmuştur. Türk edebiyatında, özellikle son yıllarda, bir yaşamın roman formunda anlatılması rağbet görmeye başlamıştır. Bunu romanın kuralları ve hayal dünyası içinde kurgulayarak sanat biçimine dönüştürmek ile belgelere, verilere ve vesikalara bağlı kalmak arasındaki yazarın başarısı önemlidir. Bir roman, biyografik verileri kullanarak gerçekçi olabileceği gibi, yazarın başarısı ile de kurgudan yola çıkarak

okuyucuda gerçekçi duygular uyandırabilir. Öyle romanlar vardır ki gerçek mi kurgu mu noktasında muhatabını bir hayli zorlamaktadır. Kişinin hayatını doğrudan anlatmak değil, elindeki verileri romanın kurgu ve yorum dünyası içinde eriterek okuyucuya sunmak önemli olandır. “Yaşamöyküsel romanın gerçeklik duygusunu uyandırması salt yaslandığı belgelerden, nesnel verilerden gelmez. Romancının bunları düzenleyişinden, romana özgü bir kurgu içinde eritişinden, anlatım yöntemindeki doğrudanlığından gelir” (Özdemir, 2002, s.284). Hayata öznesinin gözünden bakması gereken biyografik romancı, Irvin Stone’un da ifade ettiği gibi öznesiyle ilgili tüm detayları yaşamalı ve hissetmelidir.

Biyografik roman, “...Gerçekten yaşamış birisinin hayatının hem gerçek bilgi, belge ve bulgulara bağlı kalarak gerçekçi bir biçimde hem de kurmaca dünyayı içeren roman kurgusu içinde anlatıldığı eserlere denir” (Çetin, 2017, s.233). Her yaşamın roman olmayacağı düşüncesinden hareketle, ele alınan kişinin hayatında dramatik öğeler ve olaylar bulunması gerekir. Kişinin yaşamının tekdüzelikten uzak olması, iniş-çıkışların sürekliliği gibi durumlar, romanın aslı ögesi olan çatışmayı beslemesi açısından çok önemlidir. Bu noktada yazarın ciddi bir araştırma yapması ve hazırlık süreci geçirmesi durumu ortaya çıkar (Özdemir, 2002, s.285). Bir biyograf nasıl ki bir hayatı kendi zihin süzgecinden belli kıstaslarla eleyerek yeniden yazmakta, aynı şekilde roman da hayata kattığı yorumla roman olmaktadır (Tekin, 2018, s.11).

Bir biyografi, olayları değil de artık bireyi odak merkezi yaptığı anda bu çalışma, tarihin elinden kurtularak edebi bir çalışma olma yoluna girmeye ve bireyin gölgede kalan yerlerini aydınlatmaya koyulmaktadır. Artık tarihin ilgi alanından çıkmasıyla, bireye ait aydınlatılmaya ve önemsenmeye müsait özellikler öne çıkacaktır. Dolayısıyla ele alınan öznenin hareketle bir “*varoluş*”, romancının derdi haline gelmektedir (Kundera, 1987, s.13). Biyografik romancının amacı, içdiş ettiği hayata okuru da ortak ederek varoluş meselesine edebiyatın penceresinden bakmaktır. Romancı, öznesine, yaşadığı devrin şartlarından hareketle, onun olaylara verdiği tepkileri ve duygularını anlama ve anlamlandırma çabasıyla yaklaşır.

Biyograf, kişinin ruh dünyasını anlamlandırma noktasında yetersiz kaldığı durumlarda romancı gibi davranır. Tıpkı bir madenci gibi öznesinin bilinçaltında saklı kalmış yerleri

kazarak onu ortaya çıkarmaya çalışır. Bu nedenle biyografik romancı, bir bakıma gerçeği, kendi zaviyesinden bir amaca yönelik yorumlamaktadır.

Genel itibariyle kronolojik ilerleyen biyografik roman, bazen metni romanlaştırma düşüncesiyle romancı tarafından bozulabilir (Apaydın, 2002, s.464) . Fakat kronoloji takip edildiğinde öznenin hayatı bütün olarak daha iyi anlaşılabilir. Bazen de roman dünyası içinde bu kronolojiye uyma zorunluluğu ortadan kalkar, romancı daha özgür hareket etmek isteyebilir. *Adı Aylın* romanı, kahramanın cenaze töreninin anlatılmasıyla başlamaktadır. *Füreye* romanında ise, öznenin ölüm döşeğinde kendi kendine konuştuğu sahne ile başladığı görülür.

Her zaman gerçeği söylemesi beklenmeyen romancının asıl sorunu kurgusu olmalıdır. Biyografi okuyucusu ise, gerçeklik beklentisi içindedir. Kurguya tahammülü yoktur. Biyografi romancısı az malzemesinin olduğu durumlarda muhayyilesini kullanırken bile okuyucu bunu gerçek olduğu vehmiyle okur.

Biyografi ve roman, birbirlerinden yöntem açısından ayrılmaktadır. Biyografi temelde araştırmacılığa ve salt gerçekleri aktarmaya dayanırken, romanın özünde kurgu ve yaratıcılık vardır. Birinin kurmacaya diğerinin ise gerçeğe dayanması, roman ile biyografiyi birbirinden ayıran en önemli hususlardandır. Buna rağmen roman biyografiden beslenirken, biyografinin romanın malzemesini kullanmasına olanak yoktur. “Roman kişileri tanıdığımız insanlardan daha gerçeklerdir. Çevremizdeki insanları ancak şöyle böyle anlayabildiğimiz halde, roman kişilerini tam olarak anlayabiliriz” (Forster, 1982, s.24). Dolayısıyla romancı, biyografik verileri kullanarak özneyi farklı yönleriyle derinlemesine sunabilmektedir.

Postmodern düşünceyle birlikte edebi türlerin sınırlarının belirsizleştiği (Apaydın, 2002, s.169) bir dönemde, Türk edebiyatında zaten edebiyat ile tarih arasında konumlandırılmaya çalışılan biyografik roman, bu anlayışın bir sonucu olarak yazarların ilgi sahasına girmeye başlamıştır. Kurmaca ile gerçek arasında bir yerde duran biyografik roman, kahramanlarını ve hikayesini gerçek hayattan alarak yazarının muhayyilesi ile farklı bir dünyaya okurunu davet etmektedir. Okur, “...yaşanmış anın özetlenerek tekrarının imkansızlığı ve orijinal olanla yeniden yazılmış metin arasındaki boşlukların doldurulması gerektiği” (İslam: 2001/2, s.66) problemiyle karşı karşıya kalmaktadır. Belgesel nitelik ile kurmacanın birlikteliği, romanın alışlagelmiş kurallarını yıkmaktadır.

Biyografik roman yazarının amacı, elindeki bilgi, belge ve verilere hayatiyet kazandırmaktır. “Her sanat dalı birtakım seçme ve düzenlemelerle kullandığı hammaddeyi belli bir bakış açısından biçimlendirerek sunar” (Forster, 1982, s.15). Bunu yaparken üslubu ve anlatım tarzı, okurun önem verdiği konuların başında gelmektedir.

Biyografik roman, bir kişinin yaşamının romanın kurgu dünyası içinde estetik bir dille anlatılmasıdır. Biyografik roman kaleme alan yazarın farklı amaçları olabilmektedir. Toplumda önemli başarıları olan insanların unutulmasını engellemek, olumsuz bir karakteri ibret olarak sunmak, aile bağının olduğu birini kaleme almak veya kendi aile tarihini oluşturmak gibi sebeplerle eser yazar. “Türk edebiyatında biyografik roman kategorisi içinde değerlendirebileceğimiz eserlerin büyük kısmında eser, bir akraba hakkında yazılmıştır” (Apaydın, 2002, s.169-170).

Gerçek kişilerden oluşan bir şahıs kadrosuna sahip olan biyografik romanda yazar, kimi zaman – özellikle aile tarihi oluştururken- bazı isimleri değiştirerek verebilir. Bunun sebepleri arasında öznenin mahremiyetinin gizliliği, eğer özne hayatta değilse aile üyelerinin izin vermemesi veya yazarın aile ile mahkemelik olmak istememesi gibi problemler vardır. Daha çok hayatta olmayan kişileri konu alsa da bazen hayatta olan bireylere yer verdiği de olmaktadır.

Biyografik romanda genellikle hakim bakış açısı vardır. Anlatıcı, üçüncü kişidir. Fakat bazı romanlarda anlatıcı çeşitliliği de söz konusudur. Kronolojide bazen ileri sıçramalar, geriye dönüşler olmaktadır. Romancı, öznesine duyduğu yakınlık veya mesafeyi onaylatma tutumu içindedir. Bu yüzden kullandığı dil ve anlatım öznelidir.

Biyografik romanda montaj tekniği, başvurulan önemli tekniklerden biridir. Tarih ve edebiyata yakın olması biyografik romanın, karakterlerine ait metin, söz veya yazıyı romanın içerisinde kullanmasına müsait bir zemin oluşturur. Özellikle sanat ve kültür alanlarına ait metinlerden faydalanarak romanın terkiibinde kullanmak, yazarın yeteneğini ortaya çıkaran unsurlardandır (Tekin, 2018, s.254).

Romanda gerçekçilik iddiasını kanıtlamak, inandırıcılığı arttırmak ve hafızalarda kalıcılığını kuvvetlendirmek için roman sonunda fotoğraf albümü, doğum belgesi, gazete haberleri, diploma, sertifika, el yazısı örnekleri veya ödül ilanlarına yer verilebilir. Aile biyografilerinde ise şecere verilebilir.

Gerçek kişi ve olaylara yaslanan biyografik romanda yazar, kurgu dengesini iyi kurmalı ve okuyucuyu -her halükârda- roman okuduğu düşüncesinden uzaklaştırmamalıdır. Şüphesiz biyografik romanın en büyük sorunu, gerçek-kurgu açmazıdır. Biyografik romancı, zaman zaman romanda kurguyu bozacak bilgiler verebilir, söylediklerine inandırıcılık katmak amacıyla araya girip romanın kurallarını bozabilir. Her şeyden önce bir roman olması, yazarın okurunun kurgu beklentisini karşılaması gerektiği fikrini destekler.

1.1.4. Biyografik Romanın Sorunsalları

Biyografik roman, biyografik verilerinin gerçekliğinin nasıl yansıtıldığı ve roman türüne ait kurallara ne ölçüde uyduğu konusunda bazı sorunlar içerebilmektedir.

Yazarı ile roman kahramanı arasındaki yakınlık, hayranlık veya siyasî alâka gibi nedenler, romancının tarafsızlık tutumunu etkilemektedir. “Bunun en önemli sebebi, kuşkusuz, bir yazarın kendini biyografik roman yazmaya yönlendiren şahsa karşı hayranlık ve yakınlık duymasıdır” (Apaydın, 2002, s.173). Dolayısıyla okuru da, sürekli olumladığı kişiye veya ibret olarak gösterdiği olumsuz örnek olan öznesine karşı aynı tavırla yaklaşmaya davet eder. Biyografik romanın objektiflik/subjektiflik sorunu, edebiyat araştırmacıları tarafından en çok tartışılan konulardan biridir.

Biyografik romancı, gerçek hayattan seçtiği kişileri sunarken romanın kurmaca dünyası içinde gelgitler yaşayabilir. Romancının karakter yaratımında karşılaştığı zorluklardan biri de, kahramanını romanın içerisine uymasını sağlarken aynı zamanda özgürlüklerine müdahale etmemektir (Forster, 1982, s.24). Biyografik roman yazarı, bu durumda daha fazla dikkatli olmak zorundadır. Kahramanları her ne kadar gerçek hayattan olsa da , okur romanın kurmaca dünyasından uzaklaşmamalıdır. Gerçeklerden uzaklaşmamak ile hayatî değişiklik yapmak arasında kalması, onu zorlayan konuların başında gelir.

Biyografik romanın bir diğer sorunu, zamansal gerçekliktir. Roman türünün kurgusal gerçekliği içinde bir de biyografik yapı nedeniyle dış gerçeklik söz konusu olmaktadır. İtibarî metin olma noktasında ayrılan biyografi ve roman türleri, birleştikleri anda zaman, mekân ve karakterlerin itibarî olarak ele alınmasını gerektirir. “İtibarî vaka da tarihi olan

gibi kronolojik karakterlidir” (Aktaş, 2005, s.11). Dolayısıyla kronolojik sıra bozulsa bile kurgusal zamandaki gerçeklik devam etmektedir.

Bir diğer sorun, biyografik romanın estetik kaygı ile olan durumudur. Romancı gerçek bir karakteri anlatması sebebiyle, sınırsız bir müdahale alanına sahip değildir. Gerçeğe yaklaştığında estetik zevkten, estetiğe yaklaştığında ise gerçeklikten uzaklaşacaktır. Şüphesiz biyografik romancının başarısını bu iki husus arasında kurduğu denge sağlayacaktır.

Biyografik roman öznesinin hayatta olup olmama meselesi de açmazlardan biridir. Genel olarak hayatta olmayan kişileri seçen biyografik romancılar, yaşayan kişileri anlattıklarında eserlerine müdahale edilme sorunuyla karşılaşmaktadırlar. Biyografik roman türü gereği, öznenin kurgusal boyutta ele alınması kaçınılmazdır. Fakat yaşayan öznenin öngörülemez durumu, biyografik romancının çok iyi gözlem yapmasını gerektirmektedir.

Biyografik romancının türe dair sorunu, hâlâ tartışılan konulardan biridir. Bazı eserler, roman başlığı ile sunulmasına rağmen yöntem ve üslup bakımından farklı türleri yansıtmaktadır. Biyografik romancının elindeki verilerin arttığı durumlarda, eserin roman türünden uzaklaşarak belgesel bir anlatıya dönüşmesi söz konusu olmaktadır. Romanın kurgu ve kurmacaya dayanan yönü, öznenin gerçeklik algısını bozacağı düşüncesiyle yazar tarafından ihmal edilebilir. Bu durumda eserin sanatsal yönü zayıflamaktadır. Esere inandırıcılık katmak amacıyla roman sonunda verilen soyağacı veya fotoğraf albümü gibi belgesel veriler, roman türünü sekteye uğratır.

Biyografik romanın türe, özneye, kurgusal gerçekliğe ve estetiğe dair sorunları, yazarın eseri hangi amaçla kaleme aldığı noktasında ortaya çıkmaktadır. Esasen edebiyata ait bir tür olan biyografik roman, yazarın kişisel çıkarlarını (para kazanmak, şöhret olmak, çok satanlar içinde olmak gibi) tatmin etme isteği ile karşı karşıya kalabilmektedir.

2. BÖLÜM

SEÇİLEN ROMANLARIN İNCELENMESİ

2.1. SIDIKA HANIM

İlk baskısı 2004 yılında 376 sayfa olarak yayımlanan roman, yazarın ilk eseridir. 1896-1937 yılları arasında Elazığ'ın Harput yöresinde geçen roman, adını içindeki *saray* yavrusu konaktan almış bir köy ile birlikte diğer on altı köyün de sahibi olan bir bey ile onun güzeller güzeli eşinin hayatını, bu hayatın nasıl başlayıp nasıl sona erdiğini anlatmaktadır (Gökbudak, 2018, s.5). Eser, Sıdıka Hanım'ın zorluklarla geçen hayatını anlatırken bir yandan da Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarından Cumhuriyetin ilanına kadar olan önemli olaylara bölgesel açıdan bakan bir aile biyografisidir. Ailesi, kocası, çocukları, kayınvalidesi ve aile dostlarıyla ilişkilerinin yanısıra farklı karakterlerle de romandaki olaylar çeşitlenerek zenginleşmektedir. Sıdıka'yla ilişkili olduğu oranda romana dâhil olan her kahraman ve onun gerçek hayatına dair unsurlar, okuyucuya lirik bir anlatımla, gerçek kahramanların merkezde olduğu biyografik bilgilerle aktarılır.

Toplam üç bölümden oluşan romanda, hakim anlatıcının bakış açısından okura sunulan olay örgüsü, Sıdıka'nın düşün hazırlıkları ile başlar. Romanda özellikle mekân unsurunun ağırlıklı olarak işlendiği birinci bölümde, Sıdıka'nın evlenmesi ve çocuklarının dünyaya gelmesini takip eden yıllarda kocası Küçük Bey'in içkinin etkisiyle evden uzaklaşması ve konakla ilgisinin iyiden iyiye azalması sonucu Sıdıka'nın hayatının nasıl geçeceği sezdirilir. Bir diğer nokta da, yöre insanının olaylara bakış açısı ve yaklaşımını hissettiren yazar, roman ilerledikçe olaylara verilen tepkilerin alt zeminini hazırlamış olur. Hatta zaman zaman araya girerek bu tepkilere eleştirisini sunar.

Roman, Sıdıka Hanım'a saf ve temiz bir aşkla bağlı olan ve bunu köydeki herkesin-Sıdıka dahil- bildiği Beko'nun derin düşüncelere daldığı bir sahneyle devam eder. Yazar, romanın girişinde Beko'yu tanıtarak okuyucunun onu sevmesini sağlar. Gökbudak, okucuyu kendi duygularına ortak etmek ister ve bu, romanın hemen hemen bütün karakterlerinde böyledir.

Elazığ'ın Perçenç (Akçakiraz) köyünde Ahmet Ağa'nın kızı olarak dünyaya gelen Sıdıka, on yedi köyün sahibi Küçük Bey'le görücü usulüyle evlendirilir. Güzelliği

dillere destan olan Sıdıka, kocasının zevk ve eğlence düşkünlüğünün sonuçlarına katlanmak zorunda kalan talihsiz bir kadındır. Sıdıka Hanım, kayınvalidesi Dilşat Hanım ve yakın arkadaşı Lamia'nın desteği ile kocasının ilgisizliğine katlanır. Âdetler ailedeki kadınları istemedikleri hayatları yaşamaya zorlamaktadır. Sıkıntılar daima gizlenir. Özellikle bir erkek çocuk doğurma zorunluluğu yaşamın odak noktası haline gelir. İlerleyen bölümlerde Küçük Bey, servetini fuhuş ve içki sofralarında eritirken, Sıdıka ve çocukları hayat mücadelesi vermektedir. Küçük Hanım'ın güzel sanatlara olan istidadı, sevindirici tek durumdur. Zamanla gerçek aşkı da tadan Sıdıka, yokluk ve hayal kırıkları içinde hayata veda eder. Yazar, Sıdıka'nın yaşadığı dönemle paralel olarak bölgenin siyasi gelişmelerini de romana yerleştirmiştir. Gelişen ve değişen yeni bir devletin doğuşunu, yerel bazda yansıtmaktadır.

2.1.1. Olay Örgüsü

- Sıdıka Hanım ile Küçük Bey'in görücü usulü ile evlendirilmesi.
- İlk çocuk Atiye (Küçük Hanım) doğduktan sonra Küçük Bey'in içki ve kadın düşkünlüğünden dolayı evini ve ailesini ihmal etmesi.
- Küçük Bey'in Katina adlı Ermeni bir kadınla gönül ilişkisi yaşaması.
- Sıdıka ile karşılaşan Katina'nın utanarak pişman olması ve Sıdıka'nın Katina'yı o hayattan kurtarması.
- Dilşat ve Muhammed Ziver' in dünyaya gelmesi.
- Hacı Hayri Bey'in Küçük'e ders vermeye başlaması ile Sıdıka Hanım'la aralarında gizli bir aşkın başlaması ve bu ümitsiz aşkın bitmek zorunda oluşu.
- Firdevs'in dünyaya gelmesi.
- Ermeni ayaklanmalarının başlaması ve ailenin bu olaylardan etkilenmesi.
- Dilşat Hanım'ın hastalanması ve kısa bir süre sonra ölmesi.
- Osmanlı İmparatorluğu'nun durumunun kötüye gitmesi.
- Küçük Bey'in borçları karşılığında konağı satması ile Sıdıka ve çocukların baba ocağına dönmesi.
- Muhammed Ziver'in hem ailesini hem de memleketi kurtarmak hevesi ile zabıt olmaya karar vermesi.
- Amca oğlu Rahmi'nin babasının isteği ile okulunu bırakarak köye dönmesi.

- Bölgedeki Ermenilerin silahlanmasının fark edilmesi ile köydeki bütün Ermenilerin Rus sınırına kadar götürülmelerine karar verilmesi.
- Memlekette padişahın otoritesinin azalması ve vatansever gençlerin padişaha karşı birleştiği haberlerinin gelmesi.
- Muhammet Ziver'in köydeki bir tartışmaya müdahalesinden dolayı yaralanarak ölmesi.
- Mustafa Kemal önderliğinde savaşların kazanılması, padişah Vahdettin'in kaçması, Meclis-i Mebusan'ın toplanarak Cumhuriyet'i ilan etmesi.
- Küçük Bey'in vefat etmesi.
- Kürt isyanının çıkmasıyla Kürtlerin Elaziz'i ele geçirmeye çalışmaları.
- Remzi ile Dilşat'ın kaçarak evlenmesi ve Rahmi'nin bu evliliğe karşı çıkması.
- Remzi'nin mirastan pay alabilmek için Dilşat'tan boşanmış gibi davranması ve askere gitmesi.
- Sıdika'nın Mısır'da vefat eden dayısının ona miras bırakması.
- Sıdika Hanım'ın vefat etmesi.
- Sıdika Hanım'a saf ve temiz bir aşkla bağlanan ve maddi-manevi bir ömür yanında olan Beko'nun vefat etmesi.

2.1.2. Zaman

Romanda vaka zamanı, 1896 ile 1937 yılları arasındır. Anlatma zamanı ise 2004'tür. Gökbudak, kırk bir yıllık dönemi kronolojik bir sıra takip ederek anlatır. Biyografik romanda alışlagelmiş roman kahramanın doğumuyla başlaması durumu burada yoktur. Roman, Sıdika'nın düğün hazırlıkları ile başlar.

Zamanda ileri-geri sıçramalarla olaylar gelişir. Yazarın zamanı eklektik bir anlayışla, normal ilerleyişle, atlamalarla, geriye dönüşlerle ve özetlemelerle sunduğunu görüyoruz (Tekin, 2018, s.127). Beko'nun Perçenç'e yerleşmesi, Hacı Hafız Ağa ile Ahmet Ağa'nın aldıkları eğitim, Küçük Bey'in amca ve babasıyla ilgili bilgiler, Katina'nın kötü hayata başlaması, köyden savaşmaya giden askerlerin Ermeniler tarafından katledilmesi, Sıdika'nın anıları geriye dönüş tekniğiyle sunulur. Bazı olaylar arasında bazen birkaç ay bazen de birkaç yıl süre geçer. Bu da biyografik roman yazarının olaylar arasında seçme-

eleme yapmasıyla ilgilidir. Yazarın vaka zamanının ötesinde, geleceğe dair haber verdiği durumlar da söz konusudur. Küçük Hanım için kullandığı;

Şimdi, babasını fazla görmediği için tanımadığından dolayı; sonraki yıllarda ise tanımış olmaktan dolayı babasına asla sokulmayacak ve onu sevmeyecekti (Gökbudak, 2018, s.62).

Babasını sahiden sevmiyordu ve sevmeyecekti de (Gökbudak, 2018, s.74).

Sıdika, çok sevdiği kardeşlerini bir daha ömrünün sonuna kadar görmedi (Gökbudak, 2018, s.86).

sözleri vaka zamanının dışındadır.

Vaka zamanı ile anlatma zamanının aynileştiği durum da söz konusudur. Yazar, Katina'nın Küçük Bey'i on beşbirliğe rağmen reddetmesi olayıyla ilgili çeşitli söylentilerin günümüze kadar anlatıldığını söyler.

Yazar, yalnızca Naşide'nin doğum tarihini belgesele uyan tarzda gün, ay, yıl şeklinde verir.

2.1.3. Mekân

Sıdika'nın hayatı üç mekânda gelişmektedir. Birincisi, Sıdika'nın Perçenç'teki babaavidir. Sıdika, evlenene kadar konağın tek kızı olarak büyür. Ahmet Ağa'nın konağı, Sıdika'nın en mutlu günlerini ailesiyle ve arkadaşlarıyla geçirdiği yerdir.

İkincisi, olay örgüsünün odak noktası olan Sıdika'nın gelin olarak gittiği Saray Köyü'ndeki saray yavrusu konaktır. Köy, adını bu ihtişamlı yapıdan almıştır. Bu konak, hem mekân-şahsiyet bütünlüğünü ortaya koyması hem de siyasî ve iktisadî olarak çökmekte olan Osmanlı İmparatorluğu'nu sembolize etmesiyle romanın önemli bir unsuru olarak karşımıza çıkar. Konağın durumunun büsbütün kötüleştiği zamanlarda İmparatorluk da çok zor günler geçirmektedir:

Osmanlı İmparatorluğu'nun durumu da bu konakla uyum içindeydi. Her geçen gün kötüye gidiyor ve çöküyordu (Gökbudak, 2018, s.238).

Konak, bir yandan içindeki insanların mutsuzluğuna şahit olurken bir yandan da fizikî olarak dağılmaktadır. Konakta ayrıca Sıdika, iç hesaplaşma yaşadığı ve huzuru aradığı durumlarda kendini kışlık bahçede bulmaktadır. Hacı Hayri Bey'le ilgili hissettiklerini anlamlandırırken kışlık bahçeye gelerek havuzun, çiçeğin, yaprağın hareketlerinde kendine dair izler arar. Yine bir gün Hayri Bey'in bir bestesini kışlık bahçedeyken dinler ve hayallere dalar.'Hayal köşküm' dediği bu yer, onu olduğu andan başka bir zaman ve

mekana taşıyan sığınağı olur. Dolayısıyla yazar burada, fizikî çevreyi iç gerçekliği ortaya çıkarmak için kullanmaktadır (Tekin, 2018, s.150).

Üçüncüsü ise saray yavrusu konağın satılmasıyla birlikte Sıdika ve çocukların dönmek zorunda kaldıkları Perçenç'teki derme çatma evdir. Hacı Hafız Ağa, Sıdika'nın babası öldükten sonra Firdevs Hanım'ı konağın selamlık kısmından çıkarır ve bitişindeki iki göz bir eve yerleştirir. Buraya yerleşen Sıdika, Beko'nun desteğiyle maddi-manevî zorluklarla mücadele eder. Kızlarını buradan gelin eder ama aynı zamanda oğlu Ziver'i de burada kaybeder. Ermeni olaylarının acı sonuçlarına bu evdeyken şahit olurlar. Dolayısıyla bu mekân, hayatının en zor evresidir.

Bu evin üzerinden aylar, mevsimler, yıllar, çok çabuk geçiyordu. Onlar da bahar hariç her mevsimi yaşıyorlardı. ...ama baharın canlılığı, güzelliği ve umutları bu evde yaşanmıyor, yaşanamıyordu (Gökbudak, 2018, s.288).

2.1.4. Kişiler

Sıdika Hanım: Romanda Sıdika'nın 1896-1937 yılları arasında geçen inişli çıkışlı hayatı anlatılır. Sıdika, güzelliği dillere destan bir ağa kızıdır. Yazar, romanın girişinde onu şöyle tanıtır:

Sıdika, orta boyu, ince beli, iri çekik kahverengi gözleri, uzun siyah kirpikleriyle çok güzeldi. Ama onun en güzel yeri, bir kuğuyu bile kıskandıracak güzellikteki pürüzsüz beyaz boynuydu (...) Sıdika'nın güzelliğinin ötesinde daha değişik, daha etkileyici bir şey vardı: Asalet, zarafet, hüznün ve iyilik; bütün bunlar fiziki görünümüne yansiyordu (Gökbudak, 2018, s.11)

Sıdika'nın hayatı evlilik öncesi, evliliği ve babaevine dönmesi şeklinde üç gruba ayrılabilir. Fakat asıl vaka Sıdika'nın Küçük Bey'le evlenmesi ile başlar. Hayat tecrübesi çok sınırlı olan Sıdika, çocuk denilebilecek yaşta evlendirilir. Serveti dillere destan Küçük Bey'le evlenecek olması gurur verici olsa da sevdiği insanla hayatını birleştirememenin verdiği burukluk vardır. Toplumun kadınlara yönelik baskısını her zaman eserlerinde eleştiren yazar, Sıdika Hanım romanında da Sıdika'yı merkeze alarak kadınların sorunlarına değinir. Küçük Bey'in kadınlarla ilişkisi herkesçe bilinmesine rağmen Sıdika'ya destek verenler sadece kayınvalidesi Dilşat Hanım'la arkadaşı Lamia olur. Yazar devrin bu zihniyetini romanda sık sık eleştirir:

...Hem neler işiteceğini çok iyi biliyordu. Aç değilsin, açık değilsin. Dövmüyor, sövmüyor. Erkektir, çapkınlık yapar! (Gökbudak, 2018, s.94)

düşüncesine karşılık topluma Sıdıka'nın yıkılan gururunu nasıl toparlayacağını sormaktadır. Küçük Hanım'a ders veren Hacı Hayri Bey ile gerçek aşkı tadan Sıdıka'nın bu mutluluğu da uzun sürmez. Gökbudak, anneliğin ve büyük bir aşkın bir kadının dünyaya bakış açısını çok fazla değiştirdiğini ifade eder. Sıdıka, mutsuz bir evliliği olmasına rağmen çocuklarını bırakıp gidemez. Hacı Hayri Bey'e olan aşkını da kalbine gömmek zorundadır. Dilşat Hanım'ın sözleri her şeyi özetler niteliktedir.

Ve şunu asla unutma. Kadımlar, kocaları için namuslu olmazlar. Önce kendileri, sonra çocukları, sonra da kendilerini dünyaya getiren aileleri için namuslu olurlar. Koca, boşandığı anda her şeyi üstünden atmış olur. Ama Ziver'in alnına bir leke düşürürsen asla ve asla silinemez (Gökbudak, 2018, s.203)

Sıdıka, yaşadığı mutsuz evliliği 'hayal köşküm' dediği kışlık bahçede geçici de olsa unuttur. Burası onun can sıkıcı gerçeklerden kaçtığı sığınağıdır. Kabullendiği çaresizlik, kışlık bahçede kurduğu hayallerle umuda dönüşmektedir. Yazar, Sıdıka'nın ruh halinin geldiği son noktayı görmemizi bu bahçe vasıtasıyla sağlar. Bahçedeki çiçekler, ağaçlar ümidini canlı tutmasını sağlayan sembollerdir.

Dilşat Hanım'ın varlığı, Sıdıka'nın hayata tutunmasını sağlayan en önemli etkidir. Küçük Bey'in karakterini ve yaptıklarını her zaman eleştiren Dilşat Hanım, gelininin en büyük destekçisidir. Sıdıka ne kadar duygusalsa Dilşat Hanım o kadar mantıklı ve gerçekçidir. Dolayısıyla birbirini dengeleyen bu iki kadının ortak noktası Küçük Bey'e karşı duydukları tiksintidir. Bir süre sonra Dilşat Hanım da Sıdıka'yı bu dünyada yalnız bırakır:

Kocası gençliğini, güzelliğini, hayata bağlılığını yok etmişti. Dilşat Hanım'ın ölümü ile güvenini, sığınağını kaybetmişti. Sıdıka bu acı ve yokluklarla boğuşarak, dünyaya getirdiği dört çocuğu büyötmeye çalışıyordu. Ve sadece otuz iki yaşındaydı... (Gökbudak, 2018, s.234).

Dilşat Hanım'ın ölümünden sonra konak, daha da kötüye gider ve sonunda satılır. Sıdıka, hayatının üçüncü evresi olan babaevine döner. Ancak burası da maddi zorlukların yanında oğlu Ziver'i kaybettiği yer olur. Yokluk ve acılar içinde ölen Sıdıka, üç çocuğunu geride bırakır.

Küçük Bey: Asıl adı Ahmet olan Küçük Bey, Tanzimat Dönemi Türk romanında karşımıza çıkan 'mirasyedi' tipidir. Dilşat Hanım'ın otoriter ve baskıcı kişiliği karşısında Küçük Bey; şımarık, zayıf ve sorumsuzdur. İçki ve kadına olan zaafı, evliliğinin ilk aylarından son nefesine kadar devam eder. Annesinin gölgesinde büyüyen ve yaşayan Küçük Bey, tek çocuk olmanın verdiği şımarıklıkla da hayatın bütün zevklerini tatmıştır.

Sıdıka'ya evdeki karısı gözüyle bakarken yıllarca başka kadınlarla gönül ilişkisi yaşar. Bütün servetini, çocuklarını dahi düşünmeden bitirir. Çocuklarıyla sağlıklı ve olması gereken baba-evlat ilişkisi kurmaz. Gökbudak, aynı zamanda dedesi olan Küçük Bey'i açıkça eleştirir:

Zaten içkiyi niye içiyordu? Bütün zayıf insanlar gibi, ayıkken yapamadığını yapabilsin, içkinin ardına sığınabilsin diye... (Gökbudak, 2018, s.82).

Roman boyunca Küçük Bey'e dair hiçbir olumlu ifade yer almaz.

Küçük Bey, gece gündüz içtiği içkinin etkisiyle hafıza sorunları yaşar. Dolayısıyla Beyaz'ın onu yastıkla boğmaya çalışmasını, yıllar sonra gördüğü Katina'yı çıkaramamasını, oğlu Ziver'in öldürülmesini bile tam olarak algılamamasını alkolik insanlarda görülen bellek kaybıyla açıklayabiliriz. Bütün bunlarla beraber onun vefatı, Sıdıka dahil kimseyi etkilemez. Aile mezarlığından farklı bir yere defnedilir.

Dilşat Hanım: Oğlu Küçük Bey'le genç yaşta dul kalan Dilşat Hanım, servetininin idaresini tek başına el almak durumunda kalmıştır. Adil, otoriter ve baskıcı kimliği ile işleri kolayca yönetir. Sıdıka'yı kendi beğenerek oğluyla evlendirdiği için her zaman suçluluk duyar. Bu yüzden Sıdıka'nın en büyük destekçisidir. Onu üzmemek ve neşelendirmek için tüm imkânlarını seferber eder. Bir zaman sonra da Küçük Bey'e dair umutlarını kaybederek her şeyi kabullenir.

Dilşat Hanım'ın göze çarpan en önemli özelliklerinden biri de dönemine göre çağdaş ve ileri görüşlü olmasıdır. Kız çocuklarının okumasını destekleyen, bazı hurafeleri de açıkça eleştirmekten çekinmeyen bir kişiliktir. Çevresindeki insanların ne dediğini umursamadan ilk geceden sonra çarşafı görme isteğini gurur kırıcı bir âdet olarak görür. Yine kız çocuğu olan Küçük Bey'in hayal kırıklığına karşın,

Sen hiç arpa ekip buğday, mısırekipçavdarbiçeni gördün mü? Onlar senin tohumların. Kimseyi suçlamaya veya sitem etmeye hakkın yok. Aslında sen hiçbir şeyi hak etmiyorsun, ne oğlanı, ne kızını ne de bir it yavrusunu. Sıdıka'ya bir şey belli eder, gelinimi üzersen dünyayı başına zindan ederim. Dikkatli ol (Gökbudak, 2018, s.75).

sözleriyle Sıdıka'nın yanında olur.

Beko: Romanda nerdeyse bütün karakterler fizikî özellikleriyle verilirken Beko, sadece ruhsal özellikleri öne çıkarılan bir kişidir. Bunda da Sıdıka'ya duyduğu, yazar tarafından ilâhi denmesine karşın, aslında platonik olan aşkıdır. Bu aşkın romanın ilerleyen bölümlerinde Beko'yu, Sıdıka'nın en büyük destekçisi ve yardımcısı yaptığını görüyoruz.

Yazar, onu şu şekilde tanıtır:

Beko cahildi ama iyi bir çekirdeğe sahipti. Zekiydi, çok iyi niyetliydi. Bazı şeyleri aşmıştı. Beko kimine göre saf, kimine göre aptal, kimine göre de ermişti. Kesin olan bir şey varsa önsözleri kuvvetli, sadık bir hizmetkârdı (Gökbudak, 2018, s.9).

Beko'nun bir özelliği de Sıdika'ya dair anlamlı rüyalar görmesidir. Bu rüyalar, hep Sıdika'nın mutsuz olduğu zamanlara denk gelir ve Beko, her defasında bunu hisseder.

Özellikle Sıdika'nın babaevine dönmesinden sonra Beko, korumacı tavrı ve sevgisiyle aileye sahip çıkar. Çocuklar, küçük yaşlardan itibaren baba figürünün boşluğunu Beko'yla giderir. Sıdika da onun hayatındaki yerini şöyle dile getirir:

Galiba sen daha başka bir şeysin, tam nesin bilemiyorum ama galiba kanımsın. Yaşama gücümü ve dayanma gücümü veren bir şeyim. Tam anlatamıyorum işte. Ama benim için kol ve bacadan çok daha önemli bir şeysin (Gökbudak, 2018, s.289).

Sıdika'nın vefatından kısa bir süre sonra Beko da daha fazla dayanamayarak bu hayatı terk eder.

Hacı Hayri Bey: Sıdika, Hacı Hayri Bey'le Küçük'ün güzel sanatlar hocası olması vesilesiyle tanışır. Hacı Hayri Bey'in zaten önceden var olan aşkına Sıdika da karşılık verir. Fakat bu aşk, Sıdika'nın hayatındaki en büyük ikilemdir. Bir yanda çocuklarını bırakamama diğer yanda ona her zaman sahip çıkan Dilşat Hanım'a ihanet edememe düşüncesi, onu bu aşkı yaşamaktan alıkoyar.

Hacı Hayri Bey'i Sıdika'nın gözünden tanırız:

Orta boylu, çok iyi giyimli, kara kaşlı, kara gözlü, top sakallı ve bıyıklı, her haliyle kibar vesoylugörünenbirbey duruyordu. Sakallarında kırlar vardı. Kırkını geçmişti...Tuhaf gözlerivardı.Siyahımı kahverengi mi yoksa zeytin rengi miydi?. Sıdika anlayamamıştı (Gökbudak, 2018, s.149).

Hacı Hayri Bey'in daha çok Sıdika'ya olan aşkı ve şair ruhuyla öne çıktığını görüyoruz. Yazar, böyle kültürlü ve donanımlı birinin Küçük'e ders vermek gibi basit bir işi, sırf Sıdika'yı görebilmek için yaptığını söyler. Sıdika'ya kaçma teklifinde bulunması ve reddedilmesi ile sağlığı daha da kötüye gider ve Dilşat Hanım'ın ardından o da hayata veda eder.

Beyaz: Beyaz, romandaki yan karakterlerden biridir. Sıdika'yı büyüten, onun şahsî işleriyle uğraşan Beyaz, Sıdika evlendikten sonra da onun yanında olmaya devam eder. Yazar, otuzlarındaki bu kadının geçmişi ve ailesi hakkında bilgi vermez. Hiç evlenmeyen Beyaz, Sıdika'ya çok bağlıdır. Küçük Bey'i hiçbir zaman ona layık görmez ve bunu her fırsatta dile getirir.

Firdevs Hanım ve Ahmet Ağa: Sıdıka'nın annesi Firdevs Hanım, kızını evlendirip iki oğlunu da Mısır'a gönderdikten sonra Ahmet Ağa'yla başbaşa kalır. Uzun boylu, uzun sakallı ve keskin bakışlı Ahmet Ağa, sevecen ve çocuklarına bağlı bir ağa tipidir. Ağabeyiyle Mısır sarayında eğitim almış, Farsça, Arapça ve az da olsa Fransızca dillerini bilen kültürlü biridir. Ağabeyi Hacı Hafız Ağa'nın gölgesinde kalması onu özellikle maddi konularda sıkıntıya sokar. Yazar dönemin anlayışı gereği, ailenin büyüğünün her zaman son kararı verdiğini söyler. Ahmet Ağa zamanla hastalanarak vefat eder. Eşini de kaybettikten sonra mirastan menedilip konaktan çıkarılan Firdevs Hanım, hizmetkârlarıyla iki göz eve taşınır. Kıt kanaat geçinse de kızı Sıdıka'dan tek kuruş yardım almak istemez. Onun en büyük sıkıntısı, evlat hasreti olur. Beko'nun yeğeni Nazo'yu evlâdı yerine koyarak hasretini gidermeye çalışır.

Katina: Romanda Katina'nın karakter gelişimine şahit oluruz. Başta sadece fizikî özellikleri ve erkekleri baştan çıkararak tavırlarıyla tanıdığımız Katina, yaşadıklarının etkisiyle farklı bir karaktere bürünür.

Katina çok genç ve güzeldi, doğuştan kadınsı bir havası vardı, kırtımları, cilveleri bir tecrübeye dayanmıyordu, içgüdüsel idi (Gökbudak, 2018, s.80).

Ailesini genç yaşta kaybeden Katina, dayısının vasıtasıyla Hayganoş'la tanışır. Hayatta kalabilmek için onun dediklerini yapmak zorundadır. Küçük Bey'le tanışıp zamanla ona aşık olan Katina, Sıdıka ve çocukları öğrendikten sonra ondan uzak durmaya karar verir. Sıdıka da hem yuvasını kurtarmak istediği hem de Katina'ya acıdığı için ona yardım eder ve Malatya'ya kaçmasını sağlar. Ermeni olayları başladığında göç etmek zorunda kalan Katina, birkaç gün saklanmak için ondan yine yardım ister. Artık evlenmiş ve Müslüman olmuştur. Sıdıka'nın yardımıyla yoluna devam eder.

Küçük Hanım: Küçük Hanım, Sıdıka'nın ilk çocuğudur. Adı Atiye olmasına rağmen Küçük Bey'in kızı olmasından dolayı böyle çağırılır. Büyük bir ihtimam ve dikkatle yetiştirilir. Küçük yaşta okuma-yazma isteği geri çevrilmez ve Hacı Hayri Bey'in verdiği eğitimle istidâdı ortaya çıkar. Annesine yazdığı bir şiir, ince ruhunu yansıtmaktadır:

Sen güllerden güzelsin,
Bahar dalına benzersin.
Bir daha sakın ağlama,
Beni çok çok üzersin (Gökbudak, 2018, s.170).

Büyüdükçe de zarif ve zamanının kadınlarına göre çok kültürlü biri olur. Baba sevgisinden mahrum olan Küçük'ün annesinin ağlamaları ve konaktaki hareketlilik çocuk ruhundan kaçmaz. Beko ile her karşılaştığında ona babasıymış gibi sarılır. Çocukluk arkadaşı Kemal'e karşı derin hisleri vardır. Ancak onun evlilik haberini aldıktan sonra kimle evleneceğinin bir önemi kalmaz ve Erganili Mustafa ile evlenir. Eşine yeni alfabeyi öğreterek Elaziz Belediyesi'nde işe girmesini sağlar.

Dilşat: Sıdika'nın ikinci çocuğu olan Dilşat, Perçenç'e döndükleri zaman dikiş dikerek ailesine yardımcı olur. Amca oğlu Remzi'nin ilgisini her zaman çekmesi ile bir süre sonra kaçarak evlenirler. Bu durumu kabullenmeyen Remzi'nin ağabeyi Rahmi'nin baskısıyla boşanmış gibi yaparlar ve Remzi askere gider. Bu sırada Semahat adında kızı dünyaya gelir. Dilşat yıllarca kocasını bekler. Remzi döndüğünde ise kızını öğrenir buna rağmen iki yıl daha boşanmış gibi davranmaya devam ederler. Dilşat'ın Seniha adında bir kızı daha olur fakat sonra ölür. Sonrasında Naşide doğar. Sıdika'nın vefatından sonra bir oğlu da olan Dilşat, ona Hıfzı adını verir.

2.1.5. Dil ve Anlatım Özellikleri

Hâkim bakış açısıyla sunulan olay örgüsünde iç çözümleme, iç monolog ve tasvir tekniği gibi teknikler kullanılmıştır. Hâkim anlatıcı, kişilerin zihninden geçen düşünceleri, iç monolog ve iç çözümleme tekniğiyle okura iletmektedir:

Şekli şemali babama benzeyebilir ama babam da çok sessiz bir adam. Hep amcamın gölgesinde kaldı. İnsanlar kendinin olanı koruyabilmeli, diye düşünürken... (Gökbudak, 2018, s.123).

Küçük Hanım; zayıf, uzun boylu ve zarif bir kız oluyordu. Dilşat ise tombul, pembe-beyaz ve hep gülen bir bebektir (Gökbudak, 2018, s.89).

...onun en büyük aşkı, Sıdika'ydı. Hiç kimseye itiraf edemeyeceği bir aşkı bu. Hem kendi üstün kişiliği hem de Sıdika'nın konumu ve masumiyeti, bu aşkı saklamak için yeterli sebeptir (Gökbudak, 2018, s.157).

Karakterler, romana dahil olduğu anda yazar tarafından özetleme ve geriye dönüş tekniğiyle takdim edilmektedir:

Bekir; işini iyi yapan dürüst, çalışkan, hürmetkâr bir gençti. Aslen, Diyarbakırlıydı (Gökbudak, 2018, s.68).

Katina, çok genç yaşta anasını, babasını kaybetmiş ve uzaktan akrabası olan, dayı diye bildiği Giragos'un yanına sığınmıştı (Gökbudak, 2018, s.80).

Yazarın romanın geneline yaydığı yöresel deyişler ve kelimeler, gerek devrin gerekse yaşanan şehrin havasını hissettirmektedir. Bu kelimeler, dipnot ile yazar tarafından açıklanmaktadır: kofik, patile, kardeş haleti, pişot, bastık, orcik, şaşşen, çatal pahar, ayvan, cacurum.

Aile biyografisini anlatmasından dolayı lirik bir anlatıma sahip olan roman, sade ve anlaşılır bir dile sahiptir. Yazar, anlatısını zaman zaman şiir, türkü ve mani gibi manzum türlerle zenginleştirir. Bunda roman kişilerinin etkisi vardır. Yazarın Hacı Hayri Bey'in şiirlerinden, düğünde söylenen manilerden, askere gönderilen askerlerin ardından söylenen yöreye ait türkülerden faydalanması dikkat çeker.

Sinemde bir tutuşmuş, yanmış ocağ olaydı,
Zülfün karanlığında bezme çerağ olaydı (Gökbudak, 2018, s.158).
...
Geceler yârim oldu,
Ağlamak kârım oldu.
Her dertten ağlamazdım
Sebebim zalim oldu. (Gökbudak, 2018, s.93).

2.1.6. Romanın Biyografik Yapısı

Sıdıka Hanım, yazar Naşide Gökbudak'ın anneannesidir. Sıdıka Hanım'ın ikinci çocuğu Dilşat'ın kızı olan Naşide Gökbudak, bu romanı olayları bizzat yaşayan annesinden ve teyzesinden(Atiye) defalarca dinlemiş olmasından dolayı bu kadar emin yazdığını ifade eder. Anlatılanlarla yaşananların kronolojik olarak örtüşüp örtüşmediğini araştırdığını söyleyen yazar, hepsinin zaman ve zemin olarak doğruluğunu da tespit ettiğini belirtir. Ayrıca romandaki olayların ve kişilerin tamamının gerçek olduğunun da altını çizmektedir. Romanı yazdığı dönemde anlatıda yer verdiği kişilerden hayatta olanlar ve yaşananları hatırlayan canlı tanıkları vardır. Bütün bu sebepler, romanın biyografik unsurlarının doğruluğunu destekleyen önemli verilerdir.

Yazar, bu romanı yazmasının sebeplerini bir dönemin kültür merkezi olan Elazığ'ı tanıtmak, Doğu Anadolu'ya dikkat çekmek ve iç turizmi bu bölgelere yönlendirmek olarak sıralar. Yazar, roman boyunca Elazığ ve Harput'u arka fonda hep hissettirmektedir.

2.1.6.1. Benzerlikler

Romanda yer alan kişilerin gerçeklikleri kesindir. Dönemin ünlü Divan şairlerinden Hacı Hayri Bey² ile ilgili yazarın verdiği bilgiler anlatının gerçekliğini destekler. Gökbudak, Hayri Bey'in Harputlu olup ilk eğitimini burda alarak Yusuf Kâmil Paşa Medresesine devam etmesini, Doğu Anadolu vilayetlerindeki memuriyet hayatıyla ilgili bilgileri doğrudan romanda vermektedir. Görevinden azledilmesi ve Edirnekapı Şehitliği'ne defnedilmesi de romanda yer alan biyografik bilgilerdir. Şairin en meşhur şiirinin de romanda Sıdika'ya duyduğu aşk acısıyla kurgulandığını görüyoruz: *Sinemde bir tutuşmuş ,yanmış ocağ olaydı*. Bu gazel bestelenerek Türk sanat müziğine kazandırılmıştır. Yazara göre Hacı Hayri Bey Doğu'da yaşamasından dolayı hakettiği tanınırlığa lâyıkıyla ulaşamamış önemli bir Divan şairidir. Nedim'den, Fuzuli'den etkilenen şairin romanda yer alan bir diğer şiiri *Aç yüzünü görsün cihan nuri cemalin mudiin* dizesiyle başlar.

Eserdeki bir diğer tarihsel gerçeklik, asker Celal'le ilgilidir. Rahmi'nin rüştiyeden samimi arkadaşı Celal'in ilerleyen bölümlerde Mustafa Kemal'in ordusundaki önemli subaylardan Celal Dora³ olduğu anlaşılmaktadır. Yazar, romanda Celal'i zeki ve başarılı bir genç olarak tanıtarak, mektepte giderek yükseldiğini söyler. Yeni bir devletin kurulmak üzere olduğunu da onun ağzından verir.

Hikâyenin geçtiği dönem belediye reisi olan Hürrem Müftügil de romanda, Atiye'nin kocası Erganili Mustafa'ya belediyede uygun bir iş bulması münasabetiyle dahil olur. Sıdika ile hala-dayı çocuklarıdır. Atiye'nin bu isteğine bozulur, onun kocasının da herkes gibi eşit haklara sahip olduğunu ve liyakatle işe girebileceğini dile getirir. Atiye bu tavra bir yandan kızarken bir yandan prensipli, düzgün insanların yeni devlette yer almasına

² Harput'a bağlı Hoğu (Yurtbaşı) Köyü'nde 1860'ta doğmuştur. Hacı Hafız Mahmud Efendi'nin büyük oğludur. 14 yaşında iken babası Mahmut Efendi ile beraber Hac'ca gider. Tahsilini bitirdikten sonra 1875 yılında İstanbul'da Vakıflar Bakanlığı Mektubi Kalemi'nde işe başlar. 1879'da Harput'a gelir, Elazığ'da hakim vekilliği, zabıt katipliği, idare meclisi başkatipliği Musul ve Diyarbakır mektupçuluğu gibi görevlerde bulunur. Daha sonra memuriyet görevinden azledilir. Göreve dönmek için yaptığı müracaatlar sonuçsuz kalır. İçkiye düşkünlüğü gittikçe artar. Bu arada hastalığı da ilerler, tedavi için İstanbul'a gider, Fransız Pastör Hastahanesi'nde iken 1910 yılında vefat eder. Hacı Hayri Bey de Fuzuli, Nedim, Nabi, Rahmi-i Harputi, Osman Nevres, Muallim Naci'den etkilenerek şiirler vücuda getirmiştir.

³ 1928'de Harp Okulunu bitiren Celal Dora, Kore Savaşına alay komutanı olarak katılır. En şiddetli çarpışmaların olduğu Kunuri Savaşında, siperde çarpışan alayın komutanıdır ve alay sancağını beline sararak kaçırmıştır. Türkiye'ye döndükten sonra albay rütbesinden emekliye ayrılan Dora, 1957'de C.H.P.'den Elazığ milletvekili seçilir.

mutlu olur. Müftügil, romanda bahsedilen tarihlerde belediye reisliği yapmış bir bürokrat olması ve Sıdika ile olan akrabalık bağı dolayısıyla biyografik yapıya uygun sunulmuştur.

Romandaki bir diğer tarihsel gerçeklik, yazarın fonda anlattığı Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemiyle Cumhuriyet'in ilk yıllarıdır. Bölgenin önemli bir özelliği Ermeni ve Kürt azınlıkların yoğun yaşadığı yerlerden olmasıdır. Dolayısıyla bu milletlerin son dönemlerde çıkardığı isyanları yazar, bölgedeki insanların yaşadıklarından yola çıkarak esere yerleştirir. Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılması, Türklere karşı silahlandırıldığı haberi duyulan Ermeniler'in Rus sınırına götürülüp oradan sınır dışı edilmesi, padişahın düşmanla iş birliği yaptığı haberlerinin ulaşması, Mustafa Kemal adında bir subayın Anadolu'ya geçerek Milli Mücadele'yi başlatması, Kürt Sait adında birinin Elaziz'de örgütlenerek insanları yeni devlete karşı kışkırtması olayları biyografik açıdan gerçek bilgilerdir. Bu gelişmeler, Ziver ve Celal vasıtasıyla Perçenç'e ulaşmaktadır.

Ayrıca Amerikalılar o dönemde Harput'a özel bir alâka duyarlar. Ziver, Sıdika Hanım'a rüştiyeden bir hocasıyla bir Amerikalı'nın Harput'u ziyarete geleceğini söyler. Amerikalı'nın Artukoğulları'ndan kalma kaleyi, Saray Hatun Camiisi'ni, buzlu mağarayı ve özellikle doğunun bu ücra köşesinde bulunan Amerikan ve Fransız kolejlerini ve medreseyi, Arap Baba türbesini çok merak ettiğini anlatır. Romanda verilen bu bilgi, Elaziz'in o dönemdeki sosyo-kültürel yapısını doğrular niteliktedir. 1859'da Harput Amerikan Koleji⁴ açarak Ermeni Protestan din adamı yetiştirmeyi amaçlayan Amerikalılar, zamanla lâik eğitime geçerler. 1840'lardan beri Amerikalı ve Fransız misyonerlerin desteğiyle çeşitli okullar açılarak faaliyetleri I.Dünya Savaşı yıllarına kadar devam etmiştir.

⁴Elazığ halkı arasında Harput Amerikan Koleji, Amerikalı misyonerlerce Euphrates College, Ermenilerce de Yeprad Golechy (Եփրատ գղէճ) olarak bilinen Fırat Koleji, American Board görevlisi misyoner Dr. Crosby H. Wheller tarafından 1878 sonbaharında Harput'ta Şehroz mahallesinde açılmıştır. American Board veya American Board of Commissioners for Foreign Missions (ABCFM) 1810'da Amerika'nın Boston eyaletinde örgütlenen bir misyonerlik teşkilatıdır. Bu teşkilat Osmanlı topraklarında 1820 den sonra faaliyetlerine başlamıştır. Robert Koleji'ni (1863) kuran aynı misyonerlik teşkilatıdır. Temel eğitim kurumları(eğitim hizmeti) haricinde, kilise (dini hizmet), yetimhane (sosyal hizmet), hastane (sağlık hizmeti) ve matbaa (basın hizmeti) açarak farklı alanlarda da faaliyetlerini etkin bir şekilde yürüterek halka her alanda nüfuz edebilmişlerdir. Osmanlıda, American Board'un Misyonerlik için en önemli enstrümanı, temel eğitim kurumları olmuştur. Bu teşkilat Harput'ta aynı enstrümanları kullanmışlardır. Kendi raporlarına göre her kademede iyi yetişmiş zeki Hıristiyan liderler yetiştirmek gayesiyle okullar açmışlardır. Başlangıçta sadece erkek öğrencilere eğitim veren Kolej(1878), daha sonra ayrı bir binada Kız Kolejinin(1881) açılmasıyla, kız öğrencilere de eğitim vermeye başlamıştır. İlk ismi Ermeni Kolejidir fakat Osmanlı hükümetinin isteğiyle Ermeni Koleji ismi 1888'de Fırat Koleji olarak değiştirilmiştir. I. Dünya Savaşı sırasında Kolej binaları önce askeri eğitim kampı sonrada askeri hastane olarak kullanılmış, Cumhuriyetin ilanından kısa bir süre sonra da resmi olarak kapatılmıştır. Okul binalarından günümüze kalan yapı yoktur.

Amerikalıların ilgisi yerel halka karşı da canlıdır. Tercümanıyla Harput'u gezen bir Amerikalı, antika eşyaların peşindedir. Sıdıka'nın evine yönlendirilen Amerikalı, sofanın girişindeki Acem halısını görünce heyecanlanır. Bu eski püskü halı, aile için bir anlam ifade etmez. Ancak Amerikalı için *toprak boyanın en iyi örneklerindedir*. Doksan beş İngiliz altınına halıyı satın alır. Bu durum, Doğu'ya oryantalist bakış açısıyla yaklaşan Batılılar için bu tür eşyaların her devirde değerli olduğunu gösteren önemli bir örnektir.

Romanda Cumhuriyet döneminin ilk yıllarındaki gelişmelerin bazılarında da yer verilmiştir. Bunların kronolojisinde bazı hatalar olsa da Elazığ perspektifinde gerçek olarak sunulur. Yeni devletin adının Türkiye Cumhuriyeti ve başkentinin Ankara olması, Latin alfabesinin kabulü, Mustafa Kemal'in Atatürk soyadını alması, kılık-kıyafet devrimi, Medenî Kanun gibi yenilikler ve gelişmeler ilerleyen bölümlerde kısaca verilmektedir.

Eserde verilen bir diğer tarihsel gerçeklik, Küçük Bey adına yakılan türkülerin varlığıdır. Yazar, dedesi Küçük Bey hakkında çıkarılan şarkı ve türkülerin düğünlerde çalındığından söz etmektedir. Günümüze kadar ulaşabilmiş bu mani tarzı türkü şu şekildedir:

Saray yolu düz gider,
Bir kımalı kız gider,
O kız yolun şaşırmış,
İnşallah bize gider (Gökbudak, 2018, s.131).

Elazığ başta olmak üzere çeşitli yörelerde hâlâ söylenmeye devam etmesi açısından biyografik yapıya uygun sunulan bir bilgidir.

Gökbudak, kişi ve olay noktasında gerçeklere sadık kalırken kadın-erkek ilişkilerinde muhayyilesini kullanmaktadır. Özellikle Sıdıka ile Hacı Hayri Bey arasındaki aşkın detayları ve nasıl yaşandığıyla ilgili bölümler biyografik romanın kurmaca dünyasının ürünüdür. Sıdıka'nın kışlık bahçede yaşadığı iç hesaplaşmaları ve hayatıyla alakalı düşünceleri yazarın düşünce dünyasından çıkmıştır. Küçük Bey'in herkes tarafından bilinen içki ve kadın düşkünlüğü sonucunda her ne kadar romanı okuyan herkes Sıdıka'nın böyle bir eşe karşı hissettiği duyguları az çok tahmin etse de yazarın anlattığı kadarıyla hayalinde canlandıracaktır.

2.6.1.2. Sorunsallar

Gökbudak'ın hikâyeyi anlatırken sık sık araya girerek dönemin zihniyetini bugünün bakış açısıyla eleştirdiğini görüyoruz. Köydeki bağ ve bahçelerin yüksek duvarlarla çevrili olmasının kadınların çalışırken görülmesini istememelerini ve Perçenç gibi bir yerde kadınların tek başına sokağa çıkamamalarını tutuculuk olarak değerlendirir. İlk gece sonrasındaki çarşaf gösterme âdetini eleştiren ve erkek çocuk isteme konusunda da Küçük Bey'e çıkışan Dilşat Hanım'ı destekleyen bir anlatımı vardır.

Özellikle dedesi olan Küçük Bey'le ilgili yazar, sert eleştirilerini açıktan yapmaktadır:

Kimse tarafından seilmeyen, adı da kendi kişiliği de küçük olan, Küçük Bey'in de hoşuna giderdi (Gökbudak, 2018, s.82).

Gökbudak'ın roman boyunca Küçük Bey'in böyle bir yaşantıyı, sadece tek çocuk olmasına ve el üstünde yetiştirilmesine bağlayan bir anlatımı vardır. Fakat yazarın yalnızca görünen sebepler üzerinden bu durumu açıklaması, yüzeysel kalmaktadır. Freud'a göre insan kişiliğinin gelişimi id, ego ve süperego olmak üzere üç gruba ayrılır. İd, zevk alma ilkesinin baskın olmasından dolayı ahlâksız, içgüdüye yönelik ve mantık dışı ihtiyaçları tatmin etmeye çalışır. Dolayısıyla kişiliğin büyümeyen çocuğu gibi şımarıktır. Egonun idi kontrol altında tutmaya çalışmasına rağmen yer ve zamana göre değiştiği için ahlakî bir tutumu yoktur. Süperego ise kişiliğin ahlâki ve vicdani yönüdür (Freud, 2001, s.87). Burdan hareketle Küçük Bey'in 'ego'suna göre hareket eden bir kişilik olduğunu görüyoruz. Küçük Bey, uygun yer ve zamanda doyumunu sağlamaktadır. Kişiliğin psikolojik yönünü oluşturan 'ego', 'id'in arzularını dış dünyanın gerçekleriyle örtüştürmeye çalışmaktadır.

Yazar, anlatı devam ederken birçok kez araya girerek okuru romanın dünyasından uzaklaştırır. Genellikle gelenek ve âdetler konusunda açıklama yapmak için anlatı kesilmektedir. Habersiz gelen misafirleri, o devirde çalgı işlerinin Ermeni ve Rumların yaptığını, bazı gericilere göre resmin yasak olduğunu, çarşaf ve peçelerin renk açısından anlamlarını araya girerek sunmaktadır. Küçük Bey'in dedelerinin nasıl zengin olup Saray Köyü'ne geldiklerini geriye dönüş tekniğiyle anlatırken bu bilgilerin büyükler tarafından aktarıldığını ve doğruluğunun şüpheli olduğunu belirtir.

Yazar, tercih ettiği bakış açısıyla okuru yönlendirmektedir. Kürtlerin isyan ettiği haberleri gelmeye başladığında Elazizli Kürt Sait hakkında da çeşitli söylentiler duyulur. Onun hakkında şöyle demesi ilginçtir:

Ama arada bir de hükümet konağının merdivenlerine oturup, elini tükürükleyip ıstampaya bastırıldığı parmağını kâğıtlara basarak vali, müftü, nüfus müdürü tayin eden Kürt isyancının hâline gülüyorlardı (Gökbudak, 2018, s.286).

Ayrıca köylülerin her olayda, başlarında belli bir otorite olmayan jandarmayı, Rahmi'ye karşı kışkırtmasını, henüz savaştan yeni çıkmış, düzeni oturtulamamış devletin çaresizliğine bağlar: “Düzen ve adalet, onları temsil edenlerin vicdanu kadar olabiliyordu.” (Gökbudak, 2018, s.286) sözleri bir göndermedir.

Ailenin maddi açıdan zorlandığı durumlarda ziynetlerini sattığını söyleyen yazar, özellikle bir broşla ilgili hikâyeyi kendi yorumuyla birlikte paylaşmaktadır. Babaanne Dilşat'ın en sevdiği parça olan bu broş, kırk mecrediye karşılığında Cemre Hanım'a rehin verilir. Almaya gittiklerinde ise Cemre, sattığı yalanını söyler. İğneyi Perçenç'te takamayan Cemre, Elaziz'e yerleşince 'hiç çekinmeden' takıp gezer. Gökbudak, daha sonra iğneyle alakalı bu hikâyeyi anlatırken satın alan kişinin adını mahkemelik olmamak için Cemre olarak değiştirdiğini ifade eder. Dolayısıyla bu bilgi, biyografik romanın yapısı gereği yazarın bazı durumlarda yapması gereken bir müdahale olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca romanda bu hikâyeyi bilenler tarafından kadının adının İğneli Cemre olarak anılmaya hatta aile lakabı olarak kullanılmaya başlandığını söylemesi, anlatının zamansal zeminde bozulmasına sebep olmaktadır. Vaka zamanı ile anlatı zamanının karışması, biyografik romanın sorunsallarından biridir.

Yazarın romanın kurgusunda ileri sıçramalarda tarihsel olarak karışıklık yarattığı görülmektedir. Küçük Hanım'ın Elazığ'a dönüşünü anlattığı bölümde Latin harflerinin kabul edilmişinden, kıyafet devriminden ve Mustafa Kemal'in Atatürk soyadını aldığından bahseder. Ayrıca Küçük Hanım'ın belediye reisi Hürrem Müftügil'i ziyaretini anlatır. Bölüm sonunda ise Rahmi'nin oğlu İzzettin'in doğumunu verir. Latin harfleri 1928'de kabul edilirken Mustafa Kemal'in Atatürk soyadını alması ve kıyafet devrimi 1934 tarihinde olmuştur. Hürrem Müftügil'in belediye reisliği yaptığı yıllar ise 1937-1939 yıllarıdır. Fakat İzzettin'in doğum tarihi 16 Temmuz 1923'tür. Dolayısıyla kaynaklar, bu bölümde kronolojik olarak hataların olduğunu doğrulamaktadır.

2.2. ASIL ADI ATİYE

Yazarın ikinci eseri olan Asıl Adı Atiye, 2005 yılında 352 sayfa olarak yayımlanmıştır. Gökbudak, anneanesi Sıdika Hanım'dan sonra ailesinde hayatı dramatik olay örgüsüne

sahip olan bir diğerk işiyi, teyzesi Atiye Akçam'ı anlatmaktadır. Sıdıka Hanım ile Saraylı Küçük Bey'in ilk çocukları olan Atiye, doğduğundan beri 'Küçük Hanım' diye çağrılmaktadır. Çocukluğundan itibaren özel hocalar ve dadılarla yetiştirilen Küçük Hanım, babasının bütün servetini eğlence âlemlerinde yemesiyle debdebeli hayatını kaybeder. Bundan sonra da yaşamını iniş çıkışlar ve hayal kırıklıklarıyla devam ettirmeye çalışır. Gökbudak, aynı anneannesi Sıdıka Hanım kadar güzelliğı dillerde dolaşan teyzesi Küçük Hanım'ın hayatını, güzellerin kaderinin kötü olduğı düşüncesinden hareketle ele alır. Roman boyunca da bu tez üzerinde durur. Aynı endişeyi Küçük Hanım'ın Semahat'le ilgili düşüncesini dile getirirken de paylaştığını ifade eder.

Yazar, ilk romanında olduğı gibi Asıl Adı Atiye romanında da tarihî olayları Doğı insanının bakış açısıyla yansıtmaktadır. Toplumsal bilinç açısından devri yorumlayan yazar, Cumhuriyet dönemi yeniliklerini roman kişileri üzerindeki değışimler üzerinden ele alır. 2. Dünya Savaşı yıllarının ülkedeki etkisini de es geçmeyen yazar, yaşanan maddî manevi zorlukları yine Elazığ özelinde sunar. Elazığ, bu romanında da yemekleri, havası, suyu, coğrafyası ve yenilikçi insanlarıyla ön plândadır.

Gökbudak, ailesinin yaşadığı devir ve kişiler açısından sıra dışı bir yapıya sahip olduğunu düşünmektedir. Yazara göre yaşanmış, gerçek bir hikâye olan Asıl Adı Atiye de bu sıra dışılık tanımına uymaktadır. Annesi Dilşat Hanım başta olmak üzere yaşayan canlı tanıklardan aldığı bilgilerle romanını kurgulayan yazar, teyzesiyle uzun denecek bir dönem yaşamış ve kendisinden de yaşananları bizzat dinlemiştir.

Roman, Küçük Hanım'ın söz hazırlıklıkları ile başlar. Çocukluk aşkı Kemal'in evlenmesinden sonra kiminle evleneceğinin bir önemi olmadığını düşünen Küçük, Erganili Mustafa adında Diyarbakırlı bir ailenin oğluyula sözlendirilir. Beko, yine bu ailenin tutunduğı tek dal olarak üstüne düşen her şeyi yapar. Kemal'le Küçük'ün ilişkisini bilen Beko, Küçük'ün mutsuzluğunun farkındadır. Küçük ise Kemal'le olan geçmişini hiç unutmamıştır ve hâlâ ona aşıktır. Babasından sonra Kemal de onu hayal kırıklığına uğratmıştır. Yazar, romanın en başında Küçük'ün hayatındaki erkeklere dair olumsuz algının devam edeceğini okura hissettirir.

Asaleti, güzelliğı ve bilgisiyle her girdiğı ortamda dikkatleri çeken Küçük, Diyarbakır'daki hayatında eltisi Dursune'nin düşmanlığıyla karşılaşır. Aynı zamanda her ay şiddetli âdet sancıları çekmesi üzerine hastaneye giderler ve tek çarenin

yumurtalıklarını aldırması olduğunu öğrenirler. Küçük ve Mustafa, çocuklarının olmayacağı fikrine ikna olurlar ve kardeşi Osman, doğacak çocuğu kız olursa onlara vereceğini söyler. Küçük de bu şartla ameliyat olur. Fakat Dursune bu duruma engel olur ve Küçük'e Diyarbakır'da huzur vermez. Küçük, hayatının sonuna kadar en büyük hatası olarak bu ameliyatı görür.

Elazığ'a taşınan Küçük ve Mustafa, başta çok iyilerdir. Küçük, terzilik yaparak şehirde nam salarken Mustafa da belediyede işe girer. Elazığ'ın tanınmış ailelerine elbise diken Küçük, şehirde yenilikçi görüşleriyle de ön plândadır. Dönemin belediye reisiyle bile Atatürk şerefine düzenlenen baloya katılma ayrıcalığına sahip olmuştur. Yazar, romanın genelinde yeni devletin çağdaşlaşma sürecini hamasî duygularla sunmaktadır.

Küçük, arkadaşlarıyla bir geziye katılır. Kemal'in de gezide olduğunu farkedene Küçük, hâlâ onu unutamadığını anlar. Fakat Kemal'in kendisini para için terkettiğini düşünmektedir ve bu yüzden duygularına hâkim olur. Bir süre sonra Kemal bütün gerçekleri iki mektupla Küçük'e anlatır. Mektuptan, Kemal'in babasının bir kadına parasını yedirdiğini ve iflas ettiğini, intihar etmek üzereyken Kemal'in engellediğini ve ortağına olan borçları yüzünden ortağının kızı ile evlenmek zorunda kaldığını öğrenir.

Zamanla Mustafa'daki değişiklikleri de farkedene Küçük, gece uykusunda onun kadınlardan bahsettiğini duyar. Zaten ondan şüphelenen Küçük, bu durumu görmezden gelir fakat kendi evinde Mustafa'yı bir kadınla yatakta yakalar ve evliliğini bitirir. Kemal'le yeniden kavuşma ümidi taşırlar. Kemal'in karısı ölmek üzereyken çocuklarına babalarının bir başkasıyla evlenmesine izin vermemelerini vasiyet eder. Küçük, Kemal'in resmî nikâh yapamayacağını öğrenince kaderine küser ve intihara kalkışır. Dilşat'ın çabasıyla kurtulan Küçük'ün bundan sonraki hayatı hep yalnızlıkla geçer. Her zaman çocuk hasreti çeken Küçük'ün hayattan bir beklentisi kalmamıştır. Zamanla yalnızlık ve kaderin ona biçtiği rol, aklını yitirmesine sebep olur. Son günlerini akıl hastanesinde geçirirken, Kemal ziyaretine gelir fakat onu hatırlamaz. Kemal de bu acıyla intihar eder. Bir süre sonra hastalanıp vefat eden Küçük'ü kimsesizler mezarlığına defnedirler. Ankara'daki ailesi altı ay sonra ölüm haberini alır.

2.2.1. Olay Örgüsü

- Küçük'ün evlenerek Ergani'ye gelin gitmesi.
- Şiddetli sancılar üzerine ameliyat olması ve artık çocuk sahibi olamaması.
- Dilan'ı evlatlık edinmelerine Dursune'nin engel olması.
- Mustafa ile Küçük'ün Elazığ'a taşınması.
- Dilan'ın ölüm haberinin gelmesi.
- Dilşat ile Remzi'nin kaçarak evlenmesi.
- Küçük'ün Mustafa'nın kendisini aldattığını düşünmesi.
- Küçük'ün arkadaşlarıyla geziye çıkması ve Kemal'le karşılaşması.
- Naşide'nin doğması.
- Küçük'ün baloda Atatürk ile sohbet etmesi.
- Sıdıka Hanım ile Beko'nun bir hafta arayla vefat etmesi.
- Dilşat ve Remzi'nin şehre taşınması.
- Kemal'in gerçekleri açıklayan mektupları Küçük'e vermesi.
- Mustafa'nın Küçük'ü aldatması üzerine boşanmaları.
- Küçük'ün intihara teşebbüs etmesi.
- Maddî-manevi boşluk yaşayan Küçük'ün iyice yalnızlaşması.
- Küçük'ün aklî dengesini kaybetmesi üzerine akıl hastanesine yatırılması.
- Kemal'in intiharının ardından Küçük'ün de bir süre sonra vefat etmesi.

2.2.2. Zaman

Yazar, Atiye Akçam'ın hayatını sözlendiği günden başlayarak ölümüne kadar anlatmaktadır. Romanda, kronolojik olarak ilerleyen zaman geriye dönüşler, ileriye sıçramalar ve anılar vasıtasıyla kurgusal zeminde sunulmaktadır. Küçük Hanım, söz gününün bir önceki gecesinde Kemal'le olan anılarını hatırlayarak bir süre geçmişe gider. Hacı Hayri Bey'den aldığı dersleri de tekrar anımsayan Küçük Hanım, Kemal'le olan aşkının ayrıntılarını da vermektedir. Kardeşi Ziver'in sünnet gününü, konaktan ayrıldıkları günü, Kemal'in gönderdiği mektupları aldığı zamanı, Katina'nın Kadriye olarak birkaç gün evlerinde kaldığını, Ziver'in talihsiz bir şekilde vurulmasını, Mustafa'nın evlerine getirdikleri kızla ilgili gerçekleri, Dilşat'ın Hayriye Hanım'la olan sohbetini geriye dönüş tekniğiyle vermektedir.

Yazarın belgesele uyan tarzda tarih verdiği görülmektedir. Küçük Hanım, Atatürk'ü baloda gördüğünün ertesi sabahında duygularını dile getirdiği bir şiir yazar ve sonuna 18 Kasım 1937 tarihini düşer. Cumhuriyet Bayramı'nı 29 Ekim, Kemal'in gönderdiği mektupları 30 Ekim olarak verir. Özellikle yazar, karakter olarak yer aldığı romanda kendisiyle ilgili tarihleri net bir şekilde vermektedir. 1944 yılının Eylül ayını kimliğinin çıkartıldığı, 21 Eylül 1955 tarihinde üniversite imtihanlarına girmek için iki gün sonra yola çıkacağı ve 23 Eylül 1955 tarihi de üniversite için yolcu edildiği gündür. Firdevs'in kızı doğduğunda Naşide, pencerenin içine 14 Şubat 1945 tarihini düşer.

Yazar, bölümleri sekiz, on yıl gibi uzun sürelerle devam ettirir. Önemli gördüğü olaylara göre seçme-eleme yapan yazar, bu uzun zamanlarda geçen hayatları özetle verir. On ikinci bölümde Gökbudak, Remzi Bey'in babası Mustafa Efendi vefat ettiğinde Naşide'nin orta birinci sınıfa başladığını yazar. Mustafa Efendi 1949 yılında vefat ettiğine göre Naşide on iki yaşındayken ortaokula başlamıştır.

2.2.3. Mekân

Yazar, mekân unsurunu daha çok Küçük Hanım'ın ruh hâliyle sunmaktadır. Aynı zamanda mekânı, yeni devletin kurallarına göre düzenlenen ve genellikle olumlanan bir bakış açısıyla ele alır. Dolayısıyla mekân, bir felsefe ve düzen anlayışının sonucunda ortaya çıkmaktadır (Tekin, 2018, s.146). Bununla birlikte açık ve kapalı mekân dengesinin sağlandığı görülmektedir.

Kemal'in yazdığı ilk mektupta, mekân unsuru Küçük Hanım'ın varlığı veya yokluğuyla anlam değişmesine uğrar. Kemal, eskiden gittikleri bahçede onun yokluğuyla güneşin parlamadığını, çiçeklerin eski güzelliklerini yitirdiğini, ağaçların artık yeşil olmadığını ve kurumuş gibi olduğunu düşünmektedir.

Küçük Hanım, Perçenç'ten Ergani'ye giderken yol boyunca çevreyi izlemektedir. Yazar, çevreyi Küçük'ün gözünden tasvir ederken geçtikleri yerler hakkında kısa bilgiler de vermektedir.

Maden, geceleri ıslık ıslık olduğu için, dikkati çeker ve beğenilir. Ama gündüz gözü ile doğunun ücra bir kasabasıdır. Hiçbir özelliği yoktur (Gökbudak, 2016, s.59).

Küçük Hanım'ın ameliyatı için kendine şehirde yatacak yer arayan Mustafa, Deliller Hanı'na gelir. Yazar, hanı ayrıntılı bir şekilde tasvir eder. Mustafa gündüzleri

Diyarbakır'ı gezer ve sırasıyla surları, Ulu Cami'yi, Süleyman Nazif İlk Mektebi'ni ziyaret eder. Mustafa'nın ruh hâli bu mekânları gezerken değişmektedir.

Ama her şey ona öyle yabancıydı ki sanki buraya ilk defa gelen yabancı bir seyyaha benziyordu (Gökbudak, 2016, s.75).

Küçük Hanım'ın bir haftalık gezintisi boyunca yazar, uğradıkları yerleri isimlerini vererek betimlemektedir. Ense Bahçelerinde gurubu izlemek, Peri Çayı'nın güzelliğini seyretmek, Golan Yöresi'nin şifalı sularında derman aramak gibi mekânlara özel anlam yükleyerek kahramanın bakış açısından çevreyi çizip tanıtmaktadır:

Ense Bahçeleri'nde guruba da yeşilin tonlarına da doyum olmuyordu (Gökbudak, 2016, s.173).

Doğal güzelliği çok olan bir bölgeye geldiklerinde bu ışınlar, Peri Çayı'nın üzerine vuruyor, acayip güzel görüntüleri, pırıltılar oluşturuyordu (Gökbudak, 2016, s.175).

Yazar-anlatıcının bakış açısından yansıtılan çevre, olaylara bir dekor oluşturmak için tasvir edilmektedir.

2.2.4. Kişiler

Küçük Hanım (Atiye): Küçük Bey ile Sıdıka Hanım'ın ilk çocukları olan Küçük Hanım'ın asıl adı Atiye'dir. Baba sevgisinin boşluğunu küçük yaşlardan beri hissederek Küçük'ün dayanakları ninesi Dilşat Hanım ile annesidir. Yazar, anneannesi Sıdıka Hanım gibi teyzesi Atiye'yi de güzelliği ve asaleti ile bolca övmektedir.

...Şu var ki Küçük, başka bir kadın tipi idi, alışılmadık dışında, ayrıcalıklı bir kişiliği ve üstün bir zekâsı olduğunu kabul etmek gerekiyordu.” (Gökbudak, 2016, s.45).

Bu özelliği, hayatı boyunca onun hem önünü açan hem de engelleyen durum olmuştur.

Roman boyunca kaderci bir anlayışla anlatılan Küçük'ün hayatının dönüm noktalarının merkezinde üç erkek vardır. Güven duygusunu zamanla yitiren Küçük'e ilk darbeyi bütün servetini yiyerek onları yoksullağa mahkûm eden babası Küçük Bey vurur. Bir nevi olayların başlangıç noktası olan bu gelişme ile Küçük, kaybettiği imkânların yasını hep tutacaktır. Aşkla çocukken tanışan Küçük, Kemal'le evleneceğini düşünürken yine hayal kırıklığına uğrar. İyi bir insan olduğunu düşündüğü Mustafa ile evlenen Küçük, bu kez de aldatılması ile bir darbe alır. Boşanması ve Kemal'in de karısının ölmesi üzerine bir kez daha ümitlenen Küçük, yine ayrılık yaşar. Kaderine küsen Küçük, intihara kalkışır.

Hayatının en büyük hatası olarak gördüğü ameliyatı, çocuksuz bir hayat yaşamasına sebep olur. Bu boşluk, aklî dengesini yitirdiğinde bile canlıdır. Mustafa'nın kardeşinin evlatlık vereceği Dilan bebeği hiçbir zaman unutmaz. Roman boyunca, Dilan bebeğin eşyalarıyla teselli bulmaktadır.

Asaleti, güzelliği ve kültürüyle her zaman girdiği ortamlarda gözde biri olan Küçük, zamanla yaşadıklarını kaldıramaz ve kendini akıl hastanesinde bulur.

Kemal: Lamia Hanım'ın çocukluktan beri oğlu Kemal ile Küçük Hanım'ı yakıştırmaması, Küçük'ün evlilik hayalleri kurmasına sebep olur. Hayatının tek aşkı Kemal'dir. Fakat Kemal'in babasının hatalarının sonucunu çekmek zorunda kalması ikisinin tüm hayatına mâl olur. Ayrı hayatlar kuran Küçük ile Kemal, kaderin bir cilvesi ile tekrar karşılaşırlar. Fakat karısı ölümünden sonra Kemal'in başkasıyla evlenmemesi için çocuklarına vasiyet eder. Bu vasiyet üzerine Kemal, çocuklarını kaybetmeyi göze alamaz ve Küçük'e resmî nikah kıyamayacağını söyler. Son derece gururlu bir kadın olan Küçük Hanım, bu durumu kabu etmez ve kavuşmadan ayrılırlar. Kemal, Küçük Hanım'ı akıl hastanesinde ziyarete geldiğinde onun hâline dayanamaz ve intihar eder.

Mustafa: Roman boyunca karakter değişimine uğrayan kişilerden biridir. Kemal'den ümidini kesen Küçük, yavaş yavaş bu yakışıklı sayılabilecek, köylüden çok şehirliye benzeyen adama ısınmaktadır. Başta Küçük Hanım'a sevgi dolu ve ilgili davranır. Sırf o acı çekmesin diye bir daha çocuklarının olmayacağı fikri bile onun sevgisini azaltmaz. Fakat evliliğin ilerleyen dönemlerinde uykusunda konuşmaya başlayan Mustafa, görüştüğü kadınların isimlerini sayıklar. Başta pek önemsemeyen Küçük, bir gün eve yardımcı olarak alınan kızla Mustafa'yı yatak odasında yakalaması üzerine boşanır. Mustafa, bir yandan Küçük'e duyduğu hayranlıkla onun karşısında ezilirken bir yandan da onu aldatmaktan geri durmayan bir karakterdir.

Dilşat ve Remzi: Sıdika Hanım romanında Dilşat'ın yaşadığı bazı olayları bu romanda da tekrar eden yazar, Dilşat ve Remzi'nin Küçük Hanım'ın tek dayanağı ve destekçileri olması sebebiyle onlara daha çok yer vermektedir. Aynı zamanda Gökbudak'ın annesi olan Dilşat, duygularından çok mantığı ile hareket eden, hayatı hafife alan bir yapıya sahiptir. Remzi de kalbi iyilikle dolu, çalışkan ve yumuşak huyludur. Küçük'ün yaşadığı her sıkıntıda Remzi ile Dilşat desteklerini esirgemez ve ona sahip çıkarlar. Küçük, çocuk özlemine onların evlatlarıyla giderir. Küçük aklını kaybetmeye başladığı zamanlarda

Dilşat, ablasının hep yanındadır. Fakat hastalık ilerleyince daha fazla dayanamazlar ve onu akıl hastanesine yatırmak zorunda kalırlar. Dilşat, ablasının ölümünü ve kimsesizler mezarlığına defnedildiğini altı ay sonra haber alır.

Romanda Dilşat'ın, zeki ve açık sözlü olduğu ifade edilir. Adını babaannesinden alan Dilşat'ın karakteri de ona benzer. El işleri konusunda da çok becerikli olan Dilşat, her duruma uygun söylediği manilerle dikkat çeker. Hatta TRT'den bir ekip kendisiyle görüşme yapmıştır. Dilşad Hanım, konuşkan, nüktedan, zarif bir hanımdır (Memişoğlu, 1995, s.234). Fakat o, kocasından ayrı düştüğü yıllar acısını mânilerle anlatır:

Düze gel, düze gel
Arada bir bize gel
Hep yalana inanma
Biraz doğru söze gel

Aç gezerim tok gibi
Varsın ama yok gibi
Ölüm Allah'ın emri
Bu ayrılık ok gibi

Yedi yıl yol bekledim
Derdime dert ekledim
Bele yapma Remzi Beg

Ben de az dert çekmedim (Çetindağ Süme röportajı , 2019).

Perçençli Hayriye Hanım'la olan meşhur atışması şöyledir: Perçençli Hayriye Hanım'ın "Evim yapılıp bitince inşallah dutla mevlid okutacağım." vaadine Dilşad Hanım kızar ve "Sakın öyle bir şey yapma sana maniler dizer, seni herkesin içinde rezil ederim." der. Vakti gelince, Perçençli Hayriye Hanım iki oda dolusu misafirine tepsi içinde dut ikramına başlayınca, Dilşad Hanım da şu manileri dizer:

Köyde sattın göllü bağı/ Şehirde yaptın konağı/ Dutla mevlid mi olur?/ Hey âlemin kaltağı." manisinden sonra "Kaşı saçı kayıptır/ Dutla mevlid ayıptır/ Burdaki hanımlara/ Hacıbekir layıktır (Gökbudak, 2016, s.312) .

Beko: Beko, bilge kişiliğini bu romanda da göstermektedir. Fikirleri ve yönlendirmeleri ile Küçük Hanım'a yardımcı olmaktadır. Aileye kendini adaması ile aileden biri olarak görülen Beko, inandığı doğruların arkasından giden bir karakterdir.

En çok yorulanlardan biri şüphesiz ki evin emektar ve sadık uşağı Beko idi; gerçi artık ne olduğu da belli değildi. Bir ağabey, bir dayı, bir vekilharç kısacası evin temel direklerinden

biriydi...Bütün gayesi; onların hayatını kolaylaştırmak, mutsuzluklarını hissettirmemeye çalışmaktı (Gökbudak, 2016, s.7).

Dursune: Mustafa'dan sonra Küçük Hanım'ın hayatına olumsuz etki eden ikinci karakterdir. "Erkek tipli, kırk yaşlarında itici bir hanımdı." (Gökbudak, 2016, s.38). Otoriter bir kişiliği olan Dursune, Küçük Hanım'a söz geçirememektedir.

Çok kıskanç ve idare edilmesi zor bir hanımdı. Asla, kendini hiçbir konuda frenleyemiyor; hissettiklerini hemen açığa vuruyordu (Gökbudak, 2016, s.50).

Evlendiği günden beri Küçük'ü kıskanan ve hiçbir zaman huzur vermeyen Dursune'nin bu davranışlarının asıl sebebi kendi kızkardeşini Mustafa ile evlendirememesidir. Dilan bebeğin de Küçük'e evlatlık verilmesini engeller ve Dursune yüzünden Elazığ'a taşınmak zorunda kalırlar. Dolayısıyla Dursune karakteri, roman boyunca Küçük'ün kadersizliği konusunda yardımcı güç olan bir kişiliktir.

2.2.5. Dil ve Anlatım Özellikleri

Hâkim bakış açısıyla sunulan romanda dil, sade ve anlaşılırdır. Yazar, anlatma ağırlıklı tekniğin yanında gösterme tekniğini de kullanmaktadır:

"Peki, çok kuvvetli değil mi?" diye sordu.

"Hayır, normal ölçülerde yakışıklı bir erkek."

"Öyleyse o kadar düşmanı nasıl yendi?" (Gökbudak, 2016, s.209).

Romanda hâkim anlatıcı, kişilerin zihninden geçen düşünceleri, iç monolog ve iç çözümleme tekniğiyle okura iletmektedir:

Ağlamıyordu. Ne yapması gerek, bilmiyordu. Birilerine, mesela Dilşat'a mı haber vermeliydi? (Gökbudak, 2016, s.262).

Nasıl giderim? Ya bir gören olursa? Ne görecekler? Kemal yanımda olmayacak ki? Kalbi ve duyguları gitmesini, ahlak anlayışı ve onuru da gitmemesini söylüyordu. (Gökbudak, 2016, s.270).

Yazarın yöresel söyleyişlere bolca yer verdiği görülmektedir: Şanşen, bibi, öskemek, diyeze, sitil, göme, pişot, orcik.

Yazar, Elazığ'a özgü mani, şiir ve türkülerle anlatımı hareketlendirmektedir:

Köyde sattın bağı, kaşın gözün kayıptır

Şehirde yaptın konağı, duttan mevlit ayıptır.

Duttan mevlit mi olur? Buradaki hanımlara,

Hey âlemin kaltağı , Hacı Bekir lâyıktır (Gökbudak, 2016, s.312).

Hiçbir zaman çocuk sahibi olamayacağını kabullenen Küçük, Dilan'ı sahiplenir ve onu uyuturken hep ninniler söyler:

Dilan'ım Dilan'ım güzel Dilan'ım,
Umut bağladığım dağ ceylanım,
Herkes sevdiğine, ben sana hayranım.
İnan ki geçmiyor sensiz bir ânım.

Dilan'ım Dilan'ım benim Dilan'ım. (Gökbudak, 2016, s.100).

Kahramanlar duygularını açıkça dile getiremediği durumlarda şiire başvurmaktadır. Küçük Hanım, baloda sohbet etme fırsatı bulduğu Atatürk'le ilgili büyük heyecan duymaktadır. Sabah uyandığında da bu etki devam eder ve duygularını bir şiirle kayda geçer:

Bir çift mavi göz gördüm.
Mavisi ile bütün karanlıkları kapattı.
Bir çift mavi göz gördüm,
Saçtığı ışıkla yeni bir ülke yarattı (Gökbudak, 2016, s.200).

Kemal'in Küçük Hanım'a yazdığı mektuplar da bir anlatım biçimi olarak romanda yer almaktadır. Yazar, özellikle Kemal'in iç dünyasını dışa aktarmada mektuplardan faydalanmaktadır. Bu mektuplar vasıtasıyla, Küçük ile Kemal'in aşkına dair ayrıntılar okura sunulmaktadır.

2.2.6. Romanın Biyografik Yapısı

Gökbudak, teyzesi Atiye Akçam'ın hayatını anlatmaktadır. Teyzesinin yaşadıklarının bir kısmına şahit olan yazar, onun trajik bir sonla hayata veda etmesinden çok etkilenir. Yıllar sonra veraset ilâmı için gittiği hastanede, teyzesinin doktoruyla görüşme fırsatı bulur. Doktordan teyzesinin hastanede yaşadıklarıyla ilgili daha birçok şey öğrendiğini de söyleyen yazar, bu bilgilerin romanı yazmasında çok yardımcı olduğunu anlatmaktadır. Romanı yazmasında anneannesinin hayatını romanlaştırmamasından sonra gelen isteklerin öneminden de bahseder. İnsanlar tarafından teyzesinin 'tumarhanede ölen deli' olarak anılmasından rahatsızlık duyan yazara göre teyzesi şu sözlerle hatırlanmalıdır:

Şu Saraylı Küçük Bey'in güzeller güzeli , eğitilmiş, Atatürk'le tanışma şerefine nail olmuş, Elazığ'da çağdaş kadının önderliğini yapmış teyzen mi?" (Gökbudak, 2016, s.349).

Teyzesine duyduğu hayranlığın yanında onun iyiliklerle, güzelliklerle de hatırlanan bir aile üyesi olmasını istediği için eseri kaleme almıştır. Ayrıca Atiye Akçam'ın hayatını anlatan roman olmasının yanında bir dönemin sosyal ve siyasî hayatına ışık tutması açısından da önemlidir. Başkışının, dönemin daha çok sosyal hayatıyla iç içe olması ve siyasilerle olan ilişkisi bu koşullara değinmesini zorunlu kılmaktadır.

2.2.7. Benzerlikler

Eserin biyografik yapısını destekleyen gerçek kişiler, romanda fazla yer kaplamasa da olaylarla ilgili olduğu oranda yer almaktadır. Romanın girişinde Kemal'le olan anılara dalan Küçük, konakta babasının verdiği âlemi Kemal'le gizlice seyreder. Tiyatura Nuriye ile babasının eğlendiğini görür. Bir saz ekibi de vardır ve bunların başında Gırnatacı Şükrü'yü görürler. Kaynaklar, onun, Elazığ ziyaretinde düzenlenen baloda Atatürk'ün sevdiği türkülerini çalan gırnata üstadı Şükrü Canaydın⁵ olduğunu göstermektedir. Gırnatacı Şükrü'nün Elazığ'da tanınmış bir insan olan Küçük Bey'in evinde bulunması da doğal bir durumdur.

Küçük Hanım'ın şehrin önde gelen ailelerinin kadınlarına kıyafet diktiği bilinmektedir. Bunlardan Çöteliler'den Muhittin Bey'in⁶ kızı Faika Hanım, avukat Fahri Karakaya'nın⁷ hanımı Zehra Hanım, Vali Şefik Bicioğlu'nun eşi Nimet Hanım, Küçük Hanım'ın devamlı müşterileridir. Bu kişiler, aynı dönemde yaşamış gerçek şahsiyetlerdir. Kel Kâtipler olarak bilinen ailenin üyelerinden Kâtip Mehmet Açar'ın karısı da bunlardan biridir. Bir gün yanında Zülfü adında sekiz on yaşlarında oğluyla gelir. Kaynaklara göre

⁵ Şükrü Canaydın, 'Gırnatacı Şükrü' olarak bilinirdi. Gırnatacı Mevlüt Canaydın'ın babasıdır. Harput-Elazığ musikîsinin usta müzisyenlerindendi. Yurt içinde ve yurt dışında bir çok halk oyunları gösterilerine ve yarışmalarına katılmıştır. Çok sayıda ödül sahibidir. Elazığ yöresi musikî ve oyun folkloruna büyük hizmetlerde bulunmuştur. Yaşamının büyük bir kısmını İstanbul'da geçirmiş ve orada vefat etmiştir.

⁶ 1866 yılında Aksaray mahallesinde (Yığınci) doğmuş ve 1938 tarihinde vefat etmiştir. Yığınci mezarlığına defnedilmiştir. Muhittin Beğ Çötelizade İshak Paşa'nın oğludur. Annesi Aliye Hanım'dır. Muhittin Beğ'in eşi Çötelizade Süleyman Paşa'nın torunu M.Tahir Beğ'in kızı Aliye Hanım'dır. Evliliklerinden, iki kız bir erkek evlatları olmuştur. Fayika, Fitnat Hanım ve Faik Beğ'dir. Muhittin Çötelizade Beğ, Elazığ'dan üç dönem milletvekili seçilmiştir. Muhittin Çötelizade Beğ T.B.M.M'ye büyük hizmetlerinden ötürü Ankara Çankaya ilçesi Oran mahallesindeki bir sokağa Muhittin Çötelizade adı verilmiştir.

⁷ Fahri Karakaya (d. 1902, Elazığ) - (ö. 2 Ocak 1977), İstanbul Hukuk Fakültesi mezunudur Türk siyasetçidir. Mecitözü Cumhuriyet Savcılığı, Araç Hukuk Yargıçlığı, Trabzon İhtisas Mahkemesi Sorgu Yargıçlığı, Kayseri, Diyarbakır Sulh Yargıçlıkları, Serbest Avukatlık, Elazığ Belediye Üyeliği, TBMM VIII. ve XI. Dönem Elazığ Milletvekilliği yapmıştır.

Zülfü, siyasetçi Mehmet Ağar'ın babası Zülfikar Ağar'dır. İlerleyen yıllarda polis olan Zülfikar Ağar, Çankaya'da Cumhurbaşkanlığı korumalığı yapmıştır.

Küçük Hanım'ın arkadaşları ile bir haftalığına çıktığı gezintide yanlarına Kürtçe tercüman veren kişi Bahri Turgut⁸, dönemin önemli siyasetçilerindendir. Dağlar üzerinde yol alırken kovuklardan insanların çıktığını görürler. Bu insanlar adları isyancıya çıkmış olan Kürtlerdir. Tercüman Maho'ya Bahri Turgut'un kendilerine silah vermesini istediklerini söylerler. Bölgede çıkan Kürt isyanından sonra ekmeğe değil silaha ihtiyaçları olduğunu düşünen bu insanlara, Bahri Turgut yeni devletin onları koruyacağı sözünü vermektedir.

Eserde verilen mekânlardan bazıları, yerel halk tarafından bilinen gerçek yerlerdir. Gezide birçok yerde mola veren grup, Palu'nun meşhur Ense Bahçeleri'ni de ziyaret eder. Kaynaklar, burasının dönemin ünlü avukatı Şaban Talu'nun kardeşi Salih Talu'ya ait olduğunu yazmaktadır.

Dönemin belediye reisi Hürrem Müftügil'dir. Yazar, romanda akrabalık bağına vermektedir. İki ailenin sıkı fıkı olmasa da birbirlerine saygı ve ilgi göstermekten geri kalmadıklarını söyler. Atatürk'ün Elazığ'a gelmesi şerefine düzenlenen baloda, Hürrem Bey'in eşi Nimet Hanım'ın şehir dışında olmasından dolayı kendisine Küçük Hanım'ın refakat ettiği görülmektedir. Gökbudak, romanı yazma sürecinde burada bir tıkanıklık yaşadığını ifade eder. Teyzesinin baloya Hürrem Bey'le gittiğini ve Atatürk'le sohbet ettiğini bilmektedir fakat Hürrem Bey'in eşi varken neden Küçük Hanım'ın gittiği konusunda bilgi sahibi değildir. Tam bu esnada kendisini Hürrem Bey'in kızı Fitnat Hanım tesadüfen arar ve bu mevzuda gerçek bilgiyi verir. Bu olay, yazarın sahip olduğu bilgiyi doğrularken verinin eksik kalan kısmını da tamamlamaktadır.

Eserde yer alan bir diğer tarihsel gerçeklik, 17 Kasım 1937'de Atatürk'ün Elazığ'a yaptığı üçüncü ve son ziyaretidir. Yazar, bu ziyarete geniş yer verir. Yapılan hazırlıklar, duyulan, coşku ve heyecan ve çağdaş Elazığ'ı tanıtmaya gayreti Küçük Hanım'ın gözünden yansıtılmaktadır. Küçük Hanım'ın Atatürk'le sohbet etmesi, güzelliğinin onun tarafından

⁸ Ankara Adliye Meslek Mektebi Müstantik ve İcra Şubeleri mezunudur. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi 2. Sınıf terktir. Mazgirt Bidayet Mahkemesi Zabıt Kâtipliği, Palu Mahkemesi Başkâtipliği, Ankara İcra Dairesi Kâtipliği, Adliye Vekâleti Ceza İşleri Kâtipliği ve Tetkik Memurluğu, Ankara Müstantikliği, Son Posta, Cumhuriyet ve Akşam Gazeteleri Yazarlıkları, Çiftçilik, Serbest Ticaret, Yazarlık, TBMM X. Dönem Tunceli Milletvekiliği yapmıştır.

da methedilmesi, baloya katılan şahsiyetlerin gerçekliği kesindir. Gökbudak, ayrıntılı bir şekilde bu ziyareti romanın kurgusu içerisine yerleştirmiştir.

Küçük Hanım'ın aklını iyice yitirdiğini gören ailesi onu akıl hastanesinin başhekimini Doktor Mutemet Yazıcı'ya götürür. Yazarın Doktor Mutemet Bey⁹ ile kaynaklarla örtüşen bilgiler verdiği görülmektedir. Yirmi üç yıl hastanenin başhekimliğini yapan Yazıcı, özel olarak Küçük Hanım'la görüştüktan sonra muamelelerinin yapılması için emir verir.

Gökbudak, Sıdıka Hanım'ın son zamanlarında doğmuş ve romana Atatürk'ün Elazığ ziyaretine az bir zaman kala dahil olmuştur. Yazarın bir roman karakteri olarak yer alması ile romanın gerçeklik boyutu daha da önem kazanır. Yazar, hem kendi bakış açısıyla hem de çevresindekilerin gözüyle teyzesini anlatmaktadır. Böylece biyografik romana otobiyografik özellikler de girmiş olur. Yazar, bu romanda yaşanmışlığı şimdinin bakış açısıyla yeniden yaratma imkânı bulurken “bu özel varlığım ile içinde bulunduğum hayata öneriler sunma hakkına sahibim” (Narlı, 2009, s.903) diyerek amacını da gerçekleştirmiş olmaktadır. Gökbudak, özgeçmişinde bahsettiği göz problemini romanda ayrıntılı bir şekilde anlatmaktadır. Yazar, kendisiyle ilgili ailenin güzellik algısına karşı zıt bir düşünce taşır ve bunu açıkça dile getirir. Ailenin diğer kadınlarına göre kendisini çirkin bulan yazarın bu görüşü roman boyunca devam eder. Ancak onu, diğerlerinden ayıran özelliği üzerinde de durmaktadır:

Ama onda gizli bir yetenek, farklı bir kişilik vardı.” “Zeki bir kızdı. Çok çalışmıyordu ama başarılı idi (Gökbudak, 2016, s.304).

Gökbudak, Küçük Hanım'ı aldatan Mustafa'nın aynı gün kapıyı yumruklayıp affetmesi için bağırdığı sahneye bizzat tanık olmuştur: “Çok küçük olmasına rağmen, bu sahneyi ömrü boyunca hep hatırladı.” (Gökbudak, 2016, s.266) . Bu olayı koşarak ailesine haber veren küçük Naşide'dir. Gökbudak, ailede okula giden ilk kız çocuğunun kendisi olduğu ve ailenin ‘Yalçıntürk’ soyadını aldığı bilgisini de verir.

Ayrıca Gökbudak'ın teyzesiyle kurduğu duygusal bağ, romanda birbirlerine benzeyen yönleri vasıtasıyla sunulmaktadır. Bu bölümlerden, yazarın kişiliğine dair de bilgi verdiği

⁹ 1925 yılında Dr. Ahmet Şükrü Emed tarafından Elazığ Emrazı Akliye ve Asabiye Hastanesi 50 yataklı olarak tesis edilmiştir. 1951-1973 yılları arasında hastane tarihinde en uzun süreli baştabiplik görevini sürdüren Dr. Mutemet Yazıcı tarafından 12 binadan oluşan 1000 yataklı bir hastane haline getirilmiştir. Yazıcı, bir dönem Elazığ Belediye Başkanlığı da yapmıştır.

görülmektedir. Yazar, özgeçmişinde belirttiği gibi lisede edebiyata olan yeteneğinden ve onu ‘Küçük Halide Edip’ olarak çağıran öğretmen Cahide Dalokay’dan da bahseder. Evliliği ilgili de bilgi veren Gökbudak, Ankara’da teyzesi ile yaşadıklarını ayrıntılı biçimde anlatmaktadır. Dolayısıyla yazarın, olayların bir kısmına şahit olması birincil kaynak açısından önemlidir.

Ailenin diğer üyeleriyle de ilgili kapsamlı bilgiler vermektedir. Nerede yaşadıklarından çocuklarının isimlerine kadar yazan Gökbudak, âdeta bir soyağacı çıkarmaktadır.

Yazar, annesi Dilşat ile Hayriye Hanım arasındaki meşhur atışma hikâyesinden bahsederken orada bulunan Avukat Fikret Memişoğlu¹⁰,nun eşinin söylenen mânileri yazdığını ve Elazığ folkloru ile ilgilenen eşine iletceğini söyler. Memişoğlu, Harputlu olup şair ve folklor araştırmacısı kimliği ile tanınması açısından romanda yer alan gerçek kişilerdendir.

Atiye ile dostane bir ilişki sürdüren Hayriye Hanım’ın ismi romanda sık sık geçmektedir. Aile, Rahmi Bey’in oğulları Enver’i öldürdüğü iddialarından sonra köyde duramaz ve Elazığ merkeze taşınır. Yazar, romanın sonunda -biyografik roman yapısına uygun olarak- kişilere dair kısa bilgiler verir. Hayriye Hanım’ın Prof. Dr. Aydın Güven Gürkan’ın babaanesi olduğunu belirtir.

Yazar, Elazığ ve Elazıglılarla ilgili romanda günlük yaşama dair bilgiler paylaşmaya devam eder. *Sıdika Hanım* romanında bahsettiği Elazığ’ı tanıtma isteği bu romanda da hissedilmektedir. Bu yörede her şeyin geleneklere göre yapıldığı, erkek çocuğa sahip olmanın önemi, ‘kırkı çıkmayan bebeğe eşik atlatılmaması’ inancı, yöreye özgü yemekler, Elazığ’ın meşhur bağları, ipek kozaları ve oyaları anlatının kurgusunda geniş yer kaplamaktadır.

Tarihsel dönem, Birinci Dünya Savaşı’ndan İkinci Dünya Savaşı sürecine kadar yansıtılmaktadır. Geriye dönüş tekniğiyle Ermeni isyanlarında bölgede yaşananlar verilmektedir. Daha çok Cumhuriyet dönemi yenilikleri ve Elazığ’ın çağdaşlaşma süreci üzerinde durmaktadır. Yazara göre Atatürk’ün devrimleri dinciler tarafından

¹⁰ Folklor ve edebiyat araştırmacısı olan Memişoğlu, Elazığ’da *Yeni Fırat* adlı aylık bir fikir ve sanat dergisi çıkarır. (1962-67, 36 sayı). Harput şarkı ve türkülerini derleyen araştırmacı, eski sanatçılara bu şarkı ve türkülerini okutarak banda aldırıp TRT arşivlerine geçmesini sağlar. Elazığ-Harput folkloru ve tarihi konularında yaptığı araştırmalarla tanınmaktadır.

baltalanmaya çalışılmaktadır. Özellikle Elazığ'da yaşanan Kürt isyanı yabancı devletlerin teşvikiyle olması açısından daha farklı bir durumdur. Hiçbir Elazıglı'nın bu hareketi onaylamadığını ve Atatürk'e bağlılıklarını daha da artırdığını söyler. Bölgede yaşayan ve olaylara karışmayan Kürtlerin, içgüdüsel olarak kendilerini korumaya çalıştıkları ve yaşam biçimlerinin değiştirmekten korktukları üzerinde durur.

Gökbudak, Almanların Hitler liderliğinde ortalığı kasıp kavurmasını anlatırken İsmet Paşa'nın ülkeyi savaşa sokmamak için elinden geleni yaptığı söylemektedir. Henüz Birinci Dünya Savaşı ile Kurtuluş Savaşı'nın yaralarını sararken Almanlar'ın savaşa girmemiz için yaptığı baskıdan bahseder. Bu konuda kaynaklara baktığımızda, Hitler'in İsmet İnönü'ye yazdığı mektup baskıyı doğrulamaktadır. Savaşa girilmese bile savaşın etkileri toplum tarafından hissedilir. İlaç, şeker gibi maddelerin temininin zorlaşması ve fiyatlarının yükselmesi durumları insanları korkutmaktadır. Fakat ailenin kadınları doğu geleneklerini devam ettirdiği için yiyecekler depolanarak saman altına birçok gıda saklanmıştır. Bu bilgiler ışığında, Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı döneminde yaşadığı buhranı doğrulamak mümkündür. Ekmek karnesi uygulaması anlatıyı desteklemektedir.

Hürrem Müftügil'in belediye başkanı seçildiği ve Şefik Bicioğlu'nun valilik yaptığı yıllar, Atatürk'ün Elazığ ziyareti tarihiyle örtüşmektedir. İki bürokrat da 1937 ile 1939 yılları arasında görev yapmıştır. Atatürk ise 17 Kasım 1937'de Elazığ'ı ziyaret etmiştir.

Naşide'nin kardeşi Hıfı, Atatürk'ün vefatından on iki gün sonra doğmuştur. Dolayısıyla Hıfı'nın doğum tarihi romanda tam olarak verilmese de 22 Kasım 1938 olduğunu söyleyebiliriz.

Yazarın verdiği bilgiye göre, Kemal'in intiharı Küçük Hanım'ı hastanede ziyaret ettikten sonra vuku bulmuştur. Gökbudak'ın hastane kayıtlarına göre verdiği bu bilgi, romanın biyografi yönünü desteklemektedir.

2.2.8. Sorunsallar

Yazar, eserinin yaşanmış olaylardan oluştuğunu ancak bazılarının meydana geliş şekillerinin kendi hayal dünyasından çıkmış olabileceğini söylemektedir. *Sıdika Hanım* romanında anlattığı bazı olayları tekrar ettiğini ancak bunların başka görüş açılarından ele aldığını ifade eder. İçinde abartı veya eksiklik bulunabileceğini peşinen belirten yazar,

okuru her ne kadar gerçek de olsa kurmaca dünyaya götüreceğinin işaretlerini vermektedir. Biyografik roman açısından kurgu noktasında başarılı olan yazar, bazı noktalarda okuyucunun ikna edilmesine önem verdiği için roman yapısını bozmaktadır.

Asıl Adı Atiye, bir biyografi değildir. Bir romandır. Her olay birebir anlatılmış olabilir. Hayal gücüm bazı yanlışlara düşmüş olabilir. Adını değiştirerek kullandığım çok az aile veya kişi vardır. Diğerleri kitapta geçen lakapları ve isimleri ile yaşayan aileler ve kişilerdir (Asıl Adı Atiye, Arka kapak).

Yazarın romanın başında Küçük Hanım'ın anılarına uzunca yer vermesi, *Sıdıka Hanım* romanında anlatılanları tekrarlamasından öteye gitmemesine sebep olmuştur. Gökbudak, her ne kadar başka görüş açılarından anlatmaya çalışsa da anlatılan olay aynıdır ve kendini sürekli tekrar etmektedir. Küçük Hanım'la bağlantılı olması bir yerde aynı olayların tekrar anlatılmasını zorunlu kılmıştır.

Gökbudak'ın okuru taraf olmaya yönlendirmesi, biyografik romanın sorunsallarından biridir. İyi olan karakterlerin olumlu ifadelerle anlatılması, kötü karakterlerin de tamamen olumsuz sıfatlarla verilmesi söz konusudur. Bu durum daha çok kişi tasvirlerinde görülmektedir. Dursune'yi tasvir ederken 'erkek tipli, kırk yaşlarında itici bir hanım' ifadesini kullanır. Ancak karakter değişimine uğrayan Mustafa ile annesi Dilşat'ı olayların akışına göre eleştirmekten kaçınmaz. Yazar, şu sözlerle annesini, Semahat'ı kendi rızası dışında evlendirmesi üzerine eleştirir.

Dilşat Hanım çok zeki bir kadındı. Ama akıllı olduğu söylenemezdi...Pratik zekâsı, güzel konuşması, hazırcıevaplılığı ile tanınırdı. Ama önemli konularda büyük hatalar yapabiliyordu (Gökbudak, 2016, s.300).

Babası Remzi Bey'in kişiliği hakkında da açıkça eleştirisini yapmaktadır. Müteahhitliğe başlayan Remzi Bey, işçilerin yapması gereken işleri kendisi yapmaya çalışır. Babasını mesafe koymayı bilmemekle, işçileri yönetememekle ve emretmeyi becerememekle eleştirir.

Küçük Hanım'ın güzelliği konusunda okuyucuyu inandırmak için de birçok karakterin ağzından ona övgü dolu sözler söyletmektedir.

Romanda kullanılan bakış açısı ile yazarın niyeti arasında doğrudan bağlantı vardır. Tercih edilen bakış açısı, okuru yönlendirmekte önemlidir: Ergani'ye gelin gittiğinde davete çağrılan Küçük, gri elbisesini giyip küpesini ve yüzüklerini takar. Ancak her ne kadar artık şehirde çarşaf giymese de yöredeki insanların alışkanlıklarını kolay kolay değiştirmedini düşünür. Remzi ile Dilşat'ın nasıl olsa Mustafa Efendi'nin yanında

öleceği düşüncesiyle hareket ederek yirmi yıl ayrılık ve yoklukla yaşamasını şöyle yorumlar:

Bu da insanların bir başkasının ölümü üzerine hesap yapmaması gerektiğini gösteriyordu. Allah kime, ne kadar ömür biçti, bunu tahmin etmek mümkün değildi (Gökbudak, 2016, s.303).

Romana dahil olan her kişi, anlatının geneline yayılarak değil toplu bir şekilde sırası gelince tanıtılmaktadır. Bu da okurun, sınırı en başta çizilmiş karakterin konumunu sezmesine neden olmaktadır. Modern anlatıda kahramana anlam yükleyecek olan kişi yazar-anlatıcı değil, okurdur:

Firdevs, iyi huylu, fazla zeki olmayan ama sevecen ve verici bir kızdı (Gökbudak, 2016, s.33).

Semahat... sevecen, hoşgörülü, fedakâr bir yapıya sahipti. Bu karakterini ömür boyu korudu (Gökbudak, 2016, s.215).

Yazarın tahlil ve tasvir konusunda yüzeysel davrandığı görülmektedir. Olay ağırlıklı anlatım olmasından dolayı, ruh tahlillerini daha çok başkişi olan Küçük Hanım'ın duygu ve düşünceleri üzerinden yapmaktadır:

En ufak yanlış hareketinde yuvarlanabilirdi. Küçük, ölmekten korkmuyordu. Burada ve çeşitli söylentilere yol açacak bir ölümden korkuyordu. Yoksa yaşamaktan beklediği bir şey kalmamıştı artık (Gökbudak, 2016, s.280).

Yazar, bazı yerlerde romanın kurgusunu bozacak şekilde vaka zamanıyla anlatı zamanının karıştırmaktadır. 'Ve ömür boyu devam etti', 'o sahneyi hiç unutmadı' gibi ifadeleri birkaç yerde kullanarak okura bilgi verir. Ayrıca 'o devirde, galiba' gibi hem muğlak hem de anlatı zamanının bakış açısıyla başladığı cümleler, biyografik romanın roman bölümünü bozacak ifadelerdir.

Gökbudak, anlattıklarına okuru ikna edebilmek için kişilerin birbiriyle ilişkisine dair bilgileri vermektedir. Dolayısıyla bu durum, romanın biyografik yapısını desteklerken kurmacayı bozmaktadır. Naşide ve amcası arasındaki ilişki için,

...her ne olursa olsun değişmedi ve ömür boyu devam etti (Gökbudak, 2016, s.216)

Naşide'nin arkadaşı Ümit ile olan dostluğu için de,

Yapı olarak birbirine tamamen zıt olan bu iki çocuk bir ömür boyu güveni ve dostluğu sürdüreceklerdi (Gökbudak, 2016, s.304)

demesi okuru inandırmaya yönelik gayretlerdir.

2.3. RAHMİ BEY

Eserin ilk baskısı, “Ben Eşkıya Değilim” adıyla 2005 yılında 286 sayfa olarak yayımlanmıştır. Yazar, önsözde Türk edebiyatında ve sinemasında, genellikle olumsuzlanan ve ‘tip’ olarak yerleşmiş ‘köy ağalığı’ kavramına farklı bir bakış açısıyla yaklaşılması gerektiğinden bahseder. Toprak sahibi ağalar ve onların karşısında devamlı bir hak arayışında konumlanan köylüler arasındaki süregelen çatışmanın nedenlerine değinen Gökbudak, güçlü bir idare ve adalet sistemine olan ihtiyacın tarihin her döneminde var olduğunu ifade eder (Gökbudak, 2017, s.8).

Amcası Rahmi Bey’i olumsuzlanan ağa tipi çerçevesinde insanî yönleriyle ele aldığını belirten yazarın romanın kahramanına dair kapsamlı bir bilgi ve deneyime sahip olduğu anlaşılmaktadır. Aile tarihçiliği yaklaşımıyla romanlarına devam eden Gökbudak’ın bu romanı, Sıdika Hanım ve Asıl Adı Atiye romanlarıyla doğrudan bağlantılıdır. Dolayısıyla bazı roman kişileri her iki romanla ortak kişilerdir.

Toplam 7 bölüm ve son sözden oluşan romanda Naşide Gökbudak’ın amcası Rahmi Bey’in köy ağalığı çerçevesinde gelişen çalkantılı hayatı anlatılmaktadır. Romanın merkezinde Rahmi ile İraz’ın aşkı vardır. Biyografinin birey ve aile tarihini anlatması, özellikle dönem tarihiyle ilgili bilgiler vermesi açısından önemlidir. Rahmi Bey romanı, 1900’lerin başından Cumhuriyet’in ilânı sürecini de kapsayan dönemi, genelde Anadolu özelde ise Elazığ’da yaşananlar penceresinden anlatır. Yazar, Ermeni ve Kürt azınlıkların Doğu Anadolu’daki faaliyetlerinin roman kişilerini nasıl etkilediğini onların yaşantıları üzerinden insanî boyutta ele alır.

Roman, kahramanın annesi Hayriye Hanım’ın doğum sancıları çektiği sahneyle başlar. Birinci bölümde, bütün konağın doğum için seferber olduğu iki günün sonunda, ailenin ilk erkek torunu Rahmi Bey dünyaya gelir. Bir hayli zor bir doğumla dünyaya gelen Rahmi, köy halkı tarafından zor bir çocuk olacağı şeklinde yorumlanır. Gerçekten de Rahmi, çocukluk yıllarından itibaren hem kendi ailesine hem de çevresindekilere büyük zorluklar yaşatır. Rüştiyede ilk yılını bitiren Rahmi, babasının âmâ olduğunu ve ninesinin de öldüğünü öğrenir. Dolayısıyla okulu bırakıp bütün toprakların idaresini almak zorunda kalır. Bu sırada, Birinci Dünya Savaşı bitmiş ve koskoca Osmanlı İmparatorluğu İtilaf Devletleri tarafından paylaşılmıştır. Bu devletler tarafından kışkırtılan diğer azınlıklar gibi Ermeniler de 1915 yılının intikam hisleriyle hayallerini gerçekleştirme fırsatı bulmuştur. Bir Ermeni doktorun Türk hastaları yanlış tedavi ederek ölümlerine kasten

sebepe olduğunun anlaşılması üzerine Rahmi, bu doktoru öldürerek hapse girer. Vatansever bir insan olan Rahmi'nin gözünden savaşa ve yıllardır birlikte yaşadıkları Ermenilere dair gelişmeleri izleme imkanı buluruz. Yazar, yeni bir devlet kurulma sürecinde yapılan devrimlerin Elazığ'daki yansımalarını kişilerin gözünden aktarır. İlerleyen bölümlerde Rahmi'nin sürekli hapishaneye giriş çıkışlarını izleriz. Köylü tarafından sevilmeyen ve korkulan bir kişi olması, her olayda ilk şüpheli olarak onun gösterilmesine sebep olur. Sert mizacı da bu sebeplerden biridir. Ailesindeki herkesin hayatına da zor kullanarak müdahale eder ve onun istediği şekilde bir hayat yaşamaları gerektiğini söyler. Yine kaçak olduğu bir dönemde köylüsü Tevhide'yle evlenir. İki oğlu olur. Özellikle son zamanlarına kadar kardeşi Remzi'yle uğraşır. Dilşat'la evlenmesine asla rıza göstermemiştir. Bir süre sonra tanıştığı Kürt kızı Iraz'a aşık olması hayatının en büyük ikilemini yaşatır. Iraz'ın ağabeyine onu bacısı olarak bakacağı sözünü vermiştir ve dedikoduları engellemek için onunla nikahlanmasına rağmen bu sözü hiçbir zaman bozmadı. Toplamda on beş yılını hapishanede geçiren Rahmi'nin hayatı toprak ağalığı sorunları, aşk ikilemi ve pişmanlıklar içinde geçer. Bu süreçte Rahmi karakterinin değişerek geliştiğini izleriz. Nerdeyse çevresindeki herkes tarafından nefret edilen bir kişiden çok sevilen birine evrilmesi sürecine şahit oluruz. Rahmi, dine yönelmekle beraber iç hesaplaşma yapar. Roman, Iraz'ın ölümünün ardından çok fazla dayanamayan Rahmi'nin ölümüyle sonlanır.

2.3.1. Olay Örgüsü

- Rahmi'nin 28 Nisan 1900 tarihinde doğması.
- Rahmi'nin iptidaiye başladıktan bir yıl sonra babasının kör olması üzerine köye dönerek işleri devralması.
- Osmanlı İmparatorluğu'nun İtilâf Devletleri tarafından paylaşılması ve Ermeni isyanlarının başlaması.
- Rahmi'nin Doktor Mıstirik'i öldürerek hapse girmesi.
- Tevhide ile Rahmi'nin evlenmesi.
- Co Şefik'in öldürülmesi olayında suçlanan Rahmi'nin hapse girmesi ve aklanması.

- Mevsimlik işçinin ölümünde Rahmi'nin sorumlu tutularak aranması üzerine Rahmi'nin kaçarak bir kulübede aylarca saklanması.
- Kulübede Mirzo'nun kardeşi Iraz'la tanışması ve ona âşık olması.
- Ölmek üzere olan Mirzo'nun Iraz'ı, Rahmi'ye bacısı olarak emanet etmesi.
- Remzi ve Dilşat'ın evlenmesi üzerine Rahmi'nin sürekli kavga çıkarması.
- Konağa gelen Iraz'la Rahmi arasında çıkan dedikodular sonucu ikisinin gizlice nikahlanması ve Rahmi'nin ona bir ev tutması.
- Fehmi'nin yaralanması üzerine Rahmi'nin hapse girmesi ve kısa zamanda aklanması.
- Kürt Sait isyanının çıkmasıyla birlikte bölgenin karışması.
- Enver'in öldürülmesiyle de suçlanan Rahmi'nin yine hapse girmesi ve Iraz'ın aylarca yalnız kalması yüzünden komşusuyla Adana'ya taşınması.
- Hapisten çıkan Rahmi'nin yıllarca Iraz'ı arayıp bulamaması.
- Rahmi'nin Ankara'da memuriyete başlaması.
- Atatürk'ün Elaziz'i ziyaret etmesi.
- Dine yönelen Rahmi'nin Hacı Tevfik Efendi'yle tanışmasıyla yıllar sonra Iraz'a kavuşması.
- Veremden hayatını kaybeden Iraz'ın ardında Rahmi'nin de vefat etmesi.

2.3.2. Zaman

Rahmi Bey romanı, bir biyografik roman örneği olarak Perçençli Rahmi Yalçıntürk'ün hayatını ele alır. Vaka zamanı ile anlatılma zamanı arasında yaklaşık elli beş sene vardır. Eser, Rahmi'nin doğumuyla başlar ve roman boyunca olaylar kronolojik bir sıra takip eder. İlerleyen sayfalarda Mustafa Efendi'nin, Rahmi'nin doğum tarihini 28 Nisan 1900 şeklinde Kuran'ın arka kapağına not düştüğü görürüz. Köy halkının kendince attığı tarih ise “yoncalar yeşerdiğinde, bağlar bozulduğunda, harman kalktığında ve nahır eve döndüğünde...” şeklinde yörede âdet olduğu üzere şifahî aktarılan bir zamandır.

Zaman unsurunun kullanılışı belgesele uyan bir tarzdadır. Rahmi Bey, oğlu İzzettin ve yeğeni Naşide'nin doğumu gün, ay, yıl şeklinde verilir. Rahmi'nin babası Mustafa Efendi'nin ölüm tarihiyle Atatürk'ün Elaziz'i ziyaret tarihleri sadece yıl olarak verilir. Onun dışında zaman, kronolojinin bir unsuru olarak sunulur.

Roman boyunca zamansal kurguda ileri-geri sıçramalar olmaktadır. Rahmi'nin üç kardeşinin daha olması, Hacı Hafız Ağa ve Ahmet Ağa'nın ölümü, Iraz'ın kanlıları tarafından zarar görmesi, Memo'nun saklanma sebebi, jandarma kumandanının Rahmi'ye olan nefreti, Iraz'ın Adana'daki hayatı geriye dönüş tekniğiyle aktarılır. Yazar, zaman unsurunu bazen 'Rahmi askerî okula başlayalı bir sene olmuştu' gibi ifadelerle sürekliliği sağlamak, bazen de 'Büyük Atatürk'ün başlattığı devrimlerin en önemlilerinden olan harf devrimi de dört yıl evvel kabul edilmişti' gibi geçen süreyi hissettirmek için kullanır.

Ayrıca yazarın dönemin siyasî ve sosyal gelişmelerini fon olarak vermesi, olayların yaşandığı tarihleri vermesi açısından bir ipucu olmaktadır. Birinci Dünya Savaşı süreci, İnönü Muharebesi, Ermeni ve Kürt isyanları, Harf Devrimi gibi gelişmeleri olaylarla eş zamanlı olarak okuyoruz.

2.3.3. Mekân

Mekân, yazar-anlatıcının bakış açısından çizilerek verilir. Bu mekânlar, gerçek yerlerdir. Romanda, Perçenç(Akçakiraz) Köyü önemli mekândır. Aile, toprak sahibi olmalarından dolayı buradan hiç ayrılmazlar. Olay örgüsü konak merkezli ilerler. Rahmi'nin karakteri burada şekillenir. 1900'lü yıllarda köy gibi yerlerde ağa soyundan olup konakta yaşamak çok büyük bir lükstür. Hacı Hafız Ağa, kardeşi Ahmet Bey'in ölümünden sonra yengesini ikna ederek konağın selamlık tarafına taşınır. Köylüye göre bu çok yanlıştır. Rahmi, iyi-kötü her şeyi burada yaşar. Konak, Rahmi'nin zabitlik hayalini gerçekleştirmek için ayrılması gereken unsur konumundan babasının kör olmasından sonra ailesine ve toprağına sahip çıkması bu yüzden de oradan ayrılmaması gereken bir konuma evrilir. Burada evlenir, çocukları olur.

Rahmi'nin hayatındaki bir diğer şekillendirici mekan, hiç şüphesiz hapisanelerdir. Hapishane, Rahmi'nin âdeta kaderi haline gelmiştir. Roman boyunca onun ruh halini etkileyen en önemli unsur olarak karşımıza çıkar. Fakat yazar, kahramanın hayatında bu denli öneme sahip olan hapishaneyi tasvir etmekten çok, Rahmi'nin ruhsal dünyasıyla ilgilenir. Konakla ilgili de çok fazla tasvir edici özellik bulunmamaktadır. Kişiler boyutunda mekân anlam kazanır. Rahmi, romanda ve gerçek hayatında da hapishaneye beş kez girer ve toplamda on beş yılını dört duvar arasında geçirmiştir. İlk hapis hayatı

Doktor Mıstirik'i öldürmesiyle başlar. Dört kez de suçsuz yere hapse girer. Enver'i öldürmekle suçlanan Rahmi yine hapistedir. Artık konaktakilerde de hayat neşesi kalmaz.

...Fakat ne Hacı Hafız Ağa'nın konağında ne de hapishanenin dört duvarı arasında bahar hissedilmiyordu. Oralarda mevsim hep kış, günler de hep geceydi. Günler aydınlık olsa bile içleri kararmış insanların, dışarıdaki aydınlığı fark edebilmesi mümkün değildi. Bu köklü, varlıklı, geleceğe güvenle bakan ailenin neredeyse son on beş yılı, hapishane yollarında veya mahkeme salonlarında geçmişti (Gökbudak, 2017, s.233).

Hapishane, Rahmi için bir an önce suçsuzluğunun ispatlanıp sevdiklerine kavuşmayı umut ettiği mekândır.

Rahmi'nin hayatındaki önemli bir diğer mekân, Iraz için tuttuğu evdir. Bu ev, Rahmi'nin ömür boyu hayalini kurduğu arzusunu bir türlü gerçekleştiremediği yerdir. Bir bakıma Rahmi'nin hayatı konak, hapishane ve Iraz'ın evi arasında geçer. Konak ahalsinin Iraz'dan rahatsız olması yüzünden Rahmi, arkadaşı Lütfü'nün de yardımıyla Seko Mahallesi'nde bir ev tutar ve eve rahat girip çıkabilmek için Iraz'la nikahlanır. Seko Mahallesi, Elazığ'ın Cumhuriyet yıllarında inşa edilen en eski mahallesidir. Ayrıca Enver öldükten sonra ailesi de bu mahalleye taşınır. Rahmi, hayatının en büyük gelgitini bu evde yaşar. Bir yanda âşık olduğu Iraz, diğer yanda çocuklarının annesi Tevhide vardır. Hep Iraz'a kavuşma ümidiyle geldiği bu ev, ona arkadaşı Mirzo'ya verdiği sözü hatırlatır.

Cumhuriyetle birlikte tüm ülkede yenilikler yapılmaya başlanır. Elazığ'da da yeni caddeler, sokaklar, binalar inşa edilir. Remzi, Iraz'ı bulmak için yola düşer. Şehrin çehresi yavaş yavaş değişmektedir. Yolu Kültür Mahallesi'ne düşer. 1930'larda Elazığ'ın en büyük caddesi Gazi Caddesi'dir. Gazi Caddesi, 'Beş Kardeşler' denilen o dönemin en güzel yapılarından sayılan, birbirinin aynı ve birbirine bitişik konak türü evlerden sonuncusu ile biter. Bu yapı günümüze ulaşmamıştır. Karşısında da kültürel faaliyetlerin yürütüldüğü bir Halkevi vardır.

Ankara, Rahmi'nin hayatında kısa bir zamanı geçirdiği yerdir. Köyünden hapishane hayatı dışında nerdeyse hiç ayrılmayan Rahmi için Ankara, yabancılaşma unsurudur. Burada memuriyet işini yürütemeyen Rahmi, kendisine bu imkânı sağlayan akrabasına, kente uyum sağlayamamanın verdiği huzursuzluğu şöyle dile getirir:

Ben başaramadım; memleketimden, köyümden uzakta, bir hayat kuramayacağım. Kendimi; kökleri bir yerde, dalları başka bir yerde olan bir ağaç gibi hissediyorum. Biraz sonra kuruyacağımı hissediyorum. Hem biliyor musunuz Fikri Dayı, ben orada bir şeydim. Burada ise hiçbir şeyim, bu çok ağırına gidiyor. Tevhide'yi, çocuklarımı getirsem onlar da aynı şeyi

hissedecekler. Yaşlı anam babam, kardeşlerim...ben kızsam da kavga etsem de onlarla bir bütünü (Gökbudak, 2017, s.249).

Diğer mekanlar, Rahmi'nin dine yöneldikten sonra namaz kılmak için gittiği Sara Hatun Camiisi, İraz'ı bulmasını sağlayan adeta ilahî bir işarettir. Namazı bitirmek üzereyken onu çağırın bir ses duyar. Günler sonra bu sesin sahibinin, kaç gündür gidip gitmemekte kararsız olduğu Hacı Tevfik Efendi'nin olduğuna kanaat getirir. Sorar, soruşturur ve evini bulur. Hacı Tevfik Efendi, ona yıllardır aradığı İraz'ı getirir. Hacı Tevfik Efendi'nin evine de sık sık giden Rahmi, buradaki sohbetlerle huzur bulur. Bu ev de onun için son yıllarını, yaşadıkları ve yaşayamadıklarının muhasebesini yaptığı önemli bir unsur olarak karşımıza çıkar.

2.3.4. Kişiler

Rahmi Bey: Eserin başat kahramanı gerçek bir kişilik olan Rahmi Bey'dir. Aynı zamanda yazar Naşide Gökbudak'ın amcasıdır. Gökbudak, amcası ile ilgili kanaatini önsözde ağalığın ne kadar zor bir uğraşı olduğundan ve hakkını korumanın güçlüğünden bahsederken okuyucuya bildirir. Yazar, romanın başında Rahmi'nin doğum tarihini 28 Nisan 1900 olarak belirtir. Rahmi, Hacı Hafız Ağa'nın oğlu Mustafa Efendi ile Hayriye Hanım'ın senelerce çocuk hasreti çektikten sonra olan ilk evladıdır. Bu yüzden özel bir ihtimamla büyütülür. Sonrasında Remzi, Mürüvvet ve Fatma dünyaya gelir. Fakat Rahmi'nin zor şartlar sonucunda doğması, ona olan özel ilginin hep devam etmesini sağlamıştır.

Rahmi, çocukluğundan beri sert mizacı ve kendini diğer insanlardan üstün gören kişiliğini roman boyunca devam ettirir. Her ne kadar yaramaz bir çocuk olsa da derslerinde son derece başarılıdır. Köy okulu onu tatmin etmez ve iptidaiye başlar. Burda da çok başarılı bir sene geçiren Rahmi, izin için köye geldiğinde babasının kör olduğunu öğrenir. Bunun üzerine tek hayali olan zabıtlıktan vazgeçerek babasının mallarını yönetmeye başlar. Rahmi, korkusuz olması ve sert kişiliği sayesinde köylülere sözünü geçirir ve toprağını en iyi şekilde idare eder. Fakat Rahmi'nin bu kişiliği, köylüyü bıktırır ve her vukuatta onu sorumlu tutarlar. Amaçları, Rahmi'yi köyden uzak tutmaktır. Bu yüzden çok fazla düşmanı vardır. Hayatının son dönemlerinde dine yönelmesi ile daha nahif bir kişiliğe bürünmesi ile dostları da bir hayli artacaktır. Zira cenazesi, sevenleriyle dolup taşar.

Rahmi, zabıt olamasa da vatanına bağlılığını hiçbir zaman yitirmez. Doktor Mıstirik'i bu hisle daha fazla insanı öldürmesin diye yok eder. Bu yüzden Ermeni komitacıların her zaman hedefindedir. Aynı zamanda Kürt İsyanı başladığında da nezarethanedeki salıverilmesini isteyerek askere yardım etmek ister. Babasını her fırsatta hayalinden alıkoyduğu için suçlayan Rahmi, Mustafa Kemal'in ordusunun bir neferi olmayı hep arzu eder.

Rahmi, roman boyunca ciddi çıkmazlar yaşar. Hayatında yer alan üç kadın, bu çıkmazların sebebidir. Birincisi karısı Tevhide'dir. Tevhide, kişiliği itibarıyla Rahmi'ye itaat edecek, uysal ve onu tüm kalbiyle seven güzel bir kadındır. İkincisi bibisi Sıdıka Hanım'ın büyük kızı Küçük Hanım'dır. Onu çok takdir etmesi ve beğenmesine rağmen itaatkâr olmayan karakterinden dolayı Küçük Hanım'la evlenmek istemez. Küçük Hanım'ın evlenerek Ergani'ye gitmesi onu derinden etkiler. Üçüncüsü ise hayatının aşkı olan ama elini bile süremediği Iraz'dır. Iraz, onun Mirzo'ya verdiği sözüdür ve bu sözü hiçbir şartla bozmaz. İki aşık, bu dünyadan birbirlerine kavuşmadan göçerler. Yazar, onu şu sözlerle özetler:

Kısacası Rahmi,; aradığını bulamayan, istediği yere gelemeyen, çelişkiler içinde, içinden çıkılmayan ve erişilemeyen aşklar yaşayan bir köy ağasıydı (Gökbudak, 2017, s.212)

Romanın sonuna doğru Rahmi'nin kişiliğinin değişmesiyle beraber bir iç muhasebe yaptığını görürüz. Yaş almasıyla beraber dine de yönelmesi ile hem kendine hem de çevresindekilere yaşattıkları hep aklını kurcalar ve pişmanlıklar yaşar. Hacı Tevfik Efendi'yle sohbet ederken bir türlü huzur bulamadığından bahseder. Birçok yanlış yaptığını kabul eder. Özellikle Iraz konusu, jandarmanın atını vurması, anne-babasının istediği gibi evlat olamaması ve kardeşi Remzi ve karısı Dilşat'a fazla yüklenmesi bu huzursuzluğun sebepleridir.

Tevhide Hanım: Rahmi, Tevhide'yi ilk gördüğü gün beğenir.

Masmavi gözleri, ancak bir kısmını görebildiği sarı saçları, uzun bir boyu ve pembe beyaz bir teni vardı (Gökbudak, 2017, s.40).

Tevhide, Rahmi'nin bir eşte aradığı tüm özelliklere sahiptir. Asi ve başına buyruk değil aksine sevecen, cesur ve Rahmi'ye gönülden bağlıdır. Ağabeyi, onu başkasıyla evlendirmek istediğinde şiddetle karşı çıkar. Rahmi'ye olan sevgisi, Mustafa Efendi ile Hayriye Hanım'a saygısını da artırır. İki oğlu vardır. Fakat Rahmi Bey gibi kültürlü birine göre Tevhide yetersizdir. Mantıklı bir bakış açısından yoksundur. Rahmi her hapse

girdiğinde sabır ve özlemle onun yolunu gözler. Rahmi Iraz'ı eve getirdiğinde son derece rahatsız olur ve onun gitmesini ister. Rahmi'nin ona olan ilgisinin farkındadır. Çünkü Rahmi'nin şehre gidiş gelişleri sıklaşır. Iraz'ın vefatından sonra Rahmi'ye "ikinci karın öldü, başın sağ olsun!" der. Rahmi her ne kadar Iraz'ın kendisine bir emanet olduğunu söylese de inanmaz.

Iraz: Rahmi, Iraz'ı ilk kez saklandığı kulübede görür. Iraz, güzelliğiyle Rahmi'nin dikkatini çeker:

Uzuna yakın boyu, dimdik, dışarıya fırlayacakmış gibi göğüsleri, incecik beli ve nefis bir kıvrımla inen kalça ve bacaklarını, kuğuları kıskandıran bir boyun üzerinde oval, muhteşem güzellikte bir yüz tamamlıyordu. Gözlerini kapattığında kirpikleri yanaklarına kadar iniyor, uzun kirpiklerinin gölgesi koyu yeşil gözlerinde hareleniyordu (Gökbudak, 2017, s.159).

Mirzo'nun kardeşi olan bu Kürt kıza, kan davalıları dağa kaldırarak tecavüz eder. Mirzo'nun jandarma tarafından öldürülmesi sonucunda Rahmi, onu koruyup kollar. Mirzo, Iraz'ı bacısı olarak Rahmi'ye emanet eder. Birlikte konağa giderler fakat hem konaktakiler hem de köylüler onlara rahat vermez. Dedikoduları kesmek için nikahlanırlar ve Rahmi, şehirde bir ev tutar. Rahmi, Iraz'a olan aşkı ile Mirzo'ya verdiği söz arasında sürekli gelgit yaşar. Iraz da Rahmi'ye aşıktır. Ona layık bir hanım olabilmek için kendini sürekli geliştirmeye çalışır. Harf devriminden sonra yeni harfleri öğrenir. Rahmi, hapse girdiğinde aylarca ondan haber alamaz ve komşusuyla birlikte Adana'ya taşınır. Rahmi onu her yerde arar ama bulamaz. Aradan yıllar geçer ve bir gün Hacı Tefvik vesilesiyle tekrar birbirine kavuşurlar. Iraz verem olur ve bir süre sonra vefat eder. Rahmi, onu Perçenç'teki aile mezarlığına defneder.

Mustafa Efendi: Rahmi Bey'in babasıdır. Tam bir kalem beyefendisi olan Mustafa Efendi, bilgisi ve kültürü ile dikkat çeker. Fakat nahif kişiliği topraklarını idare ederken köylüler tarafından suistimal edilir.

Mustafa Efendi halim selim, duygusal ve çok insancıl bir yaratılışa sahipti. Bütün bu hasletlerinden ve de Mısır sarayında gördüğü tahsil ve terbiyeden dolayıdır ki başarılı, sert mizaçlı, hükmedebilen bir köy ağası tipine asla uyum sağlayamıyordu (Gökbudak, 2017, s.12).

Bu yüzden mallarını yönetecek bir erkek evlada ihtiyacı vardır. Sonunda oğlu Rahmi dünyaya gelir. Çocukluğundan beri Rahmi, Mustafa Efendi'yi hep uğraştırmıştır. Fakat rahatsızlığı zuhur edince Rahmi, yardımına koşar ve onun en büyük yardımcısı olur. Bir yandan da Mustafa Efendi, Rahmi'nin köylülerle yaşadığı sıkıntıları bertaraf etmeye çalışır. Rahmi'nin hapse girmesi ise Mustafa Efendi'yi hep endişelendirir ve oğlunun

hürriyeti için hep mücadele eder. Rahmi'nin zabitlik hayalini gerçekleştirmesine engel olması suçluluk hissetmesine sebep olur. Uzun bir ömür süren Mustafa Efendi 1949 yılında doksan yedi yaşında bu dünyadan göçer.

İso Dayı: İso Dayı, köyden uzakta genç karısıyla yaşayan değirmen sahibidir. Romanda Rahmi'ye yaptığı yardımlar ve verdiği fikirlerle olayların yönlendiricisi olarak karşımıza çıkar. İso Dayı, Rahmi için derdini dinleyen, rehberlik eden önem verdiği insanlardandır. Rahmi, İso Dayı vefat ettiğinde babasını kaybetmiş kadar acı çeker.

Celâl: Celal, Rahmi'nin Rüştüye'den çok samimi arkadaşıdır. Rahmi, iptidaiyi ilk senesinde bırakmak zorunda kalınca hocası Rüştü Efendi ile onu ikna etmeye gelir fakat babasının durumu ortadadır. Celal, Rahmi'yi hapishanede de ziyaret eder ve yardım etme isteğini dile getirir. Sıdika Hanım romanında da adı geçen bu asker, Mustafa Kemal'in ordusundaki çok önemli subaylardan Celal Dora'dır. Celal Dora, 1902'de Harput'ta doğar. Elazığ'ın yetiştirdiği önemli askerlerdendir. Kore Savaşı'nda gösterdiği kahramanlıkla tüm dünyanın takdirini toplar. Daha sonra Demokrat Parti ve CHP'de siyasetçilik yapar.

Hürrem Müftügil: Celal'le beraber Rahmi'yi hapishaneye ziyarete gelen Hürrem Müftügil, o dönemde Elazığ Belediye Reisi'dir. 1937-1939 yılları arasında belediye başkanlığı yapar. Rahmi'nin akrabasıdır. Rahmi, Müftügil'i Atatürk'ün 1937'de Elazığı ziyarete geldiğinde Küçük Hanım'ın yanında görür ve anlam veremez.

Avukat Şaban Bey: Şaban Bey, Rahmi'nin Enver'i öldürmesi suçlamasıyla tutuklandığı dönemde onun avukatlığını alır. Fakat vekili olmadan önce tek şartı vardır o da Rahmi'yle birkaç kez görüşmektir. Şaban Bey'in o dönem yeni yeni yıldızı parlar. Sıdika Hanım, romanında da Sıdika'nın miras meselesinde büyük yardımları olmuştur. Bu avukatın, ünlü Şaban Fevzi Talû olduğunu görüyoruz. Naşide Gökbudak, Şaban Bey'in kızı ve oğlu ile dostane ilişkilerinin hâlâ devam ettiğini ifade eder.

Hacı Tefvik Bey: Hacı Tefvik Efendi, Rahmi'nin artık durulduğu ve iç huzur arayışında tanıdığı bir velidir. Rahmi, İraz'ı aradığı dönemde yatırları gezer, onun için dua eder ve yavaş yavaş dine yönelir. Bulduğu bütün kitapları okur. Namaza başlayan Rahmi, bir tarikata bağlanmayı düşünse de şirk koştuktan korkar. Bir gün camide namazını bitirmek üzereyken bir ses duyar. Ses onu yanına çağırır, bakınır fakat kimse yoktur. Sonrasında bu sesin yanına gidip gitmemekte tereddüt ettiği Hacı Tefvik Efendi'nin sesi olduğuna

yorar. Hacı Tevfik Efendi'nin evine giden Rahmi, orada bir sürprizle karşılaşır. İraz karşısındadır. Hacı Tevfik Efendi'ye sığınan İraz, sonunda Rahmi'ye kavuşur. Hacı Tevfik Efendi, romanda veli tipi olarak karşımıza çıkar. Rahmi, o günden sonra onun müridi olur. Fakat sohbetlerde aklına uymayan şeyleri sorgular, körü körüne inanmaz. Hacı Tevfik Efendi'nin de en çok bu hoşuna gider.

Keşke din ile uğraşan bütün insanların ve dindar insanların senin gibi akıllı ve sorgulayıcı olması, bu işi bilerek yapması mümkün olsaydı. İslam dini, cahillerden ve menfaati içindini kullananlardan çok çekti. Bizim dinimiz, akıl çerçevesi içinde kabullenilecek bir dindir. Safsata ve cehalet dinimiz için en büyük tehlikedir.' demişti (Gökbudak, 2017, s.266/267).

Naşide (Naşo): Rahmi'nin kardeşi Remzi ile Sıdıka'nın kızkardeşi Dilşat'ın ikinci çocuklarıdır. Remzi, ağabeyinin baskısına daha fazla dayanamaz ve Elaziz'e yerleşir. Naşide, altı yaşına gelir ve amcası Rahmi'nin izin vermesi ve bizzat nüfus kağıdı çıkarttırması ile mektebe kaydolar. Naşide, bu sülâlede okuyan tek kız unvanını almakla da övünmektedir.

Mustafa Efendi, konağın selamlık bölümünü Remzi'ye verir ve ailecek kendi tapulu malları olan konağa yerleşirler. Ama taşınmanın asıl sebebi, havaalanı inşaatında çalışan Remzi'nin köyün havaalanına çok yakın olduğu için konağa dönmesidir.

Naşide ile Rahmi'nin arası çok iyidir. Naşide'yle yakın bir ilişki kuran Rahmi, onunla her zaman ilgilenir.

Rahmi, Naşide'nin sadece nüfus kağıdını çıkarmadı; önlük, defter, kalem de aldı. Bu küçük kızı çok seviyordu. Çok zeki ve cesurdu. Sık sık çevresine, 'Bu kız keşke erkek olsaydı. Tüm sülâleye kol kanat gererdi. Ben de gözü açık gitmezdim. Oğlanlarda pek iş yok,' deyip duruyordu (Gökbudak, 2017, s.254).

Küçük Naşide de amcasını garip bir şekilde sever. Teyzelerinin onun hakkında kötü konuşmalarından etkilenmez, onun için hep dua eder. Ağalık bağındaki ceviz ağacı hakkında duyduğu *ceviz ağacının gövdesi onu dikenin boynunun kalınlığında olursa o kişi ölür* söylentisinden etkilenir ve amcasına bir şey olacağından sürekli korkar.

Mektebe başlayan Naşide, hızlı bir şekilde öğrenmesiyle dikkatleri çeker. Herkesten 'afetin'ler alır. Amcası Rahmi, onun bütün sorularına sabırlı bir şekilde cevap verir. Naşide büyür ve üniversiteyi kazanır. Tarih, 22 Eylül 1955'tir. En büyük hayalini gerçekleştirmek üzeredir. Veda etmek için ağalık bağına amcası Rahmi'nin yanına gider. Rahmi, ona çok güvendiğini söyler ve öğütler verir. Naşide, amcasının vefat haberini, cenazeden üç ay sonra Ankara'da arkadaşı Melek Beyazbulut (Harman) ve ailesiyle kaldığı evde öğrenir.

2.3.5. Dil ve Anlatım Özellikleri

Yazarın üçüncü şahıs anlatım ve hâkim bakış açısı kullanması, benimsetici ve onaylatıcı bir anlatımı ortaya çıkarmıştır.

Sade ve anlaşılır bir dil kullanan Naşide Gökbudak, Elazığ yöresinin pek çok söyleyişini, yer adını ve şehre özgü simgelerini bu romanında da bolca kullanır: Şanşen, bibi, öskemek, diyeze, sitil, taka bunlardan bazılarıdır. Yazar bu kelimelerin anlamlarını dipnot şeklinde verir. Dili sıradanlıktan uzaklaştıran yazarın, bölgesiyle ilgili kültüre hakim olduğunu görüyoruz.

Romanda hâkim anlatıcı, kişilerin zihninden geçen düşünceleri, iç monolog ve iç çözümleme tekniğiyle okura iletmektedir:

Büyük bir duygu karmaşası içindeydi. Acaba Rahmi Bey’le nişanlanmasaydı bir başkası onu kadını yapar mıydı? (Gökbudak, 2017, s.185).

Naşo, bağdan ayrılırken içinde bir boşluk hissetti. Bu ne biim bir duydu? Hissettiği sadece bir duygu değil, bin bir çeşit duygunun yarattığı bir karmaşaydı (Gökbudak, 2017, s.286).

Romanda bazı kişiler, coğrafi konumuna uygun konuşturulmaktadır. Iraz, bembeyaz dişlerini açarak güldü: ‘Çok sevindim beg. Ama ağır olmaya çalışıyorum’. (Gökbudak, 2017, s.188).

Romanda yer yer verilen şiir, mani ve türküler, romanın biyografik yapısını desteklerken esere lirik bir anlatım da katmaktadır:

Rahmi sürdürü atını
Tevhide attı altını
Hangi bağ ödeyecek
Rahmi’nin beratını?

...

Babası bir evliya

Ondan oldu eşkıya (Gökbudak, 2017, s.173).

Mustafa Kemal’e taraftar olan insanların yanında hilafeti destekleyenlere karşı yazar, bu tip düşüncelerin daha çok aşırı dincilerle yobazların benimsediği bir düşünce tarzı olduğu yorumunu yapar. Dolayısıyla olayları kendi bakış açısıyla değerlendirdiğini görüyoruz.

2.3.6. Romanın Biyografik Yapısı

Yazar, eşkıya yaftası yiyen amcası Rahmi Bey'in aslında böyle bir insan olmadığı iddiasından hareketle romanını kaleme alır. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde yaşanan toplumsal bunalımın sebep olduğu adalet kavramının işlevsizliği ve buna karşılık ortaya çıkan eşkıyalığı ve onların yaşadığı duygusal çatışmaları amcası Rahmi Bey'in şahsında anlatmaktadır. Adalet sisteminin boşluğundan kaynaklanan sorunlar, Osmanlı'nın son dönemlerinde başkaldırıyla uğraşmasına sebep olmuştur. Rahmi, kendisine eşkıya diyenleri reddederek Doktor Mıstirik'i devletin cezalandırması gerekirken kendisinin yaptığını söyler. Ayrıca kendisinin Türk romanında ve sinemasında işlenen eşkıya tipine uymadığını görüyoruz. Tam tersine eğitilmiş ve kültürlü bir kişidir. Rahmi, kendi adaletini kendi sağlamaya çalıştığı zaman çok cesur davranırken, sıra geleneklere geldiğinde güçsüz kalmaktadır.

2.3.7. Benzerlikler

Romanın biyografik yapısı bakımından milli mücadele ile tarih sahnesine çıkan Mustafa Kemal'in önemi büyüktür. Çeşitli dönemlerde yazar, ondan ve silah arkadaşlarından bahsederek romanın tarihsel gerçekliğine vurgu yapar. Bu tarihsel gerçeklik romanın vaka zamanı ile eşleşmektedir. Savaş, Elazığ'da diğer bölgelerdeki kadar hissedilmese de köyde yaşayan herkesin olan bitenden haberi vardır. Yazar, dönemin siyasi atmosferini okuyucuya sık sık hissettirir.

Bir diğer tarihsel gerçeklik ise Doğu Anadolu ve Elazığ'da yaşayan Ermenilerle olan ilişkilerin varlığıdır. Yazarın romana yerleştiği bütün olaylar gerçektir. Bölge insanının Ermenilere bakışı, genel geçer bir görüştür. İtilaf Devletleri'nin desteğiyle Ermeniler, Hınçak ve Taşnak komiteleri kurarak çeşitli zararlı faaliyetlerde bulunurlar. Perçenç Köyü'nün bir Ermeni köyü olup olmadığını soran Mirzo'ya Rahmi'nin cevabı çok sert olur. Perçenç'in asla bir Ermeni köyü olmadığını, Ermenilerin sayıca fazla olmalarına rağmen köy halkının onlarla bütünleşerek büyük bir dostluk içinde yaşadıklarını söyler. Onların Ermeni, kendilerininse Türk olduklarını bile hatırlamadıklarını söyleyen Rahmi, İkinci Meşrutiyetten sonra onlara vaatlerde bulunan İtilaf Devletlerinin asıl amaçlarını anlatır.

Yazarın Birinci Dünya Savaşı'nın bitmesiyle birlikte Ermeni ve diğer azınlıkların dışlerini yavaş yavaş göstermeye başladıklarını ve bölge halkının gençlerin savaşta şehit

olmasıyla toprak ve ziraat işlerinin durma noktasına geldiğini anlattığı bölüm, aslında tüm Anadolu'da yaşanan manzaranın tasviridir. Birinci Dünya Savaşı yıllarında hem Anadolu'da hem de yakın coğrafyada veba, tifüs, kolera, humma-i racia, dizanteri gibi çeşitli hastalıklar ciddi sayıda insanın yaşamını kaybetmesine neden olmuştur. Bunlardan biri de sıtma'dır. Alınan önlemlere rağmen engellenemeyen sıtma, nüfusumuzun dörtte üçünü etkilemiştir (Çelik, Tepekaya, 2006:206). Elazığ'da da sıtma hastalığı insanların bir bir ölmesine sebep olmaktadır. Bölge halkının salgın hastalığa karşı *kinin* adlı ilacı kullandığı bilgisi geçer. Kaynaklara bakıldığında bu dönem kinin ilacının hastalığı tamamen iyileştirmese de etkili olduğu ve halk tarafından yaygın olarak kullanıldığı bilgisi bulunmaktadır.

Eserdeki bir diğer tarihsel gerçeklikte Birinci İnönü Muharabesi kazanıldıktan sonra İtilâf Devletleri, yeni hükümetle anlaşma yoluna gider. 1921 yılında yapılan Londra Konferansı'nda İtilâf Devletleri kendi lehlerine bazı sonuçlar çıkarırlar.

Fransızlar Elaziz, Diyarbakır ve Sivas illerinin ekonomik gelişmesi için yapılacak her türlü teşebbüste ve Ergani Bakır İşletmesinde üstünlük hakkı istediler ve aldılar. Onun karşılığında da yeni bir milli iradenin varlığını kabul ediyorlar (Gökbudak, 2017, s.80).

Romanda bahsi geçen bu bilgiler kaynaklarla karşılaştırıldığında doğrudur. Rahmi'yi hapisten çıkarmak isteyen cezaevi müdürü onu siyasî suçlu sayarak tahliye olmasını sağlar. Karşılığında da Fransızca'ya yabancı olmayan Rahmi'nin, gelecek olan Fransızlarla çalışarak onların asıl niyetini öğrenmesini istemektedir.

Elazığ'da çıkan Kürt Sait isyanına yazar, Rahmi'nin hapisyanede olduğu sahneyle yer verir.

Kürt Sait diye bir herif varmış, onun adamları hükümet konağını ele geçirmişler. Her yeri işgal ediyor, uymayanları hemen oracıkta öldürüyorlarmış (Gökbudak, 2017, s.204).

13 Şubat 1925'te başlayan hareket, Şeyh Sait İsyanı olarak adlandırılır. Yeni hükümete karşı muhalif fikirlerini her yere yayan Kürt Sait ve beraberindekiler, kendilerine katılmaları için aşiretlere mektuplar gönderir. Bu isyanın başlamasında hilafetin kaldırılması, yapılan inkılâplar ve medreselerin kapatılması gibi sebepler öne sürülür.¹¹ Dolayısıyla romanda ve kaynaklarda verilen bilgiler benzerdir.

¹¹ ZEKERİYA KURŞUN, "ŞEYH SAİD", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/seyh-said> (03.06.2021).

Romanda yer alan Rahmi'nin çevresindeki kişilerin tarihsel gerçeklikleri vardır. Yazar, onları esere ustaca yerleştirir. Sıdika Hanım ve Asıl Adı Atiye romanlarındaki karakterlerin birçoğu bu eserde de karşımıza çıkar: Sıdika Hanım, Küçük Hanım, Dilşat Hanım, Remzi Bey, Naşide, Hürrem Müftügil, Avukat Şaban Fevzi Talû, Üsteğmen Celal Dora. Yazar biyografik romanın yapısına uygun olarak roman kişilerinden bazıları hakkında kitabın sonunda adlarıyla birlikte bilgi verir. “Rahmi Yalçıntürk ailesinden kalan ve hâlâ bu soyadı taşıyanlar” başlığı altında bunların bir kısmının vefat ettiğini ve bir kısmının da yaşadığını yazar. Özellikle üç romanının (Sıdika Hanım, Asıl Adı Atiye, Rahmi Bey) ortak kişisi Hürrem Müftügil'e ayrı bir parantez açar. Gökbudak, amcası Rahmi Bey'le ilgili 1960'larda yaşadığı bir olayı da hatıra olarak anlatır.

Yazar, romanın kurmaca kısmını özellikle Rahmi'yle Iraz'ın aşkını anlatırken kullanır. Iraz'ın evine giden Rahmi'nin ona yakınlaşmak üzereyken her defasında kendine nasıl hâkim olduğunu bir aşk romanı havasında okuruz. Okuyucu, bu aşkı okurken romanın kurmaca dünyasındadır. Iraz'a olan aşkını hiç kimseye anlatmayan Rahmi'nin bu duyguları, yazarın muhayyilesinin ürünüdür. Yazar bu aşkın çıkmazlarını romanın bütününe yayar, amacı okuyucunun merakını diri tutmaktır. Gerçek bir kişi olan Rahmi, artık romanın gerçekliği içinde konumlanır. Okuyucu dış gerçekliğin yanında Rahmi'nin kurgulanmış gerçekliğini de okumak ister ve yazar bu konuda tatmin edici davranır.

2.3.8. Sorunsallar

Gökbudak, gerçek kişiler üzerinden gerçek yaşam öyküleri kurgular. Yazarın ciddi bir araştırma yaptığını görürüz. Gerçeklik konusunda okuyucunun ikna edilmesine önem veren yazar, akrabalık bağlarını belirttikten sonra, anlattığı olayların gerçekliğinin sağlamasını yaptığını da ifade eder. Amcası Rahmi Bey'i bizzat tanımaktadır ve üniversite yıllarına kadar hep yakınında kalmıştır. Öznenin kronolojik anlatımına yaslanan bu romanda, yazar kahraman olarak yer alır. Yaklaşık on dokuz yaşına kadar amcası Rahmi'yle yakın ilişkide olan Naşide Gökbudak'ın romanın sonlarına doğru anlatıya dahil olduğunu görürüz. Yazarın amcasına duyduğu hayranlık, anlatımına da yansır. Annesi ve teyzeleri Rahmi hakkında olumsuz şeyler söylerken o, içinden Rahmi amcası için dua eder. Dikkatimizi çeken önemli bir husus da , yazar-anlatıcı yedinci bölüme kadar kahramandan ‘Rahmi Bey’ diye bahsederken, kendisinin de kahraman

olarak dahil olduğu bu bölümden itibaren amcasından ‘Rahmi’ diye söz eder. Bu da yazarın, objektiflik konusundaki tutumunu göstermektedir.

Yazarın taraflı anlatımı Elazığ yöresi ve insanı söz konusu olduğunda da bariz bir şekilde hissedilmektedir:

Bütün yabancılar Elaziz halkının misafirpervelğine, kültürüne, okuma yazma seviyesinin yüksekliğine ve bolluğuna hayran kalırlardı (Gökbudak, 2019a, s.258).

Yazarın taraflı anlatımı yörenin gelenekleri ve akrabalarıyla ilgili yaptığı yorumlarda da kendini göstermektedir:

Tevhide, ...ne yazık ki kendini yetiştirecek ve bunun önemini anlayacak kişiliği yoktu. İyi bir ev kadını, itaatkâr bir eş, saygılı bir kadın olmaktan öteye gidemiyordu (Gökbudak, 2019a, s.212).

Yazarın araya girerek bazı açıklamalarda bulunması, biyografik romanın roman bölümünün sorunsalı olarak karşımıza çıkar:

Hep kötü olayların içinde oldukları için komitacıların çoğu evlenmezmiş (Gökbudak, 2019a, s.57).

Romana dahil olan her kişi, anlatının geneline yayılarak değil toplu bir şekilde sırası gelince tanıtılmaktadır. Bu da okurun, sınırı en başta çizilmiş karakterin konumunu sezmesine neden olmaktadır. Modern anlatıda kahramana anlam yükleyecek olan kişi yazar-anlatıcı değil, okurdur:

İkbal Hanım, Mama ailesi içinde, köy halkı tarafından en çok sevilen insandı. Hatırşınastı, çömertti, yufka yürekliydi (Gökbudak, 2019a, s.138).

Yazarın tahlil ve tasvir konusunda yüzeysel davrandığı görülmektedir. Olay ağırlıklı anlatım olmasından dolayı, ruh tahlillerini daha çok başkışı olan Rahmi Bey’in duygu ve düşünceleri üzerinden yapmaktadır:

...konuştukça, çevresinden çok kendinde noksanlık veyaz fazlalıklar olduğunu kabullenmek zorunda kalıyordu. Halbuki yanlışlarının sorumluluğunu bir başkalarına yüklemek kolay ve rahatlatıcı bir yoldu (Gökbudak, 2019a, s.196).

Ankara’ya çalışmaya giden Rahmi, şehrin gelişmişliği karşısında şaşırır ve meclisin bahçesindeyken,

Bu kadar emeği buraya vereceklerine, benim memleketime birçok şey yapabilirlerdi...sonra, haksızlık ediyorum. Bu millet için neler yapmış bir kahramana ve dava arkadaşlarına bir bahçeyi çok görmemeliyim, dedi (Gökbudak, 2019a, s.245).

Yazar-anlatıcının bakış açısı, niyetini açıkça belli etmektedir. Yeni devleti kurma yolunda kazanılan zaferlerle halkın Mustafa Kemal’i daha kolay kabullendiğini ifade eden yazar, az da olsa hâlâ eskiyi özleyenlerin; çağ dışı yaşamayı, alışılmış bir hayat tarzı olarak

görenlerin olduğunu söyleyerek kendi fikrini beyan etmektedir. Kürt Sait isyanı çıktığı zaman endişelenen Iraz'a Rahmi'nin verdiği cevap yazarın kendi düşünceleridir:

Sizin ırkınızın kötü olduğunu sanmıyorum ama çok cahiller... Kürt ırkı her sorununu silahla halletmeye alışmış, silahı çok seviyor, hemen silaha sarılıyor. Belki imkânsızlık yüzünden... Ama yaşadıkları yerlerde Türklerin daha mı iyi hayatı var sanki? Veya burada Kürtlere ayırım yapan mı var? (Gökbudak, 2019a, s.207).

Yazar, amcası Rahmi bey ekseninde olmasa da, çevresindeki akrabalarıyla ilgili olumsuzlamaları açıktan yapar. Kuzenlerini isimlerini değiştirmeden, açıkça eleştirmekten çekinmez ve amcası Rahmi'ye lâayık evlat olmadıklarını, yetersiz kaldıklarını net bir şekilde ifade eder. Bu da biyografik romanın kurtmaca dünyasını bozan durumlardan biridir. Tarafını açıkça belli eden yazar, okuyucuyu da aynı duyguya ortak etmek ister. Akrabalık ilgisi ile yazılan biyografik romanlarda, sık karşılaşılan bazı isimlerin değiştirilmesi durumu burada yoktur.

Gökbudak'ın döneme dair eleştiri ve yorumlarını günümüzün bakış açısıyla yapması, zaman karmaşasına sebep olmaktadır. 'O yörenin tabiriyle', 'o devirde' gibi ifadeler romanın iç gerçekliğini kesintiye uğratmaktadır.

Yine anlatıyı kesintiye uğratan bir ifade de, Dilşat tarafından çıkarıldığı söylenen manilere yer verilen bölümdür:

Hatta köyde belediye olduğu zaman kurulan, köyün saz heyetinden bu güne gelenlerin ağzında ve sazında, türkü olarak söylenmeye başlanmıştı (Gökbudak, 2019a, s.37)

sözleri vaka zamanının dışında ifadelerdir. Dolayısıyla biyografik roman açısından bir sorundur.

Altıncı bölüm, 1937'de Atatürk'ün Elazığ'a ziyarete gelmesiyle biter. Yedinci bölüm, on yıl sonrasını anlatır. 1937 yılında doğan Naşide altı yaşındadır ve mektebe başlayacaktır. Dolayısıyla yedinci bölüm 1947 yılını anlatması gerekirken 1943 yılıyla devam etmektedir. Yazarın kronolojik olarak hataya düştüğü kesindir. Olaylar gerçek olmasına rağmen kurguda zamansal zeminde yaptığı karışıklık, bir sorundur.

Biyografik roman yazarı, tarafsızlık hususunda her ne kadar çabalasa da başarılı olamamaktadır. Gökbudak, önsözde niyetini belli eder. Hep eleştirilen köy ağalarına farklı açılardan bakılmasını salık verir. Ona göre amcası Rahmi, tipik eşkıya kavramını karşılamamaktadır. Ayrıca yazar, bir ağanın zamanla eşkıya konumuna gelmesinin bir sonuç olduğunu irdelememiştir. Gökbudak, o dönemde bir eşkıyanın sadece korkulan değil aynı zamanda yardım istenilen ve halk tarafından kabul gören insanlar olduğu

konusuna da hiç değinmemiştir. Savaşın yanında siyasî boşluğun ve cahilliğin insanları getirdiği durum, eşkıyalara umut bağlama düzeyindedir. Fakat ısrarla ‘ben eşkıya değilim’ diyen Rahmi’nin olaylara bakışı, zaten yerleşmiş eşkıya anlayışıyla uyuşmamaktadır. Köyde hakkında çıkarılan manilerin düğünlerde türkü olarak söylenmesine sinirlenen Rahmi,

...Ben eşkıya değilim! Sadece bir katilin katliamlarına son verdim. Bir daha bu türkülerin çalındığını duyarsam sahiden eşkıya olurum. Sizin ağzınızı da hiç açılmamak üzere kapatırım (Gökbudak, 2019a, s.173)

sözleriyle, ‘eşkıya’ yaftasını hem reddetmekte hem de yaşantısıyla gerçekçi olmayan bu iddiayı çürütmektedir.

2.4. PERİNA

Roman, ilk olarak 2006 yılında *Perina'nın Hikâyesi*, 2008 yılında da *Perina* adıyla 314 sayfa olarak yayımlanmıştır. Yazar Naşide Gökbudak, ablası Semahat’ın kayınvalidesi Perina’nın hayatını anlatmaktadır. Fakat yazar, Perina’nın, 17 Temmuz 1918 yılında ailesiyle birlikte katledilen Çar 2. Nikolay’ın en küçük kızı Anastasia olduğunu iddia etmektedir. Yaptığı araştırmalara ve dinlediği tanıklara dayanarak bu kanıya vardığını söyleyen Gökbudak, romanını iki bölümde ele almaktadır. Birincisi Anastasia’nın nasıl Perina olduğundan Türkiye’ye gelme sürecine kadar, ikincisi ise Perina’nın Elazığ’da ölümüne kadar yaşadıkları üzerine kurgulanır.

Roman, Ukrayna, Donetski’de Nen bölgesinin yakınında bir köyde yaşayan Averkiy ailesinin evindeki ümitsiz bekleyişin anlatıldığı sahneyle başlar. Ailenin en küçük kızı Perina ağır zatürre geçirmektedir ve ölmek üzeredir. Bir zamanlar Çar’ın hizmetinde çalışan bu aristokrat aile, Bolşevikler’in başlattığı iç savaştan kaçmak için buraya yerleşmiştir. Bir Temmuz gecesi Averkiyler’in kapısı çalınır, Albay Gramiko Yeltsin kucağında bir çocukla alt kata iner. Baba Mihail’i çağıran Yeltsin, kucağındaki çocuğu işaret ederek onun Çar 2. Nikolay’ın kurşuna dizilerek öldürülen ailesinden sağ kalan tek çocuğu Anastasia olduğunu söyler. Sonra ailenin katledildiği o geceyi anlatan Yeltsin, Mihail’in Anastasia’ya sahip çıkmasını ister. Tam bu sırada Doktor Brikin yanlarına gelir ve Perina’nın öldüğünü söyler. Böylece Anastasia’nın Perina’nın yerine geçmesi süreci başlar. Perina’nın ölümünü saklarlar ve Anastasia’nın Çar’ın emaneti ve Tanrı’nın bir

mucizesi olduğuna inanırlar. Eğer Anastasia'nın yaşadığı öğrenilirse hem ailenin hem de Anastasia'nın hayatı tehlikeye girecektir.

Romanov ailesinin kurşuna dizildiği o gecede Anastasia'nın yaşadığına dair iddialar dünya çapında yankılanmıştır. Yazar Naşide Gökbudak da ablasının kayınvalidesi Perina ile Anastasia'yı bu iddiadan yola çıkarak ilişkilendirmektedir. Yazar, Anastasia'nın Perina'nın kimliğine bürünerek yaşamaya devam ettiği tezi üzerinden romanını kurgulamaktadır.

Anastasia'nın davranışları ve fizikî özellikleri Perina'yla benzer olmasına rağmen aile Perina'daki değişikliği farketse de bunu hastalığın bıraktığı hasara bağlar. Gerçek Anastasia'yı ailede Baba Mihail, Ana Sandra ve büyük kızları Larissa bilmektedir. Onlar da diğer insanların anlamaması için ellerinden geleni yapar. Fakat Ana Sandra, kızının yerine geçen Perina'yı kabullenmez ve ona öfke duyar. Yine de hayatlarını tehlikeye atmamak için susar. Bu sırada Bolşevik İhtilâli'yle birlikte hizmetkârlar, ayak işleri görenler Kızıl Ordu'nun yanında yer almakta ve o güne kadar yanlarında çalıştıkları insanlara hesap sormaya başlamaktadır. Perina da yeni hayatına alışmaya çalışır ve gerçek Perina'nın günlük rutinine uygun yaşamaya başlar. Bu arada kardeşlerden biri olan Boris'le Perina arasında duygusal bir yakınlık başlar. Fakat Boris, Bolşevikler'e katılır ve evden ayrılır. Boris, Perina'nın ölümüne dek seveceği tek kişi olacaktır. Perina, Madam Didenya'dan Fransızca, resim,piyano gibi dersler alırken Didenya'nın yeğeni Hans'la tanışır. Kısa zamanda Hans, Perina'ya aşık olur. Averkiyerler, Bolşevikler'in zorlamasıyla -herkes gibi- evlerini başka ailelerle paylaşmak zorunda kalır. Üretim çiftliklerinde herkes eşit şartlarda çalıştırılır. Çar'a düşmanlık besleyen Lenin ve taraftarlarından dolayı her an ölüm korkusu yaşayan Perina da Hans'ın evlilik teklifini kabul ederek Almanya'ya gitmek niyetindedir. Fakat tifoya yakalanan Hans vefat eder. Birkaç ay sonra Perina pencerenin önünde bitkin bir adam bulur. Herkesten gizli bir şekilde ona bodrumda bakmaya başlar. Bu adam, ülkede casusluk suçundan üç yıldır hapis yatan Osmanlı vatandaşı Habip Ağa'dır. Yine ülkesinden kaçma düşüncesiyle Habip'in evlilik teklifini kabul eder ve evlenirler. Dört çocukları olan Perina ve Habip, on yıl boyunca ülke dışına çıkamazlar. Bu zaman zarfında ülkeyi ekonomik, siyasî ve sosyal açıdan daha da çıkmaza götüren Bolşevikler'in uygulamaları yazar tarafından eleştirilerek sunulur. Sonra çıkan bir kanunla Perina ve ailesi Türkiye'ye dönebilirler.

Buradan sonra Perina'nın ikinci hayatı başlar. Habip'in başka bir kadınla evli olduğunu öğrenen Perina, çocuklarıyla var olma mücadelesi verir. Habip aslında amcasının kızı Saniye ile evlidir. Kaynanası Sultan ise Perina'yı hiçbir zaman kabullenmez ve ona hayatı zehir eder. Binbir güçlükle çocuklarını büyüten Perina, Elazığ merkezine taşınır. Bu arada Habip'in kızkardeşi Güllü, zengin bir adamla evlenir fakat çocukları olmaz. Perina'nın büyük oğlu Nazım'ı evlatlık olarak almak isterler. Eğer kabul ederlerse, Güllü ve kocası, bütün servetlerini Nazım'a bırakacaktır. Bu teklifi, Perina'nın şiddetle karşı çıkmasına rağmen Habip ve Nazım kabul eder. Güllü'nün amacı Nazım'ı, yazar Naşide Gökbudak'ın ablası Semahat'le evlendirmektir. Evlenen gençler mutlu olmaz çünkü Nazım hem Ukrayna'da hem de Elazığ'daki köyde yaşadığı asosyal ve baskıcı hayat tarzından dolayı içine kapanık ve vurdumduymaz bir adam olmuştur. Yazar, Asıl Adı Atiye romanında da bu konuya değinerek annesi Dilşat Hanım'ı verdiği bu karardan dolayı açıkça eleştirmektedir. Ayrıca teyzesi Küçük Hanım da Semahat'in bu evliliğine karşı olduğunu sert bir şekilde dile getirmiştir.

Roman, Perina'nın hayatının Ukrayna kısmını Ekim Devrimi'nin halka yaşattığı ve vadettiği değerler üzerinden ele almaktadır. Elazığ'a geldikten sonra ise Perina'nın yaşamı, annelik duygusu üzerine kurgulanırken Ukrayna ile olan bağlantısı Boris vasıtasıyla devam ettirilmektedir.

2.4.1. Olay Örgüsü

- Bolşevik İhtilâli sonucu Çar 2. Nikolay ve ailesinin kurşuna dizilmesi.
- Katliamdan kurtulan Anastasia'nın Averkiy ailesinin ölen kızı Perina'nın yerine geçmesi.
- Hayatından endişelenen Perina'nın Alman resim öğretmeni Hans ile nişanlanması.
- Hans'ın tifodan dolayı ölmesi ile Perina'nın evlerine sığınan Habip ile evlenmesi.
- Lenin ve taraftarlarının ülkeyi çarlık rejiminden daha kötü bir hâle getirmesi.
- Dört çocukları olan Perina ve Habip'in Elazığ'a gelmesi.
- Evde kaynana Sultan Hanım'ın ve Habip'in karısının kötü davranışlarına maruz kalmaları.
- Çocukları için köy işlerine el atan Perina'nın geçinmeye çalışması.

- Tek aşkı Boris'in yıllar sonra köye gelerek Perina'yı bulması.
- Boris'in ölüm haberini almasının ardından Perina'nın da vefat etmesi.

2.4.2. Zaman

Romanın vaka zamanı Çar II. Nikolay ve ailesinin katledildiği tarih olan Temmuz 1918 ile Perina'nın ölümü olan 1987 yılları arasındadır. Anlatma zamanı ise 2008'dir. Perina'nın yaşamı, aslında onun gerçek Anastasia olduğu varsayılarak katliam gecesinden birkaç gün sonrası ile başlatılmaktadır.

Yazarın Anastasia'nın biyografisi olduğunu iddia ettiği roman; Romanov hanedanının yaşadıklarını, Madam Didenya'nın Ukrayna'ya nasıl yerleştiğini, Çar II. Nikolay'ın Anastasia'ya hediye ettiği broşun hikâyesini, Ana Sandra'nın geçmişine dair sırrını ve Boris'in Bolşevikler'e katıldıktan sonra yaşadığı acı tecrübeleri geriye dönüş tekniği ile sunmaktadır.

Kronolojik bir yapıya sahip olan romanda belgesel tarihe uygun tarzda verilen net bir bilgi bulunmamaktadır. Habip Ağa, hapishaneden kaçarak Averkiyer'in bodrum katında saklandığı zaman Perina'ya hikâyesini anlatırken kaç senesinde olduklarını sorar ve 'Şubat 1920' cevabını alır. Dünya ve Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı sürerken çektiği sıkıntılar ve İsmet İnönü'nün ülkeyi savaşa sokmamak için gösterdiği çaba 1942 yılının başlarında yaşanırken yazar, aynı zamanda Perina ve ailesinin de aynı tarihte Elazığ merkeze taşınma sürecini de vermektedir. Son olarak da 1956 yılının Kasım ayı Nazım'ın, karısı Semahat'ın Ankara'ya taşınan Naşide ve ailesiyle birlikte gitmek istemesi üzerine Perina'yla tartıştığı tarihtir. Bunlar dışında vaka zamanı, tarihte gerçekten yaşanan olayların bilinmesi ile anlaşılmakta ve sosyal gelişmeler sayesinde sezdirilmektedir.

Romanın Ukrayna bölümünde zaman unsurunun kullanılışı ise Ukrayna'nın Bolşevizm dolayısıyla yaşadığı ekonomik ve sosyal buhranları yansıtır şekildedir:

Bolşevik İhtilâli'nin üzerinden iki yıla yakın bir zaman geçmişti. Rusya, Çarlık döneminden çok kötü bir durumdaydı. Tam bir kaos yaşıyordu. Henüz hiçbir şey yerine oturmamıştı (Gökbudak, 2019a, s.123).

2.4.3. Mekân

Vakanın zuhuruna hizmet eden bir fonksiyonda kullanılan mekân unsuru, anlatının çerçevesini vermesi açısından önemlidir.

Özellikle Ukrayna ve Türkiye, Perina'nın hayatını onun iradesi dışında kontrol eden bir görünüm arz etmektedir. Rusya'da on altı yaşına kadar bir Çar hanedanı üyesi olarak donanımlı ve refah bir hayat yaşamış olması, diğer mekânlarla yapacağı karşılaştırmaların temelini oluşturmaktadır. Karşılaştırmaların odak noktası olarak aileyi esas alan Perina, Türkiye'ye göre Ukrayna'ya daha olumlu anlam yüklemektedir. Üzgün bir şekilde rüzgârda savrulan yaprakları seyreden Perina durumunu şöyle özetler:

Bu yaprak benim, dedi. Hayat denilen rüzgâr beni habire sürüklüyor. Grandüşeslikten, Holpenk Köyü'nde ahır temizlemeye kadar sürükledi. Acaba sonum ne olacak? (Gökbudak, 2019a, s.235).

Anastasia, Perina olduktan sonra hiçbir zaman bulunduğu yerden memnun olmaz. Hayatı tehlike taşıması, onun bulunduğu yerden sadece evlilik yoluyla kurtulabileceği düşüncesine kapılmasına sebep olur. Hans'ın ölümü ile Almanya'ya gitme ümidi kalmamıştır. Ancak ilk fırsatta Elazığlı Habip Ağa'yla -kendisine uygun biri olmamasına rağmen- evlenerek Türkiye'ye kaçmayı yine de düşünmektedir. Bodrumda saklanan Habip Ağa'yı bulan Yergeniv, Perina'nın namusunun kirletildiğini düşünür. Habip Ağa ise böyle bir durum olmamasına rağmen kabul ederse Perina ile evlenebileceğini söyler: Bu gelişme, Perina'nın ülkeden gitmesi için yeniden ümitlendiğini göstermektedir. Fakat Türkiye'ye gelmesi bile Perina'yı mutlu etmez. Mekânla kurduğu bu kaçma-sığınma ilişkisi, onun tatmin edilemeyen yönünü ortaya koyması açısından önemlidir. Perina'yı bulunduğu mekâna sıkıştıran tek engel, çocuklarına olan bağlılığıdır.

Yazar, çevrenin, içinde yaşayan insanlar üzerindeki etkisini karakterlerin bakış açısıyla tasvir etmektedir. Larissa, nehri seyrederken her şeyi bir anda unuttur:

Akarsu, güneş ışınlarının altında bazen çok bazen daha az parlıyordu. Ve zaman zaman renk değiştiriyor gibiydi. Doğrudan akarsuyu değil de aynada yansımasını seyrediyormuş gibi bir izlenime kapıldı Larissa. 'Tıpkı içimdeki düşünceler gibi. Hiçbir konuda kararlılık gösteremiyorum' diye düşünür... (Gökbudak, 2019a, s.30).

2.4.4. Kişiler

Perina: Trajik bir şekilde Çar hanedanı ailesini bir gecede kaybeden Anastasia, Averkiyerler'in ölen kızları Perina'nın yerine geçer. Henüz on altı yaşındadır. Görünüş olarak gerçek Perina'yı andırması şüpheleri en aza indirir. Fakat kişilik olarak Perina'dan

daha farklıdır. Çünkü Anastasia karakter olarak ağlamayan, muzip ve yaramaz bir yapıya sahiptir. Yaşadığı travmayı bu ailenin desteğiyle atlatmaktadır. Yeni hayatına Perina gibi yaşayarak alışmaya çalışır. O gecenin hasarı olarak kalan korku anlarında yaşadığı öksürük nöbeti, onun ruhsal çatışmalarının bir tezahürüdür. En büyük korkusu ise Bolşevikler'in onun yaşadığını öğrenmesidir. Bu ihtimal, bir şekilde ülke dışına çıkma düşüncesini hep canlı tutar. Bundan dolayı da evleneceği kişileri hep yabancı uyruklu insanlardan seçer. Kaderi, kendisine uygun olmayan Habip Ağa'yı seçmesiyle farklı bir yönde ilerler. Yaşamının Türkiye evresi, çocuklarına kendini adadığı hatta bu uğurda tek aşkı Boris'i geri çevirdiği mutsuz bir akışta ilerler ve son bulur. Oysa Perina'nın hayatına giren erkekler içinde hiçbir çıkar gözetmeden aşk ile bağlandığı tek kişi Boris'tir. Beyin kanaması sonucunda bir buçuk ay yatalak kalan Perina, yetmiş bir yaşında vefat eder. Perina, çocuklarına verdiği emeklere rağmen mutluluğu gerçek anlamda bulamamış olmanın verdiği acıyla ömrünü tamamlar.

Boris: Averkiy ailesinde Bolşevikler'e sempati duyan ve sonrasında onlara katılan tek kişi en küçük kardeş Boris'tir. Babasına göre bu çocukta ihtilâlcî ruhu vardı ve eğer disiplin altında tutulmaz ise Bolşeviklere katılabilirdi. Perina'nın iyileşmesinden sonra birbirlerine karşı kendilerine bile söyleyemedikleri hisler duymaya başlarlar. Boris, kardeş olduklarını sandığı için kendinden utanır ve kısa zamanda evden ayrılarak Bolşevikler'e katılır. Perina ise bu sürede bir an önce ülkeden ayrılmak için evlenme düşüncesindedir. Aradan yıllar geçer ve Perina Türkiye'ye gitmiştir. Boris, bir gün Elazığ'a Perina'yı görmeye gelir ve Larissa'dan bütün gerçekleri öğrendiğini söyler. Boris aslında Mihail'in değil Doktor Brikin'in oğludur. Fakat Perina, Bolşeviklerden hâlâ korkmaktadır ve çocuklarını bu tehlikeye atmak istemez. Dolayısıyla Boris'in birlikte kaçma teklifini istemeyerek de olsa reddeder. Yunanistan'a sığınan Boris, burada vefat eder ve geride Perina'ya iki mektup bırakır.

Mihail Averkiy: Çarın hizmetinde bir süre çalışan Mihail, ülkede karışıklık başladıktan sonra saraydan uzakta ücra bir yere yerleşir. Çara olan bağlılığından dolayı Perina'ya(Anastasia) sahip çıkar ve ona babalık etmeye başlar. Perina'yı güvende hissettiren ve her zaman en büyük destekçisi olan Mihail, bunu Rus halkına karşı yapması gereken bir görev olarak görür.

Baba Averkiy ise Perina'yı sadece sevmek ve acımakla kalmıyor ayrıca Çara duyduğu saygı ve bağlılığın bir göstergesi olarak, böyle davranmasının görevi olduğunu da

düşünüyordu...Çarın kanını taşıyan biri, yaşamalıydı. Kim bilir belki bir gün, tahtını geri alabilirdi (Gökbudak, 2019a, s.29).

Sandra: Sandra Ana, kızı Perina'yı kaybettiği gece onun yerine geçen Anastasia'yı hiçbir zaman kabullenmez. Kendi çocuklarına bile soğuk ve ilgisiz davranmasından dolayı Perina'yı bu durum pek de etkilemez. Larissa, annesinin öz evlatlarına karşı da fazla sevgi ve bağlılık gösterisinde bulunmadığını söyleyerek onun davranışlarına aldırmasınını öğütler. Sandra'nın ilgi gösterdiği tek çocuğu Boris'tir. Sebebini ise bir gün Larissa'ya itiraf eder. Boris'in aslında gençlik aşkı Doktor Brikin'den olduğunu söyler. Eşine ve çocuklarına ihanet ettiği düşüncesinin kendisini içine kapanık ve ilgisiz bir kadına dönüştürdüğünü dile getirir. Bu itiraftan sonra ise yüklerinden kurtulmanın rahatlığı içindedir. O günden sonra Sandra Averkiy, daha cana yakın biri olmaya başlar ve . Perina'ya bile daha yakın davranmaya çalışır.

Habip Ağa: Habip, Birinci Dünya Savaşı sırasında, Enver Paşa komutasında Kafkas Cephesi'ne gönderilen yüz elli bin kişilik ordunun içindedir. Sarıkamış'tayken arkadaşları donarak vefat eder ve Habip de gözünü bir hapishanede açar. Rusya'da casuslukla suçlanır ve üç yıl hapis yatar. Üç yılın sonunda siyasî suçlular affedilir, o da bu fırsatı değerlendirerek firar eder. Averkiylerin penceresinin altında bitkin bir vaziyetteyken Perina onu bulur ve bodrumda ona bakmaya başlar. Yergeniv'in onu bulmasıyla Perina'yla evlenme süreci başlar. On yıl boyunca ülkeden çıkamayan aile, sonrasında Elazığ'ın Aşağı Holpenk Köyü'ne gelirler. Miras için amca kızı Saniye ile evlendirilmiştir. Ailede zaten istenmeyen gelin olan Perina, bu duruma çocukları için göz yumar. Saniye'nin ölmesiyle Perina rahat bir nefes alır. Aradan yıllar geçer ve Habip, eskisi gibi ne Perina'yla ne de çocuklarla ilgilidir. Hatta Suna adında genç bir kızla evlenmek niyetindedir. Bu planı bozan Perina, Habip'le olan karı-koca ilişkisini çocukları için sürdürür. Habip'in yaşadığı ikilemi yazar şu sözlerle özetler:

Habip aslında ne Perina'dan ne de çocuklardan vazgeçmeyi düşünmüyordu. Onlar nasılsa ona aitti ve gidecek başka yerleri de yoktu. Kendinin de hayatı sıkıntılar içinde geçmişti. Biraz da gönlünce yaşasa, hayattan zevk alsa ne çıkardı? Kaç karılı insanlar vardı. Onları kaybetmeyecekti ki, çocuklar da, Perina da hep elinin altında olacaktı (Gökbudak, 2019a, s.257).

Perina'nın son nefesine kadar ona zor ve çileli bir hayat yaşatan Habip, onun ailesinden kalan fotoğrafları ateşe atarak yok eder.

Saniye: Romandaki olumsuz yan karakterlerden biri olan Saniye, Habip'in sırf miras alabilmek için ailesinin zoruyla evlendirildiği amca kızıdır. Yıllar sonra baba evine dönen

Habip karşısında Saniye'yi bulur. Saniye'ye hiçbir zaman kocalık yapmayan Habip'in evli ve çocuklu olarak eve dönmesi Saniye'yi iyice deliye çevirir. Dolayısıyla Perina ve çocuklara her türlü eziyeti yapmaya yemin eder ve yapar. Bir gün Perina'nın küçük oğlu İsmail'i kolundan tutup damdan aşağı atmaya çalışırken dengesini sağlayamaz ve kendisi aşağıya yuvarlanarak ölür.

Hans: Hans, Perina'nın özel ders hocası Madam Didenya'nın yeğenidir. Almanya'dan teyzesini ziyarete gelir fakat iç savaştan dolayı ülkesine dönemmez. Perina'yla tanışır ve ona aşık olur. Perina, Hans'ın evlilik teklifini hem ülkeden gitmek istediği hem de ona ilgi duyduğu için kabul eder.

Hans, bir insanın tanıdıkça daha iyi anlayabileceği ve saygı gösterebileceği nadir insanlardan biriydi. Düzgün karakteri, efendi tavrı, insanda hayranlık uyandırıyor (Gökbudak, 2019a, s.124).

Üretme çiftliğinde çalışırken tifoya yakalanan Perina'yla yakından ilgilenirken kendisi de hastalanır. Fakat Perina'yı üzmemek için gizli tutar, bir süre sonra hastalığı ilerler ve vefat eder.

Larissa: Larissa; yirmi yaşlarında, ince, uzun, yüz hatları muntazam, ela gözlü, fazla gülmeyen, itaatkâr ve eğitilmiş sayılabilecek bir genç kızdır. Sandra ve Mihail dışında Perina'nın aslında Anastasia olduğunu bilen tek kişidir. Perina'yı hem aile içinde hem de köyde koruyup kollar. Larissa karakter olarak babasına benzeyen sevgi dolu ve özverilidir. Bu kişiliğinden dolayı herkes sırrını rahatça onunla paylaşmaktadır. Annesi bile en büyük itirafını - Boris'in babasının Doktor Brikin olduğunu - ona yapmıştır. Kocasını Valentin ile uzak bir şehre gitmek zorunda kalır.

2.4.5. Dil ve Anlatım Özellikleri

Hâkim bakış açısıyla sunulan olay örgüsünde yazar, kahramanlarını düşündürürken ve konuştururken sade ve akıcı bir üslup kullanmaktadır. Hâkim anlatıcı, kişilerin zihninden geçen düşünceleri, iç monolog ve iç çözümleme tekniğiyle okura iletmektedir. Yazar, Larissa'nın gerçeği öğrenmesinden korkan Perina'nın duygularını iç monolog tekniğiyle şöyle aktarır:

Mihail Baba'nın dışında yakınlık hissettiğim ve bana yakınlık gösteren tek insandı. Eğer tavrımı değiştirirse ben bu evde nasıl yaşayabilirim (Gökbudak, 2019a, s.34).

Kahramanın çektiği acıları ve hissettiği her şeyi bilen hâkim anlatıcı, bu tekniklerle okuyucu ile kahraman arasındaki mesafeyi kapatmak ister. Hans'ın ölüm haberini alan Perina bitkin bir durumdadır:

Ben niye yaşamak için bu kadar direniyorum ki? Tanrı ve İsa belki de ölmemi, bu dünyada yerim olmadığını düşünüyorlar. Burada bana veremedikleri huzuru belki öbür dünyada vereceklerdir (Gökbudak, 2019a, s.160).

Karakterler, romana dahil olduğu anda yazar tarafından özetleme ve geriye dönüş tekniğiyle takdim edilmektedir. Örneğin yazar, Larissa'ya aile üyelerini tanıttırırken kişilere yine anlatıcının gözünden bakmaktadır:

Babanı yani babamızı tanıyorsun, dünyanın en onurlu, en adil ve en sevecen insanıdır (Gökbudak, 2019a, s.35).

Sadece Sandra Ana'nın Larissa'ya yaptığı itiraf kahramanın ağzından sunulur.

Sandra Ana devam ediyordu: 'Babası Dr. Brikin idi. Gençken birbirimize âşıktık.' (Gökbudak, 2019a, s.167)

şeklinde hikâyesini anlatmaya devam eder.

Anya ve Boris'in yazdığı mektupların, romanın anlatma ağırlıklı yönünü desteklediği görülmektedir. Ayrıca merak unsurunun tatmin edilmesi de mektuplar vasıtasıyla olmaktadır. Yazar, Boris'in aşkının detaylarını mektuplarla verirken, Perina'nın hissettiklerini rüya vasıtasıyla okura aktarmaktadır. Bolşeviklerden kaçan Boris Selanik'te hayatına devam eder. Ama akıllı hep Perina'dadır. Perina ise rüyalarında, Boris'le tam kavuşmak üzereyken son anda çıkan engellere teslim olmaktadır. Dolayısıyla yazar, okura bu aşkın imkânsızlığını rüyalarla hissettirmiş olur.

2.4.6. Romanın Biyografik Yapısı

Perina romanını hem gerçek hem de ilginç bir hikâye olarak niteleyen Gökbudak, bir yandan da kendisine aktarılan iddiaların doğruluğunu ispatlama imkânı olmadığını söylemektedir. Bu biyografik romanın ilginç tarafı, "yaşamöyküsü yazılan öznenin, yalnızca yaşamöyküsü yazıldığı için dikkate değer bir kişi olduğu..." (Bellos, 1999, s.183) düşüncesinden ileri gelir. Prenses Anastasia, zaten o dönem tüm dünyada dikkatleri çekmişti. Fakat Perina'nın hikâyesi yazar tarafından bu şekilde ilişkilendirildiği için ilgi çekmektedir. Yazar, hikâyenin kahramanlarından, çocuklarından ve torunlarından duyduklarını hayal gücü ile birleştirdiğini belirtir (Gökbudak, 2019, s.8). Dolayısıyla doksan yıllık bir geçmişe sahip olan hikâyenin bağlantı noktaları

(Anastasia'nın kimlik değiştirmesi ve hikâyenin Türkiye ayağı) konusunda kendisinin de tam olarak kesin bir yargıya varmış olduğunu söylemek güçtür.

Yazar, ablası Semahat'ın Nazım isimli bir gençle annesi Dilşat'ın zorlamasıyla evlendirilmesi olayını, ilk olarak Asıl Adı Atiye romanında dile getirmişti. Bu evliliğe şiddetle karşı çıkan Atiye'nin çabaları sonuçsuz kalmış ve Semahat, Güllü Hanım'ın evlatlık aldığı Nazım ile evlendirilmişti. Bu romanda, Perina'dan hiç bahsetmeyen Gökbudak, evliliğin mutsuz bir şekilde devam ettiğini kendi gözlemleriyle anlatmıştı. Nazım'ın Perina'nın en büyük oğlu olduğunu anladığımız *Perina* romanı ise, hikâyeye bir de Perina'nın gözünden bakmaktadır. Fakat romanın esas kurgusu, bir iddiaya dayanmaktadır. İddia, -veya yazara göre varmış olduğu kanı - Perina'nın, son Rus Çarı II. Nikolay'ın katliam gecesinden kurtulan en küçük kızı Anastasia Nikolayevna Romonav olduğudur. Yazar, bu kanıya varmasının sebeplerini romanın sonunda sıralamaktadır. Fakat ondan önce Çar II. Nikolay ve ailesinin hikâyesine bakmak gerekir:

Birinci Dünya Savaşı'na giren Çarlık rejimi, uzun süren savaşın halkta meydana getirdiği ekonomik ve ruhsal problemlere çözüm bulamamıştır. Bunun üzerine başlayan isyan, Ekim Devrimi olarak adlandırılan harekete dönüşür ve tahtından feragat etmek zorunda kalan Çar II. Nikolay yerini sosyalist iktidara bırakır. Böylece 350 yıllık monarşi rejiminin yıkılmasıyla Çarlık hanedanı Romanovlar, Lenin liderliğindeki Bolşevikler'e teslim olur.

Tahttan indirildikten sonra Aleksandr Sarayı'nda beş ay hapsedilen aile, daha sonra Sibirya'nın Tobolsk kasabasına ve oradan da Yekaterinburg'a sürgüne gönderilir. 17 Temmuz 1918'de evin bodrum katına fotoğraf çekileceği bahanesiyle indirilen aile, burada kurşuna dizilir. Çar II. Nikolay, eşi, kızları Olga, Tatiana, Maria, Anastasia, oğulları Alexei ve yanlarında çalışan dört kişi Bolşevik ihtilalinin lideri Lenin'in emriyle katledilir. Cesetleri ise bulunmaması için önce el bombasıyla parçalara ayrılır, sonra da üzerlerine sülfürik asit dökülerek farklı yerlere gömülür.

Fakat daha sonra aile üyelerinin kimliği tespit edilmeye çalışılır. Farklı yerlere gömülmeleri, cesetlerinin parçalara ayrılması gibi sebeplerden dolayı uzun süren araştırmalar sonucunda aile üyelerinin bir kısmı tespit edilirken Anastasia ve erkek kardeşi Alexei'ye ait herhangi bir bulgu elde edilemez. O gece yaşananlara tanık olanlardan birinin iddiasına göre, Anastasia katliamdan kurtulmayı başarmıştır.

Cesedinin de bulunamaması da bu iddiayı destekler ve Anastasia'nın yaşadığına dair söylentiler her yere yayılır. Özellikle 1920'li yıllarda kendini Berlin'deki bir köprüden atmak üzere olan Anna Anderson adlı kadının katliamdan kaçan Anastasia olduğunu iddia etmesi üzerine bu söylentiler tekrar gündeme gelir. Romanov hanedanlığının mirasından pay almaya çalışan Anderson'un bu hikâyesi 32 yıl sürer. Daha sonra yapılan DNA incelemesi sonucunda Anderson'un Polonyalı işçi bir ailenin kızı olduğu kanıtlanır. Fakat bu yıllar içerisinde ünü tüm dünyaya yayılan Anderson'un inandırıcı tavrı ve hanedanlık hakkında sahip olduğu detaylı bilgiler, insanları hayrete düşürür. Dolayısıyla hakkında çeşitli kitaplar yazılır ve filmler çekilir. Anastasia'nın gizemli hikâyesi çeşitli filmlere konu olmuştur. 1956 yılında Rus yönetmen Anatole Litvak'ın çektiği 'Anastasia' isimli film, Anna Anderson'ın iddiaları çerçevesinde çekilir. Walt Disney tarafından 1997 yılında çekilen 'Anastasia', müzikal animasyon türünde prensesin hayatını anlatan biyografik bir filmidir. Yine Granddüşes Anastasia Nikolaevna Romanov'un hayatını anlatan 'The Mystery of Anna', 1986 yılında Altın Küre ve Emmy Ödülü kazanmış bir televizyon filmidir. Hakkında yazılan kitaplar ise Colin Falconer tarafından yazılan *Prens Anastasia* ve John Boyne'un kaleme aldığı *Romanovlar'ın Son Evi* eserleridir.

Yazar, araştırma sırasında yararlandığı kaynakları romanın sonunda paylaşmaktadır: *Doktor Jivago* kitabı ve filmi, *Anastasia* filmi ve bu konuda yazılan kitaplar, Colin Falconer'in *Prens Anastasia* kitabı ve Çar Nikolay II ve Bolşevik devrimi hakkında okuduğu yayınlar. Yaşayan tanıkları ise Perina'nın kızı Fidoş Budan, gelini, torunları ve bizzat yazarın kendisidir.

2.4.7. Benzerlikler

Yazarın romanda çizdiği Anastasia karakteri ile gerçekten yaşamış olan Anastasia arasında benzerlikler ve ortaklıklar vardır. 18 Haziran 1901 doğumlu olan Anastasia, romanda Averkiylerin evine geldiğinde on yedi yaşındadır. Çar hanedanı 1918'de katledildiğine göre, başkışıye ait bu bilgi doğru olarak verilmiştir.

Anastasia Romanov, iyi eğitilmiş, Fransızca, İngilizce ve Almanca'yı bilen ve dans etmeyi, resim yapmayı ve müzik dinlemeyi seven bir grandüşestir. Romandaki Perina da eğitimiyle ön plâna çıkan bir karakterdir. Piyano çalması, resim yapması ve farklı alanlardan kitaplar okuması gibi zevkleri Anastasia Romanov ile olan ortak özellikleridir.

Anastasia Romanov'un annesi ile olan mesafeli ilişkisinin romanda Perina'nın annesine ait hatıraları zihninden geçirirken benzerliğini görüyoruz:

Perina her iki babasını da çok sevdiğini düşündü. Annelerinden hep uzak olmuştu. Bu ne kadar tuhaf bir benzerlikti? (Gökbudak, 2019a, s.71).

Çar II. Nikolay ve eşi Aleksandra Fyodorovna'nın en küçük ve tek erkek çocukları Aleksey Romanov, hemofili hastalığına yakalanmıştır. Anne, çocuğunun kurtulması için Grigori Rasputin'den yardım ister ve artık Rasputin, aileden biri olarak görülmeye başlar. Romanda Rasputin, yardım bahanesiyle kendine menfaat sağlamaya çalışan şarlatan bir papaz olarak öne çıkmaktadır. Perina, onunla alâkalı duygularını şöyle dile getirir:

Kiliseye de, İsa'ya da çok inanırdım. Taa ki o Rasputin edepsizini tanıyınca kadar... O, aklımı uçkuruna takmış adamın saraya ve tabii bizlere çok zararı oldu (Gökbudak, 2019a, s.45-46).

Ayrıca, Rasputin'in çoğu zaman siyasî kararlarda Çarı yanlış yönlendirmesi, halkın zaten sevmediği Çar ve Çariçe'ye duyulan nefretin daha da artmasına sebep olduğu bilinmektedir.

Yazarın, Romanovlar'ın katledildiği geceyi ayrıntılı bir şekilde anlatması tarihsel gerçeğe uygun bir tarzdadır. Anastasia'nın cesedinin neden bulunmadığı noktasında da, kendi iddiasına uygun bir kurgu ile olay örgüsünü yönlendirdiğini görüyoruz:

Petro, cesetlerden birini çamur çukuru indirirken sıcak olduğunu hissetmiş. Gömme işleminden sonra (...), Bolşeviklerin arkasından Petro, acele ile yaşama ihtimali olan kanlar içindeki bedenini çukurunu açmış(...) (Gökbudak, 2019a, s.13).

Yazar, Bolşevik İhtilâli'nin daha çok olumsuz sonuçlarına ve yaptırımlarına değinmektedir. Bunun sebebini Perina'nın Çar'ın kızı olması ve Averkiylerin de Çar yanlısı bir aile olmalarından dolayı gelişmelere onların gözünden bakmasıyla açıklayabiliriz. Bolşevik askerler, zengin ailelerin evlerini basarak yoksul aileleri zorla buralara yerleştirmektedir. Böylece halkın eşit şartlarda her şeyi ortak kullanmalarını sağlamaktadırlar. Devrim öncesi bozulan sosyal ve ekonomik düzen, Devrim'le birlikte katı uygulamalarla çözülmeye çalışılmasını, yazar kaynaklara uygun anlatmaktadır:

Şehirleri ve askerleri doyurmak için köylülerin tahıllarına müdahale ettiler. Milyonlarca insanı ısınmak için ağaç kesmek, yollar yaptırmak ve demiryollarını tamir etmek için ekonomik cephede istifade edilen emek ordularına kaydettirdiler. Deneysel kolektif çalışma şekillerini ve fabrikalarla yan yana yatakhanelerde ve koğuşlarda yaşamaya zorladılar (Ekinci, 2017, s.21).

Averkiylerin evini de Katya'nın Bolşevik kocası ve arkadaşları ele geçirir:

Biz binlerce mâlikaneyi boşalttık. Sahiplerinin nerede kalabileceklerini düşünmedik bile. Çünkü onlar da yüzyıllardır bizim nerede kalacağımızı, ne yiyeceğimizi düşünmemişlerdi (Gökbudak, 2019a, s.105).

İlerleyen bölümlerde yazar, halkın üretim çiftliklerinde beslenecek kadar kazandığı paranın yanında ihtilâli yapan bir avuç insanın ‘kaz ciğeri ve havyar yeme’ ayrıcalığının devam etmesini eleştirmektedir. Bolşevik ihtilal ile birlikte Rusya; özgürlüğünü, ideallerini ve gülme yeteneğini kaybetmeye başlamıştır. Dolayısıyla Gökbudak, iç savaşa, daha çok toplumsal yönünden bakarak insanların sadece tok kalmak karşılığında beden ve ruhen köle durumuna geldikleri üzerinde durmaktadır. Yazar, Bolşevizm’e hizmet eden herkesi otomatik birer makineye benzetmektedir.

İlerleyen bölümlerde Perina ve Habip’in evliliğinin üzerinden yıllar geçer ve Lenin’in ölümünden sonra Bolşevik idaresi baskıyı daha çok artırır. Herkesin birbirinden şüphe duyduğu ve hürriyetin olmadığı bir manzara çizen yazar, artık Rusya’nın *komünizm* denen bir yönetime geçtiğini haber verir. Rus halkının Bolşevikleri bile arar olduğunu söyleyen yazar, konuya yine toplumsal açıdan yaklaşmaktadır. Çocuklarına düşkün bir anne olan Perina, bu yönetim şeklinin en acımasız kurallarından birinin ailelerin çocuklarını istediği gibi büyütme hakkına sahip olmamalarından şikayet ederek komünizmin, ruhları ve duyguları unutan bir yönetim olduğunu dile getirir. 1927’de kurulan Komünist Parti’nin Stalin liderliğinde hayata geçirilen icraatlerini şu sözlerle eleştirir:

Bütün komünist öneticilerin bu tip taktikleri vardı. Daha çok baskı, daha çok korku. Karşısındakinin değersiz ve güçsüz olduğunu hissettirmek. Bu idare, bu iki temelin üzerine inşa edilmişti (Gökbudak, 2019a, s.183).

Perina ve ailesi, Türkiye’ye döndüklerinde Habip, yolda gördükleri karşısında şaşırır. Yollarda siyah çarşafli kadınlar yok denecek kadar azdır. Sarıklar, cübbeler yok olmuş, yerini çağdaş giyimli insanlar almıştır. Ayrıca gördüğü yazılar, ne Arapça’ya ne de Rusça’ya benzemektedir. Gördüklerini şaşkınlıkla soran Habip’e şoför, Atatürk’ün birçok inkılâp ile beraber, harf inkılâbını da yaptığını ve erkeklerin tek eş almak mecburiyetinde olduğunu haber verir. Yazar, Cumhuriyet’le birlikte yapılan yenilikleri ve vaka zamanını okura bu şekilde göstermektedir.

Holpenk Köyü’ne yerleşen aile, Atatürk’ün Elazığ ziyaretini izlemek için şehir merkezine gider. 17 Kasım 1937’de Elazığ’a gelen Atatürk’ün konuşmasını dinleyen Perina, şehrin Elâziz olan adını Elazığ olarak değiştirildiğini işitir. Yazar, Atatürk’ün Elazığ ziyaretini *Sıdika Hanım ve Asıl Adı Atiye* romanlarında da detaylı şekilde anlatmaktadır. Yazarın

üç kadın kahramanını aynı sahnede buluşturması, biyografik yapıya uygun olmasının yanında Cumhuriyet'e verdiği önemi göstermek için üzerinde özellikle durduğu bir konudur.

1942 yılının siyasî havasını anlatan yazar, II. Dünya Savaşı'nın Dünya ve Türkiye'deki etkilerine değinir:

Başında Hitler bulunan Alman ordusunun saldırganlığı, Mussoli'nin desteği ve daha bazı Nazi akımlarının işbirliği ile tüm dünyayı tehdit eder duruma gelmişti (Gökbudak, 2019a, s.281).

Cumhurbaşkanı olarak seçilen İnönü'nün ülkeyi savaşa sokmamak için her türlü politik yolu denediğini anlatan yazar, ekmek ve şekerin karneye bağlandığından ve her evden erkeklerin askere çağrıldığından bahseder. Tarihsel gerçeğe uygun verilen bu bilgiler, Perina'nın oğlu Nazım'ın askere gitmesi üzerine evde konuşulmaktadır.

2.4.8. Sorunsallar

Anastasia'nın hikâyesinin gizem dolu olması, şüphesiz bir şehir efsanesi gibi tüm dünyayı sarmıştır. Yazarın elindeki veriler de ablasının kayınvalidesi Perina'nın Anastasia olabileceğine dair bir iddiaya itmektedir. Gökbudak, romanda Perina'nın hayatını gerçek bir hikaye olarak kabul ederken, Anastasia ile ilgili kısımların yüzde yüz gerçek olduğunu söyleyemediğini de itiraf eder. Bu konudaki diğer bütün iddiaların inandırıcılıktan uzak olduğunu söyler. Kendi hikâyesinin ise gerçeğe en yakın olduğu kanısını şöyle ispatlamaya çalışır:

- 1- Perina'nın on altı yaşına kadarki hayatı bilinmemektedir. Kendisi de zaman zaman Averkiylere evlatlık verildiğini söylemiş ama nereden, nasıl, niçin geldiğini açıklamamıştır.
- 2- Perina eğer Ukrayna'nın bir köyünde doğup büyümüş olsaydı kızların okula gitmedikleri bir devirde bu kadar kültürlü olabilir miydi? Almanca, Fransızca, Rusça ve tabii sonradan eklenen Türkçe dillerini konuşur; Dostoyevski, Balzac okur; keman çalar, Bach'dan Chopen'den bahseder; çok güzel resim yapar mıydı?
- 3- Perina evlenmek için hep yabancı uyrukluları seçmişti. Çünkü Bolşevik idareden kurtulmak, güvende olacağı bir yerde yaşamak istiyordu. Hiçbir açıdan, Habip Ağa ile

ortak bir noktası olmadığı hâlde evlenip bilmediği bir ülkeye gelmiş; büyük, çok büyük acılar çekmişti.

4- Ömrü boyunca mutsuz yaşadığı hâlde, Rusya'ya dönmek gibi bir istekte bulunmamıştı. (Gökbudak, 2019a, s.313-314).

Yazarın elindeki bu verileri Perina'nın kızı Fidoş Budan'dan öğrenmiş olması, birincil kaynak açısından güvenilir bilgiler olabilir. Yazarın Perina'yla bizzat tanışıp sanat ve edebiyat hakkında zaman zaman sohbet etmesi de önemlidir.

Romanda Perina'nın dikiş dikmeyi ve ev işleri yapmayı Averkiyler'in evinde öğrendiğini görüyoruz. Fakat Anastasia Romanov ve kardeşleri, sarayda anneleri tarafından kişisel işlerini kendileri yapabilecek donanımda yetiştirilmiştir. Dolayısıyla, Perina'nın eğitim noktasında gerçeğe uygun bir şekilde yansıtılmasına rağmen ev işleriyle ilgili sahip olduğu deneyiminin atlanmış olduğunu görüyoruz.

Kaynaklara göre Anastasia Romanov, neşeli bir fitratı olan, eğlenmeyi ve gülmeyi seven, hareketli bir çocuk olarak tasvir edilmektedir. Romanda ise daha sakin, uysal ve herkesle anlaşılabilir bir görünümündedir. Dolayısıyla kişilik açısından bir farklılık söz konusudur.

Roman, Perina'nın vefat tarihi olan 1987 yılına kadar gitmektedir. Yazarın, Anastasia ile dünya kamuoyunda dillendirilen iddialara yer vermemesi dikkat çekicidir. Perina hâlâ Ukrayna'da iken, 1923 yılında kendisinin Anastasia olduğunu iddia eden Anna Anderson'dan haberinin olmaması mümkün müdür? Tüm dünyayı hatta Çar hanedanından birkaç üyeyi dahi kendine inandırmayı başarabilen Anderson'un hikâyesinin otuz iki yıllık bir mahkeme sürecinin olduğu bilinmektedir. Eğer Perina gerçek Anastasia ise, Anderson'u öğrenmesi ülkeden ayrılması düşüncesini aksi yönde değiştirmez miydi? Ayrıca kimliğinin açık edilmesinden hayatı boyunca korkan Perina, Bolşeviklerin Anderson'a herhangi bir kötülük yapmadığını öğrenmesi ile yine Ukrayna'da kalmaya devam etmesi de ihtimal dahilindedir. Gökbudak, son söz bölümünde Anastasia'nın hâlâ, tarihin ve insanların çözmeyi başaramadığı büyük ve zor bir bilmece olarak durduğunu ifade eder. Dolayısıyla romanın Anastasia ile ilgili bölümlerinin kurgu olduğunu kabul etmektedir.

Gökbudak, romanını 2008 yılında yayımlamıştır. Romanov ailesine ait düşünülen cesetler 1991 yılında DNA araştırması ile tespit edilmeye çalışılır. Anastasia ile erkek kardeşi

Aleksey Romanov hariç diğer hanedan üyeleri Çar II. Nikolay, eşi Aleksandra, kızları Olga, Tatiana ve Maria'ya ait olduğu onaylanan kanıtlar elde edilir. 2007 yılında eski mezar yerine altmış kilometre uzaklıkta bulunan mezarlar açılır ve kayıp olduğu düşünülen Anastasia ve kardeşi Aleksey'e ait bulgular diğer sonuçlarla eşleştirilir. Sonuç olarak Anastasia dahil bütün Çar hanedanınının 17 Temmuz 1918 tarihinde katledildiği kesin olarak ortaya çıkarılır (Byard, 2020, s.1-5). Yazarın ciddi bir araştırma yaptığını söylemesine rağmen kesinlik kazanan böyle bir gelişmeyi takip etmeden bir iddiada bulunması, romanın biyografik özelliğini kaybetmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla Perina romanına biyografik roman yerine kurmaca roman demek daha doğru olabilir. Ayrıca Perina'nın Anastasia olmadığı kesinlik kazanmasıyla, yazarın romanın kronolojisini de en başından yanlış ele aldığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

2.5. MİRALAYIN KIZI SÜREYYA

2005 yılında 350 sayfa olarak yayımlanan roman, yazar Naşide Gökbudak'ın Ankara'daki havayollarından iş arkadaşı, aynı zamanda üst komşusu olan Süreyya'nın hayatını anlatmaktadır. Süreyya ile Afgan kocası Zaki'nin aşkı üzerine kurulan roman, Türkiye'nin demokratikleşme süreci ile Afganistan'ın yaşadığı siyasî ve sosyal buhranları anlatması bakımından da önemlidir.

Tarihte buna benzer pek çok hikâyenin yaşandığını ve hâlâ da yaşanmakta olduğunu ifade eden yazar, yaşanmış bir öyküden esinlenerek bu romanı kaleme almıştır.

Roman, Amasyalı köklü bir ailenin en küçük kızı olan Süreyya'nın söz gecesi ile başlar. Aile, Süreyya'nın bütün itirazlarına rağmen amca oğlu Erdoğan'la nişanlanmasına karar verir. Yüzüklerin takılacağı yağmurlu ve fırtınalı gecede, Süreyya evden kaçır. Erdoğan deliye döner, kendisini herkesin önünde utanç verici duruma düşürmesinin acısını Süreyya'dan çıkaracaktır. Aile, Erdoğan'dan önce onu baygın bir vaziyette bulur. Süreyya, roman boyunca verdiği kararın peşinden sonuna kadar giden cesur bir kadın olarak çizilir. Babaannesini Senane Hanım, zamanında kendisinin bu kadar cesur davranmadığından dolayı Süreyya'ya hayranlık duymaktadır ve babaanne-torun birbirine çok bağlıdır.

Roman, Süreyya'nın Amasya, Ankara ve Afganistan'da yaşadığı olaylarla ilerler. Süreyya, o gecenin travmasını atlatamaz ve Ankara'da bir yıl boyunca psikolojik tedavi

görür. Zaki, Şah'ın Afganistan'dan Türkiye'ye eğitim alması için gönderdiği akrabasıdır. Yetenekli ve çalışkan olan bu genç, Süreyya'yı tedavi ettiği bu sürede ona âşık olur. Süreyya iyileşir ve Zaki'ye olan hislerini bastıramaz. Türlü zorluklardan sonra evlenen gençler, bir süre Türkiye'de hayatlarına devam eder. Bu sürede Türkiye'de Demokrat Parti ilk yıllardaki başarısını kaybeder ve ülkede yavaş yavaş karışıklıklar başlar. Afganistan'da durum daha vahimdir. İnsanların silah sesleri duymadan geçirdiği bir gün yoktur. Her iki ülkede de iktidar sallantıdadır. Dolayısıyla yazar, Süreyya ile Zaki aşkının karşılaacağı zorlukları, iki ülkenin kendi içlerinde yaşadıkları olaylar üzerinden okura sezdirmektedir.

İlerleyen bölümlerde Afganistan'a yerleşen Süreyya ve Zaki, yeni bir hayata alışmaya çalışır. Özellikle Süreyya, Türkiye'yle alakası olmayan bu ülkeye alışmakta zorlanırken bir yandan da kaynanasının kötü davranışlarına katlanmak zorundadır. Yazar, Süreyya ve Zaki'nin gözünden Afganistan'ın siyasî, ekonomik ve sosyal yaşantısına dair izlenimleri verir. Bölgenin ahlâk anlayışından çevre ülkelerle ilişkilerine kadar birçok ayrıntıyı kimi zaman Türkiye ile karşılaştırarak sunmaktadır. Türkiye'nin o dönemde demokrasi ile yönetilen tek Müslüman ülke olmasına özellikle vurgu yapar. Komünist bir anlayışa sahip başbakanla monarşiyi devam ettirme düşüncesinde olan Şah arasında kalan Zaki, Türkiye modeli bir demokratik yönetimin hayalini kurmaktadır.

Süreyya'nın nişan gecesinde kaçtığı zaman soğukta uzun süre kalmasından dolayı yumurtalıkları zarar görür ve çocuğu olmaz. Bu durum Zaki'nin ailesi için çok büyük bir sorun olarak görülür. Zaki'nin soyunu devam ettirmesi için başka bir kadından çocuk sahibi olmasını isterler. Süreyya bu kararı zor da olsa kabul eder. Ülkede gerçekleşen darbe sonucunda Zaki tutuklanır ve Süreyya ile üvey çocuğu Zakiya Türkiye'ye kaçmak zorunda kalır. Kaçma serüveni nerdeyse iki ay sürer. Yazar bu kaçıışı, Afgan halkının yaşadığı vehameti göstermek için ayrıntılı bir şekilde anlatır. Türkiye'ye ulaşan Süreyya, yıllarca Zaki'den bir haber bekler fakat sağlığı daha fazla el vermez ve hayata veda eder. Roman, Zaki'nin bir elini ve bir bacağını gördüğü işkencelerle kaybettiği ve yüzünün bir bölümünün yandığını anlatan sahneyle devam eder. Yazar, romanını, silah için harcanan kaynakların insanların eğitimi ve refahı için harcanması gerektiği izleği üzerine kurarak dünya liderlerine armağan etmektedir.

2.5.1. Olay Örgüsü

- Erdoğan'la nişanlanmak istemeyen Süreyya'nın evden kaçması.
- Süreyya'nın Ankara'da Zaki ile bir yıl psikolojik tedavi görmesi ile birbirlerine âşık olmaları.
- Babaanne Senane Hanım'ın vefat etmesi.
- Süreyya ile Zaki'nin evlenmesi.
- Demokrat Parti iktidarının zayıflamaya başlaması.
- Türkiye'de 27 Mayıs darbesinin yapılması.
- Bebeği olmayacağını öğrenen Süreyya'nın Afganistan'da yaşamayı kabul etmesi.
- Afganistan'da siyasî krizlerin başlaması.
- Süreyya'nın kaynanası ile sorunlar yaşamaması.
- Süreyya'nın kendini sakat olan görümcesi Şirin'e adaması.
- Zaki'nin ordu ve üniversitede yer alması.
- Zaki'nin başka birinden çocuğu olması ve Süreyya'nın ona annelik yapması.
- Başbakan Davud'un darbe yapması ile yönetimin değişmesi.
- Şirin'in Türkiye'de ameliyat olması ile iyileşmesi.
- Âmin ve Taraki'nin kanlı bir devrimle Davud'u öldürmesi sonucunda Zaki'nin de tutuklanması.
- Süreyya ile kızı Zakiya'nın Türkiye'ye kaçması.
- Zaki'den yıllarca haber alamayan Süreyya'nın vefat etmesi.

2.5.2. Zaman

Roman, Süreyya'nın söz merasiminin yapılacağı gece ile başlar. Vaka zamanı 1957 ile 1987 arası, anlatma zamanı ise 2005'tir. Kronolojik bir sıra takip eden anlatıda zaman, geriye dönüşlerle genişletilmektedir. Erdoğan'ın nişanlıyken aslında Fransa'da kendine bir aile kurduğu, Zaki'nin Süreyya'yı tedavi ettiği sırada Afganistan'daki hayatını anlattığı, Şehnaz'ın boşanma sebebini açıkladığı, Süreyya'nın Şirin'in yaşadıklarına tanık olduğu anları geriye dönüş tekniğiyle sunmaktadır.

Romanda zaman, ayların ve mevsimlerin sembolik anlamlarına göre değer kazanmaktadır. Sonbahar aylarını hüznü, ilkbahar aylarını neşeyi haber vermesiyle tasvir eder. Dolayısıyla duygusal bir kişiliği olan Süreyya ve Zaki'nin ruh tahlillerine de bu

zamansal ifadelerle göre anlam yüklenmektedir. Süreyya ile seansı olan Zaki, yolda yürürken şu düşünceleri zihninden geçirir:

Ne derlerse desinler bence en güzel sonbahar, Ankara'da yaşanır. Ben içimde de bir sonbahar yaşıyorum. Hüzünlerimle, korkularım ve hatta imkânsız aş... (Gökbudak, 2019b, s.78)

Yazar, belgesele uyan tarzda verdiği tarihleri Türkiye ve Afganistan'daki siyasî gelişmeleri anlatırken vermektedir. Türkiye'deki 27 Ekim seçimleri, 1960 yılı 27 Mayıs darbesi, 19 Nisan 1978'de Mir Ekber Hayber'in cenaze töreni, 14 Eylül 1978'de Taraki'nin kaybolması, 9 Ekim 1978'de Hafızullah Amin'in Cumhurbaşkanı olması, 24 Aralık 1979'da Süreyya ile Zakiya'nın Afganistan'dan kaçış sürecinin başlaması ve 12 Eylül'de Türkiye'de yeni bir askerî darbenin yapılması gibi gelişmeleri gün, ay, yıl olarak vermektedir.

Özellikle Süreyya ile Zaki'nin ilk kez Afganistan'a gittiği tarihi gün, ay, yıl ve saat olarak parça parça verir:

1962 yılında Ankara'ya bahar, erken gelmişti." "26 Nisan için Afgan Havayolları'ndan Kâbil'e iki kişilik bilet alınmıştı bile." "Zaki ve Süreyya, saat 16.40'da Afgan Havayolları'na ait uçağın içinde oturuyorlardı (Gökbudak, 2019b, s.203).

Yazar, Ankara'nın sosyal hayatını Süreyya ve arkadaşlarının gezintileri sayesinde vererek okura vaka zamanını hissettirmektedir. Arkadaşlarıyla sık sık sinema ve tiyatroya giden Süreyya, yeni hayatını sevmeye başlar. Romanda adı geçen film/oyunlar: Yıldız Kenter'in oynadığı *Çöl Faresi* isimli oyun 1957 ile 1958 yılları arasında Büyük Tiyatro'da oynanmıştır. Elizabeth Taylor'ın başrolünü oynadığı *Devlerin Aşkı* filmi Türkiye'de 1957 yılında gösterime girmiştir.

2.5.3. Mekân

Mekân, yazar-anlatıcının bakış açısından verilmektedir. Özetleme yönteminin kullanıldığı kısımlarda mekân, vakanın zuhuruna hizmet eden bir fonksiyondadır.

Süreyya'nın hayatı üç mekânda geçmektedir: Amasya, Ankara ve Afganistan. Amasya, Süreyya'nın on altı yaşına kadar yaşadığı yerdir. Kökleri buradadır. Romanda memleketine bağlılığını ayva ağacı ile sembolleştirmektedir. Hem Ankara'ya hem de Afganistan'a ayva ağacı fidesi götürürken çok bağlı olduğu babaannesinden bir parçayı yanında taşıdığını düşünmektedir. Evinin önüne diktiği ayva ağacı çiçek açtığında hissettikleri şu şekildedir:

Ne de güzel Türkiye kokuyor!” diyordu. Aslında ayva çiçeklerinin belirgin bir kokusu da olmazdı. Ama Süreyya, vatan kokusunu alabiliyordu (Gökbudak, 2019b, s.291) .

Yazar, romanın girişinde mekân unsurunu kötü olayları sezdirme yönünde kullanır.

Süreyya'nın söz gecesinde,

Bu gece diğer gecelerden daha değişik, daha korkunç... Uğultular, şimşek ve camlara çakıl taneleri gibi inen yağmurun sesi; geceyi korkulu bir film sahnesine dönüştürüyor. Konak sayılabilecek kadar büyük ve değişik bir mimarî üslupla inşa edilmiş bu görkemli binanın, içinde de olağanüstü bir durum yaşanıyordu (Gökbudak, 2019b, s.9)

sözleriyle mekâna sıradışı bir hava kazandırmaktadır.

Süreyya, ameliyat için Şirin'i Türkiye'ye getirir. Havaalanına indiklerinde mekân, ikisi için farklı anlamlar ifade etmektedir. Kahramanların mekâna yükledikleri anlam, sosyo/kültürel durumlarına göre değişmektedir:

Süreyya da Şirin de başlarındaki örtüyü, Esenboğa Havaalanı'na indikleri an çıkarmışlardı. Süreyya kendini daha hür ve rahat, Şirin de kendini çıplak gibi hissetmişti (Gökbudak, 2019b, s.256).

Ankara, Süreyya'nın hayatının ikinci evresinin başladığı yerdir. Sinema salonları, tiyatroları, pastaneleri ve modern sokaklarıyla romana vaka zamanını yansıtmada önemli bir unsurdur. Ankara, Süreyya'nın arkadaş çevresi ve sosyal hayatı bakımından belirleyici bir mekândır. Zaki'yle tanışması ve evliliği burada gerçekleşir. Akalın Pastanesi, arkadaşlarıyla gidip oturduğu ilk pastanedir. Amasya'dan farklı olması, Ankara'yı her anlamda ona daha cazip hale getirmektedir. Yazarın da bir dönem yaşadığı Bahçelievler, romanda olumlu bir mekân olarak yer alır.

Afganistan ise Süreyya'nın mekânla kurduğu sığınma ve kaçma döngüsündeki ilişki açısından dikkat çekicidir. Sosyal hayatının kısıtlı olması, kadınların daha kapalı bir yaşam sürmeye zorlanması, gelişmişlik açısından Türkiye'nin çok gerisinde olması gibi sebepler ve özellikle vatan hasreti Süreyya'nın hayatını ciddi anlamda zorlaştırmaktadır. Fakat bir yandan Zaki'siz bir hayatı düşünmemektedir. Bu çalkantılı dönemdeki zorlukları ve bozulan ruh halini, Zaki'nin yanında olduğu gerçeğiyle atlatmaktadır.

2.5.4. Kişiler

Süreyya: Romanın başkişisi Süreyya, düz bir karakterdir. Cesur ve kararlı kişiliği ile ön plândadır. Güzelliği ile dikkat çeken Süreyya'nın özellikle gözleri herkesi etkilemektedir. İlk kez, Zaki'nin gözünden Süreyya'nın fizikî özellikleri verilir:

Siyah üzüm taneleri gibiydi. Hafif çekikti ve kirpikleri çok uzundu. Kirpiklerinin gölgesi yüzüne düşmüş, zayıf ve zarif yüz hatlarını daha güzel ve daha gizemli bir hale getirmişti. Saçları simsiyah, (...) Dudakları dolgun ve renkliydi (Gökbudak, 2019b, s.47).

Amca oğlu Erdoğan'la nişanlanmamak için evden kaçar. Bir yıl Ankara'da psikolojik tedavi gördüğü süreçte doktoru Zaki'ye âşık olur. Zaki ile olan aşkı, onun için her şeyin üstündedir. Ülke değiştirecek kadar aşkı büyüktür. Her açıdan zorlandığı Afganistan'a dayanmasının tek sebebi Zaki'dir. Çocuğu olmayan Süreyya, Zaki'nin ailesi tarafından sürekli rencide edilir. Bu yüzden kocasının başka bir kadından çocuk sahibi olmasına razı olur. Bir gece Zaki, Rusların yönetimi ele geçirmesiyle hapse atılınca Süreyya, üvey kızı Zakiya ile Türkiye'ye kaçmak zorunda kalır. Yıllarca Zaki'nin gelmesini bekler fakat tüberkülozdan dolayı yaşamını kaybeder.

Romanda her iki ülkenin siyasî gelişmeleri ayrıntılı bir şekilde verildiği hâlde, Süreyya'nın siyasî kimliğine nerdeyse hiç değinilmemektedir. Daha çok Zaki ve Hamdi üzerinden olaylar yorumlanmaktadır. Süreyya'nın tek odak noktası Zaki'dir.

Zaki: Afganistan'dan Türkiye'ye eğitim için Şah tarafından gönderilen genç bir psikiyatridir.

...uzun boylu, zayıf, oldukça esmer ve uzun yüzlü, genç bir delikanlı idi (Gökbudak, 2019b, s.47).

Askerî Tıp Fakültesi'ni başarıyla bitiren yetenekli bir gençtir. Dilara'nın arkadaşı olarak romana dahil olur. Şah'ın yeğeni olması dolayısıyla onun bazı isteklerini yerine getirmek durumunda kalır. Eğitimi bittikten sonra Şah tarafından belirlenen bir kızla evlenecek ve ülkeye hizmet edecektir. Fakat Süreyya'yı gördükten sonra her şey değişir. Süreyya'ya duyduğu aşk hiçbir zaman bitmez. Çocukluğunda yaşadığı sarsıcı olaylardan dolayı eline silah almak istemez ve doktor olmaya karar verir. Afganistan'da Şah ve Davud arasında kalan Zaki, komünist bir rejimdense Türkiye modeli bir demokrasinin gelmesini ister. Rejimin değişmesiyle hapse atılır ve yıllarca işkence görür. Bir elini ve bir bacağını kaybeden Zaki, bu hâlde Süreyya'nın karşısına çıkmak istemez.

Senane Hanım: Romanda, babaanne Senane Hanım, Süreyya'ya her koşulda destek veren yönlendirici bir karakter olarak karşımıza çıkmaktadır:

...daima arkasında duran, doksanına merdiven dayamışsa da dinç ve yaşından beklenmeyecek kadar çağdaş biri olan ninesi... (Gökbudak, 2019b, s.9).

Senane Hanım ile Süreyya'nın farklı bir babaanne-torun ilişkisi vardır. Süreyya'da kendi gençliğini ve duygusallığını gören Senane Hanım, hislerini kimi zaman şiirlerle dile

getirmektedir. Amasyalı Divan şairi Mihri Hatun ile olan akrabalığı, yazar tarafından bu özelliğinin sebebi olarak görülür.

Kendisi de Süreyya gibi on altı yaşındayken istemediği biriyle evlendirilir ve altmış beş yıl bu evliliğe katlanmak zorunda kalır. Süreyya'nın bu konudaki cesaretine her zaman hayran olmuştur. Âşık olduğu Emin Bey, hiç evlenmemiştir ve ikisinin aşkı her zaman devam etmiştir. Bir gün Emin Bey hastalanır ve Miralay, onu konağa getirir. Son zamanlarını birlikte geçiren bu iki insan, hâlâ birbirlerini sevdiklerini itiraf ederler. Zatürreye yakalanan Emin Bey'in vefatından sonra Senane Hanım da hayata veda eder.

Fahrünisa: Ailenin en büyük kızı olan Fahrünisa şöyle tanıtılmaktadır:

Çok güzel bir kız değildi ama çirkin de sayılmazdı. Birçok isteyen olmuştu. Kılı kırk yaran Miralay, kızını kimselere layık görememişti. Yaşı geçip, dullar ve çocuklular kapılarını çalınca da Fahrünisa artık evlenmeyi düşünmemiş... (Gökbudak, 2019b, s.36)

Görevlerini sorgusuz sualsiz yapan Fahrünisa, bir süre sonra kendine ait bir hayat ister. Evlenmek ve bir anne olmak istediğini Senane Hanım'la konuşur. Zengin ve anlayışlı bir adam olan Aslan Bey'le tanışıp evlenen Fahrünisa'nın bir de oğlu olur.

Romanda Süreyya'nın yaşadığı acı olayları anlatmasında yardımcı olan yan karakterlerden biridir.

Şehnaz: Süreyya'nın ablası olan Şehnaz, kocası tarafından aldatıldıktan sonra evden ayrılarak oğlu Tuğrul ile Ankara'da Süreyya ile birlikte yaşamaya başlar. Özellikle, Süreyya Afganistan'dan kaçıp geldiği zaman altı yıl birlikte yaşadıkları sürede ona çok yardımcı olur.

Şirin: Zaki'nin en küçük kardeşi olan Şirin, sakat bir çocuktur. Afganistan'a geldikleri ilk gün, Süreyya onu görür.

...kızın sol bacağına dizkapağının altından sonrasının olmadığını gördü. Çok güzel bir kızdı. On beş veya on altı yaşlarında, esmer tenli, kalkık burunluydu. Çok biçimli bir yüzde duran dolgun dudaklarıyla ve de özellikle zümrüt gibi parlayan gözleriyle dikkat çekiyordu (Gökbudak, 2019b, s.207).

Aileyle aynı masada dahi yemek yemesine izin verilmeyen Şirin, temel ihtiyaçlarını tek başına karşılayamaz ve çoğu zaman bakımsızlıktan kokar. Böyle bir hayat sürdürmektense intihar etmeyi düşünür. Süreyya gelene kadar, annesi tarafından horlanan ve kötü muamele gören Şirin, zamanla Süreyya sayesinde Türkçe öğrenir. Yine Süreyya'nın çabalarıyla tekerlekli sandalye ve koltuk değneklerine sahip olur. Kendini Şirin'e adayan Süreyya, protez bacak ameliyatı için Şirin'i Türkiye'ye getirir ve Şirin,

başarılı bir ameliyatla ayağa kalkar. Roman boyunca Şirin'in fizikî ve ruhsal değişimi yansıtılır.

Gülmeyi bilmeyen, ürkek bakışlı, her an aşağılanmaktan bunalmış, yerlerde sürünen bir kızın yerini, şimdi gülen, konuşan, güzelliği fark edilen, ümit besleyen bir genç kız almıştı (Gökbudak, 2019b, s.270).

Afganistanlı Doktor Hamdi'ye aşık olan Şirin'in duyguları karşılıklıdır. Bir süre sonra sözlenirler. Hamdi, Afganistan'a döndükten sonra evlenirler ve Zakilerle komşu olurlar. Komünist görüşe sahip olan Hamdi, Rusların yönetimi devralmasından sonra güvende kalır, ancak Zaki tutuklanır. Şirin'in ısrarıyla Süreyya ve Zakiya'yı Türkiye'ye kaçırarak Hamdi, Zaki için hiçbir şey yapamaz. Hastanede eşyle çalışan Şirin, bir gün ağabeyi Zaki'yi çok kötü vaziyette bulur. Durumu bir mektupla Süreyya'ya anlatır, ancak Süreyya artık hayatta değildir.

Şerbet Hatun: Süreyya'nın deyimiyle 'Şirret Hatun', romanda Süreyya'nın hayatını zorlaştıran kötü karakter olarak yer alır. Zaki'nin annesidir. En başından beri Süreyya'yı gelin olarak kabul etmez. Özellikle Süreyya'nın çocuksuzluğu üzerinden tartışmalar çıkarır. Zamanla sinir hastası olduğu teşhisi konur ve bir süre sonra da intihar eder.

Dilara: Süreyya'nın ağabeyi Melih Bey'in baldızı olan Dilara, sempatik ve sevecen bir kızıdır. Romanda Süreyya'nın iyileşme sürecinde ve sosyalleşmesinde yardımcı olan yan karakterlerden biridir. Süreyya'yı Zaki'yle o tanıştırmıştır. Süreyya, Afganistan'dan ayrılmak istediğinde ona yardım etmeye çalışır.

2.5.5. Dil ve Anlatım Özellikleri

Sade ve anlaşılır bir dile sahip olan romanın şiirlerle ve mektuplarla akıcılığı sağlanmaktadır. Hâkim bakış açısıyla sunulan olay örgüsünde özetleme, iç çözümleme, iç monolog ve tasvir tekniği gibi teknikler kullanılmıştır.

Süreyya bir türlü anlayamıyordu. Böyle annelik olabilir miydi? Hatta böyle insanlık olabilir miydi? Nasıl başa çıkacağını bilmiyordu (Gökbudak, 2019b, s.213).

Allah'ım, beni affet! Böyle bir şeyi nasıl düşünürüm? Onu öldürmek için değil, hayatını kolaylaştırmak için mücadele etmeliyim (Gökbudak, 2019b, s.215).

Buldukları yer pek aydınlık değildi ama büyükçe bir avlu veya küçük bir bahçe gibi bir yerd. Çevresinde birkaç basamakla çıkılan ayrı ayrı minik evler vardı. İçlerinden bir tanesi çift katlıydı (Gökbudak, 2019b, s.206).

Yazar, geriye dönüş tekniğinden de sık sık yararlanmaktadır:

En azından kahramanlarının biyografik yapılarının çözümlenmesi ve anlaşılmasında, romancılar, bu yöntemden epeyi yararlanmışlardır (Tekin, 2018, s.248).

Süreyya her ayrılık acısı yaşadığında babaanne Senane Hanım'ın yazmış olduğu manzum hikaye tarzındaki *Kırmızı Benekli Kelebek* şiirini çevresindekilere okutmaktadır:

Küçüktü, sadece dört yaşında,
Alnında bukleleri olan küçük oğlan
Yorgun düşmüştü, kırmızı benekli kelebeği kovalamaktan.
Nihayet yakaladı, bir kutuya kapadı... (Gökbudak, 2019b, s.113).

Gökbudak, farklı bir teknikle Senane Hanım'ın geçmişini, "Ve Senane Hanım, romanını anlatmaya başladı" sözüyle ona anlattırmaya başlar. Birinci tekil şahıs ağzıyla kendi hikâyesini doğrudan okura anlatan Senane Hanım da böylelikle bir romancı hüviyetine bürünmektedir:

Bütün gece Emin'in yokluğuna nasıl dayanacağımı düşünmekten olsa gerek, başım ağrılar içinde uyandım. Hemen bir Gripin alarak mutfığa indim. Maksadım, hapı bir bardak süt ile içmekti... (Gökbudak, 2019b, s.61).

Yazar, kahramanlar vasıtasıyla tavsiye ve eleştirilerini okura yöneltmektedir:

Bir romanda ister bireysel konular, ister toplumsal sorunlar anlatılsın, bir romancı, açık veya gizli bazı felsefelere, düşüncelere, hatta politikaya eserinde yer verebilir (Tekin, 2018, s.191).

Fahrünisa, Senane Hanım'la kendisinin ailedeki konumunu ve neden evlenmediği hakkındaki düşüncelerini ilk kez açık bir şekilde dile getirir. Bu duruma şaşırان Senane Hanım,

...Ama haklı! Celâl Bayar, 'Türkiye'yi küçük Amerika yapacağız,' demişti; haberimiz yokken bir şeyler yaptılar galiba. Refahta, adalette, eğitimde pek bir şey yok ama gençlik artık isyan edebiliyor...Haklılar, hakkını aramalı! Ona bir diyeceğim yok. Ama gençlik de nereye kadar hakları olduğunu bilmeli! Bütün bu yorumlarım Fahrünisa için değil tabii, diye düşünüyordum (Gökbudak, 2019b, s.105)

sözlerini zihninden geçirir ve böylece yazar, kendi düşüncelerini Senane Hanım'ın ağzından okura iletmiş olur.

2.5.6. Romanın Biyografik Yapısı

Gökbudak, hem iş arkadaşı hem de komşusunun hayatını anlattığı romanında, yine dönemin siyasî ve sosyal gelişmelerini anlatmaya devam etmektedir. 1957 ile 1987 yıllarını kapsayan romanda, Türkiye ve Afganistan'da askerî müdahaleyle değişen yönetimler sonucunda yaşanan acı olaylar yazar tarafından yapılan araştırmalarla yansıtılmaktadır.

Türkiye ile ilgili bölümlerde siyasî gelişmelere dair yazarın yorum ve eleştirileri söz konusuysen, Afganistan'daki gelişmeler doğrudan sunulmaktadır. Bu da yazarın tercihi ile ilgilidir. İki ülkede de vaka zamanı içinde birden fazla ihtilâl meydana gelmesi, romanın belgesel yönünü daha çok ortaya çıkarmaktadır.

Türk ve Afgan milletlerinin kökleşmiş yaşamlarına, bu toplumların evlilik ve kadın-erkek ilişkisine dair bakış açılarına zaman zaman günümüzden bakan yazar, 'savaş' kavramına da devletlere değil bireye yaşattıkları üzerinden değinmektedir.

2.5.7. Benzerlikler

Gökbudak, kahramanların hayatını etkileyen dönemin siyasî ve sosyal gelişmelerini belgesel tarzda aktarmaktadır. Türkiye'de çok partili hayatın olduğu dönemde Demokrat Parti iktidardadır. Ülke yönetiminin değişeceğini hissettiren ifadeleri romanın geneline yayan Gökbudak, biyografik yapıya uygun bilgiler vermektedir. Partinin ikinci devre seçimlerini kazanmasına rağmen şu sözleriyle istikrarı sürdürmeyeceklerinin haberini vermektedir:

İktidarın ilk yıllarındaki kadar başarılı da görünmüyorlardı. Birçok kesimden çatlak sesler duyulmaya başlanmıştı. Buna rağmen ikinci devre seçimlerini de açık bir farkla kazanmışlardı. Ama her şey, her gün, hissedilir şekilde geriye gidiyordu. Yakaladıkları başarıyı devam ettiremeyeceklerdi galiba (Gökbudak, 2019b, s.75).

Yazar, burada 2 Mayıs 1954 seçimlerinden bahsetmektedir. Kaynaklara göre Demokrat Parti, o dönemde bu seçimle birlikte aldığı oy miktarıyla rekor kırmıştır.

27 Ekim 1957 seçimleri¹² yaklaşmaktadır. Birçok insan, CHP'nin bu seçimi alacağı yönünde hemfikirdir. Seçim günü gelir ve Demokrat Parti yine büyük bir çoğunlukla seçimi kazanır. Seçimlerin şaibeli olduğuna dair söylentiler yazar tarafından özellikle

¹² Ekonomide yaşanan darboğaz ve siyasi çalkantılar nedeniyle DP, seçimleri 1 yıl önceye alır. 27 Ekim 1957 günü yapılan seçimler öncesinde kampanya oldukça sert geçer. Seçimler iktidarı zayıflatırken muhalefetin elini güçlendirir. Seçimler öncesinde muhalefetin seçimlere bir cephe halinde girmesini engelleyen DP, yine de oy kaybından kurtulamaz. Sonuçlara göre DP, %47.9 oyla 424 milletvekili çıkarır. Bu milletvekili sayısında çoğunluk sisteminin etkisi büyüktür. Muhalefetteki Cumhuriyet Halk Partisi ise oyların %41.1'ini alarak 178 milletvekili alır. Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP) ve Hürriyet Partisi dörder milletvekilliği alırlar. Rivayete göre Adnan Menderes, dakika dakika değişen seçim sonuçları nedeniyle bir ara "Allah'ım bir daha bana böyle bir seçim gecesi yaşatma" demiştir. 1950 ve 1954 seçimlerinden sonra ilk defa muhalefetin oyu iktidarın üzerine çıkmıştır. Muhalefete göre DP artık azınlığın iktidarındır. Seçimler sonrasında da gerginlikler sürer ve TBMM Kasım ayında açılır. Celâl Bayar, 610 milletvekilinden 413 DP milletvekilinin katıldığı oylamada 413 oy alarak üçüncü defa cumhurbaşkanlığına seçilir. Adnan Menderes beşinci hükümetini kurar ve güvenoyu alır.

vurgulanır. 1957-1958 yıllarındaki gelişmeleri veren yazar, Türkiye’de işlerin pek de iyi gitmediğinden bahseder. Devlet bütçesinin zayıflaması, Merkez Bankası kasalarındaki altınların Amerika ve daha birçok zengin devlete rehin olarak verilmesi, Türkiye’nin ‘enflasyon’ denen bir canavarla ilk kez tanışması, Vatan Cephesi’ne geçenlerin adlarının radyoda okunması gibi daha birçok gelişme gerçeğe uygun şekilde romanda verilmektedir.

Seçimlerden sonra daha da kötüleşen ülke, öğrenci olaylarıyla çalkalanır. 1960 yılına geldiğinde CHP ile Demokrat Parti arasındaki gerginlik had safhaya çıkar. Yazar, basını ve bazı hürriyetleri kısıtlayan kanunlar çıkarıldığından bahseder. İsmet İnönü’nün Meclis’te yaptığı konuşmada hükümeti uyardığı ve şu tarihî değer taşıyacak sözü söylediğini belirtir: “Sonra sizi, ben bile kurtaramam.”

1960 yılı Mayıs sonunda Süreyya’nın kapısı şiddetle yumruklanır. Kapıyı açan Süreyya’ya, bakkalın çırağı Mehmet, “Süreyya yenge, kalkın! Celal Bayar asker oldu.” (Gökbudak, 2019b, s.190) diyerek ülkede bir darbe¹³ olduğunun haberini verir. Darbe bildirisini okuyan genç subay Alparslan Türkeş’tir. Yazar, sonrasındaki yaşananları¹⁴ da gerçeğe uygun şekilde romana yerleştirmeye devam eder:

...uzun mahkeme hazırlığı başlamış; köpek davası, cımbız davası gibi oldukça hafif kaçan konular gündeme gelerek siyasi ortamda yıllarca süren mizah dolu fıkralar üretilmişti. Yassıada’da kurulan, Salim Başol başkanlığındaki mahkeme; günlerce sürmüş ve sonuçta Başbakan Adnan Menderes, Hariciye vekili Fatin Rüştü Zorlu ve Maliye Bakanı Hasan Polatkan asılmışlardı (Gökbudak, 2019b, s.191).

Yazarın verdiği bu bilgiler, romanın biyografik yapısını destekler niteliktedir.

Romanda adı geçen gerçek şahıslar, biyografik yapıya uygun olarak sunulmuştur: Süreyya’nın ağabeyi Melih’in evinden taşınarak yeni bir evde ablasıyla oturması söz

¹³ Ülkedeki kaosun gitgide artması, sokaklarda çatışmalar çıkması, iktidar-muhalefet arasındaki sertlik sonunda 27 Mayıs 1960 sabahı, Kurmay Albay Alparslan Türkeş tarafından Ankara Radyosu’ndan okunan bildiri ile son bulur. Millî Birlik Komitesi, Türk Silahlı Kuvvetleri adına ülke yönetimine el koyar. Kara Kuvvetleri Komutanı Org.Cemal Gürsel, komitenin başına geçer. Cumhurbaşkanı Celâl Bayar, TBMM Başkanı Refik Koraltan ve Başbakan Adnan Menderes başta olmak üzere Demokrat Partililer tutuklanır. Anayasa ve parlamento feshedilir. Siyasi faaliyetler askıya alınır. 28 Mayıs 1960 günü Org. Cemal Gürsel başkanlığında bir hükümet kurulur. Yeni anayasa ve siyasi kurumların kurulması için çalışmalara başlanır. Tutuklu Demokrat Partililer yargılanmak üzere Yassıada’ya gönderilirken Demokrat Parti, 29 Eylül 1960’ta kapatılır.

¹⁴ Tutuklular, Yüksek Adalet Divanı niteliğindeki Yassıada Yargılamaları’nda yargılanırlar. 15 kişi idama, 31 kişi ömür boyu hapse, 418 kişi değişik hapis cezalarına çarptırılırken 123 kişi de aklanır. Millî Birlik Komitesi’sinde idam, yönetim devri ve seçim tarihi konusunda görüş ayrılıkları çıkar. Bu gelişmelerden daha sonra Ondörtler olarak anılacak 14 subay yurt dışında çeşitli görevlerle sürgüne gönderilir. Bu dönemle birlikte ordu içinde yaşanan ayrışma ilk kez açıkça ortaya çıkmış olur. Millî Birlik Komitesi idam cezalarından üçünü onaylar. Tutuklu bulunan Maliye Bakanı Hasan Polatkan ve Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu 16 Eylül 1961’de, Başbakan Adnan Menderes ise ertesi gün İmralı Adası’nda idam edilir. Celâl Bayar ve Refik Koraltan ile 11 kişinin idam cezası ömür boyu hapse çevrilir.

konusu olur. Yeni ev ise, dönemin ünlü kemençe üstâdlarından Vedia Tunççekiç'in evine çok yakındır:

Dilara zıplayarak 'Evet, evet! Sokağın karşısında, iki ev ötede yani Vedia Tunççekiç Hanım'ın evinin bitişiği,' dedi.

"Vedia Tunççekiç mi?"

Dilara şaşırmış gibi "Sakın 'tanımıyorum' deme! Bu müzik seslerini nereden dinliyorsunuz? Meşhur kemençe üstadı, özel dersler veriyor" dedi (Gökbudak, 2019b, s.58).

Bahçelievler'deki ev, Vedia Tunççekiç'in özel dersleri ile her gün müzik sesleri ile dolmaktadır. 1943'ten itibaren Ankara Radyosu'nda çalışan Tunççekiç, romana Süreyya'nın ruh hâlini anlatan şarklıların icracısı olarak dâhil olur. Dönemin diğer tanınmış isimleri; Zaki'nin fakülteden hocası Prof. Dr. Rasim Adasalı, 'Nokta Noktam' şiiriyle dönemin meşhur şairlerinden Rıza Polat, Süreyya'nın doktoru Şahin Süer, yine dönemin yıldızı parlayan ve siyasete soyunmaya başlayan gazetecisi Bülent Ecevit'tir.

Yazarın Afganistan'la ilgili verdiği bilgiler de kaynaklarla örtüşmektedir. Yazar, Afganistan'la ilgili ayrıntılara Zaki ve Süreyya'nın orada yaşamaya karar vermesiyle birlikte girmektedir. Ankara'da Afgan arkadaşlarıyla sık sık evde toplantılar düzenleyen Zaki, onların taraftar olduğu her iki gruba karşı da mesafelidir. Bir kısmı Şah'ı tahttan indirip yerine kendisi oturmayı düşlerken bir kısmı da Rusya'nın desteği ile bir Bolşevik devrimi yapmayı hayal etmektedir.

Zaki, bu iki görüşe de şiddetle karşıydı... en kısa zamanda Türkiye'deki gibi bir yönetimi benimseyip temelleri atmasını arzu ediyor ve ancak bu ideal için Şah'a karşı bir isyanı kabullenebileceğini söylüyordu (Gökbudak, 2019b, s.204).

Yazar, kararsız kalan Zaki'nin içinde bulunduğu çıkmazı şöyle açıklar:

Çünkü Afganistan'da eğer biraz göze çarpan bir konumunuz varsa muhakkak birilerinin yanında ve siyasi bir gruplaşma içinde olmanız gerekir. Eğer değilseniz dürüst olmamakla suçlanır ve bütün grupları karşınıza alırsınız (Gökbudak, 2019b, s.205)

Yazarın, Zaki'nin Türkiye'deki gibi bir yönetimi hayal etmesini destekleyen bir tutumu vardır.

Gökbudak, Afganistan'ın yakın tarihine dair yararlandığı kaynakları kitabın sonunda vererek bu konuda verdiği bilgilerin doğruluğuna ve güvenilirliğine dikkat çekmektedir. Afgan Sefaretinde görevli Kültür Ateşesi Yunus Tuğra'nın bilgilerinden, Esedullah Oğuz'un *Hedef Ülke Afganistan*, Yavuz Selim'in *Afganistan ve Dostum* kitaplarından ve *National Geographic* dergisinin 2002 Nisan sayısından ve daha birçok kitap ve dergiden faydalandığını belirtmektedir.

Yazarın, Şah diye bahsettiği kişi 1933-1973 yılları arasında tahtta kalan Muhammed Zahir Şah¹⁵'tir. Zahir Şah, kırk yıl boyunca ülkeyi monarşiyle yönetmiştir. Zaki, Şah'ın yeğenidir. Dolayısıyla Şah, onun fikren ve bedenen yanında yer almasını ister. Davud ise dönemin başbakanı olan Muhammed Davud Han¹⁶'dır. Davud, ülkede bir dizi reform hareketi uygulamaya sokar. En önemlisi de kadınların toplumsal hayattan dışlanmalarını kaldırmak üzerinedir. Süreyya'ya sıkıntılarını anlatan Zaki,

...Şah ile Davud'un arasında kaldım. Biliyorsun, Davud şu anda başbakanlık görevini yapıyor. Şah'ın hem kuzeni hem de kayınbiraderi ama Şah'a karşı, tabii Şah da ona karşı. Yakında bir arbede çıkacak (Gökbudak, 2019b, s.216)

sözleriyle Şah ile Davud'un akrabalığını verirken ülkenin en önemli adamları arasındaki çekişmeye de dikkat çeker.

Süreyya ile Şirin, başarılı geçen ameliyattan sonra Afganistan'a dönerler. Havaalanında onları karşılayan Zaki, çevredeki asker ve muhafızları göstererek, "Şah, Davud'u başbakanlık görevinden uzaklaştırmış ama kendisi de korku içinde galiba. Sol eğilimli subaylar, Davud'u tutuyorlar." sözleriyle 1963'te Davud'un başbakanlık görevinden çekilmesi olayını işaret etmektedir.

Yazar, ilerleyen bölümlerde zamanda on yıllık bir ileri sıçramayla karakterlerin son durumunu özetlemektedir. Süreyya'nın üvey kızı Zakiya dokuz buçuk yaşındadır. Şirin de Hamdi'yle mutlu bir evlilik yapmış ve sekiz yaşında Vahid adında da bir oğlu vardır. Altı üstlü oturan bu iki ailede sürekli Hamdi'nin izlediği sol eğilimli siyaset konuşulur. Zaki'ye komünist değil sosyalist olduğunu söyleyen Hamdi, yazarın, en başından beri üzerinde durduğu 'Türkiye'nin Müslüman ülkeler tarafından örnek alınması gereken ülke' savına uygun konuşmaktadır.

¹⁵ Muhammed Nadir Şah'ın oğludur. 1920'lerin sonlarında kargaşaya son verilmesinde ve merkezi denetimin yeniden sağlanmasında kardeşleriyle birlikte önemli rol oynar. Ayrıca hükümette bakan olarak görev alır. Kasım 1933'te babasının öldürülmesi üzerine 19 yaşında tahta çıkar. Ama devlet işlerini akrabalarının yönetmesi nedeniyle uzun yıllar geri planda kalır. 1964'te bir anayasa çıkararak meşruti monarşiye dayalı bir düzen getirir. Akrabalarının kamu görevleri üstlenmesini yasaklayarak iktidarını pekiştirirken evam eden dönemde bir dizi ekonomik kalkınma projesi gerçekleştirir.

¹⁶ 1946'da başbakan olan Şah Mahmud döneminde Afganistan'da liberal bir ortama geçilir ama din önderleriyle hükümetteki tutucu kesimler, Davud Han'ın başbakanlığa getirilmesini sağlar. Davud Han'ın başbakanlığı sırasında karşılaştığı en büyük sorun Durand hattının ötesinde, (Pakistan'da) kalan Paştunlardır. Davud Han sorununun çözümünde katı bir tutum izlemesi, 1950'de başlayan krizi daha derinleştirir. 1960'ların başlarında Pakistan ve Afganistan arasında yaşanan sınır çatışmaları, iki ülke arasındaki diplomatik ilişkilerin kesilmesine neden olur. Bunun üzerine Pakistan, Afganistan sınırını ve Hayber geçidini ulaşıma kapatır Böylece Afganistan'ın en önemli ihracat ve ithalat kapısı kapanmış olur. Davud Han, başlayan ekonomik kriz nedeniyle başbakanlıktan ayrılmak zorunda kalır.

Demokrasi, Türkiye’de olabilir. Zira eğitim ve medeniyet açısından bizden çok ilerideler. Onların bir Atatürk’ü oldu. Ama bizim ne yazık ki böyle bir şansımız olmadı (Gökbudak, 2019b, s.289) .

Aradan geçen on yıl içinde aile için güzel gelişmeler yaşanırken, Afganistan daha da kötüleşmiştir. Olayların cereyan ettiği yıl 1973’tür. Yazar bu dönemi, aşırı sol, ılımlı düşünenler, kökten dinciler, ırkçılığı körükleyenler ve Pakistan ile yaşanan çatışmalarla içten içe kaynayan bir kazana benzetmektedir. Şah’ın ülke bu durumdayken İtalya’nın Ischia Adası’nda çamur banyosu yapmak için tatile gitmesini eleştiren Zaki, bir yandan da onun kendisine her anlamda güvendiğine inanmaktadır. Birkaç gün sonra radyodan, Davud’un askerî bir darbe yaptığı haberini duyarlar.

...Şah’ın köşkünü, radyo evini, televizyon istasyonunu ele geçirmişti. Hanedan-ı Zahir’i yani Şah ve yakınlarını yerden yere vuruyor; Şahlığın kaldırıldığını, cumhuriyet rejiminin kurulduğunu, cumhuriyetin İslam dinine ve çağdaş dünyaya çok daha uygun olduğunu anons edip duruyorlardı (Gökbudak, 2019b, s.293).

Yazar, tarihsel bilgiye uygun verdiği bilgileri, Zaki ve ailesinin yaşadıkları üzerinden okura iletmektedir. Darbe sonrası gelişmeleri de özetleyerek veren yazar, kansız bir ihtilâl yapıldığını, Şah’ın bütün çevresinin önemli görevlerden alındığını ve sol görüşlü ya da sol eğilimli kişilerin bu mevkilere yerleştirildiğini kaynaklarla örtüşen bir şekilde anlatır.

Yazar, ileri sıçramayla beş yıl sonrasının yani 1978 yılının gelişmeleriyle devam eder. Davud’un yıllar içinde değişen politikalarını anlatan yazar; cumhurbaşkanı olduktan sonra Moskova’dan uzaklaşıp çevresine topladığı komünistleri bir bir dağıtmaya başladığından ve Batı’yla ilişkilerini düzeltmeye çalıştığından bahseder. Ülkede komünist rejimi istemeyen Amerika ise bu duruma memnun olduğu için yeni ilişkiler kurmaya çalışmaktadır.

Davud,...b uğüne kadar hep Pakistan’ın yanında olan Amerika ile yeni ilişkiler kurma çabasındaydı. ...komşuları ve Amerika ile aralarını düzeltmeye gayret sarf ediyordu. Rusya’ya gönderdikleri talebeleri yeniden Amerika, Hindistan, İran ve Türkiye’ye göndermeye ve çeşitli antlaşmalar yapmaya başladı. Ama memleket kaynıyordu (Gökbudak, 2019b, s.295).

19 Nisan 1978’de Mir Ekber Hayber’in cenaze törenini anlatan yazar, komünistlerin bu durumu büyük bir gövde gösterisine dönüştürdüğünü anlatmaktadır.

Komünistleri örgütleyenlerin başında Taraki ve Hafızullah Amin vardı. Davud, bu gösteriden sonra birçok lideri tutuklattı. Sadece Hafızullah Amin, evinde, göz altındaydı (Gökbudak, 2019b, s.295).

Yazar, 27 Nisan'ı Şirin'in oğlunun doğumünü olması dolayısıyla özellikle belirtir. Çünkü 27 Nisan 1978¹⁷'de, bu kez Cumhurbaşkanı Davud'a darbe yapılmıştır. Aynı gün kuaföre giden Süreyya ve Şirin, Komünist subayların, Amin ve Terakki'nin başkanlığında ihtilâl yaptığını, Davud'un köşkünün kuşatıldığını, kendi köşklarinin de askerlerce sarıldığı haberini Davud'un eşini kuaföre getiren korumalardan öğrenirler. Yazar, artık Afganistan'nın her şeyiyle Rusya'nın güdümüne girdiğini söyler. Ertesi gün ise, radyoda Davud Han ile bütün ailesi ve yakınlarının öldürüldüğü haberi geçer.

O günlerde halk arasındaki söylentilere de yer veren yazar, ihtilâli gerçekleştirenlerin sadece Afganlı komünist subaylar olmadığı, aralarında KGB'den ajanların ve Sovyet danışmanlarının da olduğunu söyleyerek darbenin Rusya'yla olan alâkasına dikkat çekmektedir. Ayrıca, halk devrimi olduğu söylenen bu girişimin komünizmle ilişkisi, yeni hükümet tarafından inkâr edilir. Fakat sonrasında yaşananlar söylentileri haklı çıkarmaktadır:

...yeni hükümet; Sovyet yanlısı olduğunu, yeni kurulan rejimin de resmen komünist bir idare olduğunu göstermeye başlamış; Peştunlar'dan olduğu bilinen bazı kamu görevlileri, valiler, profesörler tutuklanmıştı (Gökbudak, 2019b, s.300).

Bu insanların bazılarının yurtdışına, bazılarının da Kabil'in ünlü hapisanesi Dimezeng'e gönderildiği ve siyasi muhaliflerin de ünlü Puli Çarhi'ye götürüldüğü haberleri halk arasında dolaşmaktadır. Tekrar Batı'yla ve komünist olmayan ülkelerle ilişkisini kesen Afganistan, Sovyet bloku ile yakınlaşmaktadır. Zaki ise başına gelebilecekleri tahmin ettiği için Süreyya ile Zakiya'yı Türkiye'ye kaçırabilmenin yollarını arar.

Bundan sonraki önemli gelişmeleri sıralayan yazar, 14 Eylül 1978'de Taraki'nin ortadan kaybolduğunu bunun üzerine 9 Ekim'de Hafızullah Amin'in cumhurbaşkanı olduğunu ve Taraki'nin öldürüldüğünü anlatır. Manzaranın giderek korkunç ve kanlı bir hâle geldiğini dile getiren yazar, Amin'in artık toplu katliamlara başladığını söyler. O dönem adı Kabil Kasabı olarak anılmaya başlamıştır.

¹⁷ Komünist Perşem Partisi'nden Mir Ali Ekber Heybar'ın öldürülmesi üzerine ülke içinde komünistlerin Davud Han'a karşı başlattıkları muhalefet, 17 Nisan 1978 tarihinde yapılan cenaze töreni, hükümet darbesinin başlangıcı olur. Heybar'ın cenaze törenine 11 bin kişinin katılması Davud Han'ı endişelendirir. Davud Han, hemen harekete geçerek aralarında Babrak Karmal ve Nur Muhammed Teraki'nin de bulunduğu komünist Halk ve Perçem liderlerini 24 Nisan'da hapseder. Tutuklananlardan Halk kanadı lideri Hafızullah Amin'in ordu içindeki gücüne dayanarak gerçekleştirdiği darbeye Davud Han devrildi, kendisi ve aile üyelerinin çoğu öldürülür, 27 Nisan 1978 tarihinde Afganistan Demokratik Cumhuriyeti'nin kurulduğu ilan edilir.

Gökbudak, Rusya'nın Afganistan'ı işgal ettiği tarihi, Süreyya'nın papağanı Misket ile konuşurken vermektedir:

Misket, biliyor musun; bugün 24 Aralık 1979. Yılbaşına yedi gün var. Ama nerede eski yılbaşılarımız? (Gökbudak, 2019b, s.304).

Ertesi gün ise Şirin, işgal haberini verir ve Zaki'nin tutuklandığını söyler. Böylelikle Süreyya ile Zakiya'nın yapılan plânla iki ay sürecek kaçma serüveni o gece başlamış olur.

Süreyya ile Zakiya, Türkiye'ye kaçarken son aşamada İran sınırına gelirler. Afganistan'la eş zamanlı olarak İran da çok karışıktır. Sattar, durumu şöyle özetler.

Şansımıza İran da çok karışık. Duydunuz mu bilmem; Şah Rıza Pehlevi ve ailesi yurt dışına kaçtı. Humeyni Paris'ten döndü. Kökten dincilerle Şah taraftarları, her an bir olay çıkarıyorlar (Gökbudak, 2019b, s.323).

Yazarın burada bahsettiği olay, İran'ı Amerikan modeli lâikleştirmeye çalışan Şah ile Humeyni taraftarı gruplar arasında yaşanan çatışmadır. Yaşanan siyasi huzursuzluğun kanlı olaylara dönüşmesi üzerine Şah ve ailesi, ülkeyi terketmek zorunda kalır. Kaynaklara göre verilen bu bilgiler, romanın gerçekliğine katkı sağlar.

İki ay süren kaçışlarından sonra Türkiye'ye ulaşan Süreyya ile Zakiya, derin bir nefes alır. Amerika'nın Afganlılara mülteci olma hakkı vermesi üzerine Zakiya, nişanlısının yanına gider. Türkiye, yeni bir askerî darbe ile karşı karşıya kalır.

O yıl, Eylül'ün 12'sinde, Türkiye yeni bir askerî darbe ile karşı karşıya kaldı. Yine demokrasi kesintiye uğramıştı. Atatürk'ün ülkesinde bile huzur ve istikrar yoktu. Aslında tüm dünya kötüyü gidiyordu (Gökbudak, 2019b, s.338).

Süreyya, yıllardır Zaki'den bir haber beklerken, radyoda Afganistan'la ilgili haberleri de dikkatle dinlemeye devam eder. Yazar, o dönem Sovyetler'in başında Mihail Gorbaçov olduğundan bahseder:

Afgan halkının direnmesi, Rus ordusunu zor durumda bırakıyordu ama yine de inatla bu işgali sürdürüyorlardı. Bir yıla yakın bir zamandır Sovyetler'in başında Mihail Gorbaçov diye bir lider vardı. Gorbaçov Batı'ya yanaşıyor, Sovyetler'in katı ve kapalı rejiminde bazı yenilikler yapmaya çalışıyordu (Gökbudak, 2019b, s.340).

Her gelişmeyi takip eden Süreyya'nın sağlığı daha fazla el vermez ve oturduğu koltukta vefat eder. Bir iç muhasebesi yapan Süreyya'nın kırk yedi yaşında öldüğünü kendi sözlerinden anlıyoruz.

Ya Rabbim! Ben henüz kırk yedi yaşındayım. Ama içim de dış görünüşüm de yüz yedi yaşında gibi (Gökbudak, 2019b, s.341).

Vefatından dört ay sonra, Rusya Afganistan'dan çekilmeye başlar. Kaynaklara göre çekilmenin başladığı tarih 15 Mayıs 1988'dir. Dolayısıyla Süreyya'nın vefat tarihi de Ocak 1988'e tekabül etmektedir.

Yazar Naşide Gökbudak'ın eser içerisindeki tanıklığı ise Dilara karakteriyle verilmektedir. Yazar, iş arkadaşı ve komşusu olan başkışıyle alâkasını şöyle dile getirmektedir:

Annesini kaybeden Dilara ve kocası da alt kata kiracı olarak gelmişlerdi.

Dilara, çalıştığı yerde Süreyya'ya da iş bulmuştu (Gökbudak, 2019b, s.189).

Ayrıca Gökbudak 'ın romanda Dilara ile ilgili verdiği bilgiler ile *Asıl Adı Atiye* romanındaki Naşide karakterinin ortak özellikleri dikkat çekmektedir. *Asıl Adı Atiye* romanında Naşide ve eşiyle ilgili verilen Miralayan Kızı Süreyya romanındaki verilerle uyuşmaktadır:

Havayolları Genel Müdürlüğü'nün Demokrat Parti zamanında İstanbul'a nakledilmesiyle onlar da İstanbul'a yerleşmek zorunda kalmıştı (Gökbudak, 2016, s.314).

Dilara ile Süreyya'nın çalıştığı iş yeri, İstanbul'a taşınıyordu. Dilara'nın kocasına da aynı yerden iş teklifi gelmişti. O da aceleyle işini değiştirip eşi ile aynı yerde çalışmaya başladı (Gökbudak, 2019b, s.195).

Naşide Gökbudak'ın dedesi Küçük Bey'den kaynaklanan içkiye olan nefreti yine her iki romanda Dilara ve Naşide'nin ağzından verilen bilgilerle örtüşmektedir. "Dilara içkiyi hiç sevmezdi." (Gökbudak, 2019b, s.243).

Gökbudak'ın ablası Semahat de Anıl Sokak'ta oturmaktadır. Çocuğu olmayacağını öğrenen Süreyya, evine giderken hep bu sokaktan geçer. Amacı sokakta oynayan çocukları izleyerek teselli olmaktır.

İşte Semahat Hanım, balkonda o güzel ve sevecen tavrıyla 'İrfan! Rıdvan! Artık eve gelin!' diye sesleniyordu (Gökbudak, 2019b, s.252).

Benzer bilgi, *Asıl Adı Atiye* romanında da geçmektedir. Dolayısıyla her iki romanın birbiriyle örtüşen verileri, tutarlılık yönünden güvenilirdir.

2.5.8. Sorunsallar

Romanda yaşananların gerçekte hayalin sentezinden oluştuğunu söyleyen yazar, eserde yer alan tarihî şahsiyetler ve ünlü kişiler hariç/bütün kahramanların isimlerini, mesleklerini ve yaşadığı yerleri değiştirdiğini belirtmektedir. Dolayısıyla kurgu unsurunun ağırlıkta olduğu roman, biyografik verileri açısından sınırlıdır. Romanda

değiştirilerek verilen her veri, aslının tespit edilmesini zorlaştırmaktadır. Sonuç olarak okur, bu romanı biyografik bilgileri öğrenme amacıyla okumamaktadır. Eser, benzer olayların hayatın herhangi bir döneminde karşımıza çıkabilecek şekilde kurgulanmasıyla ortaya çıkmaktadır.

Gökbudak, aile izin vermediği için başkişinin gerçek adını ve bazı olayları değiştirdiğini söylemektedir.

Yaşamöyküsü yazarına anılarıyla katkıda bulunanlar, kaleme alınmış metin karşısında kaçınılmaz olarak bir rahatsızlık duyarlar. Her türlü doğruluk sorunu bir yana, yaşamöyküsü yazılan kişinin kişiliğini tanıyamama izlenimine kapılırlar; tam olarak bu değil, derler.” (Bellos, 1999, s.182).

Dolayısıyla yazara tanıklıklarıyla yardımcı olan bireylerin anılarının salt gerçekliği, ailenin endişeleri karşısında törpülenmekte ya da kurgu vasıtasıyla değiştirilmektedir. Yazar, aslında Süreyya'nın babasının da albay olmadığını ve ailenin bütün üyelerinin çok modern ve okumuş insanlar olduğunu ifade eder. Aslında kocasının da kurtulduktan sonra Türkiye'ye geldiğini fakat 'Süreyya'nın' ölüm haberini burada öğrendiğini anlatır. Yazarın yapmak zorunda olduğu bu müdahaleler sonucunda dış gerçekliğin tahrifiyle romanın gerçekliği artmaktadır. Bu da biyografik romanın eleştirilen yönlerinden biridir. Yazarın vakayı ön planda tutması, tasvir ve tahlil konusunda zayıf bir anlatıma sebep olmuştur. Süreyya ile Zakiya'nın zorlu kış şartlarında iki ay süren kaçış macerası, kişide yarattığı ruhsal çatışma ve bunalımdan ziyade fiilî boyutuyla ele alınmıştır. Bu durum da kahramanın psikolojik yönünün ihmal edilmesi sonucunu doğurmuştur.

Gökbudak, romanına *Miralayın Kızı Süreyya* adını verirken eserinde Miralay'la ilgili pek fazla bilgi vermez. Kitabın ismi, okurda baba-kız ilişkisine dair anlatacakları konusunda ipucu vereceği düşüncesi oluşturmaktadır. Fakat, Süreyya'nın babasıyla hiçbir diyalogu yoktur. Sadece Süreyya'nın söz gecesi kaybolması anlatılırken Miralay, olayların yönlendiricisi konumundadır. Süreyya'nın hastalığı ve iyileşme sürecinde ise Miralay'ın birkaç ziyareti söz konusudur. Süreyya'nın annesi ile ilişkisi de çok zayıftır. Annenin silik bir karakter olduğu yazar tarafından şöyle verilmektedir:

Leman Hanım, ne kaynanası Senane Hanım ne de kocası Miralay kadar iz veya acı bırakmamıştı. Yaşadığı sürece de pek farkedilen bir tip olmamıştı zaten...Onun için söylenecek -ne iyi ne de kötü- hiçbir söz yoktu (Gökbudak, 2019b, s.192).

Böylelikle yazar, okurun zihninde oluşabilecek anne-kız ilişkisine dair soruları bu sözlerle cevaplamış olur.

Yazarın dönemin siyasi havasını anlattığı bazı gerçek olayların tarihinin romanın kronolojisiyle ters düştüğü görülmektedir. Örneğin henüz 1957 yılında vuku bulan olayların anlatıldığı bölümde İsmet İnönü'nün yaşadığı bir hadise, kaynaklara göre 1969 yılında olmuştur:

...Başlarına taşlar atılıyor; minik çocuklar tarafından, büyüklerinin öğrettikleri 'Sen bizi çaysız şekersiz bıraktın!' gibi ithamlarla karşı karşıya bırakılıyordu. Yılların İnönü'sü, Lozan'da yedi düvele konuşma ve müzakere yeteneğini gösteren insan; kucagındaki bu çocuğun ithamına, 'Yavrum; sizi çaysız, şekersiz bıraktım. Ama babasız bırakmadım.' cevabını vererek, olgun devlet adamlığını sergiliyordu (Gökbudak, 2019b, s.154).

Romanda, Süreyya'nın Ankara'da arkadaşlarıyla gittiği sinema ve tiyatroların anlatıldığı bölümde de bazı tarihsel hatalar vardır. 1946 tarihli *Aşk Çeşmesi* filmi 1957'de ve 1948 tarihli *Şeytanın Kızı Gilda* filmi 1963'de gösterime girmiş olarak sunulmaktadır. Ayrıca, arkadaşları Süreyya'nın içki içmesine şaşırırlar. 1957'de geçen bu diyalog, yine tarihsel bir hatadır. Bahsi geçen içecek 1964 yılında Türkiye'ye gelmiştir.

Gökbudak'ın okuru yönlendirme ısrarı devam etmektedir. Romanda verilen her ayrıntı yazarın niyetini ortaya koymaktadır. Şu sözleri dikkat çekmektedir:

Acaba Umut'un babası da Demokrat Parti'nin her mahallede yarattığı milyonerlerden biri mi (Gökbudak, 2019b, s.141)

Romanlarını kadınların sorunları üzerinden ele alan Gökbudak, Dilara'nın 'çalışan bir anne' olması dolayısıyla karşılaştığı zorlukları şu cümlelerle verir:

Artık 'Kadın da ayakları üzerinde durmalı! Muhakkak bir işi olup çalışmalı,' tezini savunmaktan vazgeçmişti. Çalışan annelerin çocukları, her açıdan yoksul olan yani hem geçim sıkıntısı çeken hem de kültür ve yaşam tarzı olarak çok geride kalmış kadınların elinde büyüyordu (Gökbudak, 2019b, s.241).

Zaki, Hamdi'nin siyasi görüşlerini sürekli eleştirir. Yazarın roman boyunca aynı soruları sormaktadır:

Sen Türkiye gibi bir yerde eğitim aldın. Ve bir İslam ülkesinde de demokrasinin olabileceğini gördün. Nasıl oluyor da sol görüşlü olabiliyorsun? (Gökbudak, 2019b, s.289).

Romana dahil olan her kişi, anlatının geneline yayılarak değil toplu bir şekilde sırası gelince tanıtılmaktadır. Bu da okurun, sınırı en başta çizilmiş karakterin konumunu sezmesine neden olmaktadır:

Aslan Bey; uzuna yakın boyu, kır saçları ve insana itimtelkin eden görünüşüyle aile üzerinde iyi bir etki bırakmayı başarmıştı (Gökbudak, 2019b, s.126).

Gökbudak'ın okuru taraf olmaya yönlendirmesi, biyografik romanın sorunsallarından biridir. İyi olan karakterlerin olumlu ifadelerle anlatılması, kötü karakterlerin de tamamen olumsuz sıfatlarla verilmesi söz konusudur:

Şirret Hatun kendi eksiklerini kapatmak için böyle insanlık dışı bir çözüm bulmuştu (Gökbudak, 2019b, s.213).

Yazarın, okura yönelik öğretici tutumu bu eserde de karşımıza çıkmaktadır. Özellikle kadınların çalışma hayatındaki konumu ve içki üzerine düşüncelerini karakterler üzerinden doğrudan paylaşması, bir roman sorunsalıdır:

Acaba bu içki düşkünleri, neden bir başkasını da kendileri gibi olmaya zorlarlar? İçki faydalı bir şey değil, kendileri her ne kadar bunu kabul etmeseler de hem sağlıklarını hem de toplum içindekini yerlerini sarsıyor (Gökbudak, 2019b, s.264).

Türkiye'de henüz kreş, bakıcı konularına hiç el atılmamıştı. Çalışan annenin çocukları, her açıdan yoksul olan yani hem geçim sıkıntısı çeken hem de kültür ve yaşam tarzı olarak çok geride kalmış kadınların elinde büyüyordu (Gökbudak, 2019b, s.241).

Yazarın, her romanında okura yönelik 'bir şeyler' anlatma çabasını açıktan açığa yapması, roman türü açısından bir kusur olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.6. DÜRRÜŞEHVAR SULTAN – SARAYDA BİR İNCİ TANESİ

Yazarın 2014 yılında 440 sayfa olarak yayımlanan romanı, son halife Sultan Abdülmecid'in tek kızı Dürrüşehvar Sultan'ın hayatını anlatmaktadır. Yazarın romanı yazmaktaki amacı, güzelliği ve kültürüyle tanınan Dürrüşehvar Sultan'ın, onu tanımayanların da sahiplenmesini sağlamaktır. Dolayısıyla yazarın yeterince tanınmadığını düşündüğü bu tarihî kişilik hakkında verdiği bilgiler, Sultan'ın daha çok iç dünyasını yansıtmaya ve yaşadığı olaylara verebileceği tepkileri kişiliğinden hareketle ele almaya yöneliktir. Yazarın Dürrüşehvar Sultan'a yönelik yüceltici anlatımı romanda sık sık aynı özellikler üzerinden tekrar edilmektedir:

... biyografiler genellikle sevilen kişiler üzerine yazıldığından, her bir cümle onun ne kadar önemli bir kişi olduğunu vurgulama tezine dayalı ortaya çıkar (Taşdelen, 2006, s.13).

Özellikle Birinci Dünya Savaşı'yla başlayıp Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar yaşanan gelişmelerin yoğun şekilde anlatılması, romanın tarihsel yönünü öne çıkarmaktadır. Hilafet makamının kaldırılmasıyla Osmanlı hanedanının sürgün edilmesi üzerine Dürrüşehvar Sultan ve hanedan üyelerinin yaşadıklarını ayrıntılı bir şekilde anlatan yazar, dört bir yıllık bir araştırma sonunda eserini kaleme almıştır.

Toplam altı bölümden oluşan romanın birinci bölümünde Dürrüşehvar'ın doğumundan hanedanın sürgün edilmesine kadar yaşanan gelişmeler tarihsel boyutta anlatılmaktadır. 1914 yılında dünyaya gelen Dürrüşehvar'ın on yaşına kadar şekillenen kişiliği, çevresinde olup bitenleri anlamlandırdığı oranda ortaya koyulmaktadır. Babası Sultan Abdülmecid'le Cuma namazı sonrası çıktığı gezintiler, Birinci Dünya Savaşı'yla birlikte Osmanlı'nın geldiği son durum, Sultan Reşat'ın vefatıyla Sultan Abdülmecid ve ailesinin Dolmabahçe Sarayı'na taşınması, Mondros Mütarekesi'nin imzalanması, Mustafa Kemal'in Sultan Vahideddin'in kızı Sabiha Sultan'la evlilik yapacağı yönündeki haberler, Mustafa Kemal'in Anadolu'ya geçerek Milli Mücadele'yi başlatması, Sabiha Sultan ile Dürrüşehvar'ın ağabeyi Şehzade Ömer Faruk'un düğünü, TBMM'nin açılması, Sultan Abdülmecid'e yeni hükümetin kurulma sürecinde faal vazife teklif edilmesi, saltanatın kaldırılması, Cumhuriyet'in ilan edilmesi ve hilafetin kaldırılması ile hanedan üyelerinin sürgüne gönderilmesi gibi gelişmeler, bu bölümde anlatılan tarihsel gerçekliklerdir.

İkinci bölümde, sürgün edilen hanedan üyeleri geçici olarak İsviçre'nin Montrö şehrindeki otele yerleşirler. Dürrüşehvar, babasının tam aksine tekrar vatanlarına dönemeyeceklerinin farkındadır. Sultan Abdülmecid, Mustafa Kemal ve yeni hükümete kızgındır. Daha sonra Fransa'nın Nice şehrine geçerler. Yazar, Sultan Vahideddin'in vefatı ve cenazesinin nasıl ortada kaldığını, Sabiha Sultan ile Şehzade Ömer Faruk'un ayrı eve çıktığını ve ailenin başka bir villaya taşındıklarını anlatır. Bu sırada hastalanan Dürrüşehvar'ın hastaneye kaldırılmasının ardından burada Fransız bir doktorla kurduğu hissî yakınlıktan bahsetmektedir.

Üçüncü bölümde Dürrüşehvar ve Doktor Frank'ın birbirlerine duydukları aşk daha da büyümektedir. Fakat bu konuyu sadece Sabiha Sultan sezmekte ve üzülmekte sultanı uyarmaktadır. Halife Abdülmecid'in Türkiye'deki hanedan mallarını alma girişimleri ise sonuçsuz kalmaktadır. Bu sırada Frank'ın evlilik teklifini reddeden Dürrüşehvar, Hindistan'ın Haydarabad Nizami'nin oğlu Azam Cah ile evlendirilir. Bu gelişme, Türkiye tarafından da ciddiyetle takip edilmektedir. V. Murad'ın torunu Nilüfer Sultan da Azam Cah'ın diğer kardeşiyle evlendirilir. Hayatının Hindistan dönemi bu şekilde başlayan Dürrüşehvar'ın iki oğlu olur. Sultan, Hindistan'da güzelliği ve yaptığı yardımlarla herkesin takdirini kazanmaktadır. İngilizlerle sıkı bir dostluğu olan krallık adına, Kral V. George'un tahta çıkmasının yıldönümü vesilesiyle Dürrüşehvar,

Buckingham Sarayı'na özellikle davet edilir. Davette İsmet İnönü ile olan karşılaşması ise dönemin gazetelerinde önemli bir yer tutar.

Yeni bir dünya harbinin çıkacağı haberlerinin gölgesinde başlayan dördüncü bölümde, Dürrüşehvar oğullarının eğitimiyle yakından ilgilenirken Hindistanlılar için de sağlık ve eğitim noktasında Nilüfer Sultan'la birlikte çabalamaktadır. Halife Abdülmecid'le sık sık mektuplaşırlar ve aile hasretini bu şekilde gidermeye çalışır. Kocası Azam Cah'ın ailesini ihmal etmesi ve sarayın sıkı kuralları arasında sıkışan Dürrüşehvar, Nice'e giderek ailesini ziyaret eder ve hâlâ unutmadığı Frank'tan bir iz arar. Bu sırada Hindistan'da ilk kez seçim sistemi uygulanmaya başlanır. Nilüfer Sultan'ın tifoya yakalanması, Ömer Faruk ve ailesinin Kahire'ye yerleşmesi, Atatürk'ün vefatı ve Abdülmecid'in Paris'e taşınması anlatılırken savaşın Fransa'ya yansıyan yönlerini de görmekteyiz. Ayrıca Halife Abdülmecid'in vefat etmesi üzerine cenazesinin defnedilmesi konusunda Dürrüşehvar'ın girişimleri detaylıca anlatılmaktadır.

Dürrüşehvar'ın iç hesaplaşmalarının yoğun şekilde anlatıldığı beşinci bölümde hem hanedan üyelerinin hem de dünyanın yaşadığı önemli gelişmeler konu edilmektedir. Dürrüşehvar'ın babasının yıllardır bekleyen cenazesinin durumu, Prens Mehmet Orhan'ın Hindistan ziyareti, Hindistan-Pakistan çatışması, Nilüfer ve Dürrüşehvar sultanların Hindistan'ı terketmeleri, Neslişah Sultan, Kenize Murad ve Ömer Faruk gibi hanedan üyelerinin yaşadıkları, hanedanın kadınlarına vatana dönüş izni verilmesi gibi önemli gelişmelerin Dürrüşehvar'ın bakış açısıyla yansıtıldığını görmekteyiz. Annesi Mehisti Sultan'ın vefatının ardından geçmişi daha fazla irdeleyen Dürrüşehvar, Londra'da olduğunu öğrendiği Frank'tan da bir iz aramaya başlamıştır.

Altıncı bölümde ise Dürrüşehvar, sık sık Türkiye'ye ziyaretler yapmaktadır. Londra-İstanbul arasında geçen son dönemlerinde insanlara yardım etmeye devam etmektedir. Londra'da yardım ettiği iki küçük kızın aslında Doktor Frank'ın da sahip çıktığı çocuklar olduğunu öğrenir. Yıllardır aradığı Frank'ı hasta ve perişan vaziyette bulan Dürrüşehvar, onu hastaneye kaldırır. Fakat üç gün sonra vefat eden Frank, ardında Sultan'a bir hatıra defteri bırakmıştır ve tüm kariyerini bu aşk için heba etmiştir. Bu aşk acısıyla günlerini geçiren Dürrüşehvar'ın hayatında daha birçok acı olay da olmuştur. Büyük oğlu evlenip boşanmış, çok sevdiği Mahpeyker Sultan ve Nilüfer Sultan da vefat etmiştir. Türkiye ziyaretlerinde ise 27 Mayıs ve 12 Eylül darbelerine şahit olmuş, 1999 depremini

yaşamıştır. Roman, sürgün edilen hanedan üyelerinin geçimini sağlamak için bel bağladığı ve ömür boyu mutsuz olmasına sebep oldukları Dürrüşehvar Sultan'ın ölümüyle sonlanmaktadır.

2.6.1. Olay Örgüsü

- Dürrüşehvar'ın doğması
- Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması.
- Sultan Abdülmecid ve ailesinin Dolmabahçe Sarayı'na yerleşmesi.
- Mondros Mütarekesi'nin imzalanması.
- Mustafa Kemal'in Sabiha Sultan ile evlenmek istemesi.
- TBMM'nin kurulması ve vazife teklif edilen Abdülmecid'in bunu reddetmesi.
- Prens Ömer Faruk ile Sabiha Sultan'ın evlenmesi.
- Saltanatın ve hilafetin kaldırılması.
- Cumhuriyetin kurulması.
- Osmanlı hanedan üyelerinin sürgün edilmesi.
- Dürrüşehvar ve ailesinin Nice kentine yerleşmesi.
- Dürrüşehvar'ın gizlice sözlendirilmesi.
- Dürrüşehvar ile Doktor Frank arasında bir aşkın başlaması.
- Dürrüşehvar'ın Haydarbad Nizamlığı Prensi Azam Cah ile evlendirilmesi.
- Dürrüşehvar'ın Hindistan'da önemli bir isim hâline gelmesi.
- İkinci Dünya Savaşı'nın başlaması.
- Sultan Abdülmecid'in vefatı ve cenazesinin defnedilmesi için Dürrüşehvar'ın mücadele etmesi.
- Dürrüşehvar'ın oğullarıyla Londra'ya taşınması.
- Prens Ömer Faruk ile Sabiha Sultan'ın boşanmaları.
- Hanedanın kadınları için vatana dönüş izni verilmesi.

- Dürrüşehvar'ın Frank'ı arama çalışmaları.
- Frank'ın ölümünün ardından Dürrüşehvar'ın iyice içine kapanması.
- Dürrüşehvar'ın ölümü.

2.6.2. Zaman

Romanın vaka zamanı Dürrüşehvar Sultan'ın doğumu olan 1914 ile vefatı olan 2006 yılları arasındadır. Anlatma zamanı ise 2014'tür. Fakat eser, Dürrüşehvar Sultan'ın babası Sultan Abdülmecid'in hayatının özetlenerek anlatılmasıyla başlamaktadır.

Kronolojik bir sıra takip eden romanda zaman unsuru geriye dönüş ve ileri sıçramalarla sunulmaktadır. Mustafa Kemal'in Cumhuriyet'i kurma planını yıllar önce yapması, Seniha Sultan'ın yaşadığı talihsiz olay, Dürrüşehvar'ın Frank'ın evlilik teklifini reddetmesi, Şehzade Abid Efendi'nin yaşadıkları, Hüseyin Nakib Bey'in zehirlenmesi, Kenize Murad'ın ailesinin başına gelenler, Halife Abdülmecid'in Nilüfer Sultan hakkındaki iddiası ve Prens Mehmed Orhan'ın yaşadığı maceralar geriye dönüş tekniği ile verilmektedir.

Eser, vaka zamanı dolayısıyla devamlı bir tarihsel dönem arka planında ilerler. Birinci ve İkinci Dünya Savaşı başta olmak üzere, Türkiye, Avrupa ve Hindistan özelinde yaşanan hadiseler daha detaylı işlenmektedir. Dolayısıyla roman karakterlerinin de siyasî bir kimliğe sahip olması, onların tarihsel zaman içerisinde değerlendirilmelerini sağlamıştır.

Altı yüz yıllık imparatorluk, hayatının en perişan günlerini yaşıyordu. Dürrüşehvar da altı yaşını bitirmeye çalışan bir çocuk olarak bazı şeyleri daha iyi anlamaya başlamıştı (Gökbudak, 2019c, s.27).

Eserin Osmanlı hanedanının sürgün edilmesinden hareketle ele alınması, romanın tarihsel yönünün doğal olarak ağırlıklı işlenmesini sağlamıştır. Bu yüzden belgesel tarzda verilen birçok zaman ifadesi vardır. 3 Temmuz 1918 Sultan Reşat'ın vefatı, 19 Mayıs 1919 Mustafa Kemal'in Samsun'a çıkması, 23 Nisan 1920 TBMM'nin açılması, Mart 1921 Neslişah'ın doğumu, 26 Nisan 1921 Şehzade Ömer Faruk'un İnebolu yolculuğu, 19 Eylül 1923 Hanzade Sultan'ın doğumu, 29 Ekim 1923 Cumhuriyet'in ilanı, 3 Mart 1924 Hilafetin kaldırılması ve sürgün kararı, 11 Mart 1924 Halife Abdülmecid'in Reuters Ajansı'na verdiği röportaj, 15 Mayıs 1926 Necla Sultan'ın doğumu, 11 Kasım 1931 Dürrüşehvar'ın evlilik haberinin İnönü ve arkadaşları tarafından tartışılması, 10 Kasım

1938 Atatürk'ün vefatı, 7 Aralık 1941 Pearl Harbor baskını, 20 Ağustos 1944 Halife Abdülmecid'in evine baskın yapılması, 28 Mart 1968 Şehzade Ömer Faruk'un vefatı, 29 Temmuz 1981 Prens Charles ile Leydi Diana'nın düğünü ve 2006 yılında 6 Şubat'ı 7 Şubat'a bağlayan gece Dürrüşehvar Sultan'ın vefat tarihi olarak verilmektedir.

Eserde, zaman zaman ileri sıçramalarla Dürrüşehvar Sultan'ın hayatındaki önemli gelişmelere atlanmaktadır. Azam Cah'la evliliğinin üzerinde dört yıl geçer:

Üç yaşında ve bir buçuk yaşlarında, kara kuru iki erkek çocuğu zaman zaman didişiyor zaman zaman birkaç dakika da olsa sükûnet içinde oynuyorlardı (Gökbudak, 2019c, s.194).

Dürrüşehvar; oğlu Bereket Cah'a, Türkçe dili ve gramerini öğretmek için iki yıldır uğraşıyordu (Gökbudak, 2019c, s.217).

29 Temmuz 1981 yılındaki Prens Charles ile Leydi Diana'nın düğün gününü anlattıktan hemen sonra, "1988 yılı, yaz sonuydu. Dürrüşehvar; Türkiye'den dönerken Paris'e uğramak istemişti." (Gökbudak, 2019c:407) diyerek Dürrüşehvar ekseninde önemli gördüğü olaylara geçiş yapmaktadır.

2.6.3. Mekân

Eser İstanbul, Nice, Hindistan ve Londra'da geçmektedir. Hanedan üyelerinin geçici olarak bulunmalarından dolayı ikinci derecedeki mekânlar ise Kahire ve Paris'tir. Açık mekânlar Nice sokakları, İstanbul Boğazı, Haydarabad'ın köyleri ve Londra'nın parkları, kapalı mekânlar ise Dolmabahçe Sarayı, Villa Carabel, Bombay Sarayı, Ostrorog yalısı ve Londra'daki Haydarabad Home olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dürrüşehvar'ın hayatı özellikle İstanbul, Nice, Haydarabad ve Londra'da yaşadıkları ile şekillenmektedir. Hanedan üyesi olması dolayısıyla, hayatının önemli bir bölümü kapalı mekânlarda geçmektedir. İcadiye Köşkü ve Dolmabahçe Sarayı, on yaşına kadar İstanbul'da bulunduğu dönemin önemli mekânlarıdır. Dürrüşehvar'ın sürgüne gönderildikleri gece Dolmabahçe Sarayı'nın bahçesinden aldığı taş, roman boyunca ona vatan hasretini hatırlatan önemli bir eşyadır:

En kıymetli mücevherler arasında saklanan bu küçük taş, herhangi bir kişi için sadece toprak kokardı. Dürrüşehvar için bu taş; vatan kokuyordu, boğaz kokuyordu, acı kokuyordu ve hasret kokuyordu (Gökbudak, 2019c, s.372).

Özellikle Dolmabahçe Sarayı, Dürrüşehvar için son nefesine kadar hasret kalacağı tek yer olacaktır.

Gerçi suları üzerinde beyaz bir martı gibi duran Dolmabahçe Sarayı'na duyduğu özlem, hiçbir şey ile kıyaslanamazdı... (Gökbudak, 2019c, s.84).

Çocukluk yıllarının en mutlu dönemini burada geçirmiş olması, mekâna olan olumlu bakışını zamanla yaşadıklarıyla kıyaslamasından dolayı daha çok artırmaktadır.

Yazarın mekân unsurunu ileride meydana gelebilecek kötü olayları sezdirme yönünde kullandığını görüyoruz. Sürgün haberinin ulaştığı gecede Dürrüşehvar'ın mekâna bakışı şöyledir:

Cinsini bilmediği kuş sanki onu takip ediyordu. O kadar hüznü, o kadar değişik ötüyordu ki Marmara Denizi'ne karışan sesi, sanki büyük bir bestecinin 'Ayrılık Senfonisi' gibiydi (Gökbudak, 2019c, s.63).

Roman boyunca iradesi dışında farklı mekânlarda bulunan Dürrüşehvar, sürgünle birlikte aidiyet duygusunu da kaybetmiştir.

Mekân değiştirmek, hiçbir fayda vermezdi... O vatansız ve başkalarının doğal isteği olan birçok arzusuna sed çekilmiş, mahrum edilmiş Dürrüşehvar Sultan olarak yaşayacaktı (Gökbudak, 2019c, s.155).

Dürrüşehvar'ın yedi senesini geçirdiği ve ikinci vatanı olarak gördüğü Nice şehri, ailesinin yaşamasının yanında İstanbul'a olan benzerliği açısından da onun için anlamlıdır. Hayatının aşkı Doktor Frank ile de burada tanışmıştır.

Hem açık hem de kapalı mekân tasvirlerinin yüzeysel olduğu görülmektedir.

Dürrüşehvar'ın oğullarının odası şöyle tasvir edilir:

Odada, ağaçtan maharetle oyulmuş birkaç inek ve fil figürü çeşitli yerlere konmuş. Gül ağacından yapılmış, üzeri cibinliklerle örtülü mavi ve sarı renklerle süslenmiş, iki yatak, odanın sağına ve soluna yerleştirilmiş (Gökbudak, 2019c, s.194).

Haydarabad, denizden beş yüz metre kadar yükseklikte bir yerleşim yeri idi. Bu yüksekliğe tırmanarak Maharaştra'nın sınırlarına doğru gidilince irili ufaklı köyler vardı (Gökbudak, 2019c, s.219).

Yazar, Hindistan'ı ve Bombay Sarayı'nı Dürrüşehvar'ın bakış açısından sunarken kişisel yorumlarını da katmaktadır. Genel olarak olumsuz bir mekân olarak sunulan Hindistan, gerek coğrafyası gerek insanı ve dinî inanışları ile farklı bir yer olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu memleketin insanının azımsanmayacak bir kısmı ineklerden medet umarken bir insanın bir inek tüyü kadar kıymeti yokken Hindistan refaha ve medeniyete zor kavuşur (Gökbudak, 2019c, s.209).

Yine Dürrüşehvar'ın çocuklarına olan bağlılığı, sevmemesine rağmen Hindistan'da yaşamayı kabullenmesinin tek sebebidir.

Nihayet, yuvam demek zorunda olduğu paha biçilmez hapisaneye ulaşmıştı...o bir anneydi ve anneler için yavrularının bulunduğu yer en makbul ve en mutlu olduğu yerd (Gökbudak, 2019c, s.207).

Dürrüşehvar'ın Londra'daki hayatı önce Haydarabad Home'da, krallık yıkıldıktan sonra da bir apartman dairesinde devam etmektedir. Onun için Londra, sarayların sıkı ve bunaltıcı kurallarının olmadığı sıradan bir insan gibi yaşadığı yerdir.

Dürrüşehvar Sultan Londra'da daha mı mutluydu? Daha mı rahattı? Buna net bir cevap veremiyordu. Sadece daha özgür ve daha çağdaş bir dünyada, pek de acı hatıraların yaşanmadığı bir yerde olmayı tercih ediyordu

(Gökbudak, 2019c, s.350-351).

Dürrüşehvar'ın geçmişine dair hesaplaşmaları sık sık yaşadığı yer olan Londra'yı yazar, şöyle tasvir eder:

Daima asık suratla gezen ve biraz da içine kapalı insanlara benzer. Ne kendi bulunduğu durumdan mutludur ne de çevresindekiler ondan mutludur. Devamlı bir sis ve devamlı bir iç sıkıntısı yayar gibidir (Gökbudak, 2019c, s.366).

Burada Doktor Frank'ı bulup kaybetmesi, manevî çocukları Mary ve Suzanne'la tanışması ve Sarah ve Kathrine gibi dostlar edinmesi, Londra'ya olan hislerini ve bağlılığını daha da artırır.

2.6.4. Kişiler

Dürrüşehvar Sultan: Tam adı yani resmî unvanı Devletlu, İsmetlu, Hatice Hayriye Ayşe Dürrüşehvar Sultan, Aliyyetü's- şan Hazretleri'dir. Osmanlı Devleti'nin son halifesi Abdülmecid'in Mehisti Kadın Efendi'den olan tek kızıdır. Dürrüşehvar, 'şahlara mahsus inci' manasına gelmektedir. Babası ile çok yakın bir ilişkisi vardır. Çocukluğundan itibaren güzelliği ve saygısı ile dikkat çeker.

Dürrüşehvar'ın dış görünüşü kadar karakteri de sağlamdı, iyi huylu bir çocuktü. Sevecen duyarlı ve o da babası gibi güzelliklere meftun bir yapıya sahipti. Tabiata aşırı düşküdü (Gökbudak, 2019c, s.17).

Dünyanın birçok yerinden gelen oyuncakları ile oynayarak Dolmabahçe Sarayı'nda vaktini geçirir. Bir Osmanlı sultanı olması, yetiştirilme tarzını bebeklikten itibaren şekillendirmiştir.

...çeşitli dillerde eğitim alıyor; resim, riyaziye, hendese gibi konularda eğitiliyordu. Sanatkâr yönünü babasından ve dedesi Abdülaziz'den almıştı (Gökbudak, 2019c, s.4).

Hassas bir yapıya sahip olması, babası ile olan ilişkisini daha da derinleştirir. Yaşının üzerinde bir olgunluğa sahip olmasından dolayı, çevresinde olup bitenleri rahatça

kavrayıp yorumlamaktadır. Birinci Dünya Savaşı yıllarında doğup büyümesinden dolayı hadiselerin saraydaki yansımalarına bizzat şahit olmuştur. Vatanlarından sürgün edildiklerinde on yaşında olan Dürrüşehvar, o geceye dair her ayrıntıyı hatırlar.

Dürrüşehvar babasına ‘Niye?Nereye?’ suallerini bile sormadı. Bacakları titreyerek ayağa kalktı. Neslişah Sultanı bağrına basarak öptü. Gözlerindeki yaşı hapsetmek zor oluyordu (Gökbudak, 2019c, s.65).

Sürgün kafilesinin ilk durak yeri olan İsviçre’de, babasının hâlâ dönme hayallerine anlam veremez ve onun yanıldığını düşünür. Fakat kendisi de sürgüne gönderilmelerini bir türlü anlayamaz.

O, kendisini vatansız bırakan tüm insanlara kızılıyordu. Vatanını, sarayını, martılarını, çiçeklerini görmek ve toprağının kokusunu almak istiyordu. Kendinden önce yaşamış insanların yanlış yüzünden, böyle büyük bir cezaya çptürülmemalıydı (Gökbudak, 2019c, s.140).

Fransa’nın Nice şehrine yerleştikten sonra rahatsızlanarak hastaneye kaldırılan Dürrüşehvar, henüz on beş yaşındayken doktoru Frank ile birbirine aşık olurlar. Fakat sıradan bir insan olmaması, hayatının aşkını reddetmesine sebep olur. Onun kaderini halife babası belirleyecektir. Kaderinden habersiz olan Dürrüşehvar’a yengesi Sabiha Sultan üzülmemektedir. Sürgünde maddi zorluklar yaşayan hanedan, Dürrüşehvar’ın dünyanın en zengin krallığı Haydarabad Nizami’nin oğlu ile evlendirilmesi sayesinde rahatlar. Bu anlaşma ile babası Abdülmecid’e hatırı sayılır bir aylık bağlanır ve evlilik sürdüğü müddetçe devam eder. Fakat Dürrüşehvar başkaları için kendi mutluluğunu feda ettiğinin farkındadır. Yıllar önce planlanan bu evlilik ile hanedan rahat bir hayat sürerken Dürrüşehvar, ömür boyu mutsuz olacaktır. Azam Cah ile olan evliliği, resmi bir görev gibidir. O, artık Berar prensesidir. İki oğlu olur ve onlar için Hindistan’ın farklı dünyasına alışmaya çalışır. İlgisiz bir eş ve Kral Osman Cah’ın katı kurallarıyla yaşayan Dürrüşehvar’ın aklında hâlâ Frank vardır. Güzelliği ve yardımlarıyla Hindistanlılar’ın sevgisini kazanır. Hastane ve hemşire mektebi kuran Dürrüşehvar, bu davranışları ile dünya basınında ses getirir. Birçok ünlü dergi ve televizyonlar onunla ilgili haber ve röportaj yayınlar. Giderek dünyanın tanıdığı güzel ve yardımsever bir prenses olur. Saraydaki tek yakını ise kayınbiraderinin eşi Nilüfer Sultan’dır. Onunla bile her şeyini paylaşmaz ve kendi dünyasında birçok şeyi halleder.

Dürrüşehvar; insanlara mesafeli duran, mutluluğunu da üzüntüsünü de tek başına yaşayan, vaktini bir şeyler öğrenmek için harcayan, mantıklı, güvenilir,olgun karakterli bir genç kızdı (Gökbudak, 2019c, s.169).

Ailesi ile tek bağlantısı mektuplardır. Babasının yazdıkları ile teselli bulur. Fakat Abdülmecid'in vefatı ile iyice sarsılır. Onun cenazesini defnetmek için birçok yol arar. İsmet İnönü ile bu konuyu görüşmek için Türkiye'ye Berar Prensesi unvanıyla ayak basar. Adeta takıntı haline getirdiği bu çabası sonuçsuz kalır.

Çocuklarının eğitimi için Londra'ya taşınır ve burada kendine yeni bir hayat kurar. Frank'ın İngiltere'de olduğunu öğrendikten sonra, her gün sokaklarda onu arar. Bir gün hasta vaziyette bulunduğu Frank'a elli yıl sonra kavuşmuştur. Fakat bu mutluluğu sadece otuz altı saat sürer ve onu kaybeder. Frank'tan geriye sahip çıktığı iki kız çocuğu kalır ve onlarla ömrü boyunca ilgilenir. Bu arada sık sık Türkiye'ye gelen Dürrüşehvar, İstanbul'da Mahpeyker Sultan'ın evinde kalır. Kuşadası'nda da yazlarını geçirir. Bu seyahatler süresince Türkiye'de birçok önemli gelişmeye şahit olur ve ülkesi için her zaman dua eder. Fakat hiçbir zaman Türkiye'ye yerleşmeyi düşünmez çünkü sürgün edilmiş olma hissini bir türlü kendine yedirememiştir. 6 Şubat 2006 yılında 92 yaşında vefat eder ve Londra'da Brookwood mezarlığına defnedilir.

Abdülmecid Efendi: Yazar, romanın girişinde Abdülmecid hakkında bilgiler verir. Dürrüşehvar'ın hayatını yönlendiren en önemli kişidir. Sultan Vahideddin'den sonra tahta geçmesi beklenen varistir. Abdülmecid Efendi, roman boyunca eğitimi ve aldığı hayatî kararlarla öne çıkan bir karakterdir. 1909'da Osmanlı Ressamlar Cemiyeti'ni kurarak birçok genci resim ve piyano eğitimi için Avrupa'ya gönderen ve güzel sanatlara önem veren bir sultandır. Üç eşi olan Sultan Abdülmecid'in Şehzade Ömer Faruk ve Dürrüşehvar Sultan'dan başka çocuğu yoktur. Sultan Vahideddin ülkeden gittikten sonra halife unvanı yeni hükümet tarafından kendisine verilir. Fakat Halife Abdülmecid'in Cumhuriyet'in ilanından sonra takındığı tavır, yeni hükümet tarafından tehlikeli bulunur ve bir kanunla Osmanlı hanedanı sınır dışı edilir.

Hilafete karşı tavır alınmasına, Halife Abdülmecid'in saltanat devrinde olduğu gibi Cuma namazlarına çıkması, hilafetin mi yoksa meclisin mi daha yetkili bir mevki olduğu hakkında tartışmaların başlaması, Abdülmecid Efendi'nin tahsisatını az bulup artırılmasını istemesi gibi yersiz ve zamansız hareketlerdi (Gökbudak, 2019c, s.62).

Halife Abdülmecid, sürgün edildikleri yerlerde yeni hükümete kızgınlığını ve ihanete uğradıklarını dile getirir. Fakat bir taraftan da kendi hanedanlarını da aile içindeki sohbetlerde suçlamaktadır. Saraydaki müreffeh hayatını İsviçre ve Nice'te sürdürmeye devam ederken hanedanın geleceğini düşünmemektedir. Halife olmasından dolayı dünyanın her yerinden yardımlar gelir fakat ne kadar süreceği belli değildir. Her şeye

rağmen Dürrüşehvar'ın eğitimiyle yakından ilgilenir. Tek kızı olması ve kendisine benzemesinden dolayı onu çok sevmektedir.

Halife Abdülmecid'in karakterindeki değişiklik ilerleyen bölümlerde ortaya çıkar. Vatanına dönüp saltanatına kavuşamayacağı fikrini kabullenirken ılımlı ve sakin kişiliği de değişmektedir.

...memleketinde yürütemediği baş olma, otorite olma özelliğini burada ve şüphesiz en yakınlarına uygulayabiliyordu. Kaybettiklerinin yarattığı huzursuzluğun acısını en başta oğlu, gelini, eşleri ve hemen hemen herkesten çıkarıyordu (Gökbudak, 2019c, s.99).

Fakat sadece Dürrüşehvar'a karşı aynı sevecen baba kişiliğinde olmaya devam eder. Yeni hükümet ve Mustafa Kemal'i tüm Müslümanları isyana teşvik eden çılgınlar olarak itham ederken, Nazilerin soykırma başladığını gördükten sonra düşüncesini değiştirir:

Bizi sürgüne göndermek için gelen heyet bile saygı ve nezaket içindeydi. Üstün ırk özelliği; kendi kendine yakıştırmakla olmaz, o milleti yöneten devletin adaleti ve vicdan bütünlüğü ile oluşur... (Gökbudak, 2019c, s.279)

Dürrüşehvar'ın anlaşma gereği yapılacak evliliğiyle ilgili kızının hislerini anlamasına rağmen düşüncesini değiştirmez. Bu düşüncesi yazar tarafından eleştirilir:

Abdülmecid muhakkak ki duygusuz bir adam değildi. Gerçi oldukça bencil, rahatına ve alışkanlıklarına düşküdü. Tüm hanedan mensupları gibi (Gökbudak, 2019c, s.182).

Fakat ilerleyen yıllarda Abdülmecid Efendi Mustafa Kemal ile değişen düşüncelerini bir mektupla Dürrüşehvar'a şöyle bildirir:

...biz tamiri mümkün olmayan hatalar işledik galiba. Ya benim veyahut da Şehzade Ömer Faruk'un Mustafa Kemal'in saflarına hemen katılmamız zaruriydi. Bugün her şey çok farklı olabilirdi (Gökbudak, 2019c, s.226).

Babasından uzun zaman haber alamayan Dürrüşehvar, bir mektupla onun kalp krizinden vefat ettiğini öğrenir. Abdülmecid'in naaşı Paris'te bir caminin bodrumunda on yıl boyunca defnedilmeyi bekleyecektir.

Şehzade Ömer Faruk: Dürrüşehvar ile arasında on altı yaş vardır. Abdülmecid Efendi'nin Şehsuvar Kadınefendi'den olan tek oğludur. Babası tarafından askerî eğitim alması için Almanya'ya gönderilir. Döndüğünde kızkardeşi Dürrüşehvar doğmuştur.

Çok yakışıklı olduğu, şimdiden tüm çevre tarafından kabul edilmiş bir şehzadeydi. Babasının gözetiminde çok iyi bir eğitim almaktaydı (Gökbudak, 2019c, s.15).

Sultan Vahideddin'in kızı Sabiha Sultan ile yakınlıkları zamanla aşka dönüşür. Küçük yaştaki Dürrüşehvar saraydaki tek arkadaşı Sabiha Sultan'ın ağabeyiyle ilgilenmesini kıskanır. Zamanla saraydaki herkes bu aşkın farkına varır ve konu her iki tarafa açılarak düğün tarihi belirlenir. Şehzade Ömer Faruk, Neslişah'ın doğumundan sonra Ankara'ya

geçip Mustafa Kemal'in yanında yer almaya karar verir. Gizli teşkilat ile temas kurup Anadolu'ya geçmek isteğini bildirir fakat binbir zorlukla İnebolu'ya ulaştıktan sonra Ankara'nın cevabı olumsuz olur. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte de askerlikle ilişkisi kesilir.

Sürgün edildikten sonra babasının yeni hükümetin yaptığı yenilikleri eleştirmesi üzerine düşüncelerini paylaşır:

...biz millet olarak çağın gerisinde kalmışız. Atatürk dine dokunmuyor. Dinin, devlet işlerine karışmasını engellemeye çalışıyor. Bu sonun gelmesinde bizim de ihmalimiz yok mu? (Gökbudak, 2019c, s.139).

Nice'te bir süre yaşadıkten sonra İkinci Dünya Savaşı'ndan hemen önce Kahire'ye yerleşirler. Kızları Neslişah, Hanzade ve Necla'yı burada prenslerle evlendirerek maddî açıdan rahatlar. Bir süre sonra da eşi Sabiha Sultan'dan boşanarak kuzeni Mihrişah Sultan ile evlilik yapar fakat bu evlilik sadece dört yıl sürer. Bir sultanı boşayıp bir çingene ile evlendiğini söyleyerek pişmalığını da dile getirir. 28 mart 1968 günü Kahire'de vefat eden şehzadenin cenazesi, kızı Neslişah Sultan'ın gayretleri ile Cağaloğlu'nda Sultan Mahmud'un türbesine gömülür. Ölümüne en çok üzülen kişi ise boşandığı eşi Sabiha Sultan olur.

Sabiha Sultan: Abdülmecid Efendi ve ailesinin Dolmabahçe Sarayı'na taşındıktan sonra Dürrüşehvar'ın tek eğlencesi Padişah Vahideddin'in kızları ile vakit geçirmektir. Çok sık görmese de en çok sevdiği kuzeni Sabiha Sultan olur. Zamanla Sabiha Sultan'ın ilgisinin ağabeyine kaydığını gören Dürrüşehvar, oyuncağı elinden alınmış gibi hisseder. Sabiha Sultan ile Ömer Faruk arasındaki aşk sarayda konuşulurken, Anafartalar kahramanı Mustafa Kemal ile olan evlilik haberleri de yayılmaya başlar. Fakat Sabiha Sultan, Şehzade Ömer Faruk'la evlenir. Evlendiğinde 26 yaşındadır.

Sürgünde iken kendisiyle hayata aynı bakmayan kocasının yanında bir de babası Vahideddin için endişelenir.

Kayınpederi Abdülmecid Efendi bütün olayların müsebbibi olarak babası Sultan Vahdettin'i görüyor, bunu açıkça ve sık sık dile getiriyordu. Sabiha Sultan bu tavırlara pek dayanamıyordu (Gökbudak, 2019c, s.91).

Ayrıca Abdülmecid Efendi ile kocasının geleceği düşünmeden rahatça harcama yapmalarını sık sık eleştirmekte ve bu yüzden kayınpederi ile sürekli tartışmaktadır. Dürrüşehvar ile sohbetlerinde hanedanın hatalarını da açıkça dile getirir. Kendilerinin

halka karışıp onların dertlerini, şikâyetlerini dinlemek gibi bir anlayış içinde büyütülmediklerini anlatarak halkla aralarındaki güven problemine değinir.

Dürrüşehvar'a Azam Cah ile olan evlilik haberi verildikten sonra onu teskin etme görevi Sabiha Sultan'a düşer. Fakat kendisi sevdiği insanla evlenirken Dürrüşehvar'ı bu zoraki evliliğe nasıl ikna edeceğini bilemez. Mehisti Kadın ise Sabiha Sultan'ın da evliliğinde hata yaptığını düşünür.

Belki Mustafa Kemal ile evlenseydi, en azından sürgüne gönderilmez veya hiç değilse halifelğe dokunulmazdı. Aşk, sevgi, beğenmek neydi ki? (Gökbudak, 2019c, s.175).

Boşandığı eşi Şehzade Ömer Faruk'un ölümünden sonra ise sık sık türbesine gidip dua okumaktadır.

Doktor Frank Methieu: Dürrüşehvar, apandisitinin patlaması üzerine hastaneye kaldırılır ve burada Doktor Frank'la tanışır.

Bu genç adam insanı hemen etkisi altına alacak kadar yakışıklı ve cazibeli idi (Gökbudak, 2019c, s.120).

Frank, Dürrüşehvar'ın hastanede kaldığı her an ona yakın bir ilgi gösterir ve beğenisini açıkça dile getirmekten çekinmez. Dürrüşehvar'ın hastaneden ayrıldığı gün ona Fransızca bir şiir yazar ve eline tutuşturur. Dürrüşehvar'ın ilk işi bu şiiri tercüme etmektir:

BEAU PRINCESSE (GÜZEL PRENSES)

Bir ahı hareketsiz

Yatıyordu önümde

Gökkuşağı yerleşmiş

Hüzünlü gözlerinde... (Gökbudak, 2019c, s.133).

Dürrüşehvar'ın on altı yaşında olduğunu öğrenen Frank, hayal kırıklığına uğrar ve onun her açıdan küçük olduğunu açıkça söyler. Dürrüşehvar, hanedan mensuplarının hemen hemen hiçbir konuda aile izni olmadan karar alamadıklarını üzümlere dile getirir. Frank'ın Dürrüşehvar'a olan aşkı daha da artar ve her fırsatta onu görmeye çalışır. Son görüşmelerinde yaptığı evlilik teklifini reddeden Dürrüşehvar'a, aşklarının simgesi olarak bir leylak çiçeği verir. Dürrüşehvar'ın evlendiğini öğrenen Frank, zamanla alkole başlar ve bohem bir hayat sürerek doktorluğu bırakır. İlerleyen yıllarda Nice'te Frank'tan hep bir iz arayan Dürrüşehvar, onun her şeyini geride bırakarak Londra'ya gittiğini ve burada sokak müzisyenliği yaptığını öğrenir.

Frank, aşk yüzünden hayatı kayanların ilki değildi. Sonu da olmayacaktı. Ancak Dürrüşehvar için ilki ve sonuydu (Gökbudak, 2019c, s.267).

Londra'ya yerleştığı dönemde, her gün sokaklarda Frank'ı arayan Dürrüşehvar, her defasında eli boş döner. Yardım ettiği iki küçük kızdan kendilerine bakan iki amca olduğunu öğrenir. Bunlardan hasta olanın Frank olduğunu bir yılbaşı gecesi anlar. Frank, son günlerini yaşamaktadır. Elli yıllık bu aşkı, otuz altı saatte kaybederler. Frank, arkasında Dürrüşehvar için tuttuğu bir hatıra defteri ve onun gazetelerdeki haberlerini bırakır.

Kaynaklarda, Frank Methieu'ya dair bir bilgi bulunmamaktadır. Dolayısıyla yazar tarafından kurgulanmış bir karakter olduğu ve eserin duygusal yönünü ortaya çıkarmada kullanıldığını görmekteyiz.

Azam Cah: Abdülmecid Efendi'nin Dürrüşehvar'ı yıllar önce gizlice sözlediği Azam Cah, Hindistan'ın Haydarabad Nizamlığı'nın kralı Osman Cah'ın büyük oğludur. Dürrüşehvar Sultan ile Azam Cah'ın evlendirilmesi kararı, sürgünden hemen sonra yani Dürrüşehvar Sultan daha on yaşındayken alınmıştı. Dürrüşehvar'ın hanedanın maddi açıdan rahat bir hayat sürmesi için Azam Cah'la evlenmesine karar verilir. Fakat Dürrüşehvar, Doktor Frank'a aşiktir. Yine de böyle bir fedakârlık yapması gerektiğine ikna edilir. Azam Cah'ı ilk kez söz gününde görür:

Koyu esmer bir tene sahipti. Ve belki çok çirkin denemezdi ama asla yakışıklı sayılmayacak bir tipe sahipti (Gökbudak, 2019c, s.186).

Bereket Cah ve Keramet Cah'ın babaları Azam Cah, zamanla saraydan ve ailesinden uzaklaşmaya başlar. Fakat Dürrüşehvar da bu durumdan memnundur. Babası Osman Cah, Azam Cah'ın yetersiz olduğunu düşündüğü için veliaht olarak büyük torunu Prens Bereket Cah'ı tayin eder. Dürrüşehvar oğullarının eğitimi için Londra'ya yerleşirken, Azam Cah da boşanmaktansa ayrı yaşamayı kabullenmiştir.

Nilüfer Sultan: Azam Cah'ın erkek kardeşi Muazzam Cah'la evlenen Nilüfer Sultan, V. Murad'ın torununun kızıdır. Düğünü Dürrüşehvar ile aynı gün olur ve Hindistan'da aynı sarayda yaşarlar. Nilüfer Sultan'ın çocuğu olmamaktadır, kendisi de eşi de bu durumu önemsemez. Köylere yardım götürürken Nilüfer Sultan da tifoya yakalanır ve onunla Dürrüşehvar ilgilenir. İyileştikten sonra birbirlerine karşı daha yakın ve samimi davranırlar. Yazar, Nilüfer Sultan'ın güzelliğini Dürrüşehvar ile kıyaslayarak verir.

...Nilüfer Sultan da çok güzel ve genç bir kadındı. Eğer yanında Dürrüşehvar yoksa hemen tüm kadınlar unutulur, başlar Nilüfer Sultan'a çevirilirdi. O da bu ilgiden zevk alır, gururlanırdı (Gökbudak, 2019c, s.308).

Zamanla Hindistan'daki tutucu hayattan bunalan Nilüfer Sultan, Paris'e annesinin yanına giderek Muazzam Cah'tan boşanır. Paris sosyetesine giren Nilüfer Sultan, geçmiş yılların acısını çıkarırcasına bir hayat yaşamaya başlar. Faruk Bey'le yaptığı evlilik kısa sürer. Daha sonra Edward Pope adında bir diplomatla evlilik yapar. Dürrüşehvar Sultan, Paris'e her geldiğinde Nilüfer Sultan ile görüşmeye devam eder ve birbirlerinden hiçbir zaman kopmazlar. Son ziyaretlerinde Nilüfer Sultan'ın sağlığı da evliliği de iyi gitmemektedir.

Tuhaf bir evlilik hayatı yaşıyor gibiydi. Aşk ve nefreti bir arada yaşayabilen sıra dışı bir çift oldukları kesindi. Ayrıca Nilüfer gibi her şeyden önce görselliği ve cazibesi tebarüz eden bir insanın güzelliğini kaybediyor olması da onda ruhsal bir çöküntü yaşattığı kesindi (Gökbudak, 2019c, s.408).

Seksenlerin sonunda romatizma ağrıları artan Nilüfer Sultan, birden fenalaşarak vefat eder. Eşi Pope'ın ise, Nilüfer Sultan'a ait maddi-manevi değeri olan her türlü eşyayı satması herkes tarafından yadırganır.

2.6.5. Dil ve Anlatım Özellikleri

Eser, hâkim bakış açısıyla sunulmaktadır. Sade ve anlaşılır bir anlatımı olan eserin dili, Abdülmecid'in yazdığı mektuplar ile dönemin Türkçesine yaklaştırılmaktadır.

Eşsiz Kerimem, ...şüphesiz Necla'ya talip çıkma olayı vuku bulunca Ömer Faruk'un Mısır'a yerleşme fikri bu konu ile daha da aciliyet kesbedecektir (Gökbudak, 2019c:248).

Dürrüşehvar'ın gerek kendisinin gerek de Frank'ın yazdığı şiirler eserin diline bir lirizm katmaktadır:

Nerede mutlu çocukluğum?
 Hani nerde boğazın üstündeki
 Kar beyazı bulutlar? (Gökbudak, 2019c, s.105).
 Güle serenad yapan bülbülün
 Hüzün dolu şarkısına,
 Ben bunlarla renklenmiş
 Vatanıma muhtacım. (Gökbudak, 2019c, s.118).

Eserin anlatma ağırlıklı yönü, zaman zaman diyalog tekniği ile hareketlendirilmektedir. Karakterler ise romana dahil olduğu anda özetleme tekniği ile sunulmaktadır.

İç monolog ve iç çözümleme teknikleri ise özellikle Dürrüşehvar'la ilgili bölümlerde kullanılmaktadır. Dürrüşehvar, zihninden hayattaki konumuyla ilgili şunları geçirir:

Hayır! Hayır! Ben asla sıradan olmayı istemezdim. Belki daha kolay bir hayatım olurdu ama suyunu içip otunu yiyen bir koyundan farkım olmazdı (Gökbudak, 2019c, s.344).

Annesini kaybettiği an ise bir iç hesaplaşma yaşar.

Anneme yaslanabilmiş miydin? Hayır. Her açıdan güçlü bir kadın değildi. Ama manen bana kuvvet veriyor yalnızlığımı paylaşıyordu. Yıllardır yanımda başka kim var? dedi (Gökbudak, 2019c, s.354).

Yazar, eserinde mektup tekniğini de kullanmıştır. Hem kurgulanmış hem de gerçek belgelerden alınan mektuplar bulunmaktadır. Dürrüşehvar'ın babası ile yazışmaları, Abdülmecid Efendi ile Mustafa Kemal'in birbirlerine gönderdikleri telgraflar gerçek veriler iken, Doktor Frank'ın yazdığı mektuplar kurmaca belge olarak karşımıza çıkar.

2.6.6. Romanın Biyografik Yapısı

Eserin tarihsel gerçekliklerini değiştirmeden aktaran yazar, Dürrüşehvar'ın olaylar karşısındaki tutumunu, hislerini, hayallerini veya mutsuzluğunu onun kişiliğine uygun olarak tahayyül ederek kurgulamaktadır (Gökbudak, 2019c, s.5).

Gökbudak, Dürrüşehvar Sultan'ın hayatını yazma fikrine onun 2006 yılındaki vefatını öğrendikten sonra karar verir. Yazarda Dürrüşehvar Sultan'a karşı özellikle ilgi uyandıran iki olay vardır:

On yaşındaki küçük bir kızın çok sevdiği vatanını terk ederken alıp da ömrü boyunca sakladığı küçük bir taş ve oğullarını hem bir Hint soylusu hem de bir Türk gibi yetiştirmesi idi (Gökbudak, 2019c, s.439).

Yazar, yaptığı dört yıllık araştırmada Dürrüşehvar Sultan'ın oğulları Mihrace Bereket Şah ve Prens Keramet Cah ile iletişim kuramamıştır. Dolayısıyla yazarın tanıklardan ziyade bilgi ve belgelere dayanarak eserini kaleme aldığı görülmektedir.

2.6.7. Benzerlikler

Eserin biyografik yönünü, sürgün olayını esas alarak değerlendirmek mümkündür. Yazar, sürgünden önce 1914 yılı itibariyle Osmanlı İmparatorluğu'nun son durumunu ve Mustafa Kemal Paşa'nın yaptıklarını, Abdülmecid Efendi ve ailesine yansıyan yönleri ile ele almaktadır. Sürgünden sonra ise hanedanın birçok ülkeye dağıldıktan sonra geldikleri vaziyet ve Dürrüşehvar ve ailesinin yaşadığı süreç 2006 yılına kadar götürülmektedir. Sürgün edilen Osmanlı hanedanıyla ilgili hanedanın birinci dereceden üyelerinin tanıklıklarına dayanarak kaleme alınan Murat Bardakçı'nın *Son Osmanlılar 'Osmanlı Hanedanının Sürgün ve Miras Öyküsü'* eseri kaynak olarak karşımıza çıkmaktadır. Resmi

tarihten yola çıkararak kişisel tarihe uzanan eser, *Dürrüşehvar Sultan* romanı açısından önemli bir kaynaktır. Dolayısıyla değerlendirmelerimizi bu eseri referans alarak yapacağız.

Romanda tarihî gerçeklerle ortaklık ve benzerlik taşıyan birçok olay vardır. Eser, genel itibariyle tarihi kaynaklardan alınan bilgilerle oluşturulmuş bir olay örgüsüne sahiptir. Fakat bu bilgiler, hanedan üyelerine yansıyan yönüyle ele alındığı için öznel veriler olarak değerlendirmek daha doğrudur.

Yazar, eserin girişinde okuru hanedan mensuplarının yaşayışı hakkında kısaca bilgilendirirken mevcut padişahın V. Mehmet Reşat olduğundan bahseder. Padişah, 1909-1918 yılları arasında tahtta kalmıştır.

Dürrüşehvar Sultan, babası Abdülmecid Efendi ile Cuma namazı çıkışlarında veya kısa gezintilerde beraber olmaktadır. Bu durum, o dönem pek de hoş karşılanmaz. İstanbul halkı bu hareketi tasvip etmez, bazı dedikoduların çıkmasına sebep olurlardı (Gökbudak, 2019c, s.18). Kaynaklara uygun verilen bu bilgi, Abdülmecid Efendi'nin söylentilere kulak asmadan uygulamaya devam ettiği yönündedir.

1918 itibariyle Osmanlı İmparatorluğu'nun Birinci Dünya Savaşı'ndaki durumunu Abdülmecid Efendi şöyle dile getirir:

Her cepheden yenilgi, bozgun sesleri geliyor. İttifak Devletleri çözülmeye başladı. Bulgaristan birlikten ayrılan ilk ülke oldu (Gökbudak, 2019c, s.20).

Bulgaristan, 29 Eylül 1918'de İttifak Devletleri'nden ayrılmıştır.¹⁸ 3 Temmuz 1918 günü Abdülmecid Efendi, V. Mehmed Reşad'ın vefat ettiğini ailesine haber verirken, Anadolu'nun parçalanmak üzere olduğunu da üzümlere dile getirir.¹⁹ Padişahın vefatından sonra Dolmabahçe Sarayı'na taşınan Abdülmecid Efendi ve ailesi, Sultan Vahideddin'in Avusturya ziyaretini konuşmaktadır.

Sultan Vahdetin, daha şehzadeliği zamanında ve padişahlığı sırasında yurtdışına seyahat eden ilk sultan olmuştu. Avusturya-Macaristan İmparatoru Franz Joseph'in ölümü üzerine cenazesine iştirak etmiş, kendisine Mirliva Mustafa Kemal Paşa refakat etmişti (Gökbudak, 2019c, s.25).

¹⁸ NAZİF KUYUCUKLU, "BULGARİSTAN", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/bulgaristan#3-bagimsizlik-donemi> Erişim tarihi: (14.01.2021).

¹⁹ CEVDET KÜÇÜK, "MEHMED V", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/mehmed-v> Erişim tarihi: (14.01.2021).

Babasını dinleyen Dürrüşehvar'ın bu paşayı sorması üzerine Abdülmecid Efendi şöyle der:

Sultan Vahdettin'in Mustafa Kemal Paşa'yı yanında götürmesi tesadüf değil. Bu genç paşa aynı zamanda kültürlü, yabancı dil bilen, Bulgaristan'da ateşelik yapmış ve daha birçok Avrupa memleketi görmüştür (Gökbudak, 2019c, s.26)

Verilen bu bilgi, tarihi kaynaklarla örtüşmektedir. Ayrıca yazar, ileride adını sık sık zikredeceği Mustafa Kemal'den de ilk kez bahsederek okuru hazırlamaktadır.

Eserde bahsedilen bir diğer önemli gelişme, Anafartalar kahramanı Mustafa Kemal ile Sultan Vahideddin'in kızı Sabiha Sultan arasındaki evlilik söylentileridir. Yazar, bu konuyla ilgili iki farklı rivayetten bahseder. Birincisi, Mustafa Kemal'e bu teklifi Sultan Vahideddin'in yaptığı yönündedir:

Mustafa Kemal Paşa Karlsbad'a gideceği sırada Sultan Vahdettin, musahibini yollamış ve Mustafa Kemal Paşa'ya, kızı Sabiha Sultan'ı kendisi ile evlendirmeyi düşündüğünü bildirmişti (Gökbudak, 2019c, s.30).

Bazı paşalar ve Fethi Okyar'ın evliliğin gerçekleşmesi yönünde Mustafa Kemal'e baskı yaptıklarını söyleyen yazar, onun ne red ne de kabul cevabı vererek seyahate çıktığını anlatır. Seyahat dönüşü kendisinden bir cevap beklenen paşa, çok güvendiği Hekim Rasim Ferit Talay'ın bu evliliğin yürümeyeceği ve kendisinin hayat tarzına ve ideallerine uygun olmayacağı yönünde sözler söylemesi üzerine düşünür.

Padişah Vahdettin'in huzuruna çıkarak teklifi; çok nazik bir dille, kendisinin bu evliliğe laik olmadığını, eşsiz bir genç kız olan Sabiha Sultan'ı mutlu edememekten korktuğunu anlatarak reddetti (Gökbudak, 2019c, s.31).

İkinci rivayet ise, evliliği kabul etmeyen kişinin Sabiha Sultan olduğudur. Sebep olarak ise Enver Paşa ile Naciye Sultan'ın evliliğini gösteren Sabiha Sultan, herkesin bildiği üzere Şehzade Ömer Faruk'a âşıktır.

Kaynaklar ise bu söylentilere, bizzat Sabiha Sultan ile yapılan röportaj ile cevap vermektedir. Murat Bardakçı'nın aktardığına göre durum şöyledir:

Bu evlilik meselesinden geriye tek bir belge kaldı: Sabiha Sultan'ın o günlerden 40 küsur sene sonra, Türkiye Cumhuriyeti'nde başbakanlık yapan ve ortanca kızı Hanzade Sultan'ın dünürü olan Suat Hayri Ürgüplü'ye yazdığı kısa hâtıratının birkaç satır.

Mülâkat şeklinde kaleme alınan bu hatıratta, Suat Hayri Ürgüplü, Sabiha Sultan'a "Duyduğumuza göre, Mustafa Kemal Paşa sizi istemiş, pederiniz razı olmamış. Doğru mudur?" diye soruyor ve Sultan şu cevabı veriyor:

"Evet, istemiş. Benimle konuşmuş değildir ama ben çekindim ve istemedim. Zira, önümde hiç de iyi örnek olmayan Enver Paşa ile Naciye Sultan'ın hayatı vardı. Sonra, tanınmış ...bir kumandanla aile hayatı kurabileceğime inancım yoktu.²⁰

Sabiha Sultan'ın yeğeni Hümeysra Özbaş, hanedanın aklında hep bir 'acaba' olarak kalan bu konuyla ilgili şunları dile getirir:

Büyükbabam (Sultan Vahdettin) bu derece güçsüz bir hale mi gelmişti? Ama eğer Paşa aileye damat olsaydı, bu, tarihte bir dönüm noktası olabilirdi. Paşa belki bütün idareyi kendi eline alır, padişah, hanedan, sembol olarak gene başta kalırdı. Dizginler paşanın elinde olur, başbakanlığı, başkumandanlığı alırdı. İtalya'da da böyle olmuştu. Ama Gazi o zaman da cumhuriyet üzerinde ısrar etseydi, her halükarda bizim dışarıya gitmemiz icap edecekti (Bardakçı, 2006, s.40).

Ayrıca evliliğin Mustafa Kemal Paşa tarafından reddi rivayetini sonradan işittiğini de ekler.

1919 yılını anlatan yazar, iktidarın artık ne padişah Vahideddin'de ne de kabinesinde olduğunu söyleyerek, yabancı devletlerin Anadolu'yu kendi aralarında paylaştıklarını anlatır. İtilaf Devletleri tarafından Anadolu'nun çeşitli bölgelerine gönderilen müfettişlere ve vatanın parçalanmasına halkın tepkisinin ne olacağını soran yazar, padişah Vahideddin'in aklından geçenleri de merak etmektedir. Mustafa Kemal Paşa'ya da Karadeniz üzerinden Anadolu'ya geçme vazifesi verilir. Mustafa Kemal Paşa'nın Cumhuriyet'i kurma planlarını yıllar önce kurduğunu anlatan yazar, yanındaki arkadaşlarına görev dağılımını o günlerden yaptığını belirtir.

İçlerinden biri şaşkınlıkla 'Peki siz ne olacaksınız Miralayım?' sorulmuştu. Mustafa Kemal çok doğal bir ifade ile 'Ben de sizlere bu görevleri verecek şahıs olacağım.' diye cevap vermişti (Gökbudak, 2019c, s.34).

Kaynaklara göre Mustafa Kemal Paşa, böbrek tedavisi için gittiği Prag şehrinin Karlovy Vary denen küçük kasabasında kaldığı sıralarda bunları düşünmüştür. Yazar, Mustafa Kemal Paşa'ya Anadolu'ya geçme vizesini vermekten pişman olan İtilaf Devletleri'nin Sultan Vahideddin'i taciz edecek derecede sıkıştırarak emri geri çekmesini istediklerini anlatır. Fakat her şeye rağmen paşanın, 19 Mayıs 1919 günü Samsun'da karaya çıkması engellenemez. Erzurum ve Sivas kongrelerine de değinen yazar, tüm bu gelişmelerin gölgesinde Dürrüşehvar'ın ağabeyi Şehzade Ömer Faruk ile Sabiha Sultan'ın düğün gününü anlatır.

23 Nisan 1920'de meclisin kurulmasını takip eden günlerde yazar, Ankara'nın vatani kurtarmak için imkânsızlıklar içinde imkân yaratmanın yollarını aradığından bahseder.

²⁰ <https://www.hurriyet.com.tr/iste-aturk-un-evlenmek-istedigi-osmanli-sultani-3801750>

Bu sırada yeni evliler Şehzade Ömer Faruk ile Sabiha Sultan'ın Nişantaşı'ndaki köşklere bir mektup gelir. Mektup, Mustafa Kemal Paşa tarafından Abdülmecid Efendi'ye yeni hükümette faal vazife alması için yapılan teklif üzerinedir. Üçüncü defa yapılan bu teklifi Abdülmecid Efendi, iki başlılık yaratmak istemediği için yine reddeder. Babasının yerine gitme teklifi sunan Şehzade Ömer Faruk ise Sabiha Sultan'ın muhalefetinden dolayı reddedilir. Fakat I. Ve II. İnönü muharebelerinin başarıyla sonuçlanmasından sonra Şehzade Ömer Faruk, kayınpederi Vahideddin Han'a, kayınvalidesine, kendi babasına ve annesine bizzat söyleyemediği için birer mektup bırakarak Ankara'ya gitmek üzere yola çıkar. 26 Nisan 1921 günü İnebolu'ya gidip Ankara'ya varmak istemektedir. Şehzadenin yolculuğunu kaynaklarla örtüşen şekilde anlatmaya devam eder.

Bir İtalyan gemisinin içinde bir dolabın içine saklanmış olarak uzun süre seyahat etmek zorunda olan Şehzade; oksijensizlikten nefes alamıyor, yatamıyor, oturamıyordu. Gemi hareketinden evvel, İtilaf Devletlerinin başını çeken İngilizler tarafından on yedi kez arandı. Ömer Faruk panik içinde, 'Yakalandım ne yapmalıyım?' diye düşünürken silahını eline aldı. Gelen İngiliz asker ve subaylarını öldürmeye, sonra da kendi kafasına silah sıkmaya karar vermişti (Gökbudak, 2019c, s.47).

Geminin sorunsuz şekilde hareket etmesinden sonra yerinden kımıldamadan yirmi dört saat saklanan Şehzade, sonunda İnebolu'ya ulaşır. Bir telgrafla Mustafa Kemal'e onun saflarına katılma isteğini bildirir. Fakat aldığı cevapla sükût-u hayale uğrar. Hanedan mensuplarının hizmetlerine ihtiyaç duyulacağı ana kadar, İstanbul'da ikamet etmelerinin daha uygun olacağı söylenir. Aynı zorluklarla İstanbul'a geri dönen Şehzade'nin bu geri dönüşü, hanedan mensupları tarafından olumsuz olarak yorumlanır.

Hanedanın milli mücadeledeki rolü Mustafa Kemal Paşa'nın Faruk Efendi'ye gönderdiği bu telgrafla tayin edilmişti ve her satırı aileyi nasıl bir geleceğin beklediğini aksettirmekteydi." (Bardakçı, 2006, s.209).

Sevr anlaşmasından sonra ise Abdülmecid Efendi, Osmanlı İmparatorluğu'nun bu hale gelmesinde telafisi olmayan yanlış bir karar verdiğini oğluna itiraf eder:

Mustafa Kemal'in davetine anında icabet edebilirdim. Ona küçümsenmeyecek bir güç katabilir ve hanedanın da vatan sevgisinden şüpheye düşmemesini sağlayabilirdim. O sırada derin bir hesap yapamadım. Demek ki hâlâ padişahlığın devam edeceğine ümidim vardı. İki başlılık ve bölünmüş güç yaratmak istemedim (Gökbudak, 2019c, s.53)

Kaynaklara göre ise, Mustafa Kemal Paşa'nın Abdülmecid Efendi'ye yaptığı teklif vatanın bütünlüğünü sağlamak adına atılan bir adımdır fakat bu teklif Abdülmecid Efendi tarafından farklı yorumlanır. Kendisinin Ankara'ya gidişi ancak padişah olma isteğine

binaen olmalıdır. Bu durum kabul görmediği için Ankara davetini üçüncü kez reddeder (Oral, 2005, s.293).

Yazar, saltanat ve hilafetin kaldırılmasını tarihsel gerçeklere uygun şekilde, Abdülmecid Efendi ve hanedan cephesinden anlatmaya devam eder:

1 Kasım 1922 gününü anlatan yazar, Refet Paşa tarafından Dolmabahçe Sarayı'nda Sultan Vahideddin'e saltanatın kaldırıldığı haberinin verildiğini anlatır. Sadece hilafetin devam ettiğinin söylenmesi üzerine Sultan Vahideddin, saltanatsız halifeliğin olmayacağını ima ederek bu kararı kabul etmez. Yazar, üç gün sonra da Sultan Vahideddin ve ailesinin Malaya adlı bir İngiliz gemisine bindirilerek önce Malta Adası'na oradan da Mekke'ye ve en son İtalya'nın San Remo kentine gittiğini anlatır. Bu sırada Dürrüşehvar, sekiz yaşındadır. Babası Abdülmecid'e halifelik makamı Ankara tarafından kabul ve tebliğ edilir. O da hilafeti itirazsız kabul eder. Fakat yeni hükümetin, 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'i ilan etmesi, hilafeti de tehlikeye sokar. Halife Abdülmecid de daha önceki yanlışları tekrar etmemek ve Mustafa Kemal Paşa ile ters düşmemek için hemen bir tebrik telgrafı çeker:

Reisicumhur Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Bu kerre teceddüd eden şekl-i hükümetin, mülk ve devlet hakkında hayırlı olmasını Cenabıhak'tan niyaz ve temenni ederim.”

Gön: Zat-ı Hazret-i Hilafet penahi Baş kitabeti.” (Gökbudak, 2019c, s.61).

İlerleyen zamanlarda Türkiye içinde ve dışında hilafet lehine kıpırdanmalar başlar ve Haydarabad Nizamı Osman Han gibi devlet ve topluluklar, İsmet İnönü'ye mektuplar yazarak hilafetin güçlendirilmesi çağrısında bulunurlar. Halife Abdülmecid'in de bazı davranışları, yeni hükümeti hilafeti kaldırmaya zorlar. Dolayısıyla 3 Mart 1924 günü, mecliste saatler süren görüşmeler sonunda hilafetin kaldırılmasına ve hanedan mensuplarının sınır dışı edilmesine karar verilir (Bardağcı, 2006:333). Yazar, o zamanlar meclise devamlı bir zabıt katibi alınamadığı için geçici olarak çağırılan ve zabtı tutan kişinin Vehbi Koç olduğunu da ekler. Kararın Dolmabahçe'ye ulaştırıldığı geceyi, ayrıntılı bir şekilde anlatan yazar romanı yazma sebeplerinden olan Dürrüşehvar'ın koşarak bahçeden bir tane çakıl taşı alması olayı üzerinde de durmaktadır. Dürrüşehvar Sultan, o ânı *Doğan* adlı kitabının *Hatıralarım* başlıklı bölümünde şöyle anlatır:

Memleketimden son bir hatıra olmak üzere yerden bir çakıl taşı aldım. Vatanımın bu mini mini parçasını kalbimin üzerine bastırarak düşündüm. Evet benim kederli günlerimde yegane tesellim bu olacaktır²¹

O gece, sarayın her yerini polis ve askerlerin çevirdiğini ve sarayın dışarı ile ilişki kurmasını engellediğini anlatır. Kararı bildirecek olan kişiler, İstanbul Valisi Haydar Bey ve polis müdürüdür. O sırada yan odada oyun oynayan on yaşındaki Dürrüşehvar ile üç yaşındaki yeğeni Neslişah sultanlar yükselen seslerden tedirgin olurlar. Verilen kararı her ne kadar reddetse de Abdülmecid Efendi'nin elinden bir şey gelmez ve gitme hazırlıkları başlar. Dürrüşehvar Sultan, *Doğan* adlı kitabında o geceyi şu sözlerle anlatır:

Gitmeden evvel pederim başmabeyncinin odasında sabah namazını kıldı; ve ben de emindim ki, yine milletin ve memleketin bahtiyar olması için dua etmişti. Sonra pederim kendisine daima sadık kalanlardan, Cevad Paşa'ya, Celal ve Şekib Beylere veda etti ve göz yaşlarını zabta uğraşan Şükrü Bey'i kucakladı. Nihayet muhteşem koridorlardan geçerek, bu sevgili yerin saltanat, ve bizim için ayrılık kapısından çıktı. Arkamızda yedi asırdan beri pâyidâr olan Osmanlı ailesinin sönmüş ocağını ve Türk tarihini şanla dolduran dâîlerin tahtını sahipsiz bırakarak ecdadımızın sevgili ruhuna veda ettik...(Doğan, 1947, s.88)

Yazarın anlattığı sürgün gecesi tarihsel gerçeklerle örtüşmektedir:

Vali Haydar Bey'le Polis Müdürü Sadeddin Bey, Abdülmecid Efendi'ye 'milli iradeye itaat etmediği takdirde saraydan gerekirse zorla çıkartılacağını' söylediler. Halife, kararın her şeye rağmen mutlaka uygulanacağını ancak bundan sonra farkettiler. Haremdeki hazırlıklar 1,5 saat sürdü ve Halife'yle beraber üç kadını, Şehsuvar, Hayrunisa ve Mehisti hanımlar, oğlu Şehzade Ömer Faruk Efendi, on yaşındaki kızı Dürrüşehvar Sultan hemen o gece Dolmabahçe'den alınıp Çatalca'ya götürüldü, istasyonun dışında bekletilen Simplon Ekspresi'ne eklenmiş yataklı altı adet vagona bindirilip Türkiye'den çıkartıldı (Bardakçı, 2006, s.334).

Ankara Hükümeti, Abdülmecid Efendi'ye bir zarf içinde iki bin İngiliz sterlini ve İsviçre Hükümetinin vize verdiği tek taraflı pasaport gönderir. İsviçre sınırına geldiklerinde, trenin gidişine müsaade etmezler. Sebep ise siyasî göçmenlerin İsviçre'ye yerleştikten sonra kendi ülkelerine karşı siyasî çalışmalar yapmasıdır. İstasyon müdürü gerekli mercilerle görüştüktan sonra Abdülmecid Efendi'ye siyasi faaliyette bulunmayacağına dair taahhütname imzalatılarak gitmelerine izin verir. Kafilenin ilk durağı, İsviçre'nin Territet kasabasındaki Grand Otel'dir. Dürrüşehvar Sultan, 1947'de yayımladığı *Doğan* adlı kitabında yaşadıkları bu olayı şöyle dile getirir:

...Hududuna geldiğimiz zaman İsviçreli pederimizi geçiremeyeceklerini ve yalnız ailesine müsaade ettiklerini söylediler. Tabii bu münasebetsiz hadise üzerine pek telaşa düştük. O vakit 'chef de train' hükümete telefon edip bir karar verilinceye kadar treni bekleteceğini söyledi. Uzun bir münakaşadan sonra, hududdan içeri girmemize müsaade ettiler.(Doğan, 1947, s.88).

²¹ Eser, İstanbul Şehir Üniversitesi Kütüphânesi Taha Toros Koleksiyonu'nda bulunmaktadır. Dürrüşehvar, Doğan, Haydarâbâd, Matbaa-i Amire, 1947. TT, no: 001615049001. (05.01.2021 tarihinde erişildi.)

Otelde meraklı gazeteciler ve halk, hanedan mensuplarını merak ederler. Abdülmecid Efendi, 11 Mart günü Reuters Ajansına verdiği demeçte, Ankara hükümetini hilafeti kaldırması konusunda eleştirir ve birçok karşı fikirler sunar. İsviçre gazeteleri ve dünya basınına benzer demeçler vermeye devam eder. Ankara Hükümetinin İsviçre'ye baskıları sonucunda da yedi ay boyunca kaldıkları İsviçre'den ayrılarak Nice şehrinde Xoulcesa adında bir villaya yerleşirler. Dolayısıyla Nice, Ankara için muzır bir şehir olma konumuna gelir ve Ankara Hükümeti acele ile burada bir konsolosluk açar.

Mesela Halife Abdülmecid Nice'e yerleştğinde, buraya çok yakın olan Marsilya'daki konsolosluk yeterli görmeyen Türkiye, Nice'de hemen bir konsolosluk açtı. Konsolosluğun tek bir görevi vardı: Halife'nin hareketlerini takip etmek (Bardakçı, 2006, s.114).

Nice şehrine yerleşmeleri ile birlikte yazar, Dürrüşehvar'ın iç dünyasını ve sürgünle ilgili hissettiklerini daha ayrıntılı bir şekilde ele almaktadır. Abdülmecid Efendi'nin eğitimine büyük önem verdiği Dürrüşehvar Sultan, Nice'te de aynı özenle yetiştirilmektedir. Fransızcasını geliştirmeye çalışırken İngilizce de öğrenmeye başlar. Miss Julia Gertrude, İngilizce öğretmeni olarak ders verir. Fakat zamanla Miss Julia'nın her Çarşamba bir bahaneyle izin alması dikkat çeker. Ailenin üzerinde pek durmadığı bu durumun aslı daha sonra ortaya çıkar. Kaynaklara göre, Miss Julia Gertrude Richards, İngiliz istihbaratının bir ajanıdır. Fakat yazar, romanda ortadan birden kaybolan Miss Julia'nın ajan olduğunu açıkça söylemez sadece birkaç müfettişin villaya gelerek onun hakkında aileye sorular sorduğundan bahseder.

Konsolosluk neden Julia'nın peşindeydi? Bununla ilgili hiçbir şey öğrenememişlerdi (Gökbudak, 2019c, s.154).

Bir süre sonra Sultan Vahideddin'in ölüm haberini alırlar. Son dönemlerini parasız ve kasap, manav, bakkal gibi türlü yerlere borçlu şekilde geçiren Sultan için defin ve otopsiye dahi para bulunamaz. Yazar, bu durumu, çevrelerindeki dost bildikleri kişilerin ihanetlerinin sonucu olarak yorumlar. Özellikle Sultan Vahideddin'in yıllar önce boşadığı zevcesinin erkek kardeşi Zeki Bey'in hâlâ onların yanında olmasıyla açıklar. Sultan Vahideddin'in sahip olduğu küçük servetini ve oğlu Ertuğrul Efendi'nin tahsili için ayırdığı parayı tüketen bu adamın kumar ve kadın gibi zaafı vardır. Yazar, Sultanın cenazesinin haczedilmesine kadar giden süreçte onun da büyük sorumluluğu olduğundan bahseder.

Şahbaba'nın cenazesi villanın giriş katındaki büyük salona indirildi ve eşyalarla beraber cenaze de haczedildi." (Bardakçı, 2006, s.392).

Sabiha Sultan, babasının cenaze işlemleri için çok değerli küpelerini satar ve cenaze, Şam Şehrindeki Selimiye Camii'ne defnedilir. Zeki Bey'in Nice'e yerleştiğini ve masraflarını  mer Faruk Efendi'nin karŐıladıđını anlatan yazar, onun hakkında Sultan Vahideddin'in hekimini  ld rd ğine dair söylentiler olduğunu da anlatır. Bir süre sonra da evinde kömürden çıkan gazdan zehirlenerek öldüğü haberi gelir. Fakat Fransız polisi, intihar ettiği görüşündedir.

Dürrüşehvar Sultan ve Doktor Frank arasındaki aşk artarak devam ederken, annesi Mehisti Sultan, Dürrüşehvar Sultan'a babasının onu birkaç sene evvel Haydarabad Nizamı Osman Cah'ın oğlu Azam Cah'a s zlediğini söyler. Erkek tarafı nişan için çoktan Nice'e gelmiştir. Dürrüşehvar Sultan ise babasına kızarak ağlamaktadır. Fakat hanedan mensuplarının hayatlarını idame ettirmek için böyle bir evliliğe evet demesi gerekir.  nk , Abdülmecid Efendi'ye bu evlilik karşılığında ömür boyu maaŐ bağlanacaktır. 11 Kasım 1931'de D r Őehvar Sultan, Azam Cah ile Nice'te evlenir.

Halife, 1931 Kasım'ında, o zaman 17 yaşında olan kızı Dürrüşehvar'ı, Haydarabad Nizamı'nın oğlu Azam Cah'la evlendirir. İzdiva , bir anlaşma evliliğidir. Nizam, Halife'nin kızını gelin olarak alacak, buna karşılık Abdülmecid'e ayda 500 İngiliz lirası ödeyecektir. Halife geçim sıkıntısı i erisindektir. Sürgünün ilk yıllarında Hintli Müslümanların gönderdikleri yardımlarla idare etmiş sonra bunların arkası kesilmiŐtir. Evlilik ve hele ayda 500 İngiliz lirası, geçim sıkıntısı içerisindeki Abdülmecid'in maddi bakımdan rahatlaması demektir (Bardakçı, 2006, s.56).

Aynı gün V. Murad'ın torunu Nilüfer Sultan da k  k kardeş Muazzam Cah ile evlendirilir. Zaten tanışma gününde Nilüfer Sultan yaşına göre aşırı makyaj yapmış olarak Dürrüşehvar Sultan'ın dikkatini çeker. Bu tesadüf eseri olan evlilik olayını yazar, kaynaklara uygun olarak anlatır.

Hidayet, Dürrüşehvar'ı almaya gelmişti ama, kardeşi Şecaat bekardı. Ağabeyinin alacağı kızın güzelliğini görünce, 'Ben de böyle dünya güzeli bir kız alayım sevdasına düŐtü. Hindistan'a daha önce de bir gelin göndermiŐtik. Selma'yı. Onun güzelliği de dillere destandı. Ali Vasıb Efendi, Nelüfer'e açık açık Şecaat'i ayarlamasını söyledi. Nelüfer'i süsleyip giydirdiler, Şecaat'in tabii i i gitti, hemen talip oldu. Haydarabad'a, babasına telgraf çekti. 'Ben de bir sultanla evlenmek istiyorum' deyip izin istedi. Nizam zaten d nden razıydı, 'Evlen' diye cevap yolladı (Bardakçı, 2006, s.49-50).

Böylece iki sultan, elti olarak Hindistan'a beraber giderler. Fakat Abdülmecid Efendi, bu ikinci evlilik kararına sinirlenir:

Nilüfer nereden  ıktı? Böyle bir saçmalık olamaz. Bunlar, benim kızım ve Mahpeyker için gelmişlerdi (Gökbudak, 2019c, s.188).

Dolayısıyla aslında Muazzam Cah'ın Enver Paşa'nın kızı Mahpeyker ile evlilik yapacağı düŐünülürken Nilüfer Sultan'ı istemesi olayı sonradan ortaya çıkar. Romanın sonlarına

doğru Dürrüşehvar, babasının bu evliliği engellemek için çirkin bir harekette bulunduğunu Şehzade Mehmet Orhan'ın iddia etmesi üzerine Nilüfer Sultan'a sorar. O da evliliğin engellenmesi için iffettinin olmadığı iftirası üzerine hastanede muayene edildiğinden bahseder. Olayı, ismini gizleyen bir hanedan mensubu da şöyle anlatır:

Halife, 'Bunlar benim kızım için gelmişlerken Nelüfer'i de almaları nereden çıktı?' diye tutturdu. 'Rezalet çıkacak' dedi, Nizam'ın adamlarına bu işten vazgeçmelerini söyledi ama dinlemedi. Bu sefer son çareye başvurdu, Hintliler'e 'Nelüfer bakire değil' deyiverdi. Adamlar kızı alıp muayeneye götürdüler, tabii kız çıktı. Aslında rezaletin alası buydu. Neyse ki örtbas edildi ve bugüne kadar aile içerisinde sır olarak kaldı (Bardakçı, 2006, s.51).

Romanda ise Nilüfer Sultan, konunun üzerinde çok fazla durmak istemez ve bu ağır ithamı yapanın Abdülmecid Efendi olamayacağını, Şehzade Mehmed Orhan'ın kişisel nefretinden onun ismini söylediğini düşünür.

Dürrüşehvar Sultan'ın evliliği, Ankara'da da duyulur. Zamanında Osman Cah'ın hilafetin kaldırılmasına karşı Dünya Müslümanları adına gazetelere mektup gönderdiğini hatırlarlar. Korkuları, İngilizler, Hanedan mensupları ve Osman Cah'ın hırsı ve servetinin bir araya gelerek Cumhuriyet'e karşı tehdit unsuru olabilecekleri düşüncesidir.

Abdülmecid'in kızı Dürrüşehvar Sultan'ın Haydarabad Nizamı'nın oğluyla evlenmesi, Ankara'da hoşnutsuzluk yarattı. İngiliz hariciyesine üst üste sorular soruldu ve evliliğin siyasal yönü olmadığı cevabı geldiğinde rahat bir nefes alınabildi (Bardakçı, 2006, s.114).

Evliliklerin üzerinden dört yıl geçer ve Dürrüşehvar Sultan ile Azam Cah, İngiltere Kralı V. George'un tahta çıkışının 25. yıl kutlamalarına davet edilir. Buckingham Sarayı'ndaki davette Dürrüşehvar Sultan sonradan birinci derece protokole alınırken, kocası Azam Cah ikinci derecede protokolde yer alır. Bu duruma Azam Cah bozulsa da babasının kızacağını düşünerek daveti terk etmez. Dürrüşehvar'a refakatçi olarak ise Mısır'ın eski Hidivi Abbas Hilmi Paşa'nın oğlu Prens Muhammed Abdülmünim seçilir. Davet devam ederken birden karşısına kendisini 'Türkiye Cumhuriyeti Başvekili İsmet İnönü' olarak tanıtan bir bey çıkar. Dürrüşehvar Sultan, sürgün gecesini hatırlar ve kızgınlığını belli etmemek için kendini zor tutar. Sonra ise İnönü'nün elini sıkmak yerine boynundaki hanedan nişanını uzatıp gösterir.²²

İsmet Paşa'nın eli hâlâ havadaydı. Dürrüşehvar, havada duran eli görmemiş gibi salona doğru ilerlemeye başladı (Gökbudak, 2019c, s.207).

²² <https://www.milliyet.com.tr/pazar/gazeteciyim-diye-sultan-uzun-sure-benden-kacti-1454039>

Dürrüşehvar ve Nilüfer sultanlar, Hindistan'da geçirdikleri yıllarda yerli halkın özellikle sağlık konusunda hep yanında olurlar. Bir hemşire mektebi ile hastane kuran sultanlar, yönetimde de söz sahibidirler. Nilüfer Sultan bu konuyla ilgili sözleri şöyledir:

Bir sağlık komitesi kurup, başkanlığını bizzat kendim aldım. Hint hükümetiyle temas ediyordum. 250 bin sterlin sağladım. Bu parayla, Haydarabad'da modern bir hastahane ile bir kanser araştırma merkezi kurmaya muvaffak oldum. Hastahaneye, benim adımlı verdiler. Yıllar sonra Şecaat'ten boşanıp Paris'e yerleştiğimde, hastahanenin adımı değiştirmek istemişler. İdare heyeti, hemen reddetmiş. Bugün Haydarabad'ın merkezindeki modern tesislerin önündeki kitabede, hala benim adımlı yazılı (Bardakçı, 2006, s.52).

Hindistan, Dürrüşehvar Sultan'ın hayatının önemli bir parçası olduğu için yazar, eş zamanlı olarak genelde dünyanın özelde Hindistan'ın yaşadığı gelişmeleri de tarihsel gerçeklere uygun vermektedir:

1937 yılı itibariyle Hindistan için siyasî açıdan hareketli günler başlar. Hintliler, İngilizlere karşı eyalet meclislerinde daha fazla hak sahibi olmak için direniş başlatırlar. Mahatma Ghandi ve Kongre Partisi ile Müslümanların lideri Muhammed Ali Cinnah, direnişin başındaki kişilerdir. Ve sonunda Britanya Hükümeti, Hindistan'da seçimlerin yapılmasını ve Hindistan'ın kendi kendini idare etmesi fikrini kabul eder. Yedi yıldır Hindistan'da yaşayan Dürrüşehvar Sultan ise okuduğu gazetede Atatürk'ün hastalandığı ve Dolmabahçe'de tedavi olduğu haberini okur.

İki yıl sonra ise dünyada ciddi problemler baş gösterir. Yazar, Almanya'da Hitler, İtalya'da Mussolini ve İspanya'da Franco gibi liderlerin kural tanımaz politikalarından bahseder.

Üç faşist lider ittifak kurmuşlardı. Almanya, İtalya ve Japonya adına da Berlin, Roma ve Tokyo mihveri deniyordu (Gökbudak, 2019c, s.268).

Bu sırada Şehzade Ömer Faruk ve ailesi ile Mısır'a yerleşir. Orada geçim sıkıntısı yaşayan Şehzade, kızkardeşia Dürrüşehvar'dan maddi yardım ister fakat zaten bu evlilikle aile için büyük bir fedâkarlık yaptığını düşünen Dürrüşehvar, mektuba cevap vermez. Kısa bir süre sonra Şehzade'nin büyük kızı Neslişah Sultan, İskenderiye Kralı'nın oğlu Prens Abdülmünim ile evlendirilir ve aile, rahat bir nefes alır.

Neslişah Abdülmünim, Halife Abdülmecid'in oğlu Ömer Faruk'la Vahideddin'in kızı Sabiha Sultan'ın evliliğinden doğan üç kızın en büyüğüdür. 1940'ta, Kahire'de, Mısır'ın eski hidivi Abbas Hilmi Paşa'nın oğlu Prens Abdülmünim'le evlenmiştir. Kocası, kendisinden 22 yaş büyüktür (Bardakçı, 2006, s.61).

Sürgündekiler bu durumdayken, Türkiye Cumhuriyeti 10 Kasım 1938'de Atatürk'ü kaybeder. Dürrüşehvar Sultan'ı en çok etkileyen haberlerden biri ise Atatürk'ün hususi yaveri Salih Bozok'un yaptığı harekettir.

-Paşam öldü. Milli şef orda yaversiz ne yapar? Benim de gitmem şart... (Gökbudak, 2019c, s.271).

diyerek önceden planladığı anlaşılan intiharı gerçekleştirir. İkinci Dünya Savaşı'nın resmen olmasa da fiilen başladığını anlatan yazar, dünyayı kaynayan bir kazana benzetmektedir. İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte de Abdülmecid Efendi, 1939'da Paris'e taşınır. Bu arada İngiltere, Hindistan'ı iç işlerinde serbest bırakmaya başlar ve kendi ordusunu kurarak savaşta Japonya'nın yanında yer almasına karar verir. Aynı tarihlerde Şehzade Ömer Faruk, İngiliz İstihbarat Örgütü tarafından tutuklanarak, şehirden uzak bir villada tutulur. Gerekçe ise, Türklerin Almanya'ya daha yakın olması ve Şehzade'nin Almanya'da askerî eğitim alarak onlardan kıymetli bir nişanın sahibi olmasıdır. İki yıl villada tutulan Şehzade, sonunda serbest bırakılır.

Savaşta Almanların geri sayıma başladıkları, Çöl Tilkisi adı ile anılan kumandan Rommel'in intihar ettiği, Hitler'e suikast yapıldığı fakat başarılı olmadığı haberleri yayılmaya başlar. Naziler, 1944 yılının Ağustos ayının başlarından itibaren, Paris'te çekilmeye başlarlar. Çekilirken de tarihî eserleri de ülkelerine götürürler. Fransızlar ise geçici olan bu duruma karşılık vermeyerek savaşı, en az zararla atlarmaya çalışır. 20 Ağustos 1944 gece 23.30'da Halife Abdülmecid'in apartman kapısı hızlıca vurulmaya başlar. Gelenler, Yahudi direnişçileri arayan Nazi subaylarıdır. Evdeki herkesi kontrol ederken saklanmış olan Yahudi asıllı Judy isimli hizmetçiyi bulurlar ve Abdülmecid Efendi'nin bütün ısrarlarına rağmen, hasta çocuğu ile Judy'yi toplama kampına götürürler. Bu olaydan üç gün sonra da Abdülmecid Efendi kalp krizi geçirerek vefat eder. Bu ölüm, aynı zamanda Dürrüşehvar Sultan'ın âdeta takıntı hâline getireceği babasını Türkiye topraklarına defnetme izni sürecinin de başlaması demektir.

Dürrüşehvar yıllardır vatanından ayrı yaşayan babasının ebedî uykusuna kendi vatanında yatmasını öyle büyük bir arzu ile istiyordu ki bu istek neredeyse bir fikrisabit hâline gelmişti (Gökbudak, 2019c, s.294).

İlk olarak Paris'e ulaşmaya çalışan Dürrüşehvar Sultan, Hint prensesi olmasından dolayı Almanların engellemesi ile karşılaşarak Hindistan'a geri döner. Mısır'da ise Şehzade Ömer Faruk ve ailesinin de Paris'e gitmesi siyasî açıdan imkânsızdır. Ortada kalan halifenin cenazesi, Osman Han'ın çabaları ile Paris'te bir caminin bodrum katında

muhafaza edilmeye başlanır. Dürrüşehvar Sultan ilk olarak devrin cumhurbaşkanı İsmet İnönü ile defin izni için mektuplaşmaya başlar. Gelen cevapta ise bu istekle İnönü'nün bizzat ilgilendiği fakat karar için meclisin kanun çıkarması gerektiği yazar. Daha sonra İsmet İnönü ile yüz yüze görüşmek isteyen Dürrüşehvar Sultan, Türkiye'ye Berar Prensesi olarak gitmeye karar verir. Yazar, onun yıllar sonra Türkiye'ye ayak bastığı ânı gerçeğe uygun olarak şöyle anlatır:

Dürrüşehvar çok ünlü bir moda evinden çıkmış gibi mavi döpiyesi, siyah şık Chanel pabuçları ve başında yine siyah, gözlerine kadar inen, tüllü şapkası ile model kapağından çıkmış kadar güzeldi. İngiliz uçağının merdivenlerinden beraberce indiği yaveri, yüzbaşı rütbesindeki Mirza Hamit, nedimleri ve uzun boylu koruması ile Türkiye topraklarına bacakları titreyerek kalbi çarparak büyük bir heyecan içinde ayak bastı (Gökbudak, 2019c, s.296).

Uçaktan indikten sonra gazeteciler ardı ardına sorular sorar, Dürrüşehvar Sultan ise vatan özlemini dile getirdikten sonra çocuklarının Türkçe bilip bilmedikleri sorusuna kırılır ve en az anneleri kadar güzel konuştuklarını söyler.

Gazetelerde o hafta peşpeşe, Dürrüşehvar'la yapılmış röportajlar çıkar. Boy boy fotoğrafları yayınlanır. Bu röportajların birinde, "Çocuklarınız Türkçe biliyorlar mı?" sorusuna "Benim bir Türk kadını olduğumu nasıl unutabilirsiniz?" cevabını veren prensesin bu karşılığı kamuoyunda uzun müddet konuşulacak, hatta sonraki yıllarda, Meclis'te, Osmanlı hanedanının Türkiye'ye yeniden girebilmesi konusu görüşüldüğü sırada tekrar gündeme gelecektir (Bardakçı, 2006, s.59).

Sürgüne gönderildikleri gece bir çakıl taşı alıp almadığı sorusuna ise şöyle cevap verir:

Biri Dolmabahçe Sarayı bahçesinden küçük, beyaz bir taş. Diğeri de yolda mola verdiğimiz Çatalca'da deniz kenarından aldığım oval biçimli, grili, beyaz bir taşı. İkisi de en kıymetli mücevherlerim arasında ve hâlâ yatak odamda muhafaza ediyorum (Gökbudak, 2019c, s.298).

Yazar, o dönem gazetelerinde yer alan röportajı vererek Dürrüşehvar Sultan'ın vatan konusundaki hassasiyeti üzerinde özellikle durmaktadır. Daha sonra Ankara'dan İstanbul'a geçerek bir an önce İsmet İnönü ile görüşmek niyetindedir.

En büyük düşmanı gibi beynine yer etmiş yeni hükümetin kurucularından, kendisini vatan hasreti ile büyümeye mecbur edenlerden, yardım istemeye gidiyordu (Gökbudak, 2019c, s.298).

İnönü ile görüşmesinde, mektupta yazan cümleleri tekrar işiten Sultan'ın ümidi ve heyecanı da kaybolur. Verilecek kanun teklifini beklemesinden başka elinden gelen bir şey yoktur. Yazarın anlattığı görüşme günü, kaynaklarla örtüşmektedir:

'Berar prensesi', 22 Kasım günü, o sırada İstanbul'da bulunan Cumhurbaşkanı İnönü'nün kaldığı Dolmabahçe Sarayı'na yaverini göndererek ziyaret defterine adını yazdırır. Özel kalem müdürünü ertesi gün prensese gönderen İnönü, Dürrüşehvar'ı Savarona yatında öğle yemeğine davet eder. Yemek, 25 Kasım'dadır. 11.50'de Galata yolcu salonunun önünden Acar motoruna binerek Dolmabahçe açıklarında demirli olan Savarona'ya çıkar. Yemekten

sonra, saat 14.00'te demir alınarak Boğaz'da bir gezinti yapılır, prenses akşama doğru Parkotel'e döner. Savarona daveti aslında İnönü'nün diplomatik bir jestidir. Cumhurbaşkanı, çocukluğunu Dolmabahçe Sarayı'nda geçirmiş olan prensesi saraya bir yabancı gibi davet etmek yerine, yatta ağırlamayı tercih etmiştir (Bardakçı, 2006, s.59).

1947 yılında Demokrat Parti hükümetteyken meclise sunulan kanun teklifi, İnönü'nün bilgisi dışında Cumhuriyet Halk Partisi Kırşehir milletvekilinin meclisi ikna etmesiyle reddedilir. Son halifenin naaşı, Paris'teki camide on yıl boyunca beklemeye devam eder.

...Halife'nin yıllardır Paris'te bekletilen cenazesi Suudi Arabistan'a götürülerek, 30 Mart 1954 günü Medine'de Cennetu'l-Baki mezarlığına defnedilecektir (Bardakçı, 2006, s.60).

Yazar, Suudiler'in Vehhabi mezhebinden olduklarından, onların inanışına göre yeri olmayan mezarların daha makbul olduğunu belirtir. Dolayısıyla son halifenin mezarının yerinin dahi belli olmaması, Dürrüşehvar'a ömür boyu acı veren bir olay olarak kalmıştır.

Aynı yıl, Dürrüşehvar Sultan dünya basınında çokça övülmektedir. İngiliz gazeteleri, hemşirelik mektebinin açılışında çekilen fotoğrafın altına Dürrüşehvar'ın güzelliğinin yanında hâkim kişiliği ve cömertliğini de yüceltir. Hindistan'da başlayan Keşmir savaşlarının gölgesinde bile gazetecilerin ilgi odağıdır. Yazar, Coco Chanel'in fotoğrafçısının Haydarabad Sarayı'na gelerek Sultan'ın fotoğraflarını çektiğini ve bunların bazılarının Londra'da National Portrait Gallery ve Imperial War Museum'da sergilendiğini söyler.

Dürrüşehvar Sultan, 1947 yılında Hindistan'da *Doğan* adlı bir kitap yayımlar. Çok az sayıda basılan bu kitapta vatanlarından sürgün edilmişlerini, çektikleri maddî manevî sıkıntıları, Hindistan'daki mutsuz ve sıkıcı hayatını devrin Türkçesi ile anlatmaktadır.

Hindistan'a Nilüfer ve Dürrüşehvar sultanları ziyarete gelen Şehzade Mehmet Orhan, hanedan mensuplarından haberler de getirmiştir. Sultan, V. Murad'ın torunu Selma Rauf Hanım Sultan'ın hikâyesini anlatmaya başlar. Sürgünden sonra Hintli Raca Hüseyin Ali ile evlenen Sultan, savaş patlamadan annesini ziyarete Avrupa'ya gider. Fakat savaş çıkınca geri dönmesine izin verilmez ve parasız kalır. Hamile olduğunu bile eşine bildiremeyen Sultan, çocuğunu üçüncü sınıf bir hastanede doğurur. Zamanla hastalanan Sultan, kızı bir buçuk yaşındayken vefat eder ve çocuk, bir aileye evlatlık olarak verilir. O esnada Şehzade Mehmet Orhan, Dürrüşehvar'a dönerek babası Abdülmecid Efendi'yi hanedan üyelerine sahip çıkmamakla suçlar. 1962 yılında Nilüfer Sultan'ı evinde ziyaret eden Dürrüşehvar, orada tanıştığı Kenize Murad'ın bu çocuk olduğunu öğrenir ve hikâyenin kalanını ondan dinlerler:

Başkonsolos'la karısı büyüttü. Liseye başladığım sırada Venezuela'ya tayini çıktı. Paris'teki bir Katolik okuluna kaydettirip gittiler. Babam, varlığımdan o yıllarda haberdar olmuştu. Adamlarını gönderip beni yanına almak istedi ama rahibeler vermedi. Daha sonraları bir Fransız ailenin yanında kaldım. Liseyi bitirince Sorbonne Üniversitesi'ne yazıldım. Sosyoloji ve psikoloji okudum. Üniversiteye giderken, gündüzleri caddelerde elbise satmaya başladım. Geceleri de operada program dağıtıyordum. Cebimde bir kahve içecek paramın olmadığı günler geçirdim. Sorbonne'dan sonra tıp fakültesine de gitmek istedim ama parasızlıktan olmadı. Tıba gitmek yerine, Fransız Milli Kitaplığı'na arşivci olarak girdim (Bardakçı, 2006, s.87-88).

Fakat kaynaklarda Kenize Murad'ın babası, Dürrüşehvar'ın Londra'da yaşadığı yıllarda ona bir mektup yazarak bir kızı olduğunu ve onu Paris'te ziyaret etmesini ister. Dürrüşehvar da Nilüfer Sultan'a haber vererek bu bağlantıyı sağlar. Kenize Murad'ı ilk kez Nilüfer Sultan'ın evinde görse de onun durumundan daha önceden haberdardır. Hatta Dürrüşehvar Sultan, Murad'ı oğlu Keramet Cah ile tanışmasını sağlayarak onların bir evlilik kurmalarını ister. Fakat Murad, Prens ile görüşükten sonra alıştığı hayattan farklı bir dünyaya girmek istemez ve evlilik gerçekleşmez. Bu red, ilerleyen yıllarda Dürrüşehvar'ın Murad'a karşı mesafeli davranmasına sebep olacaktır.

Haydarabad Nizamı Osman Cah, sert kişiliği ile sultanlara sıkıntılı bir saray hayatı yaşatmaktadır. Onun yanında gelinler, cevap olarak sadece 'evet' ya da 'hayır' demelidir. Sultanları, bir Hintli gibi yaşamaya zorladığı zamanlar olmuştur. Nilüfer Sultan, yaşadıkları bir olayı şöyle anlatır:

...Nizam'ın alçak sesle konuştuğunu hiç işitmedim. Hep, avaz avaz bağıırdı...Nizam, birkaç gün sonra, Dürrüşehvar'la beni, kızlarının burunlarını deldirttiği yere götürdü. Ameliyatı yapan kara-kuru Hintli, elindeki dikiş iğnesini kızın burnuna geçirdi. İpliği çekmeye başladı. Kızcağız, tepesinde dikilen babasının korkusundan, gık bile diyemedi. Sonra Nizam bizlere döndü, 'Büyük! Küçük! Bakın, hiç acımıyor. Şimdi siz de deldireceksiniz değil mi?' diye sordu. İkimiz birden, 'Hayır baba' dedik. Her zamankinden daha fazla haykırmaya başladı. Önce tehdit etti, korkmadığımızı görünce mücevherlerle kandırmaya çalıştı. Her tarafımızı pırlantalarla donatacağımı söyledi, ama bizi ikna edemedi. Nasıl bir kıyametin koptuğunu tahmin edersiniz (Bardakçı, 2006, s.51-52).

Yazar, sultanların peşinde sürekli dedektif olduğunu ve uşakların konuşmalarını dinleyip kayınpederlerine anlattığını da eklemektedir. Ayrıca eser boyunca Osman Cah'ın baskıcı kişiliğinin gerek oğulları gerekse sultanlar üzerindeki etkisini kaynaklara uygun şekilde vermektedir.

Nilüfer Sultan'ın bir daha dönmek üzere Paris'e gitmesinden sonra Dürrüşehvar Sultan da, eşiyle görüşerek prenslerin tahsilini İngiltere'de yaptırmak için izin ve tahsisat olarak Londra'ya taşınır. Kensington Palace Gardens semtindeki Haydarabad Home adı ile bilinen, Haydarabad Krallığı'na ait yarı resmî konutunda Berar Prensisi olarak yaşamaya başlar.

Oğullarının İngiltere'de tahsile başlamalarıyla, Dürrüşehvar Sultan da Haydarabad'dan ayrılır, Londra'ya yerleşir. Prensesi olduğu ülkeye, Haydarabad'a, artık çok nadir gitmektedir. Zaten evliliğinin de yürümediği söylenmektedir. Kuzini ve eltisi Nelüfer Hanımsultan gibi yapmaz, ayrı yaşamayı boşanmaya tercih eder. Resmen evlidir ama artık Londra'dadır. Yıllarca "Haydarabad House" denilen binada oturur, sonra bir apartman dairesine taşınır (Bardakçı, 2006, s.56-57).

Prens Azam Cah'tan boşanan Nilüfer Sultan ise, Paris'e yerleşerek hızlı bir gece hayatı yaşamaya başlar. Paris'teki Türk sefaretinde ikinci katip olarak çalışan Faruk Bey'le tanışır. Fakat onun Namık Kemal'in torunuyla evli olduğunu öğrenir. Yine de Faruk Bey'le yaşamak için eşine dört milyon dolar teklif eder. Zaten uçarı kocasından bıkan kadın teklifi kabul eder ve boşanırlar. Faruk Bey, kısa zaman sonra Nilüfer Sultan'ı hayal kırıklığına uğratar.

Nelüfer diplomatlıktan da ayrılan sevgilisiyle büyük bir aşk yaşar. Ancak eski diplomat, bir İtalyan kontesine aşık olup Nelüfer'in parasıyla 500 bin franga Cannes'da bir aşk gemisi kiralayınca, Paris dönüşü bavullarını hazırlanmış bulur ve Nelüfer'in evinden kovulur. Hanımsultan'ın en ağırına giden şey, sevgilisinin hasta olan annesine baktığı sırada, onun denizde bir başka kadınla dolaşmasıdır. Ama uzun süre ondan kalan borçları öder (Bardakçı, 2006, s.53).

Nilüfer Sultan, 1968 yılında Amerikalı diplomat Edward Pope ile bir evlilik daha yapar. Hanedan içinde Pope'un evlendikten sonra işini bırakarak Nilüfer Sultan'ın Haydarabad'dan getirdiği mücevherleri yediği konuşulmaktadır. Yazara göre, seksenlerin sonlarında vefat eden Nilüfer Sultan'ın sahip olduğu kıymetli eşyalar, varisleri olan V. Murad'ın soyundan gelenlerin hakları olmasına rağmen kocası tarafından satılır. Bardakçı'nın aktardığına göre ise bu iddiaların yanısıra hanedandan biri, daha farklı bir bilgi verir:

Nelüfer, ölümünden birkaç yıl önce, sahip olduğu her şeyi vasiyetle kocası Edward'a bıraktı. Hatta bana birçok defalar, 'Ben gözümü kapattığım an, akrabalarım bu evi yağma ederler. Burada yağma istemiyorum. Her şeyimi, Ed'e bırakacağım. O, ne isterse yapsın' demişti (Bardakçı, 2006, s.55).

Dürrüşehvar Sultan, Londra'ya taşındıktan bir sene sonra 1948'de Hindistan, Haydarabad Krallığı'nı işgal ederek topraklarına katar.

Şahsi malları ve servetleri dışında olan her şeye el konmuş ve Osman Han yerine Haydarabad Nizamı olan Berekat Cah başta olmak üzere, Keramet Cah ve ailenin tüm yakınları sürgüne gönderilmişti (Gökbudak, 2019c, s.346).

1952 yılında da Dürrüşehvar Sultan, artık kendini tamamen sefahate ve kumara veren Azam Cah'a boşanma isteğini bildirir ve Haydarabad Home'da yaşamaya devam eder. Aynı yıl Demokrat Parti Hükümetinin çıkardığı 'Sürgündeki Hanedan Hanımlarının Türkiye'ye Dönme İzni Hakkındaki Kanun' yürürlüğe girer. Birçok hanedan mensubu hanım da vatanlarına dönmeye başlar.

...Osrmanoğulları'nın Türkiye'ye gerçek anlamda geri dönüşlerinin ilk aşaması, 16 Haziran 1952'de çıkartılan 5958 sayılı kanunla gerçekleşir. Kanun, hanedanın erkek soyundan gelen erkekleri dışında kalan bütün mensuplarına, Türkiye'ye gelebilme ve Türk vatandaşlığına geçme hakkı tanımaktadır (Bardakçı, 2006, s.65).

Dürrüşehvar Sultan da bu kanundan sonra hemen her yaz Türkiye'ye gelerek bir ay kadar Mahpeyker Sultan'da ve Kuşadası'na yerleşen yeğeni Hanzade Sultan'da kalmaktadır. Yazar, özellikle Dürrüşehvar Sultan'ın 1953 yazını geçirdiği Kandilli'deki Ostrorog Yalısı'na yer verir. Yalının sahibi Anne isimli arkadaşı, Dürrüşehvar'ı özlediği boğaz havasını alması için sürekli davet etmektedir. Dürrüşehvar, burada Münir Nurettin Selçuk gibi tanınmış insanlarla tanışarak çevre edinir.

Eserdeki bir diğer tarihsel gerçeklik Dürrüşehvar Sultan'ın ağabeyiyle ilgilidir. Şehzade Ömer Faruk ile Sabiha Sultan boşandıktan sonra, şehzade kuzeniyle bir evlilik yapar fakat sadece dört yıl sürer. Yazar, 8 Mart 1968 günü Kahire'de vefat eden Şehzade'nin cenazesinin Cağaloğlu'nda Sultan Mahmut'un türbesine gömülmesine izin verildiğini anlatır. Fakat Şehzade'nin ölüm tarihi kaynaklarda farklıdır:

Mısır'da 1969'da ölen Ömer Faruk Efendi'nin cenazesi, Sultan Reşad'ın Kahire'de zindanda ölen torunlarından Namık Efendi'nin cenazesiyle beraber, 1977'de İstanbul'a getirilir, Cağaloğlu'ndaki Sultan Mahmud Türbesi'ne defnedilir (Bardakçı, 2006, s.102-103).

2.6.8. Sorunsallar

Eserin özneye hayranlık duygularıyla kaleme alınması, yazarın biyografik roman yazma sebeplerinden biri olarak karşımıza çıkar. Bu hayranlığın sebepleri ise Gökbudak'ın hamasî duygularla sahiplendiği Dürrüşehvar Sultan'ın güzelliği ve yüksek kültürünün yanında ilginç bir hayat hikâyesinin olmasıdır. Dolayısıyla, yazarın okuru tamamen kendi duygu ve düşünce dünyasına ortak etmeye yönelik bir anlatıma sahip olması, roman türü açısından bir kusur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yazarın yaşanmış olay ve gerçek şahsiyetlerle ilgili verdiği bazı bilgiler, kaynaklarla karşılaştırıldığında farklılık göstermektedir:

Dürrüşehvar'ın dört yaşındayken bayram günlerinde ellerini öpmeye gittiği kişiler, hafızasında yer eder. Bunlar 1912 yılından beri Beylerbeyi Sarayı'nda gözaltında tutulan Sultan Abdülhamid ve üç ay padişah olup akli dengesi yerinde olmadığı gerekçesiyle Çırağan Sarayı'nda tutulan V. Murad'dır. Fakat yazar, kronolojik olarak ciddi bir hata yapar. V. Murad'ın vefat tarihi 1904'tür.

Bir diğerk farklılık, yine kronolojik hata olarak karşımıza çıkmaktadır. İşgal dönemi İstanbul'unu anlatan yazar, 'Ateşkes Mütarekesi' imzalanacağı yönündeki söylentilerin kulaktan kulağa dolaştığından bahseder. Sultan Vahideddin ise İtilaf Devletleri'nin ağır şartlarına direnmektedir. Yazar, bir yandan da İstanbul'da sıkça görülen yabancılar ile dostluk kuran ve onlara özenen insanları eleştirmektedir.

... Batılılar gibi partiler vermek, onlarınkine benzer yaşam tarzını hayatlarına sokmak için yarışlar başlamıştı. Bu öyle bir devirdi ki, acıları, korkusu ve hatta eğlencesi ile içler acısıydı (Gökbudak, 2019c, s.27).

Yazarın bahsettiği mütareke olan Mondros, 1918'de imzalanmıştır. Fakat yazar, bu sıralarda dört yaşında olması gereken Dürrüşehvar'dan altı yaşını bitirmeye çalışan bir çocuk olarak bahseder.

Abdülmecid Efendi ve ailesi, *Villa Carabel* adında başka bir eve taşınırlar. Abdülmecid Efendi, evinde bir İslam halifesi gibi saray hayatını sürdürürken dışarıda ise bir Avrupalı gibi yaşamaktadır. Nice sahillerinde denize girmeye, hatta Dürrüşehvar'ı bile götürmeye başlar. Aile, Müslüman ülkelerin yaptığı yardımlarla hayatını sürdürür. Bu ülkeler için Abdülmecid Efendi hâlâ halife konumundadır. Hanedan mensupları da bazı konularda onun yardımına muhtaçtır. II. Abdülhamid'in torunu Şehzade Mehmet Orhan bir gün öfkeli bir şekilde villaya gelir ve halifeden hesap sorar. Konu, evlenmek üzere olan şehzade hakkında Abdülmecid Efendi'den bilgi edinmek için yazılan mektuba kendisinin dört aydır cevap vermemesidir. Abdülmecid Efendi'nin cevabı ise şöyledir:

Şehzadem, mektubu gönderen zata borçlandığını, onun da bu borcu benden istediğini zannetmişim. Gönderecek param da yoktu. O yüzden hiç açmadan yırtım (Gökbudak, 2019c, s.112).

Şehzade Mehmet Orhan ise olayı şöyle anlatmaktadır:

Birkaç sene sonra, Nice'deyken Halife'nin evine gittim. Bir villada oturuyordu. Hususi katibi Hüseyin Nakib Bey'in yanına çıktım. 'Niçin cevap vermedi?' diye sordum. Adam kem-küm etmeye başladı, ben avazım çıktığı kadar 'Karnaval halifesi' diye başladım, ağzıma geleni söyledim. Halife yandaki odada oturuyor, zaten orası Dolmabahçe Sarayı gibi büyük bir yer değil, söylediklerimin hepsini duydu, ne ortaya çıktı, ne de tek söz etti. Halife'yle daha sonra karşılaştık. Mektuba niçin cevap vermediğini yeniden bizzat sordum, 'Borcun vardı sandım, o yüzden' demez mi? (Bardakçı, 2006, s.19).

Eserde Abdülmecid Efendi'nin cevabı ilk karşılaşmada yüz yüze verilmiş olarak sunulurken, gerçek hayatta daha sonraki karşılaşmada verdiğini görmekteyiz.

Yazarın, Dürrüşehvar Sultan'ın oğullarının yaşantısı hakkında eser içerisinde verdiği bilgiler çelişmektedir. Yazar, krallığın yıkılmasını anlattığı bölümde Keramet Cah'ın Avustralya'ya yerleştiğini, Bereket Cah'ın ise hâlâ mihrace unvanı taşıdığı için belli bir

yerde ikâmet edemediğini söyler. Fakat ilerleyen bölümlerde, küçük oğlu prens Keramet Cah'ın eşi Prens Esin ile Lonra'da yaşadığını, Bereket Cah'ın ise Avustralya'da ikamet ettiğini anlatır. Sadece isimlerin yer değiştirmesi ile oluşan bu basit hata, eserin gerçekliğine zarar vermektedir. Bundan sonra ise Bereket Cah ile ilgili verdiği bilgiler kaynaklara uygundur. Yazar, Müslüman olan ve Ayşe ismini alan Helen ile bir evlilik yaptığını anlatır. Eşinin AIDS kapmasından sonra çocuklarını okulların kabul etmemesi sorunu ile karşılaşan Bereket Cah, birkaç yıl evli kaldıktan sonra yine boşanır. İkinci evliliğini ise ünlü bir kebabçıda tanıştığı manken Manolya Onur ile yapar. Nilüfer adında bir kız çocukları olan çift, dört yıl sonra boşanırlar ve uzun süren nafaka davaları başlar. Fakat yazar, Bereket Cah'ın ilk evliliğini Esra Birgen ile yaptığı bilgisini vermez. Kaynaklara göre Bereket Cah, toplam üç evlilik yapmıştır. Yazar, Keramet Cah ile ilgili fazla bir bilgi edinemediği için ona dair başka ayrıntıya girmez.

Eser boyunca Dürrüşehvar'ın gerek kişiliğinin gerekse güzelliğinin övülmesi, birçok kez tekrar etmektedir:

Abdülmecid Efendi'nin güzeller güzeli, zarif ve kültürlü kızından ayrılması görünürde çok zor olmuştu (Gökbudak, 2019c, s.193).

Gerçi Dürrüşehvar ne giyerse giysin tüm kraliçe, prenses ve Hollywood'un ünlü aktrislerinden daha güzel ve zarif olacaktı (Gökbudak, 2019c, s.197).

Yazarın sık sık araya girerek bilgi vermesi ya da kendi eleştiri ve yorumlarını doğrudan okurla paylaşması, anlatının kesilmesine sebep olmaktadır:

Bunların içinde aksini düşünenler var mıydı? Zannetmiyorum. (Gökbudak, 2019c, s.33).

Eğer Abdülmecid Efendi veya Ömer Faruk bu davete icabet etseydi, hanedanın da desteği ile başlatılacak bir kurtuluş hareketi daha güçlü olabilirdi (Gökbudak, 2019c, s.42).

Hâlâ bu konuda çeşitli rivayetler konuşulmaya devam etmekte ve gerçek tam olarak bilinmemektedir (Gökbudak, 2019c, s.57).

On yaşında bir kız çocuğu kolyeleri, oyuncakları, birbirinden güzel elbiseleri dururken eğer bir taşı alıyorsa bunun vatanına, toprağına ve köklerine olan büyük sevgi ve bağlılığından başka bir yorumu olabilir miydi? (Gökbudak, 2019c, s.66).

Yazarın parantez içi yaptığı açıklamalar da anlatıyı kesintiye uğratan bir sorunsal olarak karşımıza çıkmaktadır:

(Bu konuda birkaç söylenti vardı. Fakat gerçeğe ve akla en yakın yorum, ...) (Gökbudak, 2019c, s.47).

Anlatıyı bozan bir diğer sorun da yazarın gelecekte verdiği haberlerle okurun merakını hemen giderdiği bölümlerdir:

Gerçi ileriki yıllarda bu kızgınlığı unutacak, hatta bazı konularda iş birliği içinde olacaktı (Gökbudak, 2019c, s.64).

O anda ne olduğunu anlayamayan Dürrüşehvar, ileriki yaşlarında bunun Osmanlı İmparatorluğu'na ve Hanedana duyulan merak olduğu kanaatine varacaktı (Gökbudak, 2019c, s.77).

Şu var ki Nilüfer, otuz yıl sonra da aynı karakteristik özellikleri yaşayacaktı (Gökbudak, 2019c, s.169).

Yazarın, kişilere karşı takındığı olumlu veya olumsuz tavrı, okuru taraf tutmaya itmektedir:

Abdülmeceid Efendi...gerçi oldukça bencil, rahatına ve alışkanlıklarına düşküdü (Gökbudak, 2019c, s.182).

Kral ve kraliçenin ortak olan bariz özellikleri, ikisinin de o üstün ırk inançlarının dışarıya yansımasydı. Yani kendini beğenmiş, kibirli hâlleri (Gökbudak, 2019c, s.206).

Yazarın birçok konuda verdiği bilgiyi eleştirerek sunması da yine roman türü açısından bir sorunsal olarak karşımıza çıkmaktadır:

Resmin günah sayıldığı, dinen yasaklandığı Osmanlı İmparatorluğu'nda bu tip sanatlar asla gelişme gösterememişti (Gökbudak, 2019c, s.10).

Erkek babası olmak her erkeğin hayalidir. Bu hayal; cehalet ve bilgisizlikle orantılı olarak artmakta, bazen bir saplantı hâlini de alabilmekteydi (Gökbudak, 2019c, s.11).

Âdet ve geleneklere göre Hanedan kadımları, eşlerinin veya babalarının görmediği ve incelemeye bir mektubu doğrudan alma ve bunun için bir karar verme durumunda değillerdi (Gökbudak, 2019c, s.147).

Gökbudak, her romanında olduğu gibi bu eserde de okura yönelik tavsiye vermeye devam etmektedir. Fakat bu öğretici tutumu, ya doğrudan ya da öznenin ağzından vermesi eserin edebî yönünü bozan bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır:

Hayvanlara iyi bakmak, onları sevmek hem bir insanlık görevi hem de tabiata olan bir borçtur...(Gökbudak, 2019c, s.210).

Cehaletin ve sefaletin ne kadar korkunç bir şey olduğunu bilmeyen dünya liderleri ve zenginleri, ... (Gökbudak, 2019c, s.224).

Cahil ve gerici insanlar, bilgili ve medeniyeti yakalamış kimseleri karşılarında görünce müthiş tedirgin oluyorlardı... (Gökbudak, 2019c, s.241).

Yazarın vakayı ön planda tutmasıyla, psikolojik tahlilleri ihmal ettiğini görüyoruz. Dürrüşehvar'ın hayatını anlatmaya ağırlık vermesiyle, daha çok onun iç dünyasıyla ilgilenmeye başlar. Fakat diğer karakterlerin yaşadığı olaylara verdiği tepkiler, yüzeysel ele alınarak genellikle onların fiilî boyutuyla ele alındığını söyleyebiliriz.

Romanın tarihî ve gerçekten yaşanmış olayların üzerinde kurulmasının yanı sıra kurgulanan olaylar da vardır. Bu da yazara, biyografik romanın kısıtlı imkânlarını az da olsa aşma özgürlüğü vermektedir. Doktor Frank Methieu ile yaşadığı imkânsız aşk, Londra'da Frank'ı yıllarca araması ve bulduktan sonra hemen kaybetmesi, manevî kızları Suzanne ve Mary kardeşlerle tanışma hikayesi ve ölene kadar onlara sahip çıkması,

Hindistan’da yaşadığı dönemde Miss Cayaşri adındaki yardımcısının yaşadıkları ve intiharı olayları, eserin kurmaca yönünü destekleyen yazarın muhayyilesinin ürünleridir.

Eseri genel olarak incelediğimizde, eserin bir kısmının tarihî roman özelliği gösterirken bir kısmının ise biyografik roman niteliği taşıdığını söyleyebiliriz. Dürrüşehvar Sultan’ın evliliği, bu ayırımın esas noktasıdır. Yazar, evliliğin gerçekleştiği 1931 yılına kadar okura, ciddi bir tarihî bilgi vermektedir. Bu bölümde, zaten çocuk yaşta olan Dürrüşehvar’ın yaşantısı kapalı mekânlarda ve kısıtlı imkânlarla ilerlemektedir. Evlendikten sonra ise Dürrüşehvar, -ölümü olan 2006 yılına kadar- romanın biyografik yönünü destekleyen verilerle ele alınmaktadır.

2.7. SANA RAĞMEN AŞKI SEVDİM

Yazarın 2015 yılında 398 sayfa olarak yayımlanan romanı, II. Mahmut döneminde bir yeniçeri olan Kasım Ağa’nın hayatını anlatmaktadır. Yazarın biyografik romanları içerisinde zaman olarak en geriye giden bu eseri, hâliyle bir tanıklığa veya belgeye bağlı olarak kaleme alınmamıştır. Yazar, eserini 1991 yılında Kuşadası’nda tatil yaptığı sırada Faustina Oteli’nin sahibinden dinlediği gerçek bir hikâye üzerine yazar. Otelin sahibi Fuat Uçar, Kasım Ağa’nın karısı Feriha’nın yedinci göbekten torunudur. *Faustina*, Feriha’nın Türkiye’ye gelip Müslüman olmadan önceki hayatından kalan ve ilginç bir hikâyesi olan bir isimdir. Yazarın bu isme duyduğu merakla başlayan hikâye, tatil boyunca otel sahibi tarafından her akşam parça parça anlatılır.

Toplam beş bölümden oluşan romanın birinci bölümü, II. Mahmut’un padişahlığında ülkenin içinde bulunduğu durumun kısaca özetlenmesiyle başlar. Vakay-ı Hayriye olayının gerçekleşmesinden birkaç gün önce saraya çağırılan yeniçeri ağalığına namzet Kasım Ağa, padişahla görüşür. II. Mahmut, Kasım Ağa’dan yanına iki güvenilir levent alıp karışıklık içindeki Balkanlar’a giderek bölgeyle ilgili bir rapor hazırlamasını ister. İki ay boyunca Balkanlar’ı, Avusturya’nın içlerini ve özellikle Sırbistan’ı dolaşan üç arkadaş, bölgeyle alakalı hiç de iç açıcı olmayan bilgiler edinir. Bölgede ayaklanmalar başlamış, kendini kral ilan edenler olmuştur. Artık dönüş yoluna başladıklarında, tarih 20 Nisan 1826’dır. Karadeniz sularında fırtınalı bir havada ilerlemeye çalışırken boğulmak üzere olan bir kadın bulurlar ve kurtarırlar. Hiç konuşmayan bu kadınla ilgili bir iddiaya girerler. Kadının göz rengini doğru tahmin eden, onu haremine alacaktır.

Kasım Ağa'nın hayali, ceviz yaprağı yeşili gözleri olan bir sevgili bulmaktır. Sabah kıyıya ulaştıklarında kadının gözlerine bakan ağalar yeşil olduğunu görürler. Bu arada kıyıda insanlar, İstanbul'un çok karıştığını, yeniçeri ocağının kaldırıldığını ve yeniçerilerin öldürüldüğünü söyler. Hayatından korkan Kasım Ağa, İstanbul'a dönmekten vazgeçer ve kadını da alarak Kastamonu'ya gider. Kadının adını Feriha koyan Kasım Ağa, kendi ismini de İshak olarak değiştirir. Kastamonu'da müftüye giderek Feriha'yla evlenen İshak Ağa, birkaç gün burada kaldıktan sonra yakalanacağını düşünerek Kayseri'ye gitmeye karar verir. Burada ahbabı Hamdullah Efendi'yi arayan İshak Ağa, günler sonra kaldıkları hanın sahibinin Hamdullah Efendi olduğunu anlar. Bir baba gibi İshak Ağa ve karısına sahip çıkan Hamdullah Efendi, onları yanına alır ve beraber yaşamaya başlarlar. Karısı Nurperi, her ne kadar bu insanları evinde istemese de korkusundan sesini çıkaramaz.

İkinci bölümde II. Mahmut'un yenilikçi yönüne vurgu yapan yazar, bazı kişilerin dini kullanarak yenilikleri eleştirdiklerini ve padişahın saray dışında bir evde yaşamasından rahatsızlık duyduklarını anlatır. Kayseri'de ise Hamdullah Efendi'nin Sinan adını verdiği bir oğlu olmuştur. İshak Ağa kumaşçı dükkânı açmış, Feriha ise bir bebek beklemektedir. Bu bölümde, Hamdullah Efendi'nin ağzından tarihî bilgiler veren yazar, onunla ilgili okuyucunun merakını da gidermeye başlar. Nurperi'nin evlenen kardeşi Recep ile karısı Nazmiye de, onlarla yaşamaya başlar. Bu üç kişi, İshak Ağa ve Feriha'ya ayrı bir kıskançlık ve nefret duymaktadır. İstanbul'da ise sürekli İshak Ağa'ya dua eden, onu yetiştiren Şems Hazretleri vardır. Onu bulduğunda, tüm mirasını İshak Ağa'ya bırakacaktır fakat adını değiştiren Kasım Ağa'dan bir iz bulamaz. Feriha'nın, kızı Semahat'i doğurmasının üzerinden aylar geçer ve İstanbul'dan iki kişi Şems Hazretleri'nin İshak Ağa'ya gönderdiği altınları teslim eder. Aradan geçen altı yılda iki çocukları daha olan İshak Ağa'ya Hamdullah Efendi büyük bir ev yapar. Bu arada Rıza ile Nazmiye'nin oğulları Recep, sürekli İshak Ağa'nın çocukları ile uğraşmaktadır. Recep'in küçük kızları Selva'nın gözüne attığı ceviz, neredeyse gözünü kaybetmesine neden olacaktır.

Üçüncü bölüm, Selva'nın gözünün iyileşmesi için ailenin verdiği mücadeleyle başlar. Semahat'in keman hocası aynı zamanda valinin eşi Nigar Hanım, her zaman ailenin yanındadır. Bu sırada kumaş işini büyüten İshak Ağa, İstanbul'a giderek çeşitli kumaşlar alır fakat bir yandan da hayatından endişe duyar. Çocuklarla tek başına kalan Feriha ise

Rıza'nın bakışlarından korkmaktadır. İstanbul'da Şems Hazretleri ile buluşan İshak Ağa, onun geçmişiyle ilgili sırrını da öğrenir. Rıza ve oğlu Recep, sinsi bir plan kurar ve Feriha ile kızı Semahat'i kaçırmaya karar verirler. Bunu öğrenen Sinan, bir silah bulur ve gizlice Rıza'yı yaralayarak Feriha ve Semahat'i kurtarır.

Dördüncü bölümde, vurulma olayının ayrıntılarına giren yazar, suçun İshak Ağa'nın çırağı Rıfat'ın üstlenmesiyle mevzunun kapandığını anlatır. Artık Kayseri'de barınamayacağını anlayan İshak Ağa, ailesini de alarak memleketi Aydın'a taşınır. Hamdullah Efendi ise kayınbiraderini evden kovar. Bu arada Sinan, aile gitmeden önce Semahat'e onu sevdiğini ve kendisini beklemesini tembihler. Aydın'da işleri büyüten İshak Ağa, karısı Feriha'nın önceki hayatını merak eder ve Bulgaristan'a gitmeyi teklif eder. Oradaki babasını özleyen ve merak eden Feriha, yolculuğu kabul eder ve Semahat'i de alarak yola çıkarlar. İstanbul'da mola verdiklerinde bir ahabplarının yanından birkaç gün kalırlar. Orada evin oğlu Kamuran'la tanışan Semahat, ondan etkilenir. Bulgaristan'a ayak basan aile, Feriha'nın geçmişiyle ilgili her şeyi öğrenir.

Beşinci bölümde, aradan geçen yıllarla birlikte büyüyen ve artık evlenme çağına gelen çocuklar, ailenin en büyük sorunları olur. Semahat, Sinan ile Kamuran arasında seçim yapmak zorunda kalırken, Selva ve Saruhan ablalarının bir an önce evlenmesiyle kendilerine sıranın gelmesini beklemektedir. Düğün gecesini Sinan'la kaçan Semahat, aileyi hayal kırıklığına uğrattır. Selva, nişanlısı Münir ile evlenirken en büyük acıyı ise Saruhan yaşar. Papazın kızı Maria ile kaçtıkları sırada, Maria denizde boğularak can verir. Aile, Kuşadası'nda hayatlarına devam ederken çocuklarının geleceği için sürekli endişelenmeye devam etmektedir.

2.7.1. Olay Örgüsü

- II. Mahmut tarafından görevlendirilen Kasım Ağa'nın Balkanlar'a gitmesi.
- Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması ile askerlerin öldürülmesi.
- Feriha'yı kurtaran Kasım Ağa'nın Kastamonu'da onunla evlenmesi.
- Kayseri'de Hamdullah Efendi'nin yanında yeni bir hayata başlamaları.
- Feriha ve kızı Semahat'in saldırıya uğramaları.

- İshak Ağa ve ailesinin Aydın'a taşınmak zorunda kalmaları.
- Feriha'nın geçmişini merak eden İshak Ağa'nın Bulgaristan'a seyahat düzenlemesi.
- Feriha'nın geçmişinin aydınlanması.
- Semahat'ın Kamuran ile Sinan arasında kalması.
- Düğün gecesinde Kamuran'ı bırakan Semahat'ın Sinan'la kaçması.
- Oğulları Saruhan'ın Maria ile yaşadığı ilişki üzerine kaçmak zorunda kalmaları.
- Denizde kaybolan Maria'nın hayatını kaybetmesi.

2.7.2. Zaman

Roman, II. Mahmut'un padişah olduğu devirde geçmektedir. Vaka zamanı 1826 ile başlatılmaktadır. Anlatma zamanı ise 2015'tir.

Eserde belgesele uyan tarzda verilen zaman ifadeleri çok azdır: 20 Nisan 1826, İshak(Kasım) Ağa ve arkadaşlarının görevlerini tamamlamalarıyla dönüş yoluna girdikleri tarih olarak verilir. İki ay sonra tarihte Vaka-i Hayriye olarak bilinen yeniçeri ocağının kaldırılması olayı gerçekleşir. Diğeri de II. Mahmut'un vefat ettiği 1 Temmuz 1839 tarihidir. Yazar, dönemi hissettiren zaman ifadelerini daha çok sosyal yaşamın anlatılması ile okura sunmaktadır:

Göksu deresinin üzerinde sayılamayacak kadar çok kayık vardı... şık giyimli ellerinde beyaz eldivenleri olan başlarında, II. Mahmut devrinde erkek giyiminde sarıkların yerini almış, koyu bordo fesleri ile payitahtın tüm asilzadeleri... (Gökbudak, 2015, s.309).

Olaylar, zamanda ileri sıçramalar ve geriye dönüş tekniğiyle genişletilmektedir. Hamdullah Efendi'nin yeniçerilik dönemini ve bacağına nasıl kaybettiğini, Eminaba'nın yaşadıklarını, Şems Efendi'nin sırrını, Feriha'nın İshak Ağa ile tanışmadan önceki hayatını, Selva ile eşi Münir'in nasıl tanıştıklarını geriye dönüş tekniğiyle öğrenmekteyiz. İshak Ağa ve ailesinin hayatındaki önemli olaylar, zamanda yapılan birkaç yıl ileri sıçramalarla anlatılmaktadır:

İshak Ağa ve altı kişiden oluşan ailesi, dört yıldan beri kendilerine ait iki katlı evlerinde... mutlu ve huzurlu yaşıyorlardı (Gökbudak, 2015, s.138).

2.7.3. Mekân

Yazarın bakış açısından verilen mekân unsuru, vakanın zuhuruna hizmet eden bir fonksiyondadır. Karakterlerin bulunduğu yerlerin tasviri, sosyal yaşantı ve insanların hayat görüşü üzerinden okura sunulmaktadır:

Göksu gerçekten renklerin uçtuğu, coşkuların dorukta olduğu, aşkların yaşandığı, yeni yeni aşkların doğduğu benzeri olmayan bir mekândı (Gökbudak, 2015, s.309).

Aydın, Kayseri'den çok daha küçük, ... her konuda biraz daha çağdaş, Avrupai bir hayat tarzları vardı (Gökbudak, 2015, s.286).

Roman Kastamonu, Kayseri, Aydın, İstanbul ve Bulgaristan'da geçmektedir. Bu açık mekânların dışında kapalı mekân olarak ailenin yaşadığı evler ve hanlar vardır. Yazar her iki mekân tasvirini de yüzeysel olarak sunmaktadır:

İçeride ilk gözlerine çarpan şey bir ocak, yanında epeyce odun, karşısında kaba tahtalardan yapılmış neredeyse bir kişinin yatabileceği genişlikte bir sedir vardı (Gökbudak, 2015, s.48).

Kızılın, leylağın, morun bütün tonları; pembenin bütün tonları dağın eteklerine ve zirvesine dağılmış gibi. Dağın zirvesi zaten bulutların arasında her an başka bir renge dönüşüyor (Gökbudak, 2015, s.167).

Kızılıklar Topkapı Sarayı'nın sırtlarını kızılın tonları ile boyamış, Boğaz'ın Marmara ile birleştiği yerde güneş muhteşem renklerini sergilemişti (Gökbudak, 2015, s.231).

Yazar, mekân unsurunu kötü olayları sezdirme yönünde kullanmaktadır. İshak Ağa, yeniçerilerin arandığı haberini alınca ailesiyle birlikte bir süre için çiftlik evine gitmeye karar verir. Yolda,

... bu hava sanki kötü bir şeylerin habercisiydi. Feriha neden böyle bir duyguya kapıldığını anlamaya çalışıyordu (Gökbudak, 2015, s.142)

şeklinde düşünen Feriha, Karadeniz'e atladığı o geceyi hatırlar.

Hamdullah Efendi, artık ailesinden saydığı İshak Ağa için, Kayseri'ye özgü 'hayat' adı verilen bir ev yaptıracağından bahseder.

Kayseri'nin kaldırım taşları ile döşenmiş dar sokaklarına açılan kapıların arkasında sanki hiçbir şey yokmuş gibi görünür ama orada büyük bir avlu, bazen büyük bir bahçe içine bakan tek katlı kerpiç, taş her neyse evler vardır (Gökbudak, 2015, s.87).

Yakın akrabaların yaşadığı bu evlerden Hamdullah Efendi, dört tane yapar fakat zamanla kötü karakterlerin etkisiyle 'hayat'a bakış, olumsuzlaşır ve İshak Ağa ve ailesi taşınmak zorunda kalır.

Kayseri, İshak Ağa için hayatında yeni bir başlangıç yaptığı mekândır. Gerçek kimliğini gizleyerek yaşadığı bu yerde, iş ve çocuk sahibi olur. Payitahttan da uzak olması,

Kayseri’yi onun için daha güvenilir yapmaktadır. Kayseri’ye ilk geldiklerinde şehrin az gelişmişliği karşısında hayal kırıklığına uğrar:

Dar sokakları, kaldırım taşı ile döşenmişti. Bazı sokaklarda kaldırım taşı bile yoktu. Evler ya kâgir, ya taş veya kerpiçten yapılmıştı. (Gökbudak, 2015, s.50).

Yıllar sonra ticaret için İstanbul’a giden İshak Ağa, sosyal yaşantıdaki yenilikleri hayretle karşılar:

Sanki bir başka ülkedeydi. Erkeklerin başındaki kocaman sarıklar; yerlerde sürünen, zorla eteklerini topladıkları entariler veya köylülerin giydiği şalvarlar yerine pantolonlu, fesli, daha modern giysiler içinde dolaşan beyler vardı (Gökbudak, 2015, s.209).

Değişen ruh hâli ile birlikte mekâna bakışı da farklılaşır:

...alıştığım dostlarım yok, gençliğimi yaşadığım bu şehirde bir kişiye bile selam vermeden yürüyorum ve en önemlisi galiba gençliğimi özlüyorum (Gökbudak, 2015, s.209).

Bulgaristan ise Feriha’nın geçmişine dair her şeyin açıklığı kavuştuğu yerdir. İshak Ağa’nın neredeyse otuz yıl sonra öğrendiği gerçekler karşısındaki duygu ve düşünceleri değişmez.

2.7.4. Kişiler

İshak (Kasım) Ağa: II. Mahmut devrinin yeniçerilerinden olan Kasım Ağa, yirmili yaşların sonlarında genç bir askerdir. Osmanlı İmparatorluğu’nun sosyal ve siyasî olarak karıştığı bir dönemde, padişah tarafından Balkanlar’a gönderilir. Yanına güvenilir iki levent de alan Kasım Ağa, iki ay boyunca bölgeyle ilgili kapsamlı bir rapor hazırlar. Dönüş yolunda, denizden boğulmak üzere olan yabancı bir kadın kurtarırlar. Kadın Türkçe bilmemektedir ve çok korkmaktadır. Birkaç gün sonra kıyıya ulaşan yeniçeriler, yolda kadınla ilgili de bir iddiaya girerler. Kadının göz rengini doğru bilen, onu haremine alacaktır. Kasım Ağa’nın hayali ise, ceviz yeşili gözlü bir sevgili bulmaktır. Sabah kadına baktıklarında gözlerinin yeşil olduğunu görürler ve onu, İshak Ağa’nın haremi olarak kabul ederler. Sinop’ta bir kasabaya geldiklerinde kısa bir zaman önce yeniçeri ocağının kaldırılıp yeniçerilerinde öldürüldüğü haberini alan Kasım Ağa, İstanbul’a gitmekten vazgeçer ve kadını da alarak Kastamonu’ya gider. Kadına Feriha, kendisine ise İshak ismini koyar. Feriha, kendisine hayranlıkla bakan adamı ilk defa inceler:

İshak Ağa, boylu poslu, simsiyah gözleri, gür saçları ve bıyıkları ile çok yakışıklı; çok genç ve ayrıca çok erkeksi duruyordu (Gökbudak, 2015, s.34).

İshak Ağa, Kastamonu’da müftüye giderek Feriha’yla nikahlanır. Daha sonra burada kendisinden şüphelenildiğini hissedince, Feriha’yı da alarak Kayseri’ye gider. Kayseri’ye

gitmesinin sebebi, ‘babam’ dediği Hamdullah Efendi’nin kendisine yardım edeceği düşüncesidir. Hamdullah Efendi’yi bulurlar ve Kayseri’de kendilerine yeni bir hayat kurarlar. Üç çocuğu olan İshak Ağa, kumaş dükkânı açar. Bu arada İstanbul’da, yeniçerilik vazifesinden kalan yüklü bir maaşı vardır. Şems Efendi’nin gayretleri ile bu para, kendisine ulaştırılır ve Hamdullah Efendi’ye olan maddi-manevi borcunu ödemenin rahatlığıyla derin bir nefes alır. Hamdullah Efendi’nin kayınbiraderinin kötü niyetini fark eden İshak Ağa, ailesini de alarak Aydın’a yerleşir. Burada işlerini daha da büyüten aile, Kuşadası’nda bir çiftlik evi satın alır. Feriha’ya duyduğu aşk hiç bitmeyen İshak Ağa, onun geçmişini artık öğrenmek ister ve Bulgaristan’a bir seyahat ayarlar. İshak Ağa’nın hayatı, çocuklarının büyümeleriyle birlikte onlara göre şekil alır. Her birinin sıkıntısını çözmeye çalışırken eşine olan ilgisi hiçbir zaman azalmayacaktır. İshak Ağa, roman boyunca cesur, gözü pek ve çalışkan bir karakter olarak varlığını sürdürür. Ayrıca, yenilikleri kabullenışı ve hayatına uygulayışı da ölçülüdür. Kızı Semahat’in müziğe olan yeteneğini fark edip ona hemen bir keman alır ve valinin eşinden ders almasını sağlar.

Feriha: Roman boyunca ceviz yeşili gözleriyle dikkat çeken Feriha, otuz yıl boyunca gerçek hikâyesini anlatmaz. Yazar, onun geçmişiyle ilgili ipuçlarını romanın geneline yayarak okurun merak duygusunu canlı tutar. İshak Ağa’yla mutlu bir hayat süren Feriha’nın, Osmanlı topraklarına gelişiyile birlikte yeni yaşamına adapte olması çok uzun sürmez.

Feriha kaybettiği birçok şey için asla üzgün değildi. Bu memlekette bu kültür ve din yapısı içinde kendini daha huzurlu, daha emniyette hissediyordu (Gökbudak, 2015, s.80).

Kısa zamanda Türkçeyi öğrenir. Fakat Kayseri’ye geldikten sonra Hamdullah Efendi’nin karısı Nurperi, Nurperi’nin erkek kardeşi Rıfat ve karısı Nazmiye ona her zaman nefret duyar. Özellikle Rıfat’ın bakışlarıyla rahatsız etmesine dayanamaz fakat İshak Ağa’yla da paylaşamaz. Konakta en büyük destekçisi ve yardımcısı Eminaba’dır. Semahat, Selva ve Saruhan adında üç çocuğu vardır. Rıfat ve oğlunun bir gece Feriha ve Semahat’e yapacağı saldırı, Sinan’ın sayesinde engellenir. Bulgaristan’a gittiği zaman geçmişiyle hesaplaşır. Asıl adı Susanna Basky olup Alman bir rahibin kızıdır. Sofya’ya geldiklerinde babası onu rahibe olarak yetişmesi için bir manastıra verir. On yedi yaşına geldiğinde babası, İngiliz Galler bölgesinden Evansky Kontu’nun oğlu King Faust’la tanıştırır. Altı ay sonra kendisini ısrarla isteyen Faust’la evlendirilir. Bölgedeki karışıklıktan faydalanan Faust, kendince bir krallık kurar. Bebekleri olmayan çift, tedavi için Osmanlı Sarayı’na

bile gitmiştir. Hekimler, Susanna'nın kocasını sevmediği için hamile kalamadığını söyledikten sonra Faust, Susanna'ya hayatı zehir etmeye başlar. İşkencelere dayanamayan Susanna da kendini denize atarak intihar etmek ister. O gece de İshak Ağa ve arkadaşları tarafından kurtarılır. Hikâyesini eşine ve kızına anlattıktan sonra babasını bulur ve birbirlerine sarılırlar. Faust'un ise krallığının yıkıldığını ve bir tımarhanede yattığını öğrenir. Zamanla Feriha'ya duyduğu aşk ve özlem ile bir kilise yaptırır ve adını Faustina koyar. Tımarhaneye giderek Faust'la hesaplaşan Feriha, bütün eski defterleri kapatmış olur.

Hamdullah Efendi: İshak Ağa'nın en büyük destekçisi ve manevi babası olan Hamdullah Efendi şöyledir:

...gerçek bir kahraman, gerçekçi bir vatanseverdi. Dürüst, akıllı ve II. Mahmut'a bağlılığı ile tanınırdı (Gökbudak, 2015, s.45).

Mora İsyanı sırasında bir bacağına kaybeden Hamdullah Efendi, II. Mahmut'un hayatını kurtarır ve mükâfatlandırılır. Bacağına kaybettikten sonra bir işe yaramayacağını düşünerek İstanbul'dan ayrılır ve Kayseri'ye giderek yerleşir. Gitmeden önce de Kasım Ağa'yla görüşerek sıkıntıda olursa kendisini bulmasını ister.

Yiğitliğin, dürüstlüğü, vatanına bağlılığın bana çok benzer ve kendi kendime derim ki bir erkek evladım olsaydı, herhalde Kasım gibi olurdu (Gökbudak, 2015, s.46)

sözleriyle Kasım Ağa'ya olan güvenini dile getirir. Romanda İshak Ağa'ya maddi-manevi destek sağlayan Hamdullah Efendi, karşısındaki karısı dahi olsa doğru bildiğinden şaşmayan tutarlı bir karakter olarak karşımıza çıkar:

Onun ne denli adil ve şartlara göre doğru karar veren biri olduğunu bilemiyordu (Gökbudak, 2015, s.95).

Kötü niyetli ve bencil karısı Nurperi'ye sırf çocuğunun annesi olduğu için tahammül eder. Kayınbiraderi Rıza ve karısı Nazmiye'ye de karısının hatrına sahip çıkmaktadır. Fakat Feriha ve Semahat'e kurduğu kirli tuzaktan sonra ikisini de evinden kovar. Oğlu Sinan kadınları korumak için Rıza'yı yaraladığında suçu üstlenir.

Hamdullah Efendi, gençlik aşkı Piraye'yi sadece İshak Ağa'ya anlatır. Piraye'ye olan aşkı, onu cinsel bir varlık görmekten ötedir.

...güzelliğin, tazeliğin ve temizliğin vücut bulduğu erişilmez bir varlık gibi görmüştüm (Gökbudak, 2015, s.111).

Daha sonra saraydan ünlü paşanın oğluyla evlenen Piraye'yle ilgili tek tesellisi, bacağı kesildikten sonra Piraye'nin onu bu haliyle görmemiş olmasıdır.

İshak Ağa ve ailesi Kayseri'den ayrıldıktan sonra Hamdullah Efendi'yle daha seyrek görüşür. Bir süre sonra karısından boşanan Hamdullah Efendi, kalp krizi geçirerek vefat eder.

Şems Efendi: Şems Efendi, İshak Ağa'yı yetiştiren yaşlı bir yeniçeri ağasıdır. Ocaktan ayrıldıktan sonra Sufiliği benimseyen Şems Efendi, Mevlana'nın izinden gider ve Şems adını alır. Fakat insanların ona taktığı bu ismin ağırlığı altında ezilmektedir. Manevi yönü kuvvetli olması dolayısıyla İshak Ağa'nın zor durumda kaldığı zamanlarda bunu hisseder veya rüyasında mâlum olur. Şems Efendi'nin en büyük sıkıntısı İshak Ağa'ya yeniçerilikten kalan altınlarını nasıl ulaştıracağıdır. Nereye gidebileceği hakkında hiçbir fikri yoktur. Bir gece dua ettikten sonra yatar ve rüya görür:

İshak Ağa gitme, Hamdullah Efendi'yi kurtaramazsın, sen de öleceksin, gitme (Gökbudak, 2105, s.127).

diye bağırarak bir kadın sesi duyar. Kayseri'ye gönderdiği adamları gerçekten İshak Ağa'yı bulur ve emanetleri ona teslim eder. İshak Ağa, yıllar sonra son günlerini yaşayan Şems Efendi'yi ziyaret eder. Şems Efendi'nin İshak Ağa'ya açıklayacağı bir sırrı vardır. Yeniçeri iken aşık olduğu Mehlika adlı bir kızdan bahseder. Teyzesinden başka kimsesi olmayan bu kızla gizlice evlenip onlara bir ev aldığını anlatır. Yeniçerilere evlenmek yasak olduğu için bu durumu herkesten saklar. Sefere gitmeden önce bir çocuğunun olacağını öğrenir. Bir yıl sonra savaştan döndüğünde evinde kimseyi bulamaz ve acı gerçeği komşudan öğrenir. Mehlika aslında bir hayat kadınıdır ve teyzesi bildiği İpek ise kadın satıcılığı yapmaktadır. Kandırıldığını öğrenen Şems Efendi, çocuğunun da akıbetini merak etmektedir. Mehlika, İpek'ten sürekli şiddet görür ve onun isteklerini yapmak durumunda kalır. Şems Efendi, Sökeli bir adamın Mehlika'ya aşık olduğunu ve eğer evlendilerse orada olabileceğini düşünmektedir. Bu itirafı yaptıktan sonra son istek olarak İshak Ağa'dan kızını bulmasını ister ve ertesi gün vefat eder.

Eminaba: Emine Abla - Orta Anadolu'daki söylenişi ile Eminaba- , Hamdullah Efendi'nin konağında hizmet eden orta yaşlı bir kadındır. Feriha'nın ilk geldiği günden beri konaktaki en büyük yardımcısıdır.

Eminaba gerçekten bu cehaletine rağmen birçok konuda yetenekli bir kadındı. Feriha'ya hızla dilimizi, âdetlerimizi öğretmeye çalışıyordu (Gökbudak, 2015, s.75).

İlerleyen yıllarda aileden biri olur ve İshak Ağalarla birlikte yaşar.

...hem İshak Ağa hem de Feriha onu bir büyükleri, bir yakınları gibi görüyor ve seviyorlardı (Gökbudak, 2015, s.82).

Aile ‘hayat’ta yaşamaya başladıktan sonra yıllar geçer fakat Eminaba’nın sevdiklerini aşırıya kaçan bir sahiplenme ve koruma saplantısı ortaya çıkar.

Yaşlandıkça o ipek gibi kadının huyları da değişmeye başlamıştı (Gökbudak, 2015, s.166).

Bunun sebebi ise Feriha ve çocuklarına olan bağlılığı ve sevgisidir. Feriha’nın onun geçmişini sorması üzerine yaşadıklarını anlatmaya başlar. Üvey annesi ve onun çocukları ile geçen çocukluğu, en kötü dönemleri olmuştur. Çocukların en büyüğü Bahadır’ın gözleri sürekli onun üzerindedir. Bütün evin hizmetini tek başına yapan Eminaba’nın dayaksız günü yoktur. On dört yaşına geldiğinde Bahadır, zaten nikahlanacağız diye bir gece Eminaba’ya sahip olur. Üvey anne ve babası bu olaya tepki vermez ve onları evlendirirler. Çok zayıf olan Bahadır’ın ince hastalığı vardır ve ona bakma işi de Eminaba’ya kalır. Zamanla bir oğlu olan Eminaba, bütün ilgisini çocuğuna verince Bahadır çok sinirlenir ve bebeği duvara fırlatarak ölümüne sebep olur. Beş altı ay sonra da Bahadır ölür. Yazar Eminaba’nın ağzından bazı eleştirilerde bulunur:

Güçsüz, işe yaramayan, başkalarına başkaldıramayan erkeklerin hepsi karısını döverek güçlü olduklarını göstermeye çalışırlar (Gökbudak, 2015, s.173).

Saruhan’ın Maria’yı kaybetmesinin ardından iki yıl sonra Eminaba da vefat eder.

Nurperi ve Nazmiye: Yazar, Nurperi’yi şöyle tanıtır:

Beyaz tenli, koyu kumral rengi saçları olan orta boylu, sıradan bir kadındı (Gökbudak, 2015, s.67).

Romandaki kötü karakterlerden biridir. Hamdullah Efendi, sırf çocuğunun annesi olduğu için ona katlanmaktadır. Konakta en fazla rahatsızlık duyduğu şey, Feriha gibi güzel bir kadınla bir arada olmaktır. Zorla evlendiği Hamdullah Efendi’yi kaybetme korkusu yüzünden hiç istememesine rağmen Feriha ile birlikte konakta yaşamayı kabul eder. Feriha’nın, doğumuna yardım etmesi sonucunda ona biraz daha yumuşak davranmaya başlasa da zamanla eski hâline döner. Kardeşinin eşi Nazmiye ile birlikte sürekli Feriha’nın dedikodusunu yapar. Rıza’nın Feriha’ya yapmak üzere olduğu saldırıda bile onu savunur. Hamdullah Efendi, Sinan medreseye başladığında ise onu boşayarak köyüne gönderir.

Nazmiye, Rıza'nın karısıdır. Kocasından sürekli şiddet görmesine rağmen onu her konuda destekler. Oğlu Recep'i de ilgisiz ve sevgisiz büyüterek geçimsiz bir çocuk olarak yetiştirir. O da görüncesi Nurperi gibi Feriha ile uğraşmaktadır.

Nazmiye aptal bir kadın değildi. Fakat düşüneceğine ucuz kurnazlıkları ile işleri halletmeye çalışan kıskanç bir kadındı (Gökbudak, 2015, s.122).

Fakat her kötü niyetinin sonucunda isteğine ulaşamaz.

Semahat: İshak Ağa ile Feriha'nın en büyük çocuğu olan Semahat, müziğe duyduğu ilgi ile keman dersleri almaya başlar. Hamdullah Efendi'nin oğlu Sinan ile beşik kertmesidir.

On üç yaşına gelen Semahat'ın artık kapanması icap ediyordu. Yaşından da büyük gösteren bu gerçekten de güzel ve genç kız, çevresinin ilgi odağı olmuştu (Gökbudak, 2015, s.238).

İshak ağa ise Semahat için gelen evlilik tekliflerini reddeder ve kendi seçimini yapacağı günü bekler. Sinan'ın kendileri için yaptığı hareket ve sonrasında ona sevdiğini belli eden bir şiir vermesi, onu Sinan'a daha çok yaklaştırır. Aydın'a taşındıktan sonra da yapılan teklifleri reddeder. Çünkü Sinan'dan bir haber beklemektedir. Bulgaristan ziyareti öncesinde uğradıkları İstanbul'da Kamuran'la tanışır ve ondan etkilenir. Fakat bir yandan da aklı Sinan'dadır. Bir süre sonra Kamuran ailesi ile Aydın'a evlenme niyeti ile gelir. Sinan'dan bir türlü haber alamayan Semahat, teklifi kabul etmek zorunda kalır. Düğün günü Sinan'ın gelmesiyle sarsılan Semahat, ne yapacağını bilemez. Dedesi Cihat'ın yönlendirmesiyle son anda kararını değiştirir ve Sinan'la kaçır.

2.7.5. Dil ve Anlatım Özellikleri

Hâkim bakış açısıyla sunulan eserin dili, sade ve akıcıdır.

Her hareketi ile kendisine karşı bir davranış içinde olduğunu anlıyordu ama tam olarak ne olduğunu, niçin olduğunu anlayamıyordu (Gökbudak, 2015, s.73).

Bu bakış açısı, anlatma tekniğinin ağır basmasını sağlarken kimi zaman da diyalog tekniğine başvurulması okuyucu ile eseri başbaşa bırakmaktadır.

Yazar, sık sık iç monolog ve iç çözümleme tekniklerine başvurmaktadır. Karakterlerin iç dünyasını yansıtması açısından önemlidir. Yazarın özellikle İshak Ağa, Feriha ve Semahat'ın zihninden geçenlere ve olaylara karşı verebilecekleri tepkilere yoğunlaştığını görmekteyiz:

Rıza'nın rahatsız edici bakışlarından korkan Feriha, zihninden şunları geçirir:

Gittikçe daha cüretkâr davranmaya başladı. Bu cesareti nereden alıyor? Bunun sonu nereye varacak? Bilemiyorum (Gökbudak, 2015, s.163).

Bulgaristan seyahatini her ne kadar istese de emin olamayan İshak Ağa'nın kafası karışıktır:

Böyle bir fikir ortaya atmak yanlış mıydı acaba? Bu seyahati kendi meraklarımı gidermek için mi, yoksa Feriha'yı mutlu etmek için mi planladım? (Gökbudak, 2015, s.292).

Karakterler, romana dahil olduğu anda yazar tarafından özetleme ve geriye dönüş tekniğiyle takdim edilmektedir. Böylece okuyucunun merakı, en başından giderilmiş olur:

Hancı Mahmut otuz, otuz beş yaşlarında, esmere yakın teni ve koyu kahve saçları olan, iki gözü birbirine yakın, güler yüzlü bir adamdı (Gökbudak, 2015, s.60).

Nigar Hanım kâhkahası bol, etkileyici ve güzel bir kadındı. Kumraldı ama kızıl saçları vardı...İri, ela gözlüydü. Kırk yaşları civarında fakat dinç ve genç görünümüydü (Gökbudak, 2015, s.185).

Yazar, karakterler arasındaki aşkı daha etkileyici ve inandırıcı kılmak için şiirlere yer vermektedir. Bu da anlatıma kimi zaman lirik bir hava katmaktadır. Semahat ile Sinan'ın arasında başlayan aşk, 'Döne Döne' türküsü ile sembolleştirilir. Semahat, Sinan'ı her andığında eline kemanını alır ve bu türküyü çalmaya başlar:

Yel esen de ak gerdana dokunur,
Salınır gerdana tel döne döne
Rakipten kendi kendin sakınır,
Irganır selinde yel döne döne (Gökbudak, 2015, s.159).

Yazarın romanın geneline yaydığı yöresel deyişler ve kelimeler, gerek devrin gerekse yaşanılan şehrin havasının hissettirmektedir. Bu kelimeler, dipnot ile yazar tarafından açıklanmaktadır: askana, höllük, ağzı açık, bibi, köpüç.

Yazar, kahramanlar vasıtasıyla tavsiye ve eleştirilerini okura yöneltmektedir. İstanbul'a giden İshak Ağa'nı ilk işi Şems Hazretleri'ni ziyaret etmektir. Payitahtın durumunu konuşurlarken Şems Efendi, dini, devlet işlerine karıştıranları eleştirir.

Oğlum, Osmanlı'da din bahane edilerek yapılan isyanların, katliamların hangisinin gerçekten dinle bir ilgisi vardı ki? (Gökbudak, 2015, s.135).

2.7.6. Romanın Biyografik Yapısı

Romanın biyografik yapısını tespit etmemizin önünde iki önemli engel bulunmaktadır. Birincisi olayların 1826 yılından başlanarak ele alınmasıdır. İkincisi ise bir aile

biyografisi olması ile birlikte bu ailenin küçük bir bölgede yaşaması ve herhangi bir kaynakta tarihî bir özellik göstermemiş olmasıdır. Bu iki sebepten, İshak Ağa ve ailesinin yaşadıklarının doğruluğunu teyit etmek güçtür. Yazarın, tatil için gittiği bir otelde, otelin ismine duyduğu merak ile öğrendiği bu aile biyografisi, daha çok yaşanabilir olaylar üzerinden ele alınabilir.

Dolayısıyla yazarın bir biyografik roman olarak nitelendirdiği *Sana Rağmen Aşkı Sevdim*'i, içerisinde yer verdiği tarihî kişiler ve olaylar üzerinden belgelendirebiliriz.

2.7.7. Benzerlikler

Eserin II. Mahmut devrinde geçmesi dolayısıyla, bu dönem içerisinde verilen bilgileri tespit etmek mümkündür. Yazar, eserin girişinde dönemin çalkantılı olaylarla geçtiğini ve II. Mahmut'un her geçen gün artan zorlukla başa çıkmaya çalıştığını anlatır.

İshak Ağa, yeniçeri iken Sultan II. Mahmut tarafından Balkanlar'a bir rapor hazırlaması için gönderilir. Yazar, II. Mahmut'un karışıklık içinde olan Balkanlar'a dair her şeyi fazlasıyla öğrenmek istediğini ifade eder. 1808-1839 yılları arasında saltanat süren padişahın anlatılan bu gayretleri kaynaklarla örtüşmektedir:

Sırbistan'ın özerkliğe kavuşmasından sonra bağımsız bir Yunan Devleti'nin kurulması, Balkanlar'daki diğer hıristiyan halklar üzerinde örnek alınacak bir etki oluşturdu ve yükselmekte olan milliyetçilik akımlarına hız kazandırdı.²³

Yazar, tarihe Vakay-ı Hayriye olarak geçen yeniçeri ocağının kaldırılması olayının ayrıntılarına girmez. İshak Ağa ve yanındakiler, fırtınadan kurtulup Sinop kıyılarına vardıklarında bir balıkçıdan yardım isterler. Bir süre sonra kendisini, balıkçıya yeniçeri ağası olarak tanıtan İshak Ağa, o an bütün gerçekleri öğrenir.

Sakın İstanbul'a gitmeyin. Kan gövdeyi götürüyor. Yeniçeri ocağı yerle bir oldu. Çoğu yeniçeri öldürüldü. Kaçanlar da aranıyor (Gökbudak, 2015, s.28).

Okuyucuya balıkçının ağzından verilen bu bilgi, ocağın kapatılmasından sonra yaşanan gerçek olaylardır. Özellikle İstanbul ve dışında idam edilen yeniçeri sayısı ile ilgili verilen farklı bilgiler yaşanan dehşetin boyutunu göstermektedir:

²³ KEMAL BEYDİLLİ, "MAHMUD II", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/mahmud-ii--osmanli> (02.03.2021).

İlk iki gün zarfındaki idamlarla beraber İstanbul dışında da cereyan eden infazların zaman içindeki toplamının 2-3000 civarında kaldığı...²⁴

Yazar, eserdeki bir diğer tarihsel gerçeklik olan II. Mahmut dönemindeki yeniliklere, devrin insanının zihniyeti açısından değinmektedir. Özellikle II. Mahmut'un Topkapı Sarayı dışında yaşamasına verilen tepkiler, padişahın ağzından cevap bulur. Konuyu padişaha taşıyan dönemin şeyhülislamı şu cevabı alır:

Bak şeyhülislam efendi, her insan istediği yerde yaşayabiliyor da ben sizin tabirinizle has insan olduğum halde seçtiğim yerde yaşayamıyorum. O zaman ben neyim?...Beni insan olarak tanısnlar, bilsinler... (Gökbudak, 2015, s.99-100).

Kaynaklara göre ise II. Mahmut, askerî ve sosyal alanda yaptığı değişiklikler ve yeniliklerle devletin ikinci kurucusu unvanı almıştır. II. Mahmut'un sosyal yaşamda yaptığı yenilikler, Kâmuran karakteri üzerinden sunulmaktadır. Semahat, ilk kez gördüğü sarık yerine fes giyen, hayat görüşü farklı olan, tahsili ve bilgisi ile Avrupalı bir görünüm taşıyan Kâmuran'a hayran gözlerle bakmaktadır.

Yazar, II. Mahmut'un 1 Temmuz 1839 tarihinde ölümünün ilân edildiğini ve yaptıklarıyla dış devletlerin de takdirini kazandığını anlatır. Fakat özellikle Rus, Fransız ve İngilizler'in kışkırtmalarıyla çıkan karışıklar yüzünden yenilik hayallerini istediği gibi yerine getiremeden gittiğine değinir. Sıhhatinin yıpranmasında ise Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'nın isyanının etkisinden bahseder. Verilen bu bilgiler, kaynaklarla örtüşmektedir.

Eserde yer verilen bir diğer tarihsel gerçeklik, Şems Efendi'nin gençliğinde tanıştığı Mehlika'nın teyzesi Kel İpek ile ilgili verilen bilgilerdir. Şems Efendi'nin ilk görüşte aşık olduğu Mehlika, teyzesi Kel İpek ile yaşamaktadır. Fakat ilerleyen bölümlerde Kel İpek'in bir kadın satıcısı olduğunu anlayan Şems Efendi, kandırıldığını ve kızının izini nasıl kaybettiğini dile getirir. Yazar, dipnota Kel İpek'in İstanbul'un çok ünlü hayat kadınlarından olduğu ve hayatını anlatan bir kitabı 1960'lı yıllarda okuduğu notunu düşer. Kaynaklara göre ise yazarın okuduğunu söylediği kitap, gazeteci Refi Cevad Ulunay'ın kaleme aldığı *Eski İstanbul Yosmaları* eseridir. Eski İstanbul'un hayat kadınlarından Rana ve Kel İpek'i anlatan yazar, 'Kel' lakabını İpek'in çocuk yaşta yakalandığı bir hastalıktan dolayı saçlarını kazıttığı için aldığını söyler.²⁵ Ulunay'ın

²⁴ KEMAL BEYDİLLİ, "VAK'A-i HAYRİYYE", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/vaka-i-hayriyye> Erişim tarihi: 02.03.2021

²⁵ <http://blog.milliyet.com.tr/bizim-marquis-de-sade-imizdan-istanbul--belgeseli-/Blog/?BlogNo=362398>

bizzat tanıdığı Kel İpek, Gökbudak'ın kurguladığı Şems Efendi ile Mehlika'nın ilişkisinde rolüne uygun bir karakter olarak karşımıza çıkmaktadır.

Eserde, yer alan bu bilgiler, tarihsel gerçekliklerle benzerlik taşıyan ve belgelendirilebilen verilerdir.

2.7.8. Sorunsallar

Eserin biyografik roman açısından sunduğu veriler çok azdır. Eserin kaleme alındığı tarihten yaklaşık iki yüzyıl öncesinde yaşanan sıradan bireylerin hayatı, kanıtlanabilirlikten uzaktır. Dolayısıyla romanda yer alan ünlü kişiler, gerçek mekânlar ve kayda geçmiş belgesel tarihler dışında bir tanıklığın olmaması, eserin biyografik yönünü araştırmamızı zorlaştırmaktadır. Bu durum da eserin, biyografik romandan daha çok 'roman' türü açısından sorunlarını tespit etmeyi gerektirmektedir.

Eserde biyografik roman açısından tespit edebildiğimiz farklılık, II. Mahmut'un tahta çıkışının anlatıldığı bölümdür. Yazar, Kabakçı İsyanı'nı anlatan Hamdullah Efendi'yi, II. Mahmut'u ölümden kurtaran kişiler arasında göstermektedir. Ailesine sakat kalma hikâyesini anlatan Hamdullah Efendi, isyancıların gözüne kül atarak II. Mahmut'un saraydan kurtulmasına yardım eden Cevri Kalfa'nın o ân yanındadır. Fakat kaynaklara göre Cevrî Kalfa'nın yanında bulunan askerler İsa ve Amber ağalardır. Yazar, Hamdullah Efendi'nin hikâyesini tarihî bir olayın içerisinde kurgulayarak sunmaktadır.

Ayrıca yazarın hikâyesinden etkilenecek romanlaştırdığı *Faustina Oteli*, yazarın son sözde belirttiği gibi 1991 yılında değil 1995 yılında hizmete girmiştir. Dolayısıyla yazarın hikâyeyi bu tarihten yirmi yıl sonra kaleme alması, yılları karıştırmış olabileceği ihtimalini doğurmaktadır. Bir diğer sorun da, otelin isminin nereden geldiğiyle alakalıdır. Romana dolayısıyla yazarın otel sahibinden dinlediğine göre, *Faustina*, Bulgaristan'da Feriha'nın eski kocasının onun anısına bir kiliseye verdiği isimdir. Fakat otelin internet sayfasında *Faustina* isminin bir Roma imparatoriçesi Faustina'dan geldiği belirtilmektedir.

Eserin isminin, yazarın diğer biyografik romanlarının aksine öznenin adını taşıması ve daha çok bir aile biyografisi görünümü taşıması da, tek bir özneye dair bir biyografik roman özelliği göstermediğini işaret etmektedir.

Bunların dışında eserdeki sorunlar, roman türü açısından karşılaştığımız üslup, dil ve anlatımla ilgili tespit edebildiğimiz kusurlardır:

Yazarın okuyucuyu, kendi duygu ve düşüncelerine ortak etmeye yönelik bir anlatımı vardır. Bu durum da yazar, tarafsızlığını koruyamamaktadır. Olumlu karakter, duygu ve düşünceleri yüceltirken, olumsuz unsurları yermeye devam etmektedir:

Dini kalkan yapan gerici toplum, ileri görüşlü padişahların yenilik adımlarına hep karşı çıkıyorlardı (Gökbudak, 2015, s.156).

Feriha kötülükte ortaklık kurmuş, dürüstlükten nasibini almamış bu ikiliye öğrenerek bakıyordu (Gökbudak, 2015, s.188).

Yazarın sık sık araya girerek bilgi vermesi ya da kendi eleştiri ve yorumlarını doğrudan okurla paylaşması, anlatının kesilmesine sebep olmaktadır:

Henüz Osmanlı topraklarında çay içme alışkanlığı diye bir şey olmamasına rağmen... (Gökbudak, 2015, s.26).

Şu var ki duygularıyla, düşünceleriyle nazik olmayan bir insanın zorla nezaket içinde olması, eğreti bir esvap gibi duruyordu (Gökbudak, 2015, s.70).

...Kanuni devrinde başlayan, Osmanlı İmparatorluğu'na saraydan giren şarap içme alışkanlığı tüm Osmanlı topraklarına yavaş yavaş yayılmıştı (Gökbudak, 2015, s.77).

Aslında geleneklerimize göre bir ağanın, bir hizmetçiyle veya herhangi bir kadın ile konuşması ayıp sayılırdı (Gökbudak, 2015, s.82).

Yazarın okura yönelik öğretici tavrı ve tavsiyeleri doğrudan sunması, bir sorunsal olarak karşımıza çıkmaktadır:

...ne olursa olsun din işlerini devlet idaresine karıştırmamalı. Biliyorum ki dinimiz mükemmel olsa da onu uygulayanların bir kısmı mükemmel olmaktan çok uzaklar (Gökbudak, 2015, s.135).

Osmanlıların; Doğu kültürünün ortaya attığı, ailede yaşça büyük bekârlar varken küçükler evlenemez veya evlenmemeli, pek de adil değil. Kimsenin kısmetine mani olmamak gerek (Gökbudak, 2015, s.339).

Yazarın bazı yerlerde muğlak ifadeler kullanması anlatıyı kesintiye uğratan bir sorundur:

O devrin şeyhülislamı galiba bu insanlar kadar düşünebildiğinden, Padişah II.Mahmut Han'ın huzuruna kadar çıkmış (Gökbudak, 2015, s.99).

Galiba insanlar hangi milletten, hangi dilden veya hangi dinden olursa olsun, belli zamanlarda aynı noktada anlaşıyor... (Gökbudak, 2015, s.74).

Dolayısıyla eser hem biyografik yönü hem de roman türü açısından ağırlıklı olarak eksiklikler ve kusurlar barındırmaktadır. Bu da yazarın olay ağırlıklı anlatımından dolayı birçok önemli noktayı atladığını veya önemsemediğini göstermektedir.

SONUÇ

Naşide Gökbudak, biyografik romanlarında birinci dereceden yakın akrabalarının yanı sıra bizzat tanıdığı veya bir tanıdığından dinlediği şahısların yaşamöykülerini konu edinmiştir. Yazarın lise yıllarında edebiyat öğretmeni tarafından keşfedilen yazma yeteneği, ileriki yıllarda eşinin baskılaması ile bir türlü devam edememiştir. Fakat ilk kitabını yazdıktan sonra eşinin tavrının değişmesi ile birlikte yazarın art arda kaleme aldığı biyografik romanlar, geniş bir okur kitlesine ulaşmıştır. Romanlarında ele aldığı kişileri ya bizzat tanımakta ya da çok ciddi bir araştırma sonucu kaleme almaktadır. Yazar, romanlarını sade ve akıcı bir üslupla ele alırken tarihî devirleri de aynı yalın dille anlatmaktadır.

Başlangıçta tarihin yan kolu olarak değerlendirilen biyografi türü, içerisine kurgunun dahil edilmesiyle edebiyata yakınlaşır. Daha sonraki dönemlerde tarihin bireyi de önemsemesiyle birlikte daha da önem kazanır ve 20. yüzyılda popüler bir ara tür hâline gelir. Modern tarih yazımı ile tarihin kurgusal yapıya duyduğu ihtiyaç, tarihçiye belge eksikliğinde muhayyilesini kullanma özgürlüğü vermiştir. Biyografi ise kurgusal yapısı ile tarihten daha serbesttir. Dolayısıyla kullandığı teknikler ile edebiyata daha çok yaslanmaktadır. Biyografinin edebiyatın imkânlarından yararlanması ile ortaya çıkan biyografik romanlar, merkeze gerçek bir özneyi alması hususunda diğer roman türlerinden ayrılmaktadır.

Bu bilgiler doğrultusunda, Naşide Gökbudak'ın romanlarındaki kişilerin gerçeklik noktasında tesbiti tarafımızdan yapılarak gerçek hayattan alınıp alınmadıkları araştırılmış ve sahilliği doğrulanmıştır. Yazarın yaşamöyküsünü anlattığı kişilerin hiçbirini hayatta değildir. Bu kişilerin ortak özelliği, yaşamlarının dramatik bir olay örgüsüne sahip olmasıdır. Eserlerin roman yapısı içerisinde değerlendirmesi (kişiler/ zaman/ mekân/ olay örgüsü/ dil ve anlatım) yapılarak yazarın sunduğu verilerin de biyografik açıdan benzerlik/ farklılık ve ortaklıkları incelenmiştir. Yazarın sunduğu bilgi, belge ve kayıtlardaki sorunlar, eksiklikler ve değişiklikler tespit edilerek *Sorunsallar* başlığı altında incelenmiştir. Yazarın her romanın ön sözünde eserdeki gerçek-kurgu dengesine dair verdiği bilgiler ile son söz bölümünde belirttiği hususlar da biyografik karşılaştırmaya tabi tutulmuştur.

Romanlar, yayımlanma tarihlerine göre incelenmiştir. *Sıdika Hanım* 2004'te, *Asıl Adı Atiye*, *Rahmi Bey*, *Miralayın Kızı Süreyya* 2005'te, *Perina* 2006'da, *Dürrüşehvar Sultan* 2014'te ve *Sana Rağmen Aşkı Sevdim* ise 2015'te yayımlanmıştır.

Yazarın memleketi Elazığ'a olan sevgisi bütün romanlarında kendini belli etmektedir. Kendi ifadesiyle yazmaya karar vermesindeki sebeplerden biri de Elazığ'a duyduğu hasrettir. Elazığ; yemekleri, gelenekleri, coğrafyası ve insanı ile romanlarının vazgeçilmez bir unsurudur. Gökbudak'ın romanlarında dikkat çeken bir diğer husus, baş karakterlerin kadın olmasıdır. Yazara göre bu seçiminin sebebi, kadınların daha duygusal olmaları ve erkeklere göre sevmeyi daha iyi bilmeleridir. Zira biyografik romanlarındaki kadınların annelik duygularını özellikle öne çıkardığını ve bunu övdüğünü görmekteyiz. Ayrıca romanlarındaki kadın karakterlerini, dönemin kadınlara yönelik zihniyetini hem eleştiren hem destekleyen kişilerden seçmesi okura genel bir bakış açısı vermektedir. Sadece *Rahmi Bey* romanında başkişi amcasıdır. Yazarın her romanında okura yönelik öğretici bir tavır olduğu görülmektedir. Özellikle kişilerin yaşadığı dönemlerdeki tarihî olayları, sosyal ve kültürel değişiklikleri, devrin âdet ve geleneklerinin insanlar üzerindeki tesirlerini yorumları ile sunmaktadır.

Yazarın *Sıdika Hanım*, *Asıl Adı Atiye*, *Rahmi Bey* ve *Perina* romanları aile tarihçiliğini konu edinirken, *Miralay'ın Kızı Süreyya* romanı komşusu ve iş arkadaşının, *Dürrüşehvar Sultan* romanı son halife Abdülmecid'in tek kızının, *Sana Rağmen Aşkı Sevdim* romanı ise ikinci şahıslardan dinlediği ve bizzat tanımadığı bir kişinin hayatını anlatmaktadır.

Sıdika Hanım, *Asıl Adı Atiye* ve *Rahmi Bey* romanlarındaki bazı karakterler ortaktır. Bunda da şüphesiz başkişilerin yakın akraba olmalarının katkısı vardır. Bu ortak kişiler Sıdika Hanım, Atiye, Rahmi Bey, Remzi, Dilşad, asker Celal, dönemin belediye başkanı Hürrem Bey, yazarın kendisi, Küçük Bey ve Atatürk'tür. Yazar, Atatürk'ün 1937 yılındaki Elazığ ziyaretine bu üç romanın yanında *Perina* romanında da değinmiş ve ziyareti her karakterin kendi duygu ve düşünceleri ile sunmuştur. Gökbudak'ın siyasal bilimlere duyduğu ilgi sonucu bütün biyografik romanlarında hem tarihî dönemleri ayrıntısıyla verdiğini hem de yeni kurulan devleti destekleyen bir tutum sergilediğini görmekteyiz.

Romanların şahıs kadrosu genellikle kalabalıktır. Bu kişiler, başkişinin çevresinde toplanan ve olay örgüsünde yer edinen gerçek karakterlerdir. Yazarın, kurmaca

karakterlere ikinci ve üçüncü dereceden kişiler söz konusu olduğu zaman yer verdiğini görmekteyiz. *Dürrüşehvar Sultan* romanında, yaptığımız araştırma sonucunda Doktor Frank Methiu'nun gerçek hayatta alınmadığını tespit ettik. Dürrüşehvar'ın ilk ve tek aşkı olan Doktor Frank, romanda Sultan'ın duygusal yönünü gösteren bir karakterdir. *Sana Rağmen Aşkı Sevdim* romanında ise, birden fazla kurmaca karakter bulunmaktadır. Yazarın kişi, mekân ve zaman unsurları bakımından da kurguyu en çok kullandığı eseridir. Dolayısıyla bu eser, incelenen romanlar içerisinde biyografik yönü en zayıf olanıdır.

Mekân unsurunu, vakanın zuhuruna hizmet eden bir fonksiyonda kullanıldığını görmekteyiz. Yazar, yaşamöyküsünü anlattığı kişinin doğduğu, büyüdüğü, yaşadığı ve öldüğü gerçek mekânları vermektedir. Romanların olay ağırlıklı olmasından dolayı mekân unsurunu yüzeysel bir şekilde kurgulanmaktadır.

Zaman unsuru ise genel itibariyle kronolojik yapıya uygun olarak aktarılmaktadır. Vaka zamanının aktarma zamanı ile aynileştiği bazı durumlar söz konusudur. Bu durumun anlatıyı kesintiye uğrattığını görmekteyiz. Öznenin hayatına ait bazı sahneler geriye dönüş tekniğiyle verilmektedir. Yazar, genel olarak bütün romanlarında zamanda ileri sıçramalarla önemli olaylara geçiş yapmaktadır. Bu da yazarın seçme-eleme yapması ile ilgilidir.

Yazarın, tanrısal bakış açısıyla ele aldığı romanları, Elazığ yöresine ait sözcük, deyim ve atasözü içermektedir. Yazar, bunların anlamlarını dipnot olarak vermektedir. Gökbudak, biyografik roman türünün kendine has serbestiyetini sıkça kullanmaktadır. Yaşamöyküsünü anlattığı kişilere karşı takındığı olumlu veya olumsuz tavır romanların başından sonuna kadar devam etmektedir. Bu taraflı anlatım, özneye duyulan hayranlık veya nefret duyguları ile alâkalıdır. *Sıdıka Hanım* romanında amcası Rahmi Bey'i olumsuz özellikleri ile öne çıkarırken, *Rahmi Bey* romanında olumsuz anlatımı en aza indirgeyerek eşkıya yaftası yiyen bir ağaya insanî özellikleri açısından yaklaşılmasını istemektedir. Aynı zamanda yazar, dönemin siyasi ve sosyal olaylarına açıktan eleştiri yapmaktadır. *Asıl Adı Atiye* romanında Kürt-Türk sorununa değinirken, *Dürrüşehvar Sultan* romanında Hint milletinin yaşadığı maddî ve manevî zorlukların sebeplerine değinmektedir. *Miralay'ın Kızı Süreyya* romanında ise Afgan ve Türk milletlerinin zaman içerisinde yaşadığı birden fazla darbenin sonuçlarını insanî açıdan ele almaktadır.

Yazarın bazı biyografik verileri bilerek değiştirdiğini gormekteyiz. Biyografik romana ait bu ozellik, aile soz konusu olduğunda daha çok tercih edilmektedir. *Miralay'ın Kızı Sureyya* romanında yazarın birçok biyografik bilgiyi değiştirdiğini tespit ettik. Sureyya'nın ve aile üyelerinin gerçek isim ve meslekleri değiştirilmiştir. *Sıdıka Hanım* romanında da İğneli Cemre adlı karakterin gerçek ismi mahkemelik olmamak için değiştirilmiştir.

Gokbudak, biyografik romanlarını kaleme almadan önce mumkun olduğunca öznenin birinci dereceden yakınlarıyla doğrudan irtibata geçmiştir. Romanların sonunda tanıkları hakkında bilgi vermektedir. Bu kişilerin güncel durumununun yanısıra kendisine sağladıkları bilgi kaynaklarına da değinmektedir. *Dürrüşehvar Sultan* romanında öznenin çocuklarıyla çok uğraşmasına rağmen görüşme sağlayamadığını soylerken, bilgi kaynaklarını ayrıca belirtmektedir. Sadece *Sana Rağmen Aşkı Sevdim* romanında, kişilerin eserin yazıldığı tarihten iki yüzyıl öncesinde yaşamış olması durumundan dolayı bir tanık gosterememektedir. Bu eseri yazmaya başlama hikâyesinin yaptığımız araştırma sonucunda, sağlam bir temele oturmadığını gormekteyiz.

Yazarın aile tarihçiliğini esas alan biyografik romanlarında karakter olarak yer aldığını görüyoruz. *Sıdıka Hanım, Asıl Adı Atiye, Rahmi Bey ve Perina* romanlarında, konukişilerin yaşamlarının sonlarına doğru eserlere dahil olan Gokbudak, kendi gozlemlerini doğrudan paylaşmaktadır. Gerek kendisi gerek de konukişilere dair verdiği bilgiler, romanların otobiyografik unsurlar içermesini de sağlamıştır.

İncelemiş olduğumuz eserlerde, yazarın romanlarını özellikle tarihsel bir zemine oturtmaya çalıştığını tespit ettik. Donemin şartlarını ve yaşanan tarihçi olayların kişiler üzerindeki sosyal ve kültürel değişikliklerini, öğretici bir tavırla yansıtması dikkat çekmektedir. Yazarın, biyografik gerçeklik çizgisini aşmamak için özel bir çaba sarfettiği gorlmektedir. Bunu yaparken roman türünün kendine özgü kurallarını çoğu kez ihmal ettiğini soyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

- Acun, F. (2006). Tarihte Objektiflik Tartışması. *Muhafazakar Düşünce*, (7). s.109-125.
- Aktaş, Ş. (2005). *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*. Ankara:Akçağ Yayınları.
- Apaydın, M. (2001). Biyografik Romanlar ve Türk Edebiyatında Biyografik Romanın Gelişimi Üzerine Bazı Gözlemler, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 7, s.165-176.
- Bardakçı, M. (2006). *Son Osmanlı: Osmanlı Hanedanının Sürgün ve Miras Öyküsü*. İstanbul:Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık A.Ş.
- Bardakçı, M. (2006). *Şahbaba*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Bellos, D. (1999). Yazınsal Yaşamöyküsü Yazarlığı Denen Beceriksiz Sanat, *Kitap-lık*, S. 36, s. 179-186.
- Byard, R. W. (2020). The Execution of the Romanov Family at Yekatarinberg. *Forensic Science, Medicine and Pathology*, 1-5.
- Çalık, R., & Tepekaya, M. (2006). Birinci Dünya Savaşı Esnasında Anadolu'daki Salgın Hastalıklar ve Ermeniler. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 16, s. 205-228. Erişim tarihi: 10.11.2020):
- Çelebioğlu, S. (2007). *Türk Edebiyatı'nda Modern Biyografinin Doğuşu*. (Yüksek Lisans Tezi). Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Çetin, N. (2017). *Roman Çözümleme Yöntemi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Demiralp, O. (1999). Yaşamöyküsü Mezartaşına Yazılır. *Kitap-lık*, S. 36, s.173-178.
- Ekici, Y. (2017). Bolşevik İhtilâlinin Ortaya Çıkması ve Sebepleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(1), s. 265-276. (Erişim tarihi: 21.12.2020).
- Forster, E. M. (1982). *Roman Sanatı*. (Ü. Aytür, Çev.). İstanbul:Adam Yayıncılık.
- Freud, S. (2001). *Haz İlkesinin Ötesinde Ben ve İd*. İstanbul:Metis Yayınları.
- Gökbudak, N. (2015). *Sana Rağmen Aşkı Sevdim*. İstanbul:Nemesis Kitap.
- (2016). *Asıl Adı Atiye*. İstanbul:Nemesis Kitap.
- (2017). *Rahmi Bey*. Ankara:Olasılık Yayınları.

- (2018). *Sıdıka Hanım*. Ankara:Olasılık Yayınları.
- (2019a). *Perina*. Ankara:Olasılık Yayınları.
- (2019b). *Miralayın Kızı Süreyya*. Ankara:Olasılık Yayınları.
- (2019c). *Dürrüşehvar Sultan - Sarayda Bir İnci Tanesi*. Ankara:Olasılık Yayınları.
- Gökbudak, N. 1937. Elazığ/Perçenç, Lise, Yazar/Şair, [Gülde Çetindağ Süme tarafından 15.04.2018 tarihinde yapılan görüşme].
- İsen, M. (2010). *Tezkireden Biyografiye*. İstanbul:Kapı Yayınları.
- İslam, A. (2001). Biyografiyle Roman Arasında:Adı Aylin. *Türkbilig* (2). s.66. (Erişim tarihi: 05.02.2020).
- Kökden, U. (1999). Orhun Yazıtları'ndan Şair Nigâr'a. *Kitap-lık*, S. 36, s. 201-206.
- Kundera M. (1987). *Roman Sanatı*, (çev.:İsmail Yerguz). İstanbul:Alfa Yayınları.
- Lee, H. (2009). *Biography: A very short introduction* (Vol. 206). Oxford University Press.
- Memişoğlu, F. (1995). *Harput Halk Bilgileri*. Elazığ: Elazığ Kültür Derneği Yay.
- Menteşe, O. B. (2000). Gerçek, Kurmaca ve Roman-Biyografiler:Julian Barnes'in Flaubert'in Papağanı ve Peter Acroyd'ın Dickens'ı. *Türk Dili*. S. 579. s. 265-273.
- Moran, B. (1998). *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış*. İstanbul:İletişim Yayınları.
- Narlı, M. (2009). Otobiyografi ve Roman/Otobiyografik Roman. *Turkish Studies*, 4, s. 901-909.
- Okay, O. (2014). *Kağıt Medeniyeti*. İstanbul:Dergah Yayınları
- Oral, M. (2005). Velihaht Abdülmecit'in Ankara'ya Davet Edilmesi Meselesi. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 21(61), s.281-303. (Erişim tarihi: 20.01.2021).
- Özdemir, E. (2002). *Yazınsal Türler*. Ankara:Bilgi Yayınları.
- Özkırımlı, A. (1984). Biyografi Türk Edebiyatı'nda Gereken İlgiyi Görmemiştir. *Milliyet Sanat Dergisi*, S. 88.

- Stone, I. (1980). The Biographical Novel. (Bu makale, Gertrude Clarke'ın yöneticiliğinde Kongre Kütüphanesi'nde, Irving Stone tarafından verilen bir konferanstan alıntıdır). California.
- Taşdelen, V. (2006). Biyografi: Ötekine Yolculuk. *Milli Eğitim Dergisi*, S. 172, s. 8-16.
- Tekin, M. (2018). *Roman Sanatı: Romanın Unsurları 1*, İstanbul:Ötüken Yayınları.
- Turan, G. (1999). Bir Yaşamın İçi Dışı. *Kitap-lık*, S. 36. s. 167-172.
- Ünlü, A. (2011). Değişen Tarih ve Metin Anlayışı İçinde Biyografik Dram – I: Kuramsal Çerçeve. *DEÜ GSF Dergisi*, S. 5, S. 9-17.
- Wellek, R. ve Warren, A. (1983). *Edebiyat Biliminin Temelleri*. (Çev. Ahmet Edip Uysal). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Yücel, T. (1999). Tarihle Roman Arasında. *Kitap-lık*, S.36. s. 187-193.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

- Bardakçı, M. (2006). Son Osmanlılar Belgeseli. 10 Ocak 2021 tarihinde <https://www.youtube.com/watch?v=rFiKgUIXLpw>
<https://www.youtube.com/watch?v=z3YMnBdqZbk>
<https://www.youtube.com/watch?v=Sb4oGC527jI> tam adreslerinden erişildi.
- Bardakçı, M. (2011). Gazeteciyim Diye Sultan Uzun Süre Benden Kaçtı. 22 Aralık 2020 tarihinde <https://www.milliyet.com.tr/pazar/gazeteciyim-diye-sultan-uzun-sure-benden-kacti-1454039> tam adresinden erişildi.
- Dürrüşehvar. (1947). Doğan. Haydarâbâd. Matbaa-i Amire. Eser, İstanbul Şehir Üniversitesi Kütüphânesi Taha Toros Koleksiyonu'nda bulunmaktadır.. TT, no: 001615049001. 05.01.2021 tarihinde erişildi.
- Üçer, O. (2012). Bizim Marquis de Sade'ımızdan İstanbul Belgeseli. 12 Şubat 2021 tarihinde <http://blog.milliyet.com.tr/bizim-marquis-de-sade-imizdan-istanbulbelgeseli/Blog/?BlogNo=362398> tam adresinden erişildi.

Senyücel, K. (2015). Osmanlı Hanedanının Son Tanıkları - Bilûn Sürgünün Son Tanığı. 12 Ocak 2021 tarihinde <https://www.youtube.com/watch?v=N-KZgOeDbBA> tam adresinden erişildi.

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ETİK KURUL İZİN MUAFİYETİ FORMU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih:05/05/2021

Tez Başlığı / Konusu: Naşide Gökbudak'ın Biyografik Romanları

Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmam:

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır,
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir.
4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir.

Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullar ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kuruldan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Rahime Gezer

Öğrenci No: N18230164

Anabilim Dalı: Türkiyat Araştırmaları

Programı: Türkiyat Araştırmaları-Tezli Yüksek Lisans

Statüsü: Y.Lisans Doktora Bütünleşik Dr.

DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI

(Unvan, Ad Soyad, İmza)

Telefon: 0-312-2976771

Faks: 0-3122977171

E-posta: turkiyat@hacettepe.edu.tr

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 05/05/2021

Tez Başlığı / Konusu: Naşide Gökbudak'ın Biyografik Romanları

Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 151 sayfalık kısmına ilişkin, 05/05/2021 tarihinde tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 4 'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç/dâhil
- 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Rahime Gezer
Öğrenci No: N18230164
Anabilim Dalı: Türkiyat Araştırmaları
Programı: Türkiyat Araştırmaları-Tezli Yüksek Lisans
Statüsü: Y.Lisans Doktora Bütünleşik Dr.

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR

(Unvan, Ad Soyad, İmza)

NAŞİDE GÖKBUDAK'IN BİYOGRAFİK ROMANLARI

ORJİNALLİK RAPORU

%**4**

BENZERLİK ENDEKSİ

%**4**

İNTERNET KAYNAKLARI

%**0**

YAYINLAR

%**1**

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	tr.wikipedia.org İnternet Kaynağı	% 2
2	elazig.ktb.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
3	www.mared.gen.tr İnternet Kaynağı	<% 1
4	ehlisunnnetde.tr.gg İnternet Kaynağı	<% 1
5	turkiyatjournal.com İnternet Kaynağı	<% 1
6	dosyayukleme.ahievran.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
7	www.nazanbekiroglu.com İnternet Kaynağı	<% 1
8	www.birazoku.com İnternet Kaynağı	<% 1
9	mared.gen.tr İnternet Kaynağı	<% 1